Dr. Mikó Zoltán:

Agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás

2026.

PPKE JÁK Közigazgatási Jogi Tanszék
2026. szeptember

Tartalomjegyzék

Bevezetés 5
1.Az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás alapkérdései 7
1.1. Az agrárigazgatási struktúra átalakulása 7
1.2.Az agrárgazdaság és a vidék nemzetgazdasági jelentősége 19
1.3. Az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás fogalma, feladatai, a szabályozási rendszer sajátosságai 24
1.4. Az agrár-vidékfejlesztési igazgatás sajátos szabályozási, eljárási-, és intézményi rendje 27
1.5. Magyarország Alaptörvényének a gazdasági alkotmányossággal valamint az agrár és vidékfejlesztési igazgatással összefüggő rendelkezései 36
1.6. Agrárpolitika és vidékfejlesztés 54
1.6.1. Az állam beavatkozásának a célja 54
1.6.2. A gazdaságpolitikai terület jellemző modelljei 56
1.6.3. Nemzetközi meghatározottság/az Európai Unió közösségi politikájába való beágyazottság 57
2. Az agrár-és vidékfejlesztési igazgatás intézményi struktúrája 60
2.1. Az agrár-és vidékfejlesztési igazgatási intézményrendszer tagozódása 60
2.1.1. Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium 60
2.1.2. Fővárosi és megyei kormányhivatalok agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási feladatai 62
2.1.3. Államigazgatási (szakigazgatási) feladatot ellátó, hatáskört gyakorló központi hivatalok 64
2.1.3.1. Magyar Államkincstár 64
2.1.3.2.Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal 67
2.1.3.3.Nemzeti Földalap (Agrár – és Élelmiszergazdaságért felelős minisztérium - miniszutérium) 68
2.1.4. Nem kormányzati szervek részvétele az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási feladatok ellátásában 71
2.1.4.1. A Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamara 71
2.1.4.2.1. Szakmai (hivatásrendi) kamarák 72
2.1.4.2.1.1. A Magyar Állatorvosi Kamara 72
2.1.4.2.1.2. Országos Magyar Vadászkamara 73
2.1.4.2.1.3.Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara 74
2.1.4.2.1.4. Pálinka Nemzeti Tanács 76
2.1.4.3. Hegyközségi szervezetrendszer 77
2.1.4.4. Elismert tenyésző, illetve szakmaközi szervezetek 77
3. A biológiai alapok biztosításával kapcsolatos szakigazgatási feladatok 80
3.1. A növénytermesztés biológiai alapjainak biztosítása 80
3.2. A gyümölcstermesztéssel kapcsolatos szakigazgatási feladatok 83
3.3. Az állattenyésztés biológiai alapjainak biztosítása 85
4. Élelmiszer-lánc biztonsággal kapcsolatos szakigazgatási tevékenység 88
4.1. A mezőgazdasági termelő, illetve az élelmiszert fogyasztó érdekeinek védelme 88
4.2. Az élelmiszerláncra vonatkozó szabályozás rendje 92
4.3. Az élelmiszerláncra vonatkozó általános rendelkezések 92
4.4. Az élelmiszerlánc szereplőinek jogai és kötelezettségei 98
4.5. Az élelmiszerlánc-felügyeleti állami feladatok ellátásának rendszere 102
4.6. Az élelmiszerlánc felügyelettel kapcsolatos hatósági eljárás sajátos szabályai 104

4.7. A járványokkal és kártevők felszaporodásával kapcsolatos intézkedések és a kártalanítás szabályai ... 105
4.8. Jogkövetkezmények ... 109
4.9. Kötelező előírások és ajánlott szakmai irányelvek gyűjteményei ... 111
4.10. A személyes adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága ... 112
5. Szőlőtermeléssel, borászattal kapcsolatos szakigazgatási feladatok ... 113
5.1. A borpiaci rendtartásra vonatkozó szabályozás rendje ... 113
5.2. Az integrált szőlészeti és borászati nyilvántartó rendszer ... 114
5.3. A szőlő termőhelyi kataszter ... 115
5.4. Szőlő telepítése, kivágása, művelése ... 117
5.5. A szőlő, bor eredetvédelmét szolgáló rendelkezések ... 118
5.6. A fogyasztók tájékoztatása, a címkézés kötelező és választható adattartalma ... 121
5.7. Borászati eljárások ... 123
5.8. Szőlő-, illetve bor származási bizonyítvány ... 124
5.9. A Tokaji borvidékre érvényes különleges előírások ... 125
5.10. Kötelező nyilvántartási és jelentéstételi rend ... 127
5.11. A szőlészeti, borászati szakigazgatás ... 127
6. Sajátos termék előállítási és forgalomba hozatali szabályok ... 131
6.1. Az élelmiszerek eredetvédelme ... 131
6.2. Genetikailag módosított élelmiszerek előállításával, forgalomba hozatalával kapcsolatos szakigazgatási feladatok ... 132
6.3. A magyar nemzeti értékek és hungarikumok védelme ... 134
6.4. A pálinka előállítása, forgalomba hozatala ... 135
7. A termőföld védelmével kapcsolatos szakigazgatási feladatok ... 138
7.1. A termőföldtulajdon megszerzésének szabályozása az Európai Unióban ... 138
7.2. A termőföldtulajdon megszerzésének szabályozása az egyes EU tagállamokban ... 139
7.3. A termőföld tulajdoni-, használati korlátozások keretében megvalósuló védelme ... 140
7.4. A termőföld tulajdonára, használatára vonatkozó általános szabályok ... 142
7.5. A tulajdonszerzési jogosultság ... 143
7.6. A földtulajdon, illetve a birtokban tartható összes föld megengedett mértéke ... 144
7.7. Az elővásárlásra jogosultak sorrendje, és az elővásárlási jog gyakorlása ... 145
7.8. Az adás-vételi szerződés hatósági jóváhagyása ... 146
7.9. Hatósági jóváhagyása az adás-vételnek nem minősülő tulajdonjog átruházásról szóló szerződésnek és az átruházásnak nem minősülő módon történő tulajdonszerzésnek ... 147
7.10. Hatósági jóváhagyáshoz nem kötött tulajdonjog átruházásról szóló szerződések 147
7.11. A termőföldek használata ... 148
7.12. A termőföld szakigazgatási eszközökkel történő védelme ... 150
7.13. Földminősítés ... 153
7.14. A földhasználat nyilvántartása ... 153
7.15. 2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról ... 155
7.16. Az *az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLIII. törvény* ... 156
8. A tulajdonhoz kapcsolódó haszonvételek gyakorlásával összefüggő szakigazgatási feladatok ... 159
8.1. Áttekintés ... 159
8.2. Az erdő védelmével, erdőgazdálkodással kapcsolatos szakigazgatási feladatok ... 159
8.2.1. Áttekintés ... 159
8.2.2. Az erdészeti szabályozás céljai, alapelvei ... 161
8.2.3. Az erdő fogalma ... 162
8.2.4. Az állami erdők tulajdonosi joggyakorlására, vagyonkezelésére, hasznosítására vonatkozó sajátos szabályok ... 162
8.2.5. A szabad rendelkezésű erdő ... 163

8.2.6. A fásítás 164
8.2.7. Az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület 164
8.2.8. Az erdészeti létesítmény 165
8.2.9. Az erdészeti igazgatási és az erdőgazdálkodási egységek kialakítása 165
8.2.10. Az erdőgazdálkodó és nyilvántartása, az erdőbirtokossági társulat 166
8.2.11. Az erdő használata, az erdőgazdálkodási haszonbérlet 167
8.2.12. Az Országos Erdő Tanács 169
8.2.13. Az erdő rendeltetései, erdőgazdálkodási üzemmódok 169
8.2.14. Az erdőgazdálkodás tervszerűsége, és engedélyezési rendszere 170
8.2.15. Az erdő és a fásítás telepítése 171
8.2.16. Az erdei haszonvételek gyakorlása 172
8.2.17. Az erdő szállítás céljára történő igénybevétele, illetve az erdő látogatása 173
8.2.18. Az erdészeti igazgatás sajátos feladatai 174
8.2.19. Az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenység, az erdőgazdálkodási bírság, az erdővédelmi bírság 175
8.3. A vad védelmével, a vadgazdálkodással, valamint a vadászattal kapcsolatos szakigazgatási feladatok 176
8.3.1. Alapfogalmak 176
8.3.2. A vadhoz kapcsolódó tulajdoni viszonyok 178
8.3.3. A vadászati jog gyakorlásának, hasznosításának szabályai 180
8.3.4. A vadászati jog kényszerhasznosítása 181
8.3.5. A vadállomány védelmét biztosító rendelkezések 182
8.3.6. A vadgazdálkodási tevékenység tervszerűsége 183
8.3.7. A vadászat gyakorlásának személyi feltételei 184
8.3.8. A vadkár térítés rendje 184
8.3.9. A vadgazdálkodás, a vadászat szabályainak megszegésével kapcsolatos szankciórendszer 186
8.3.10. A vadászati igazgatás 186
8.4. A halászattal, horgászattal kapcsolatos szakigazgatási feladatok 187
8.5. A mező-, és erdőgazdasági vagyonvédelem 191
9. Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája (KAP), szabályozási rendje 197
9.1. Az Európai Közösségek politikái 197
9.2. A Közös Agrárpolitika végrehajtásának eszközrendszere 198
9.3. Nem kormányzati szervek részvétele a Közös Agrárpolitika kialakításában 202
9.4. A közös agrárpolitika pénzügyi háttere 204
9.5. A Közös Agrárpolitika (KAP) nemzeti végrehajtásának szabályozási rendje 205
9.6. A Közös Agrárpolitika (KAP) nemzeti végrehajtásának intézményei 206
9.6.1. Áttekintés 206
9.6.2. A KAP nemzeti végrehajtásának irányításával összefüggő feladatokat ellátó szervek 206
9.6.3. A KAP végrehajtásával összefüggő feladatokat ellátó szervek 208
9.7. Az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (IIER) 210
9.8. A pénzügyi ellenőrzés intézményrendszere 211
9.9. A termékpálya rendtartások működtetése 212
9.10. Az EMGA-ból, az EMVA-ból illetve a nemzeti költségvetésből nyújtott támogatások igénybevételével összefüggő sajátos eljárási szabályok 214

Bevezetés

Amióta hazánk 2004. május 1-jén csatlakozott az Európai Unióhoz, az agrárjogi képzés területén is jelentős változásoknak lehettünk tanúi. Az EU Közös Agrárpolitikája ugyanis olyan új gazdasági és jogi megközelítésekkel gazdagította a hazai közgondolkodást, amelyek mindenképpen szükségessé teszik az állandóan változó közösségi és nemzeti agrár és vidékfejlesztési joganyag folyamatos tanulmányozását, és az ezt elősegítő tananyag rendszeres felülvizsgálatát.

E gondolatok jegyében íródott ez a jegyzet is. A modern számítástechnika ugyanis azon túl, hogy közel hozza az információt az érintettekhez, arra is lehetőséget kínál, hogy pl. egy egyetemi jegyzet megírásakor annak tartalma szinte a nyomdába adás napjáig frissüljön, így őrizve meg az írott tananyag frissességét.

A szerzői, oktatói és vezetői gyakorlat együttese mondatja velem, hogy az agrár és vidékfejlesztési jogi kérdéseknél milyen jelentős szemlélet változásra van szükség. Ezen a területen különösen érzékeny kérdések megválaszolására kell esetenként felkészülni. Elég pl. utalni arra, hogy a Közös Agrárpolitika és a nemzeti jog egymáshoz való viszonyában hol húzódik meg a nemzeti szabályozási szuverenitás határa. Amikor a tanácsi illetve bizottsági rendeletek végén olvassuk azt a záradékot, miszerint az adott jogszabály közvetlenül és kötelezően alkalmazandó a tagállamokban, nem szabad feltétlenül azt hinnünk, hogy a nemzeti mozgástér gyakorlatilag megszűnt számunkra. Sok esetben tapasztalhattuk azt is, hogy különböző megfontolásokból Magyarország egyes területeken szigorúbb szabályozást vezetett be, mint amit az EU a tagállamoktól egyébként elvár. Fontos nemzeti érdek az is, hogy hazánk mind az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból (EMGA) mind pedig az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) minél nagyobb arányban tudja lehívni a támogatásokat. És ezen a területen a jogszerűségre, a szabályszerűségre külön is figyelni kell. Amennyiben egy tagállam a közösségi támogatások kifizetésénél netán a közösségi pénzügyi érdekeket sértő, vagy veszélyeztető módon jár el, az – lehet hogy csak évek múlva – konkrét pénzügyi következményekkel jár. Más megközelítésben: mind a jogalkotónak, mind a végrehajtás intézményrendszerének, mind pedig a támogatás igénybe vevőinek reálisan számolni kell azzal hogy előbb vagy utóbb egy hibás döntés vagy intézkedés számszerűsíthető pénzügyi hátránnyal fog járni.

Ugyancsak jelentős jogalkotói, illetve jogalkalmazói szemléletváltást eredményezett az EU csatlakozás. Az eddigi jogi gyakorlattól eltérően napjainkban már fel kell készülni arra is, hogy egy-egy jogi kérdés megválaszolásakor nem elég csak a Magyar Közlönyben megjelent hazai joganyagot tanulmányozni, hanem párhuzamosan ismerni és alkalmazni kell az adott téma közösségi joganyagát is, és e két joganyag egybevetéséből lehet a szkséges jogi következtetéseket levonni. Kényesebb a helyzet, ha netán a közösségi és nemzeti szabályozás egymással ellentétben áll. Melyik szabályozást is kell alkalmazni?

E jegyzet alapvetően annak a célkitűzésnek kíván megfelelni, hogy segítsen eligazodni az agrár és vidékfejlesztési igazgatási kérdésekben a közösségi és a nemzeti jog rendszerében.

A jegyzet megírásakor már napirenden volt a Közös Agrárpolitika 2027-től kezdődő módosítása. A leginkább lényeges különbség az, hogy az eddig önállóan működő Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA) illetve Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) össze lenne vonva más közösségi támogatási alapokkal, ezen túlmenően pedig a jogállamisági feltételt általánosan kötelezővé tenné. A magyar álláspont szerint – jelenleg – ezzel nem értünk egyet. Vélhetően 2026-ban erről döntés fog születni.

A 2026-ban megalakult kormány számos területen változásokat fog kezdeményezni. Felmerült a tervezett beruházások megvalósíthatósága, de az a kérdés is, hogy a pályázatok mennyiben szolgálták a kitűzött célokat, például a generációváltást vagy a hatékonyság-javulást. A kiírások sokszor rossz irányba vitték a mezőgazdaságot, és az sem biztos, hogy azt a kört támogattuk, amelyik erre rászorult. A következő pénzügyi ciklusra ezért más szemléletű agrárstratégiát készít a kormány, amely piacibb szemléletű, alkalmazkodásra képesebb vállalkozásokat eredményezne. Rövidtávon a jelen pénzügyi nehézségeit igyekeznek orvosolni. Ennek érdekében hamarabb és magasabb arányban fizetik ki a támogatási előlegeket, válságtámogatásokat nyújtanak és tőketörlesztési moratóriummal juttatják levegőhöz a likviditási gondokkal küzdőket. A kormány szeretné az Agrárkamara szolgáltató funkcióját erősíteni, miközben az állam szerepét a "játéktér kialakítására" korlátozná. A kormány álláspontja szerint a verseny visszahozása a vállalkozási kultúrába egészségesebb, ellenállóbb agrárgazdaságot eredményezne. Ez akkor sikeres, ha létrejön a termékpályaszintű piaci önszabályozás, ami állami támogatással és szakmai tanácsadással kiegészítve sikeres működést tenne lehetővé mind az alapanyag-termelők, mind a feldolgozók számára. A földforgalmi törvényen jelentős változások várhatóak. A földtulajdon és a földhasználat kérdése várhatóan napirendre kerül. Célként kerül megfogalmazásra, hogy a gazdálkodás viszonyai erősödjenek. A vadászati jogra vonatkozó szabályozás területén, várhatóan a tervezett és a tényleges kilövések közötti összhangot – a vadkár térítését - a jövőben jobban figyelemmel fogják kísérni. A kormányzatnak ezen túlmenően a korábbiaknál sokkal jobban kell támaszkodnia azokra az adatokra és elemzésekre, amelyek már eddig is rendelkezésre álltak a döntéshozatalhoz, de nem ezek irányították a célok meghatározását és a forráselosztást. A klímaváltozás arra tanított minket, hogy az agrárium erőforrásai is szűkössé válhatnak, ezért az élelmezés-biztonságot és a magyar élelmiszert kell a fogyasztás középpontjába állítani, amihez a társadalom edukálására is szükség van.

A jegyzet a 2026. szeptemberi állapotoknak megfelelően került lezárásra. Miután egy-egy témakör végén megtalálható az az összeállítás is, amely tartalmazza az adott témához tartozó közösségi és nemzeti jogszabályok listáját is, ezért e jegyzet nem csak az egyetemi oktatásban résztvevők, de a gyakorlati szakemberek illetve a téma iránt érdeklődők számára is hasznos információkat tartalmazhat.

Budapest, 2026. szeptember

A Szerző

1.Az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás alapkérdései

1.1. Az agrárigazgatási struktúra átalakulása

A magyar agrárgazdaság modern kori történeti fejlődésében az első gyökeres változás a II. világháború befejezése után a *földosztással* kezdődött. Néhány évig a kisparaszti gazdaságok domináltak, azonban 1948-tól kezdődően, a mezőgazdasági nagyüzemek és az állami gazdaságok létrehozásával, valamint a szövetkezeti mozgalom elterjedésével dinamikus átalakulás vette kezdetét. A gazdasági átrendeződés azonban jelentős *tulajdoni és szociális változásokkal* járt együtt, melynek következményei csak évtizedekkel később jelentkeztek. A rendszerváltozást követően, a kárpótlási törvények végrehajtása, a szövetkezetek megszűnése, a földtulajdoni viszonyok megváltozása, a kisárutermelés előtérbe kerülése jelentősen átalakította a mezőgazdaság mennyiségi és minőségi termelését.

A *rendszerváltozás, a kárpótlási törvények* hatályba lépése, a korábbi nagyüzemek széthullása lehetővé tette a mezőgazdaság átstruktúrálódását, a földbirtokrendszer átalakulását. A mezőgazdasági termelés átmeneti visszaesése után, a farmergazdaságok létrehozása, az üzemi méretekben gazdaságos földművelés kialakulásának új távlatait nyitotta meg, melyben már a mezőgazdasággal élethivatásszerűen foglalkozó, képzett agrárszakembereké a jövő. A földtulajdon-viszonyok átalakulása elaprózott tulajdonszerkezet mellett vegyes jellegű üzemgazdasági struktúra kialakulásával járt együtt. Meg kell jegyezni, hogy pl. Németországban (keleti tartományok) Csehországban, illetve Szlovákiában a korábbi szocialista nagyüzemek magánosítása nem járt automatikusan együtt az üzemi struktúra elaprózódásával.

Mindezekre is figyelemmel az agrárigazgatási struktúra átalakulásának folyamatában az alábbi *szakaszok* különböztethetők meg:

a) a rendszerváltozást (1990.) megelőző időszak

b) az új alkotmányos rend alapjainak kialakítása (1990-1994.)

c) felkészülés az EU csatlakozásra (1994-2004.)

d) tagság az Európai unióban (2004-től)

Hazánk agrárigazgatási struktúrájának *1990. előtti* rendjét alapvetően meghatározta a *termelő eszközök társadalmi tulajdona*, valamint a *gazdaságirányítás tervgazdaságon alapuló* rendszedre.

A termelő eszközök társadalmi tulajdona alatt nem kizárólag az *állami vállalati* rendszert kell érteni, hanem a *termelőszövetkezetekben* érvényesülő sajátos földtulajdoni, földhasználati viszonyokat is. Ez utóbbi esetben formálisan nem az állam volt a tulajdonos, de a szabályozás rendszerén keresztül gyakorlatilag megakadályozta a tulajdonnal való szabad rendelkezést. A társadalmasított tulajdon ezt a körülményt kívánja kifejezni. A mezőgazdaságban a termőföld magántulajdona lényegében kimerült a *háztáji* gazdálkodáshoz szükséges föld biztosításában. A magángazdaságok aránya nem érte el az összes mezőgazdasági földterület 5 %-át.

Az élelmiszeripari tevékenységet döntően az állami vállalatok folytatták. A külkereskedelem állami monopóliuma érvényesült, amelyhez szorosan kapcsolódott hazánk tagsága a *Kölcsönös Gazdasági Tevékenység Tanácsában (KGST)*. A KGST keretén belül a tagállamok (Szovjetunió, Lengyelország, Német Demokratikus Köztársaság, Magyarország, Csehszlovákia, Bulgária, Románia, Mongólia, Kuba, Vietnami Szocialista Köztársaság) között a kereskedelem döntően *kétoldalú államközi megállapodások alapján* bonyolódott. Konvertibilis fizetőeszköz híján a kereskedelem sok esetben kimerült árucsere forgalmi megállapodások megkötésében. A KGST-ben érvényesült az, hogy *kötelező rendelkezések* érvényesültek a tagállamok irányába. Az államközi megállapodások alapja a KGST egyik fő célkitűzése a *specializáció* volt. Hazánk ennek keretében vált többek között a KGST tagállamainak egyik legfőbb *élelmiszer beszállítójává*.

Az 1990.előtti időszak mezőgazdasági termelésének döntő hányada a termelőszövetkezetekben illetve az állami gazdaságokban folyt. Főként a termelőszövetkezetek jelentős *termelés-integráló* tevékenységet folytattak akkor amikor szervezték a háztáji gazdaságokat, amelyek a 60-as évek végétől a magángazdálkodás szinte kizárólagos területei voltak. (Meg kell jegyezni, hogy a mára iparszerűvé vált sertés, baromfi és tojás termelés jelentős hányada a háztáji gazdaságokban folyt.) A termelőszövetkezetek sajátos föld tulajdoni, föld használati rendjének alapja a *tulajdoni részarány*, valamint a *szövetkezeti földhasználat* volt. A termelőszövetkezetekben a tulajdoni részarány a termelőszövetkezeti tagok *földbeviteli kötelezettségén*, valamint az önkéntes *föld felajánláson* illetve a tagsági viszony megszűnését követő *föld megváltáson* alapult. A termelőszövetkezeti tag a tagsági viszonyának keletkezésekor ugyanis köteles volt valamennyi tulajdonában levő földet – a háztáji gazdálkodás céljait szolgáló föld területek kivételével – a szövetkezet használatába adni. Formálisan a tag föld tulajdona ugyan nem szűnt meg, azonban az egyedileg azonosítható föld tulajdon helyébe az *összesített terület mértéket, művelési ágat és aranykorona értéket kifejező részarány tulajdon* lépett. A tagsági viszony megszűnésekor pedig a föld megváltásra került, a volt tag illetve örököse a földet a *termelőszövetkezetből nem vihette ki*. A rendszerváltozást követő időszakban megvalósult kárpótlás egyik kárpótlási jogcíme volt a föld megváltás, illetve az önkéntes föld felajánlás.

A *termelőszövetkezetek* a rendszerváltozást megelőzően sajátos szerepet játszottak a *tagság illetve az adott település gazdasági tevékenységének integrálásában* is. A termelőszövetkezetek a mezőgazdasági termelési tevékenységük során elszenvedett veszteségeiket un. melléküzemági tevékenységekkel (ipari, kereskedelmi, szolgáltató tevékenység) pótolták, mely egyben lehetőséget jelentett a helyi lakosság foglalkoztatására is.

Az állami irányítás rendszerében jellemző volt, hogy *az állam tulajdonosi és közhatalmi funkciói nem váltak szét*. Erőteljes volt a központi, főként minisztériumi szintű irányítás. A 80-as évektől kezdve egyfajta nyitás volt tapasztalható az irányítási rendszerben is. Az állam közvetlen gazdaságirányítási tevékenységét fokozatosan átvette az un. *piacfelügyeleti tevékenység* amely a *„szocialista piacgazdaság”* felügyeletét volt hivatott ellátni. Az un. szocialista piacgazdaságban a központi irányítás és az egyéni kezdeményezés sajátos keveréke jött létre. Ebben a rendszerben a vállalatok már bizonyos gazdasági döntési szabadsággal rendelkeztek. Új irányítási eszközként a *gazdasági szabályozókat (ármegállapítás, támogatás) jogszabályokban* tették közzé, ami mellett

viszont még megmaradt a *vállalatok közvetlen utasításának* a lehetősége. A vállalatok önállóságát a 80-as évek második felétől a *vállalati tanácsok*, valamint a vállalatokon belül működő *gazdasági munkaközösségek* (VGMK) bővítették. A *termelőszövetkezetek* által folytatott gazdasági tevékenységben viszonylagosan nagyobb önállóság érvényesült. Ezen a területen közvetett, főként *közvetett gazdasági szabályozókkal*, valamint *politikai* eszközökkel szereztek érvényt a központi hatalom döntéseinek.

A 80-as évek közepétől egyre nyilvánvalóbbá vált, hogy a gazdaságirányítás adott rendje *egyre kevésbé képes biztosítani a gazdasági egyensúlyt*. Az ország eladósodottsága egyre fokozódott. Ehhez a körülményhez járultak meg a világpolitikai és világgazdasági folyamatok is, amelynek végső célja a Szovjetunió gazdasági és ezen keresztül katonai ellehetetlenítése. A szovjet, és ezen keresztül a többi KGST tagállam gazdasági ellehetetlenítése egyre kevésbé biztosította azokat a többlet forrásokat, amelyek többek között az olcsó szovjet olajon és földgázon alapultak. Ilyen körülmények között került elfogadásra az *1988. évi VI. tv. a gazdasági társaságokról*, valamint az *1989. évi XIII. tv állami vállalatok gazdasági társasággá történő átalakításáról*. E két törvény elfogadásával egyértelművé vált, hogy hamarosan el fog indulni egy olyan átrendeződési folyamat, amely mindenképpen érinteni fogja a *tulajdoni, a hatalmi és irányítási viszonyokat*. A tulajdoni rendben a társadalmasított tulajdon monopóliuma megszűnik, helyébe a *tulajdoni pluralizmus* kerül, megszűnik az állami tulajdon fokozott védelme. A tulajdoni viszonyok egyértelműen hatással lesznek a hatalmi viszonyokra is, mivel a tulajdoni struktúra megváltozása ki fogyja kényszeríteni a korábbi *döntéshozói hatalom monopóliumának a megszüntetését* is. Többek között ennek lekövetéseként alakult ki a többpártrendszeren alapuló parlamentáris demokrácia. Végezetül az is egyértelműnek tűnt, hogy a központi és közvetlen irányítási eszközök egy plurális gazdaságban és társadalomban már nem alkalmazhatók. *Piacgazdasági körülmények között az állam kettős szerepét (közhatalmi, tulajdonosi) intézményesíteni kell, azaz a tulajdonosi, illetve a közhatalmi jogosítványokat egymástól intézményi illetve jogi formában szét kellett egymástól választani.*

A rendszerváltozást megelőzően alkotott egyes agrárszakmai törvények érintették pl. az erdőgazdálkodást, a vadászatot, a halászatot, vagy pl. az élelmiszer előállítását, forgalomba hozatalát. E törvények közös jellemzője volt, hogy az adott szakterület esetében alapvetően csak a *keretszabályokat* adták meg, míg a részletes szabályokról miniszteri szintű végrehajtási rendeletek készültek. E jogalkotási technika egyben a szabályozás stabilitása ellen is hatott, hiszen a rendeleti szintű szabályozás adott esetben akár azt is eredményezhette, hogy jelentősen bővítsék, vagy szűkítsék (az adott helyzetnek megfelelően) a szabályozás tartalmi kereteit.

Az igazgatási rendben az akkori minisztériumnak (Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium - MÉM) meghatározó szerepe volt. Az igazgatási aktusokban *a minisztériumi aktusoknak meghatározó szerepe* volt. Az élelmiszerszabályozásban pedig a *termék illetve vizsgálati szabványoknak* volt döntő szerepük. Jellemző erre az időszakra, hogy adott esetben más szabványokat kellett alkalmazni a belföldre, a KGST-be, vagy a szabad piacra előállított termékek esetében. (Pl. az erősített csemegebort, amely un. csinált bor volt, csak a Szovjet piacra gyártották, igen korlátozott minőségi követelmények szerint.) Az igazgatási, hatósági feladatokat *széttagoltan működő intézményhálózat* látta el, amely az akkori kereskedelmi rendnek megfelelően döntően csak a hazai forgalom felügyeletét látta el. Arra is lehetőség mutatkozott, hogy a *vállalatokat közvetlenül utasítsák*, ami sok esetben

nélkülözte a nyilvános jogszabályi hátteret is. (Pl. a termékforgalomra vonatkozó szabályozás un. 4000-es titkos kormányhatározatban került megállapításra, vagy a *"Piacfelügyeleti cselekvési program"* gyakorlatilag szentesítette azt, hogy egyes vállalatokat meghatározott gazdasági tevékenység folytatására a Minisztertanács határozatban utasított). Ebben az esetben a többletköltségek megtérítésére sem tarthatott igényt az érintett vállalat. Más megközelítésben ez a rendszer arra épült fel, hogy az *állam tulajdonosi és közhatalmi jogosítványai egy kézben, az adott minisztériumnál központosítódtak.*

Az agrárjogi szabályozás területén a fordulat az 1990-es rendszerváltozást követően következett be. A rendszerváltozást követő első években az újonnan megválasztott Országgyűlésre hárult az a feladat, hogy *az új tulajdoni, valamint az ehhez igazodó irányítási és egyéb hatalmi struktúrákat kialakítsa.* Az agrárgazdaság területén ez első sorban a *termőfölddel, valamint a szövetkezetek vagyoni viszonyaival összefüggő szabályozást érintette.*

Az Alkotmány 9.§ (2) bekezdése értelmében Magyar Köztársaság *piacgazdaság.* A piacgazdaság tartalmi korlátaival több alkotmánybírósági határozat is foglalkozik. Ezek többek között rögzítik azt az elvet is, hogy az intézmény struktúrában az állam tulajdonosi, illetve közhatalmi jogosítványait egymástól el kell választani. *A piacgazdaság egyik legfontosabb eleme a gazdasági verseny.* Az államnak részben a *jogi szabályozás* eszközeivel, részben pedig *megfelelő intézményhálózat* fenntartásával kell biztosítani a gazdasági verseny meglétét.

Az *Alkotmány* 70/A § (3) bekezdése értelmében Magyar Köztársaság a *jogegyenlőség megvalósulását az esélyegyenlőtlenségek kiküszöbölését célzó intézkedésekkel is segíti*. Ennek egyik fontos területe az agrártámogatási rendszer működtetése. Erre is figyelemmel az állam által történő piacszabályozásra nem terjed ki a versenyjog hatálya. Az EU-ban agrárszabályozási rendszer szintén nem része az általános versenyjogi szabályozásnak.

A 21/1990. (X.4.) AB határozat értelmében: *" a diszkrimináció tilalma nem jelenti azt, hogy minden, még a végső soron nagyobb társadalmi egyenlőséget célzó megkülönböztetés is tilos. A megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azaz az emberi méltóság alapjogán nem eshet csorba, azonos tisztelettel és körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények szempontjait meghatározni."...." az azonos személyi méltóság jogából esetenként következhet, olyan jog is, hogy a javakat és esélyeket mindenki számára (mennyiségileg is) egyenlően osszák el. De ha valamely - az alkotmányba nem ütköző - társadalmi cél, vagy valamely alkotmányos jog csak úgy érvényesíthető, hogy e szűkebb értelemben egyenlőség nem valósítható meg, akkor az ilyen pozitív diszkriminációt nem lehet alkotmányellenesnek minősíteni. A pozitív diszkrimináció korlátjának tágabb értelemben leírt, tehát az egyenlő méltóságra vonatkozó megkülönböztetés tilalma, illetve az alkotmányban pozitívan megfogalmazott alapjogok tekinthetők. Bár a társadalmi egyenlőség mint cél, mint társadalmi érdek, megelőzhet egyéni érdeket, de nem kerülhet az egyén alkotmányos jogai elé."*

Figyelemmel arra, hogy az új tulajdoni struktúra kialakítása alkotmányosan csak úgy volt megvalósítható, hogy az állam az államosítások alkalmával vállalt kártalanítási

kötelezettségének is eleget tesz, ezért először az un. *kárpótlás* kérdésében kellett az Országgyűlésnek döntenie. Az Országgyűlésnek ugyanis abban kellet döntenie, hogy a nem jogszerűen szerzett tulajdont polgári-jogilag is értelmezhető, és így megtámadhatatlan tulajdonná alakítsa át. Ez a folyamat több évtizedet foglalt át. Ezt az átmeneti időszakot az un. *moratórium törvények* megalkotása jellemezte, amely többek között megtiltotta a szövetkezetek számára a gazdasági társasággá történő átalakulást, illetve a tulajdonában levő termőföld értékesítését.

Az un. *kárpótlási törvény (1992. évi XXIV. törvény)* valamint az *szövetkezeti vagyon nevesítéséről is rendelkező 1992. évi II. törvény* döntő hatással voltak a későbbi jogalkotásra. E törvényekben ugyanis megfogalmazódott az az igény, hogy a *termőföld magántulajdonba kerül, a termelő szövetkezetek termőföld tulajdon nem szerezhetnek, az állam által vállalt kárpótlási kötelezettség fedezetéül a termelőszövetkezetek tulajdonában levő termőföldet is bevonják, valamint a szövetkezeti vagyonnevesítés során nem csak az un. aktív szövetkezeti tagoknak, hanem az un. kívülállókon keresztül a volt szövetkezeti tagok, illetve azok leszármazói is részesülhetnek a szövetkezeti vagyonból.* A gyakorlatban ez egyben azt is jelentette, hogy a szövetkezeti vagyonnevesítés során a szabályozási rendszerbe bizonyos *kárpótlási elemet* is bevitt. Az így kialakult földtulajdoni struktúra lényegében az *1945-47-es birtokállapotokat tükrözte*, amely viszont már magában hordozta a jövő megoldandó problémáit is (pl. birtokrendezés, részarány tulajdon kimérése, vagy szövetkezetek esetében a kívülálló szövetkezeti tagok üzletrészének elértéktelenedésének megállítása, illetve a megvásárláshoz nyújtott állami támogatás).

Meg kell jegyezni viszont, hogy a kárpótlási törvényeknek napjainkra meghatározó szerepe volt. Egy 2023-as felmérés szerint mintegy *4 millió földtulajdonos közül mintegy felének még mindig osztatlan közös földtulajdona van.* Mindez azért van, mert a földért, valamint az egyéb jogcímen kapott kárpótlási jegyet – melyet eredetileg egymástól szétválasztva használhattak fel – összevontan használhattak fel. Ilyen okokra vezethető vissza, hogy jogi eljárási kedvezményt kapjanak az érintett földtulajdonosok.

Az un. kárpótlási törvényeket, a szövetkezeti vagyonnevesítés szabályait, valamint a földkiadásra vonatkozó szabályokat *(földrendező és földkiadó bizottságokról szóló 1993. évi I. törvény)* nem lehet a szűkebb értelembe vett agrárszakmai jogalkotás körébe vonni. E törvények ugyanis a rendszerváltozással összefüggő különleges történelmi körülményekkel voltak összefüggésben, alapvetően politikai értékítéletet hordoztak, és döntően a *magánosítási folyamat* céljainak megvalósításául szolgáltak. E törvények megalkotása a rendszerváltozást követő átmenet időszaka miatt is szükséges volt. Praktikusan ez azt jelentette, hogy a kezdeti időszakot jellemző un. politikai jogalkotást fokozatosan átalakították egy szakmailag is értelmezhető jogalkotási folyamattá.

A jelenlegi agrárjogi szabályozási rendszer kialakulásának kezdeti lépéseit az Országgyűlés már 1993-ban megtette. A következőkben kronologikus sorrendben mutatjuk be az agrárszakmai joganyag kialakulását.

Az *agrárpiaci rendtartásról szóló 1993. évi VI. törvény* volt az *első* olyan *agrárszakmai törvény,* amely szakmai szabályival már a megváltozott államháztartási, és irányítási rendszer figyelembe vételével, *magántulajdoni, és piacgazdasági alapon, és az alkotmányossági követelmények messzemenő betartásával* szabályozta az állami beavatkozás eljárási, és eszköz rendjét. A szabályozás csak a kereteket adta meg, amelyet az adott piaci zavar függvényében a földművelésügyi miniszter esetenként kiadott

rendelettel töltött meg tartalommal. Az új törvény fontos alapelve volt, hogy az agrártermékek piacszabályozás csak nyilvánosan meghirdetett jogszabályokon alapulhat.

Szintén 1993-ban fogadta el az Országgyűlés az *állattenyésztésről szóló CXIV. törvényt*, amelynek jelentősége abban foglalható össze, hogy első alkalommal hozott az Országgyűlés olyan szakmai törvényt, amelynek megalkotásánál az *EU jogharmonizáció* döntő súllyal esett latba.

A következő évtől kezdve az országgyűlés már egyre több agrárszakmai törvényt fogadott el. Az *erdőbirtokossági társulatokról szóló 1994. évi IL. törvény* a *társult erdőgazdálkodás szervezeti kereteit* határozta meg. Erre első sorban azért volt szükség, mivel a tulajdonrendezés hatálya nem csak a termőföldre, hanem az erdőre is kiterjedt. Az erdő egységes szakmai kezelését pedig magántulajdoni viszonyok között csak olyan szervezet keretében lehet megoldani, amely képes a speciális erdőgazdálkodási szempontok érvényesítésére.

A *termőföldről szóló 1994. évi LV törvény* kettős szabályozási igénnyel lépett fel: egyrészt tartalmazta a *termőföld tulajdonával* kapcsolatos, alapvetően politikai értékítéleten alapuló szabályokat, másrészt magába foglalta a *termőföld mennyiségi, és minőségi védelmével összefüggő szakmai feltételeket* is. Ez utóbbiak megalkotására már csak azért is szükség volt, mivel az új földtulajdonosok esetében egyre inkább igényként merült fel annak meghatározása, amely első sorban a termőföld hasznosításával voltak összefüggésben. A termőföld tulajdonára vonatkozó szabályok pedig összefoglalták a rendszerváltozást követő négy év politikai kompromisszumait (termőföld magántulajdona, birtokmaximum, külföldiek, illetve jogi személyek földtulajdonszerzésének korlátozása, a termőföld haszonbérletének korlátozása).

Az agrárigazgatási struktúra átalakulási folyamatának következő, hazánk EU csatlakozásáig (2004.) terjedő szakasza 1994-ben kezdődött. Az 1994-es esztendő meghatározó volt hazánk *gazdasági reorientációja* tekintetében. A KGST 1991-ben megszűnt, ami a gyakorlatban a magyar élelmiszergazdaság jelentős piacvesztésével járt együtt. A korábban döntően a biztos KGST piacra termelő főként élelmiszeripari vállalatok termékváltáshoz szükséges tőke hiányában szabad piacon is eladható terméket nem tudtak előállítani. A mezőgazdasági termékek piacán pedig a piacvesztés egyik legfőbb okozója az volt, hogy a konvertibilis devizában (döntően német márka, USA dollár) folytatott kereskedelemben már megszűnnek az államközi megállapodások által nyújtott előnyök, a gazdasági döntések alapja pedig az ár lett. Mivel az élelmiszerek világ kereskedelmét jelentős részben meghatározza a *támogatások versenye* is, így a termékeiket nagy tömegbe és olcsón előállítani képes államok, illetve azok vállalatai fokozatosan átvették a KGST piacokon kiépített hazai piaci pozíciókat. Ilyen körülmények között mind gazdasági mind pedig politikai okból (lásd NATO tagság) Magyarországnak újra kellett pozícionálnia magát az európai és a világ folyamataiban. A hazai élelmiszergazdaság átalakulásának további fontos állomása volt az *élelmiszeripar privatizációja*. A külföldi tulajdonlást sokszor a fejlesztéshez szükséges tőkével indokolták, amellyel a hazai vállalkozások nem rendelkeztek. Utóbb bebizonyosodott, hogy ezen privatizációs folyamat sok esetben csak a *hazai piac megszerzését* volt hivatva biztosítani.

E folyamat részeként külön is kiemelkedik *a Magyar Köztársaság és az Európai Közösségek és azok tagállamai között társulás létesítéséről szóló, Brüsszelben, 1991. december 16-án aláírt Európai Megállapodás kihirdetéséről 1994. évi I. törvény* . E

jogszabály szakmai jelentősége első sorban abban határozható meg, hogy az EU jogharmonizáció kérdést törvényi szintre emelte. A Megállapodással egyrészről Magyarország, másrészről a Közösség és annak tagállamai között társulás létesült, melynek célja az, hogy :

a) megfelelő keretet adjon a Felek között olyan politikai párbeszédhez, amely szoros politikai kapcsolatok kifejlesztését teszi lehetővé;

b) fokozatosan szabadkereskedelmi övezetet létesítsen Magyarország és a Közösség között, amely lényegében a közöttük folyó kereskedelem egészét átfogja;

c) haladást érjen el közöttük azoknak az egyéb gazdasági szabadságoknak a megvalósításában, amelyeken a Közösség alapul;

d) új szabályokat, politikákat és gyakorlatot létesítsen, amelyek Magyarországnak a Közösségbe történő integrációja alapját képezik;

e) előmozdítsa a gazdasági, pénzügyi és kulturális együttműködést a lehető legszélesebb alapon;

f) segítse Magyarországnak a gazdaság fejlesztésére, valamint a piacgazdaságra való átállás befejezésére irányuló erőfeszítéseit;

g) a társulás ténylegessé tételét szolgáló, megfelelő intézményeket hozzon létre.

A megállapodás agrárgazdaságot érintő rendelkezései részletesen szabályozzák az *agrártermékek kereskedelmi forgalmát hazánk és az Európai Unió között*.

A *Magyar Köztársaság és az Európai Közösség között a bormegnevezések kölcsönös védelméről és ellenőrzéséről, Brüsszelben, 1993. november 29-én aláírt Megállapodás kihirdetéséről szóló 1994. évi XI. törvény* rögzítette azt a kölcsönös elhatározást, mely szerint Magyarország, és az Európai Unió a *viszonosság* alapján védik és ellenőrzik a Magyarországról és a Közösségből származó borok megnevezését. A törvényben foglalt rendelkezések kihatással voltak a később elfogadott borjogi szabályozásra is.

A Cseh Köztársaság, a Lengyel Köztársaság, a Magyar Köztársaság és a Szlovák Köztársaság közötti Közép-Európai Szabadkereskedelmi Megállapodás kihirdetéséről szóló 1995. évi XIII. törvény regionális kereskedelmi megállapodásnak minősül. E megállapodáshoz utóbb csatlakozott Románia, a Bolgár Köztársaság, valamint a Szlovén Köztársaság is. Az egyezmény hatálya kiterjed az *agrártermékek érintett országok közötti külkereskedelmi forgalmára* is.

Az agrártermékek nemzetközi kereskedelmét érintő szerződés törvénybe iktatására került sor *az Általános Vám- és Kereskedelmi Egyezmény (GATT) keretében kialakított, a Kereskedelmi Világszervezetet létrehozó Marrakesh-i Egyezmény és mellékleteinek kihirdetéséről szóló 1998. évi IX. törvény* kihirdetésével, mely megállapodás hatálya kiterjedt a növényvédelmi tevékenységre is.

A *hegyközségekről szóló 1994. évi CII. törvény a* köztestületekre vonatkozó Ptk-beli szabályozás megalkotásával összhangban szabályozta az árutermő szőlőbirtokosok szőlőtermelési feladatait. E törvény további lépést jelentett az *agrárigazgatási szabályozási struktúra demokratizálódása* irányába, hiszen a terméktanácsok után újabb civil szervezet számára biztosított részvételi jogot az államtól átvett egyes igazgatási feladatok ellátásában. A hegyközségek számára pedig új jogosítványként jelentkezett az eredetvédelemmel

kapcsolatos feltételrendszer kialakítása, annak ellenőrzése, amely viszont a minőségi bor előállítás egyik legfontosabb szabályozási eszközévé vált.

Az 1995.évi XXI.tv. jelentősége abban állt, hogy a támogatási rendszer keretén belül először tett kísérletet arra, hogy törvényi szinten határozza meg az egyes *elkülönített állami pénzalapként működő földművelésügyi alapok* (Állattenyésztési Alap, Földvédelmi Alap, Halgazdálkodási Alap, Mezőgazdasági és Erdészeti Alap, valamint Vadgazdálkodási Alap) felhasználásának általános rendjét. Ha az előzőek szerinti felsorolást egybe vetjük a már megalkotott, illetve a későbbiekben megalkotandó törvényekkel, akkor láthatóvá válik az az összefüggés, amely abban nyilvánult meg, hogy az *egyes pénzalapokra vonatkozó szabályozás a szakmai feltételrendszert meghatározó törvényekkel szoros kölcsönhatásban van.* A szakmai törvényekben meghatározott követelmény, illetve feltételrendszer teljesítéséhez az állam meghatározott eljárási rendben támogatást nyújt. Más megközelítésben: *az állami támogatás csak akkor vehetőigénybe, ha a szakmai feltételrendszert is teljesítik*. E rendszer kialakítása már csak azért is szükségszerű volt, mivel a korábbi, még a rendszerváltozást megelőző időszakból örökölt agrártámogatási rendszer sajátossága éppen abban nyilvánult meg, hogy az nem volt átlátható, és egységes. Az egyes támogatási célok, és feltételek különböző időben megalkotott, és különböző szintű jogszabályokban kerültek megfogalmazásra, ami szinte kizárttá tette az egységes szabályozási szemléletmód kialakítását. Ehhez járult még az is, hogy az agrártámogatási célokat szolgáló költségvetési előirányzatok összesen három minisztérium (Földművelésügyi Minisztérium, Pénzügyminisztérium, Ipari és Kereskedelmi Minisztérium) költségvetési fejezetében szerepeltek, ami viszont azt is magával hozta, hogy a *pénzfelhasználás, és folyósítás rendje sem volt egységes.*

A *találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény* egésze ugyan nem tartozik az agrárjogalkotás körébe, azonban egyes szabályai az agrárszakmai joganyagot is érintő, előre mutató jellegű rendelkezéseket tartalmaznak (növényfajták szabadalmaztatása).

Az 1995-ös esztendő egyik legnagyobb szabású jogalkotási vállalkozásának is tekinthetjük annak a négy törvényből álló csomagnak az elfogadását, amely a legteljesebb mértékben célul tűzte ki az *EU jogharmonizáció, és a fogyasztói védelem keretében biztonság, és a minél teljesebb körű védelem megteremtését*. Ebbe a körbe tartozik: az *élelmiszerekről szóló 1995. évi XC. törvény, az állategészségügyről szóló XCI. törvény, a takarmányok előállításáról szóló XCII. Törvény, továbbá a Magyar Állatorvosi Kamaráról, valamint a magánállatorvosi tevékenység gyakorlásáról szóló 1995. évi XCIV. törvény.*

Az *1995. évi XCIX. törvény* a közel két éves tapasztalatok alapján pontosította az agrárpiaci rendtartásról szóló 1993. évi VI. törvényt. A törvény parlamenti vitája során azonban jelentős vita alakult ki abban, hogy az egyre inkább demokratizálódó agrárigazgatás keretében az újonnan megalakult *agrárkamarák, illetve az agrárpiaci rendtartási törvény alapján már két éve működő terméktanácsok milyen viszonyt alakítsanak ki egymással*, illetve az agrárkormányzattal a piacszervezési, illetve a piacszabályozási feladatok tekintetében. Az országgyűlés végül is nem változtatott a kialakult rendszeren, a *terméktanácsok* maradtak azok a szervezetek, amelyek részt vesznek az állam *agrárpiac szabályozási feladatainak* ellátásában, míg az *agrárkamarák* első sorban *piacszervezési* feladatokat látnak el tagjaik részére.

A *területfejlesztésről és területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény* elfogadása első sorban azért jelentős az agrárszabályozási rendszer későbbi működtetését illetően, hogy a megyei területfejlesztési tanácsok felállításával egy olyan *intézményrendszert, és döntéshozatali mechanizmust állított fel, amely elveiben megfelel az EU elvárásainak is.*

A *közraktározásról szóló 1996. évi XLVIII. törvény* tovább *bővítette az agrártámogatási rendszer állami* eszközeit azáltal, hogy lehetőséget biztosított a közraktári fedezet mellett felvett hitelhez nyújtandó állami támogatási rendszer működtetésére. A közraktárak ezen túlmenően szervezeti formájukat tekintve arra is alkalmasak, hogy részt vegyenek az agrárpiaci rendtartás keretén belül az egyes agrártermékek garantált áron történő felvásárlásának lebonyolításában.

A termőföld tulajdonrendezésére vonatkozó jogi szabályozás kényszerítette ki azt is, hogy a *termőföld tulajdonjog tartalmát is pontosítsák.* A termőföld tulajdon ugyanis nem csak jogok, hanem kötelezettségek összessége is. Különösen igaz ez az erdő esetében, amelynél a tartamos (fenntartható) erdőgazdálkodás, amely elv betartását a Magyar Köztársaság nemzetközi szerződésekben is vállalta, csak tervszerű gazdálkodás keretében valósítható meg. Ez viszont magával hozza, hogy az egyes erdei haszonvételekkel a tulajdonos csak szigorú rend szerint élhet. Erre is figyelemmel fogadta el az Országgyűlés *az erdőről, és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvényt, valamint a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvényt. E törvények szerves egységet alkotnak a természet védelméről szóló 1996. évi LIII. törvénnyel, hiszen mindhárom jogszabály a természeti erőforrásokkal való hatékony gazdálkodást, illetve azok védelmét tűzte ki szabályozási célként.*

A *földmérési és térképészeti tevékenységről szóló 1996. évi LXXVI. törvény* megalkotását az tette szükségessé, hogy a földügyi igazgatás rendelkezzen azokkal az adatokkal, amelyek a tulajdonrendezéssel összefüggő regisztrációs feladatok végrehajtását is szolgálhatják. Ezen túlmenően meg kellett teremteni annak a jogi alapját is, hogy a korszerű technika alkalmazásával a digitalizált térképi adatállomány minél szélesebb körben terjedjen el.

Az agrárszakmai jogalkotás újabb jelentős állomásának lehet tekinteni *a növényfajták állami elismeréséről, valamint a vetőmagvak és vegetatív szaporítóanyagok előállításáról és forgalmazásáról szóló 1996. évi CXXXI. törvényt.* E jogszabály ugyanis szintén az EU jogharmonizáció keretében biztosítja a *növénytermesztés biológiai alapjai megteremtéséhez szükséges jogszabályi feltételeket.* A magas minőséget képviselő növényi termék előállítása előfeltétele az agrártermékek versenyképességének, piacra kerülésének, illetve azon.

A védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról szóló 1997. évi XI. törvény jelentősége abban foglalható össze, hogy a hungaricumnak számító élelmiszerek esetében lehetővé tette az *eredet, illetve származás jelölését*. Az élelmiszerek piacán mutatkozó túlkínálat esetében egyre nagyobb jelentősége van a különleges fogyasztói igények kielégítésének. A törvény többek között ehhez nyújt jogi segítséget.

A tulajdonhoz kapcsolódó haszonvételek gyakorlására vonatkozó törvények a *halászatról és horgászatról szóló 1997. évi XLI. törvénnyel* váltak teljessé. A halászati jogot az új törvény a víz tulajdonához kötötte, továbbá – az újonnan kialakult víz-, illetve föld tulajdoni helyzetre is figyelemmel - meghatározta a halászatra jogosult jogait, kötelezettségeit, rendezte a halászati szolgalmi jog kérdést, valamint a szakmai feltételekre

vonatkozó szabályai – összhangban a nemzetközi megállapodásainkkal – rendezik a hal, valamint élőhelyének védelmével kapcsolatos kötelezettségeket is.

Az *Országos Magyar Vadászkamaráról szóló 1997. évi XLVI. törvény* tovább bővítette azon köztestületek körét, amelyek az államtól vettek át bizonyos igazgatási feladatokat. Az Országos Magyar Vadászkamara megalakulásával lehetőség nyílt többek között arra, hogy mind a hivatásos-, mind pedig a sportvadászok saját maguk által kialakított etikai eljárási szabályok betartása mellett őrködjenek a hazai vadászok szakmai érdekeinek betartása felett. Hatásos eszközt is kapott a Kamara akkor, amikor a vadászvizsgáztatással, továbbá az állami vadászjegy kiadásával összefüggő feladatokat átvette a vadászati hatóságtól.

Sajátos jogforrása az agrárjogalkotásnak az *agrárgazdaság fejlesztéséről szóló 1997. évi CXIV. törvény.* A törvény megalkotásával összefüggésben széleskörű társadalmi vita bontakozott ki abban a kérdésben, hogy szükség van e olyan jogszabály megalkotására, amely viszonylag kevés normatív , viszont annál több, az *alapvető agrárpolitikai célkitűzést* önt törvényi formába. Való igaz ebben a tekintetben sajátos jogalkotási konstrukció került kialakításra, azonban a nemzetközi (német, osztrák) gyakorlattal összevetve nem egyedüli megoldásról van szó. Az un. agrártörvény egyik legfontosabb rendelkezése, hogy mind a Kormány, mind pedig az Országgyűlés számára bizonyos kötelezettségeket állapít meg. A Kormány ugyanis a földművelésügyi és vidékfejlesztési miniszter útján évente köteles beszámolni a törvényben foglalt gazdaságpolitikai célkitűzések állásáról. Az Országgyűlés pedig lényegében saját jogalkotói szabadságát korlátozva lényegében az EU csatlakozás időpontjáig kötelezettséget vállalt arra, hogy az agrárgazdaság fejlesztésére évente előre meghatározott arányban növelt összegű támogatást nyújt.

A *szőlőtermesztésről és borgazdálkodásról szóló 1997. évi CXXI. törvényt* már valójában bortörvénynek lehetett nevezni, hiszen az ilyen néven megalkotott szabályok többsége korábban rendeleti szinten került megalkotásra. Az új bortörvény lényegében összefoglalta, és rendszerbe foglalta a szőlőtermesztésre, valamint a borgazdálkodásra vonatkozó szabályokat. Az új szabályozás első sorban a *minőség és az eredet védelmére* vonatkozóan állapított meg szabályokat, célul tűzve ki a borhamisítások elleni hatékony küzdelmet. E rendelkezések a későbbiek folyamán *kiegészültek a bor jövedéki termékké történő átminősítésével.*

Az *ingatlan-nyilvántartásról szóló 1997. évi CXLI. törvény* bár első sorban az un. ingatlanjog területét érintő feladatokat tartalmaz, azonban rendelkezései áttételesen kihatnak az agrárgazdaság területére is. A földhivatali szervezetrendszer, amely a földügyi szakigazgatási feladatok legfőbb szerve, ellátja az ingatlan-nyilvántartással kapcsolatos feladatokat is. A földhivatalok a tulajdonrendezési folyamat átmeneti időszakában még többnyire a hagyományos papír alapú iratkezelést végeztek. A tulajdoni változások bejegyzésének elhúzódása pedig már egyre inkább hátráltatta a termőföld forgalmát. Erre is figyelemmel az ingatlan-nyilvántartást országosan is át kellet állítani a számítógépes adatkezelésre. A változások mindezeken túlmenően érintették az ingatlanok tulajdonának átvezetésével kapcsolatos eljárások jogbiztonságát is. (lásd az ingatlanok tulajdonjogának átruházása esetén az okiratok ügyvédi ellenjegyzése törvényességi kellék).

A *fegyveres biztonsági őrzésről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX törvény* a tulajdoni átalakulások, a magántulajdoni viszonyok

általánossá válásának szerves következményeként került elfogadásra. Amíg az állami, illetve társadalmasított (szövetkezeti) tulajdon volt az agrártermelés területén a meghatározó, az állam a *mezei vagyonvédelemmel* kapcsolatos feladatokat – amelyek egyébként évszázados hagyományokkal rendelkeznek- a mezőgazdasági gazdálkodó szervezetekre, az állami gazdaságokra, valamint a termelőszövetkezetekre ruházta át. E szervezetek valódi magántulajdonba kerülésével azonban már meghaladottá vált ez a szabályozási koncepció. Erre figyelemmel viszont az új törvényi szabályozás – azon túl, hogy meghatározott keretek között lehetővé teszi az érintett gazdálkodó szervezetek (pl. erdőgazdálkodó) esetében saját vagyonvédelmi szervezetrendszer kialakítását, e feladatok ellátására első sorban a települési önkormányzatokat ruházza fel, amelyhez az állam támogatást is nyújt (a költségek ötven százalékáig). A település földtulajdonosai pedig járulék fizetése mellett vesznek részt a mezőőri feladatok anyagi terhei egy részének átvállalásában.

A *géntechnológiáról szóló 1998. évi XXVII. törvény* az élelmiszerekre vonatkozó joganyagot egészíti ki. A magas minőségű mezőgazdasági termelő tevékenység, illetve élelmiszer előállítás napjainkra egyre több helyen teszi szükségessé a legmodernebb technológia alkalmazását. Figyelemmel arra, hogy e technológiai beavatkozások érintik az élő szervezetek genetikai rendjét is, ezért kihatásuk is sok esetben súlyos kockázattal jár. Erre figyelemmel mondja ki a törvény, hogy *a géntechnológiai tevékenység szigorúan ellenőrzött, engedélyhez kötött, jogi értelemben pedig fokozottan veszélyes tevékenység.*

Az *általános mezőgazdasági összeírásról szóló 1999. évi XLVI. törvény* jelentős állomás az agrárgazdaság EU csatlakozása területén. A mezőgazdaság területén a rendszerváltozást követően gyökeres változások következtek be. A mezőgazdaság struktúrája lényegesen átalakult, hiszen a korábban meghatározó szerepet játszó nagyüzemi (termelőszövetkezet, állami gazdaság) struktúra helyébe egy un. vegyes gazdasági modell alakult ki, amelyben a kis és közepes méretű családi gazdaságok egyre inkább meghatározó szerepet játszottak. Figyelemmel arra, hogy a hazai agrárstatisztikai rendszer alapjai még a nagyüzemi struktúrát tükrözték, egyre inkább nyilvánvalóvá vált, hogy az már nem tudja a statisztikai adatbázisok szintjén kezelni a változásokat. *Megfelelő adatok hiányában sem a gazdaságpolitikai tervezés, sem pedig az EU csatlakozás előkészítése nem haladhat megfelelően.* A 2000. évben végrehajtott általános mezőgazdasági összeírás eredményeként már összeállítható az a részletes statisztikai adatbázis, amely alapjául szolgálhat egy, a megváltozott gazdasági viszonyokat is tükröző új agrárpolitika kialakításához.

A termőföldről szóló 1994. évi LV. törvény módosításáról rendelkező 1999. évi XLVIII. törvény elfogadása azért is tekinthető kiemelt jelentőségűnek, mert a *földhasználati nyilvántartásra* vonatkozó rendelkezések törvénybe iktatásával megteremtette annak a lehetőségét, hogy az agrártámogatási rendszer működtetése megfelelő adatbázison alapuljon.

A *gazdasági kamarákról szóló 1999. évi CXXI. törvény* elfogadása jelentős változást eredményezett az agrárkamarák ás az állam egymásközti viszonylatában. A *kötelező agrárkamarai tagság eltörlésével* megszűnt annak a lehetősége hogy az agrárgazdaság területén egy széles körű, és egységes agrár-önigazgatási szervezet alakuljon ki. A megváltozott gazdaságpolitikai koncepció –többek között az EU csatlakozással összefüggő feladatok hatékonyabb ellátását is szem előtt tartva – az állami

szervezetrendszer megerősítését tartotta szükségesnek. Később látni fogjuk, hogy ezt a koncepciót 2013-ra a megváltozott gazdasági helyzetre is figyelemmel alapvetően újra kellett gondolni.

A *növényvédelemről szóló 2000. évi XXXV. törvény* megalkotásával lényegében elfogadásra kerülte azok a jogszabályok, amelyek a *nemzetközi előírásokkal összhangban* az egyes agrártermékek termelésével összefüggő biztonságot, illetve védelmet hivatottak biztosítani. Mivel az agrártermékek döntő hányada (mintegy kétharmada) az EU piacán kerül értékesítésre, ezért elengedhetetlenül jelentkezett e törvény megalkotásánál is a jogharmonizáció kérdése. A különböző növényvédelmi igazgatási feladatok, igazolások összességében azt hivatottak biztosítani, hogy a termelés biztonsága meglegyen, járványveszélyes helyzet ne alakuljon ki, azt hatékonyan lehessen mind megelőzni, mind pedig elhárítani. A törvény e feladatok ellátásához hatékony eszközrendszert biztosít az állami, önkormányzati szervek részére.

A növényvédelemre vonatkozó új szabályozási és intézményi struktúrához szervesen igazodik a *Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamaráról szóló 2000. évi LXXXXIV. törvény.* E jogszabály a többi hivatásrendi kamarákhoz hasonlóan önigazgatási keretek között szabályozza a növényorvosi hivatás gyakorlásával, valamint e személyeknek a járványvédelemmel összefüggő feladatait.

Döntően jogharmonizációs célokat szolgált a takarmányok előállításáról, forgalomba hozataláról és felhasználásáról szóló 2001. évi CXIX. törvény. Az újonnan megalkotott szabályozás uniós joganyaggal összhangban levő legfőbb célja annak elérése volt, hogy az állati eredetű termékek feleljenek az előírt minőségi követelményeknek.

A *Nemzeti Földalapról szóló 2001. évi CXVI. törvény* elfogadásával az Országgyűlés megteremtette az állami tulajdonban lévő termőföldvagyonnal való ésszerű gazdálkodás, a termőföldnek a mezőgazdasági termelés ökológiai feltételeire, valamint a gazdaságosság és a jövedelmezőség szempontjaira figyelemmel történő hasznosításának elősegítésére szolgáló intézmény kialakításához szükséges jogi kereteket. A Nemzeti Földalapban levő állami tulajdonban lévő termőföldvagyon hasznosításáról az Országgyűlés *földbirtok-politikai irányelveket* fogadott el.

Az élelmiszerekről szóló 2003. évi LXXXII. törvényt az Országgyűlés már a közelgő EU csatlakozásra figyelemmel fogadta el. Az új törvény meghatározta az élelmiszer-vállalkozások működésének feltételeit, biztosítva ezzel a fogyasztók egészségének, érdekeinek, valamint a piaci verseny tisztaságának védelmét, a fogyasztók megfelelő tájékoztatását és az élelmiszereknek az Európai Unió tagállamai közötti szabad áramlását.

A *növényfajták állami elismeréséről, valamint a szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 2003. évi LII. törvény* elfogadásával szintén az EU csatlakozás időpontjában történő hatályba lépéssel az Országgyűlés a hazai és a nemzetközi követelményeknek megfelelő törvényt alkotott.

Az EU csatlakozással összefüggő folyamatot a *2004. évi XXX. törvény zárta le, amely rögzítette hazánk teljes jogú tagként csaló csatlakozását az Európai Unióhoz*.

Hazánk EU csatlakozásához szükséges intézményi feltételek első lépései 1998-ban tették meg. Az 1998. évi választások után felállt új kormányzati struktúrában az akkor még elérhető közelségben levő EU csatlakozás is megmutatkozott. A Mezőgazdasági és

Élelmezésügyi Minisztérium elnevezést felváltotta a *Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium* elnevezés, mely nem csak elnevezésében de tartalmában is változást eredményezett. Az új struktúrában már tükröződött a KAP két pilléres jellege: termékpályák szerinti szabályozás valamint a vidékfejlesztés együttes kezelése. Az újonnan felállított *SAPARD Hivatal* majd pedig az *Agrárintervenciós Központ* pedig már az előcsatlakozási támogatások közösségi jogot is alkalmazó intézményeként került felállításra.

Az EU csatlakozás (2004. május 1.) utáni intézményi és jogfejlődési folyamatot a jegyzet különböző fejezetei tartalmazzák.

1.2.Az agrárgazdaság és a vidék nemzetgazdasági jelentősége

Az elmúlt évek gazdasági és természeti katasztrófái ismételten ráirányították a figyelmet arra, hogy a világban végbemenő különböző folyamatokat az emberiség mennyire tudja ellenőrzése alatt tartani. A *globális felmelegedés* okozta egyre nyilvánvalóbb hatások, mint pl. az egyre szélsőségesebb időjárási jelenségek, a *termőföldért, a fosszilis energiák* megszerzéséért folyó küzdelem, az *édesvízkészlettel* való gazdálkodás, a *genetikailag módosított szervezetek* elterjesztése, vagy annak korlátozása, az emberiség hosszú távú élelmezése (a Föld lakosainak száma jelenleg mintegy 7 milliárd fő és a XXI. század végére el fogja érni a 10-11 milliárd főt), az egészséges környezet iránti igény mind olyan kérdések és tendenciák amelyek közvetlenül vagy közvetve de hatással vannak az élelmiszertermelésre valamint annak környezetére.

Magyarország természetföldrajzi adottságai, ide értve a központi elhelyezkedését, a mezőgazdasági termelésre alkalmas éghajlatát, a mezőgazdaságilag művelhető földterület nagyságát és minőségét, a rendelkezésre álló édes-, valamint termálvíz készletet összességükben is alátámasztják a *honi agrárgazdaság stratégiai jelentőségét*. Ezen természeti adottságokhoz kapcsolódnak a termelési hagyományok, a változatos fogyasztói igények kielégítésére alkalmas hazai fajok és fajták.

Ezen *kedvező természetföldrajzi adottságokra* alapozva lehet meghatározni az agrárgazdaság és a vidék fejlesztésének stratégiai irányait. *Magyarország Alaptörvénye* számos olyan rendelkezést tartalmaz, amely a stratégia részleteinek kimunkálásakor irányt mutat. Ilyen stratégiai irány például a genetikailag módosított szervezetektől mentes mezőgazdaság igénye, amely egyértelműen irányt szab pl. a hazai vetőmagtermesztésnek is. Magyarország stratégiai döntést hozott akkor, amikor úgy döntött, hogy a világ élelmiszerkereskedelmében nem a tömegtermékek piacán, hanem a népszerű nevén GMO mentes termékek piacán kíván sikereket elérni.

Napjainkban a *mezőgazdaság jelentőségét* alapvetően három tényező határozza meg:

- forrása az élelmiszerellátásnak és a könnyűiparnak
- természetes életközege a vidéki, elsősorban a falun élő népességnek, vagyis a lakosság többségének
- meghatározó szerepet tölt be az ökológiai egyensúly fenntartásában.

A magyar agrárgazdaság a kedvező ökológiai adottságok kihasználásában és a *vidék fejlődésében* alapvető szerepet játszik. Magyarország jelentős természeti kincse a mezőgazdasági termelésnek, különösen jó feltételeket nyújtó termőhely. Az ország természeti adottságai, a napfényes órák száma, a domborzati viszonyok, a kiváló termőképességű talajok a legtöbb kultúrnövény termelésében jó eredményeket tesznek lehetővé, és történelmileg stabil agrárkultúrát alapoztak meg. Az agrártermékek széles skálájának termesztését lehetővé tevő kedvező földrajzi viszonyok mellett további előnyöket jelent a munkaerő szakképzettsége, a lakosság mezőgazdasági tevékenység iránti szeretete, a nívós oktatási és kutatási háttér, valamint az állami hatósági ellenőrzés hálózata. Mindezen pozitív tényezőknek köszönhetően a magyar mezőgazdaság tradicionálisan exportorientált és nyitott a nemzetközi folyamatokra. Ez a megállapítás napjainkra is igaz. Egy ország függetlensége nagyban függ attól. hogy mennyire önellátó élelmiszerekből. Ezen túlmenően napjaink egyre fokozódó élelmiszer-fogyasztását is jellemzi az egyre fokozódó idegenforgalom, mely esetben belföldön kerül felhasználásra az élelmiszer. Ezek összességében azt jelentik, hogy az élelmiszer kiskereskedelem – amely jelenleg még túlzott mértékben külföldiek kezében van – nemzeti hatáskörbe kerüljön.

A gazdasági realitás azt mondatja, hogy a *mezőgazdaság jelentősége* a nemzetgazdaságban az elmúlt évtizedekben *jelentős átalakuláson* ment keresztül. A korai időszakban a lakosság 2/3-a valamilyen formában közvetlenül kapcsolódott a mezőgazdasághoz, míg a GDP közel fele a mezőgazdasággal szoros összefüggésben termelődött meg. Az utóbbi bő egy évtizedben a magyar mezőgazdaság nemzetgazdaságon belüli arányainak változása is a nemzetközi irányzatokat követi. Míg a rendszerváltozás évében, 1989-ben a mezőgazdaság az akkori GDP 13,7 százalékát állította elő, a munkaerő 17,4 százalékát foglalkoztatta és az exportbevételek 22,8 százalékát termelte, addig az ezredfordulóra az agrárium súlya jelentősen mérséklődött.

A hagyományos mezőgazdaság szerepére vonatkozó számszerű adatokon túl meg kell említeni egy – folyamatosan bővülő – *új típusú tevékenységet, az agrár környezetgazdálkodást*, amelynek az EU által szorgalmazott ökoszociális piacgazdaság kialakításában – a vidékfejlesztés részeként – nagy szerepet játszik. Ez a tevékenység egyrészt a termelési folyamathoz kapcsolódik, másrészt számottevően hozzájárul a vidéki népesség helyben tartásához, a munka és megélhetési lehetőségek megteremtéséhez. Ehhez szorosan kapcsolódik a *fenntartható gazdálkodás* alapelve, amely a természeti erőforrásokhoz, a tájhoz, az élőhelyekhez, a környezet adottságaihoz és korlátaihoz, minőségi javításához illeszkedő földhasználati rendszer alkalmazását is magában foglalja. Ezáltal a biológiai sokféleség, a kiemelt természeti értékek védelme tovább erősíthető.

Napjainkra kialakultak azok a világgazdasági feltételek, amelyek a fosszilis energiatermelés, és az édesvízzel való gazdálkodás mellett az *élelmiszer termelését is stratégiai kérdésnek* tekintik. Az agrártermékek piacán jelentős változások következtek be azáltal is, hogy az USA a korábban takarmányként értékesített génkezelt kukoricájának egyre nagyobb hányadát már nem takarmányként, hanem bio-üzemanyag alapanyagként értékesíti. Más, nagy lakosságú országok (Kína, India, Oroszország) egyre meghatározóbb szerepet játszanak a világgazdaságban, ami természetesen kihatással van a lakosság életszínvonalára, így élelmiszer fogyasztásukra is.

A 2013-as földforgalmi törvény alapelvei közül ki kell emelni hogy birtokpolitikának tehát számos kihívásra kellett választ adnia a 2010-es évek első felében, ezek jelennek meg a törvény legfontosabb alapelvei között is:

- az elaprózódott tulajdoni szerkezet racionalizálása
- a kis-és közepes gazdaságok megerősítése
- a vidékfejlesztés segítése a birtokviszonyok terén is
- és legfőképpen: a hazai gazdálkodók földhöz jutása és a zsebszerződések felszámolása.

A Központi Statisztikai Hivatal jelentéseinek köszönhetően teljes körű képet kaphatunk a hazai birtokviszonyokról (a legfrissebb elemzés a 2023-as évben készült). Ez alapján a magyar termőföldek több mint felét az 50 és 500 hektár közötti, jellemzően családi gazdaságok művelik. 20% körül van az 500 hektár fölötti gazdaságok földhasználata.

Érdemes kitérni az 1 hektár alatti kisbirtokosok adataira, amely rávilágít az osztatlan közös tulajdon problémájára is: az általuk használt terület még az összes termőföld 4%-át sem éri el, de úgy, hogy az ország összes gazdálkodójának az 1/3-át ők teszik ki.

A tendenciák visszaigazolják a Földforgalmi törvény célkitűzéseit:

A legjelentősebb növekedés a 100 és 200 hektár közötti, jellemzően családi gazdasági kategóriában figyelhető meg, ahol mind a gazdaságszám, mind a terület nagysága közel 20%-kal nőtt 2020-hoz viszonyítva.

Van egy másik folyamat is, amely sajnos nem vonatkoztatható el a Covid-tól és a termékpiaci válságtól sem, az elmúlt három évben ugyanis harmadával csökkent az 1 hektár alatti, jellemzően idősebb gazdálkodók száma. Országosan egyértelműen megfigyelhető a nagygazdaságok visszaszorulása is: Az 1000 hektárnál nagyobb területet művelő gazdaságok száma és az általuk használt terület nagysága is 20%-kal csökkent három év alatt, viszont a un. közepes méretű gazdaságok száma növekedést mutat..

Az elmúlt évtized földpiaci folyamataiban egyértelműen látható a családi gazdaságok erősödése, amely aligha működött volna az őstermelői adókedvezmények vagy a célzott agrártámogatások nélkül. Pont ezért létfontosságú a magyar vidék érdekében, hogy ez utóbbi, a támogatási rendszer legalább ebben a formájában fennmaradjon és azt ne rombolja le az uniós agrárpolitika változása vagy pedig Ukrajna uniós csatlakozása. Ha ez bekövetkezne, az a birtokszerkezetben is óriási változásokat okozna. Ez az alapelv fog érvényesülni 2027-ig, viszont az ettől az időponttó kezdve megvalósuló vidékfejlesztési, és ezen belül is a földbirtok reform milyen változásokat fog eredményezni, az egyenlőre a jövő kérdése.

Magyarországon közel másfél millió gazdálkodó egységben (szervezetben és háztartásban) foglalkoznak mezőgazdasági termeléssel. Ezek mintegy fele nem éri el a KSH által meghatározott gazdasági méretküszöböt. Ezen belül azonban 200 ezerre tehető azon gazdálkodási egységek száma amelyek részesei az EU agrártámogatási rendszerének, és így amelyek vállalják a támogatás szigorú igénybevételi feltételeinek a teljesítését. Napjainkban pedig egyre fokozódik a birtokkoncentráció.

Az évek során a korábbi nagyüzemi gazdálkodási struktúrát fokozatosan felváltotta a *vegyes gazdálkodási forma*, amelyben egyre inkább elválik az egyéni, szociális szempontú, saját szükségletre termelő mezőgazdaság a piaci verseny körülményei között dolgozó agrárgazdaságtól.

Közvetlenül a mezőgazdaságból élők száma fokozatosan csökken, továbbá – az európai tendenciákra is figyelemmel – megindult a birtokkoncentráció folyamata. A mezőgazdasági termelők EU támogatással összefüggő regisztrációja már valós képet adhat arról, hogy hazánkban a potenciálisan árutermelőnek tekinthető vállalkozások, egyéni gazdaságok száma 200 ezerre tehető.

Napjainkra – már figyelemmel az Európai Unió Közös Agrárpolitikájára is – a *mezőgazdaság multifunkcionális jellege* a meghatározó. Ez annyit jelent, hogy a

- a *gazdasági*
- *a szociális, és*
- *a természeti, valamint környezetvédelmi szempontok*

együttesen jelentkeznek a mezőgazdaságban, valamint az arra vonatkozó szabályozásokban. Az egyes szempontok közötti helyes arány megtalálása bonyolult egyeztetések között alakul ki, hiszen bármelyik elem túlsúlya a másik területen diszfunkcionális hatással jár.

A mezőgazdaság és az élelmiszeripar gazdasági és társadalmi fontossága lényegesen nagyobb annál, amit a két ágazatot jellemző kibocsátás, GDP és foglalkoztatás adatok mutatnak. Néhány jellemző számadat: a mezőgazdaságban foglalkoztatottak aránya az 5 % körül alakul, míg az Élelmiszeripar esetében ez az arány 3,5%. A mezőgazdaság és az élelmiszeripar az éves export 9-10 %-át adja, de ami ezen belül külön is jelentős az agrártermékek külkereskedelmének (export-import) forgalmi egyenlege éves szinten az 1000 milliárd forint körül alakul. Az élelmiszer, ital, dohány és agrártermékek belföldi fogyasztásának aránya az össz-fogyasztás 30 %-a körül alakul.

A fogyasztók megfelelő élelmiszertermékekkel való ellátásához számos, a mezőgazdaságtól és élelmiszeripartól elkülönülten működő egyéb nemzetgazdasági ágazat együttes tevékenysége (is) szükséges. Az agrárágazatok termékeinek jelentős része az élelmiszeripari feldolgozást követően félkész vagy feldolgozott termékek formájában a kereskedelmen, vendéglátáson keresztül jut el a fogyasztókhoz. Emellett az élelmiszerlánc átfogó módon integrálódott hálózatához a mezőgazdasági termelést követő tevékenységeken túl szervesen hozzátartozik a mezőgazdaság és az élelmiszeripar inputokkal történő ellátására irányuló valamennyi ágazat is. Ezek szemléltetésére vezették be az agrobiznisz fogalmát. A széles értelemben vett *agrobizniszt a következő ágazatok alkotják*:

a) az *agrárgazdaság* (mezőgazdaság, erdészet, halászat, vadgazdálkodás, élelmiszer, ital, dohánytermékek gyártása),
b) *az agrárgazdaság számára inputokat biztosító ellátó tevékenységek* (a teljesség igénye nélkül: vegyi anyag gyártása, fémfeldolgozás, gép, berendezés gyártása, gumi, műanyag termékek gyártása, építőipar, villamosenergia, járműkereskedelem, nagykereskedelem, pénzügyi tevékenység, oktatás, állategészségügy, egyéb gazdasági szolgáltatás stb.,)

c) *az agrárgazdaság termékeit feldolgozó és forgalmazó tevékenységek* (textilgyártás, fafeldolgozás, élelmiszer kis- és nagykereskedelem, vendéglátás, szállítás, ideértve a non-food termékek másodlagos feldolgozását is, mint például a bútorgyártás)

A hagyományos mezőgazdaság szerepére vonatkozó számszerű adatokon túl meg kell említeni egy – folyamatosan bővülő – *új típusú tevékenységet, az agrár környezetgazdálkodást*, amelynek az EU által szorgalmazott ökoszociális piacgazdaság kialakításában – a vidékfejlesztés részeként – nagy szerepet játszik. Ez a tevékenység egyrészt a termelési folyamathoz kapcsolódik, másrészt számottevően hozzájárul a vidéki népesség helyben tartásához, a munka és megélhetési lehetőségek megteremtéséhez. Ehhez szorosan kapcsolódik a *fenntartható gazdálkodás* alapelve, amely a természeti erőforrásokhoz, a tájhoz, az élőhelyekhez, a környezet adottságaihoz és korlátaihoz, minőségi javításához illeszkedő földhasználati rendszer alkalmazását is magában foglalja. Ezáltal a biológiai sokféleség, a kiemelt természeti értékek védelme tovább erősíthető.

Napjainkban egyre fokozódik a vita a mezőgazdaság körül. Alapvetően két probléma van: tartsuk-e meg a jövőben az EMGA-EMVA alapot, vagy egységben legyen a két alap, és a jogállamisági kritérium alapján „osztanák" a pénzt, továbbá a „green deal" tevékenységet mennyiben segítenék. Ehhez kapcsolódik még az un. *MECOSUR megállapodás. Ennek értelmében a délamerikai mezőgazdasági termékek az európai gépipari termékek (különösen a személygépjárművek) cserélnének gazdát.* Bár napjainkban még nem fogadták el a megállapodást, azonban nagy vita várható az elfogadás kérdésében.

A fejlett ipari országokban a fogyasztásban egyre kisebb hányadot képviselnek az élelmiszerek. Ez a tendencia Magyarországon is megfigyelhető. Az élelmiszerek aránya a fogyasztói kosárban 1994-ben 34 %-ot képviselt, viszont 2002-ben már nem érte el a 30 %-ot sem. Napjainkra viszont kialakultak azok a világgazdasági feltételek, amelyek a fosszilis energiatermelés, és az édesvízzel való gazdálkodás mellett az *élelmiszer termelését is stratégiai kérdésnek* tekintik. Az agrártermékek piacán jelentős változások következtek be azáltal is, hogy az USA a korábban takarmányként értékesített génkezelt kukoricájának egyre nagyobb hányadát már nem takarmányként, hanem bio-üzemanyag alapanyagként értékesíti. Más, nagy lakosságú országok (Kína, India, Oroszország) egyre meghatározóbb szerepet játszanak a világgazdaságban, ami természetesen kihatással van a lakosság életszínvonalára is.

A *mezőgazdasági foglalkoztatottak* száma, s a nemzetgazdaságon belüli részesedése fokozatos csökkenést mutatott, napjainkra 5%- körül alakul. Nem lehet azonban figyelmen kívül hagyni, hogy a mezőgazdaságban felhasznált munkaráfordítás döntő hányada (közel 80%-a) nem fizetett *családi* munkaerő, így az ágazat szerepe a foglalkoztatásban a valóságban *jelentősebb*, mint azt a hivatalos foglalkoztatási statisztika mutatja. A mezőgazdaságban foglalkoztatottak – továbbra is alacsony – átlagkeresetének növekedése kis mértékben meghaladta a nemzetgazdasági átlagot. Napjainkban az átlagéletkor 60 év felett alakul. Így egyre sürgetőbb igényként merül fel a gazdaságátadásra vonatkozó szabályozás, melyről a jegyzet egy másik fejezetében lesz szó.

A legutóbbi statisztikai adatok szerint az ország 9,3 millió hektár összes területének közel 83 %-a termőterület, mintegy 63 %-a pedig mezőgazdasági művelés alatt áll, amelynek döntő hányada – az összes terület csaknem fele – szántóként hasznosul. Az

ország területének több mint 20 %-át borítja erdő, egytizede pedig a gyep művelési ághoz tartozik.

A mezőgazdasági terület nagysága 2015-ben 5346,4 ezer hektár volt. Ezen belül is Az egyéni gazdaságok által használt mezőgazdasági terület nagyságának emelkedése állandósuló tendenciaként tapasztalható (az egyéni gazdaságok mezőgazdasági területe 2015- ben a 2011-es állapotokhoz képest 328,5 ezer hektárral nőtt. Ezzel szemben a gazdasági szervezetek által művelt mezőgazdasági terület továbbra is csökkenést mutat.

Hazánk 2004. május 1-vel tagja lett az Európai Uniónak, így a Közös Agrárpolitika (KAP) kedvezményezettjévé vált. A hazai gazdaságok számára is elérhetővé vált, hogy igénybe vegyék az EU agrár, illetve vidékfejlesztési támogatásait. A KAP reform 2007-2013-as időszakra érvényes változása a közvetlen támogatások termeléstől elválasztását tűzte ki céljául, míg az agrár vidékfejlesztésen belül mind a versenyképességnek, mind pedig a tudatos környezetgazdálkodásnak egyre bővülő szerepet szán. E politika pénzügyi alapjait az *Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA), valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA), valamint az ezt kiegészítő nemzeti források* biztosítják.

Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap költségvetése a 2014–20-as programozási időszakban körülbelül 100 milliárd euró volt. A 2020. december 23-án elfogadott átmeneti KAP-szabályozás értelmében a vidékfejlesztési programokat feltételesen meghosszabbították a 2021–22-es időszakra. Ebben az időszakban a vidékfejlesztési programok 26,9 milliárd eurót kapnak az EVMA 2021–27-es költségvetéséből, és további 8,1 milliárd eurót a Next Generation EU helyreállítási eszközből. E módosítás eredményeként sok, a vidékfejlesztési programokhoz kapcsolódó projekt és program folytatódik 2025 végéig.

2023-tól kezdődően minden új vidékfejlesztési intézkedés a nemzeti KAP stratégiai tervek része lesz. Minden nemzeti terv az uniós mezőgazdaság, erdészet és vidék szempontjából kulcsfontosságú társadalmi, környezetvédelmi és gazdasági célkitűzések köré fog épülni. Ehhez az összeghez csatlakozik a több mint 4.000 MD forintos nemzeti forrásból biztosított támogatás, ami mintegy háromszoros növekedést jelent. Mindez összefüggésben van azzal, hogy Magyarország – figyelemmel az orosz-ukrán háborús konfliktusra- jelentős részben önellátó legyen a lakossági élelmiszerekből.

1.3. Az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás fogalma, feladatai, a szabályozási rendszer sajátosságai

Az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás fogalmának meghatározásánál számos fogalom együttesének megteremtésére kell törekedni. A legszűkebb értelemben az agrárium körébe csak a *mezőgazdasági termeléssel* (növénytermesztés, állattenyésztés) kapcsolatos területek tartoznak. Az *EU közös agrárpolitikája* viszont nem csak ezen kérdésekre koncentrál, hiszen pl. az állat-, illetve növényegészségügy területén kimutatható a kapcsolat az élelmiszerszabályozással is, de 2007-től kezdődően az *agrár-vidékfejlesztés a Közös Agrárpolitika önálló pillérévé vált* amit egyben kifejez a KAP céljainak megvalósítását

szolgáló két önálló pénzalap, az *Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA) , valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA).* A földhasználattal kapcsolatos kérdések nem választhatók el pl. az erdőgazdálkodástól, a környezetgazdálkodástól, valamint az agrár-vidékfejlesztéstől. Ezen struktúrák esetében pedig szintén 2009-től kezdődően az egyes támogatások igénybevétele esetén szakmai feltétel az un. *kölcsönös megfeleltetés* (cross compilance), amely bizonyos agrár környezetvédelmi és állatjóléti rendelkezések mezőgazdasági üzemi szintű betartását teszi szükségessé, melynek ellenőrzése az egyes agrár-szakigazgatási feladatokat ellátó hatóságok feladata. Az agrár-szakigazgatás sajátos területe az *EU piaci rendtartásainak működtetése,* a támogatási rendszer működtetése. Mindezekre figyelemmel az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás szabályozási körébe azok a sajátos intézményi-, eljárási valamint szakmai kérdések tartoznak, amelyek *területei* az alábbiak:

- a mezőgazdasági termelés biológiai alapjainak biztosítása
- a szőlőtermeléssel, borgazdálkodással kapcsolatos szakigazgatási feladatok
- az élelmiszerlánccal és az ehhez kapcsolódó fogyasztóvédelemmel kapcsolatos szakigazgatási feladatok
- a mennyiségi és minőségi földvédelemmel kapcsolatos szakigazgatási feladatok
- a földtulajdonhoz kapcsolódó haszonvételek gyakorlásával összefüggő szakigazgatási feladatok
- az EU Közös Agrárpolitikájához kapcsolódó termékpálya rendtartások működtetésével, valamint közvetlen támogatási rendjének végrehajtásával összefüggő feladatok
- az agrár-vidékfejlesztési politika végrehajtásával összefüggő sajátos intézményi és eljárási rend
- az agrár és vidékfejlesztési politika végrehajtását segítő nyilvántartási rendszerek.

Az előzőekben felsorolt *szakigazgatási feladatok összessége* jelenti az agrár- és vidékfejlesztési igazgatást.

Az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatás területén szinte minden esetben kimutatható az EU jogi rendjével kapcsolatos *harmonizáció* kötelezettsége. Ez a harmonizáció az EU csatlakozás előtt megkezdődött. A Társulási Megállapodással (1994. évi I. törvény) hazánk 1994-től kezdődően kötelezettséget vállalt többek között a hazai jogrend egyes területeinek harmonizációjára. A harmonizáció kötelezettsége azonban gazdasági szükségszerűség is volt, hiszen az agrártermékekkel való külkereskedelmi forgalom az EU tagállamaival bonyolódott le, amelynek viszont előfeltétele volt a megfelelő hazai szabályozási és intézményi struktúra megléte.

A *mezőgazdasági termelés biológiai alapjainak* biztosításával összefüggő szakigazgatási feladatok a növénytermesztés, az állattenyésztés, valamint a takarmányozás területét érintik. E szabályozási terület a magas minőségű, *piacképes termék előállítást* tartja szem előtt, hiszen e követelmények teljesítése a *versenyképesség* fennmaradásának előfeltételéül is szolgál. A szabályozási rendszer (állatok egyedi azonosítása) kiterjed az egyes, állattenyésztéshez kapcsolódó, EU által folyósítandó közvetlen támogatásokra is. A szabályozás további kiemelt célja, hogy mind a növénytermesztés, mind pedig az

állattenyésztés területén állami feladatként biztosítsa a további genetikai kutatások, és fejlesztések sikerének alapjául szolgáló génmegőrzési tevékenységet. A takarmányozás területén pedig kiemelt célkitűzés, hogy kiszűrje azon termékek felhasználását, forgalomba hozatalát, amely a táplálékláncba kerülve az emberre is veszélyes élelmiszerek előállítását eredményezné. A genetikailag módosított szervezetekre vonatkozó szabályozás pedig a biológiai sokféleség megőrzését, valamint a fogyasztóvédelmet tartja szem előtt.

A *szőlőtermeléssel, borgazdálkodással* kapcsolatos szakigazgatási feladatok legfőbb célkitűzései a magas minőségű, így *piacképes bor* előállításával vannak összefüggésben. Erre figyelemmel alakultak ki a *minőségvédelemmel,* valamint *eredetvédelemmel* kapcsolatos szabályok. A szőlőtermeléssel, borgazdálkodással kapcsolatos szakigazgatási feladatok sajátos területe a borhamisítások megelőzésével hozhatók összefüggésbe. Szintén e területhez kapcsolódnak a szőlészettel kapcsolatos *speciális állami nyilvántartások*, amelyek azon túl, hogy eredetvédelmi funkciójuk is van, szervesen beilleszkednek az EU borpiaci rendtartásába, amely többek között a piaci zavarok (túltermelés) kialakulását kívánja megelőzni, illetve elhárítani. A szőlőtermelésre vonatkozó új szabályozást jelentette a 2020. évi CLXIII. törvény a szőlészetről és borászatról valamint az annak végrehajtására kiadott **435/2021. (VII. 16.) Korm. rendelete a szőlő-bor ágazatban folytatott hatósági eljárásokról és teljesítendő adatszolgáltatási kötelezettségekről, valamint a** 26/2021. (VII. 29.) AM rendelete a szőlő- és bortermelés részletes szabályairól. A rendelkezések végrehajtására egy átmeneti év áll az ágazat rendelkezésére.

A kormányrendelet az alábbi területekre tér ki részletesen:

- szőlőtermesztés
- borászati termékek előállítása
- a borászati termékek forgalomba hozatala, az érzékszervi és az analitikai vizsgálatok rendje
- a földrajzi árujelzők és hagyományos kifejezések oltalma és használata
- a földrajzi árujelzőt kezelő hegyközségi szervezetek jogosultságaival kapcsolatos eljárások
- az e-pincekönyv rendszer használata
- a gazdasági akta
- hatósági ellenőrzés, jogkövetkezmények

Az *élelmiszerlánccal k*apcsolatos szakigazgatási feladatok az állategészségüggyel, a növény-egészségüggyel, az élelmiszerbiztonsággal, valamint a takarmányozással vannak összefüggésben. E *speciális igazgatási rend* a járványvédelemmel – ide értve a megelőzést, illetve az elhárítást is – a károsítók elleni védekezéssel, valamint az élelmiszerekkel kapcsolatos fogyasztóvédelmi követelmények teljesítését tartja szem előtt. Napjainkban ezek jelentősége különösen felértékelődött, hiszen az élelmiszerek – ide értve az azok alapanyagául szolgáló mezőgazdasági termékeket is – előállítása, forgalma igen erőteljes centralizációt mutat, nemzetközi forgalmuk pedig nő. Erre figyelemmel az esetleges fertőzések kialakulása valamint a károsodás (mind személyi, mind pedig anyagi) koncentrálódik, illetve gyorsan *nemzetközi méreteket* ölthet.

A *mennyiségi és minőségi földvédelemmel* kapcsolatos szakigazgatási feladatok alapvetően annak a célkitűzésnek kívánnak megfelelni, hogy a termőföld, amely mennyiségileg nem bővíthető, hosszú távon csökkenő, és korlátozott megújulási képességgel rendelkezik, hosszú távon, a jövő generációi számára megőrzésre kerüljenek.

A termőföld megőrzése a *fenntartható fejlődés, az élhető környezet fenntartásának* előfeltétele

A *földtulajdonhoz kapcsolódó haszonvételek* gyakorlásával összefüggő szakigazgatási feladatok az erdőgazdálkodással, a vadászattal, valamint a halászattal kapcsolatos szakigazgatási feladatokat fogják át. Ezen a területen az egyik kiemelt célkitűzés a *természeti erőforrásokkal* való hatékony, tartamos (fenntartható) gazdálkodás feltételeinek a biztosítása. Az erdő, a vad, illetve a hal a természeti életközösség (ökoszisztéma) elválaszthatatlan része, megőrzése, védelme mind a jelenlegi, mind pedig a jövő generációi számára nélkülözhetetlen. Mivel *közjóléti hatásuk* nem csak a tulajdonosok számára biztosítanak előnyt, ezért az ezen természeti erőforrásokkal való gazdálkodás feltételeinek kialakítása nem csak egy adott állam területén lakókhoz, hanem az egész emberiség érdekeihez is kötődik.

Az EU Közös Agrárpolitikájához kapcsolódó *termékpálya rendtartások működtetésével,* valamint közvetlen támogatási rendjének végrehajtásával összefüggő feladatok hazánk EU csatlakozásából adódnak. Ezen a területen alapvető nemzetgazdasági célkitűzés, hogy a hazai gazdálkodók számára minél nagyobb arányban biztosítani lehessen az EU által folyósított támogatások igénybevételét, amihez viszont csak megfelelő, az EU által elfogadott, akkreditált intézmények esetén van mód. A támogatások igénybevételi lehetőségének biztosítása a hazai gazdálkodók *versenyképességének* előfeltétele.

Az *agrár-vidékfejlesztési politika* kialakításával, illetve végrehajtásával összefüggő feladatok szoros kapcsolatban állnak mind az agrártermeléssel, mind pedig a szélesebb értelembe vett vidékfejlesztéssel. E támogatási rendszer esetében a hazai igazgatási rendszer a különböző támogatási programok kidolgozásával a pályáztatási rend kialakításával, illetve működtetésével foglalkozik. E területeken szintén meghatározó az EU közösségi politikával való megfelelő összhang biztosítása. Az EU Közös Agrárpolitikájában hosszú távon az *agrár-vidékfejlesztés jelentőségének növekedésével kell számolni.*

Az agrár és vidékfejlesztési politika végrehajtását segítő sajátos nyilvántartási rendszerek egyrészt a *hatósági ellenőrzések végrehajtását*, másrészt pedig a *közösségi illetve nemzeti támogatások igénybevételéhez szükséges információkat* biztosítják.

1.4. Az agrár-vidékfejlesztési igazgatás sajátos szabályozási, eljárási-, és intézményi rendje

A társadalmi élet különböző területein megnyilvánuló *azonos vagy hasonló életviszonyok* a jogi szabályozás területén is megmutatkoznak. Az azonos tulajdoni tárgy, az azonos tevékenység, vagy a sajátos életviszony mind olyan ismérvek, amelyek összességében alkalmasak arra, hogy egy adott életviszony sajátos igazgatási- jogi szabályozási rendjének kialakítása alapjául szolgáljon.

Az újonnan kialakuló szabályozási rendben agrárjogi-, igazgatási szabályozási rendszer és a jogrendszer egyéb területeinek a kapcsolatrendszere is számos sajátosságot mutat. Az agrár-vidékfejlesztési szakigazgatás egyes területeire vonatkozó jogi szabályozás (pl. élelmiszerlánc-biztonság, erdészet, vadászat, stb.) struktúrája úgy épült ki, hogy az

általános eljárási szabályokat *az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény* tartalmazza, míg minden egyes szabályozási terület esetén a speciális igazgatási, hatósági eljárásokat tartalmazó szakmai rendelkezések, az adott törvényben, illetve az ahhoz szorosan kapcsolódó egyéb jogszabályokban (végrehajtási rendeletekben) találhatóak. A *speciális eljárási szabályok* egy része ahhoz is kapcsolódnak, hogy a határozat gyors meghozatalát, illetve végrehajtását járványvédelmi, vagyonvédelmi vagy egyéb szakmai okok miatt késedelem nélkül végre lehessen hajtani. Ilyen speciálisan alkalmazott igazgatási eszköz, pl. a határozat *azonnali végrehajtásának* elrendelése, vagy a határozat *hirdetményi kézbesítése* (pl.: a vadászati jog kényszerhasznosítása, vagy, járványvédelmi intézkedés elrendelése). Ezekben az esetekben az általános szabályok szerint lehetőség van a jogorvoslatra, azonban éppen a védelem elsődlegessége az az ok, amikor a végrehajtás szükségessége megelőzi a jogszerűség esetleges vitatását. A *mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló 2007. évi XVII. törvény* pedig azokat a *sajátos eljárási szabályokat* tartalmazzák, amelyek megalkotását a közösségi támogatási rendszer nemzeti szintű végrehajthatósága tesz indokolttá. Ezen sajátos eljárási elemeket a jegyzet külön részletezi. Ezen törvény helyett 2023-tól kezdődően nyújtott támogatások esetében kell alkalmazni a

a) *a 2022. évi LXV. törvényt, a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről*

b) a 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendeletet, a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről

c) a 13/2023. (IV. 19.) AM rendeletet az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból és a központi költségvetésből finanszírozott egyes támogatások igénybevételével kapcsolatos eljárási szabályokról

d) a 16/2023. (IV. 19.) AM rendeletet, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból finanszírozott fenntarthatóságot elősegítő alapszintű-jövedelemtámogatás, az ahhoz kapcsolódó átmeneti nemzeti támogatás, valamint a fenntarthatóságot elősegítő, átcsoportosítással nyújtható kiegészítő jövedelemtámogatás igénybevételével kapcsolatos egyes kérdésekről, valamint

e) a18/2023. (IV. 19.) AM rendeletet, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból finanszírozott közvetlen támogatások igénybevételéhez kapcsolódó aktív mezőgazdasági termelői minőség követelményeiről.

A nemzeti szabályozási körbe tartozó jogi normák minden esetben közösségi jogszabályokon alapulnak. E körbe tartozó jogi normák körébe tartozik:

a) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről, valamint

b) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2116 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról, valamint az 1306/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

Ugyancsak sajátos eljárási szabályokat tartalmaz az *élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény*.

Az agrár és vidékfejlesztési igazgatás egyik legfontosabb feladata *a közösségi illetve nemzeti forrásokból nyújtott támogatások igénybevételével összefüggő, nemzeti hatáskörbe tartozó végrehajtási feladatok ellátása*. A közösségi és nemzeti pénzügyi érdekek védelme, illetve az agrár és vidékfejlesztési politika megvalósítása a megfelelő intézményrendszer kialakításán túlmenően megköveteli, hogy a támogatási döntések meghozatalában közreműködők tárgyilagosan, a jogszabályi előírásoknak megfelelő döntéseket hozzanak. E feltétel teljesítését szigorú összeférhetetlenségi szabályok is biztosítják. Ezen összeférhetetlenségi szabályok betartása egyben a végrehajtási feladatokat ellátó intézmények (pl. kifizető ügynökség) esetében az EU részéről *akkreditációs feltételként* is szerepelnek.

A következő sajátosság az, hogy az egyes szakmai rendelkezések, illetve speciálisan alkalmazott igazgatási szankciók alapvetően érintik a *tulajdonnal való rendelkezés jogát.* E rendelkezési jog korlátozása önmagában nem alkotmányellenes akkor, ha annak mértéke arányosan igazodik a védett jogtárgyhoz, illetve más életviszonyhoz. A tulajdonnal való rendelkezési jog korlátozásának sajátosságai megfigyelhetők azoknál a speciális igazgatási aktusoknál is, amelyeket a járványveszély megelőzése érdekében alkalmaznak. Így pl. mind az állategészségügy, mind pedig a növényvédelem területén lehetőség van arra, hogy a *fertőzésveszély elhárítása* érdekében a fertőzést hordozó tárgyat, állatot, növényzetet megsemmisítsék. Ebben az esetben *jogszerű károkozásról* van szó, hiszen arra jogszabály alapján kerül sor. A jogszerű károkozásra pedig azért kerül sor, hogy azzal egy még nagyobb károsodás veszélyét el lehessen hárítani. Bizonyos esetekben - különösen akkor, ha jogszabályban meghatározott károsítók kártételeiről van szó - a jogszerű károkozás esetén az állami kártalanítás vehető igénybe. Ugyancsak a tulajdonnal való rendelkezési jog *közhatalmi korlátozására* kerül sor abban az esetben, ha a tulajdonos (használó) jogszabályban rögzített kötelezettségének nem tesz eleget. Ebben az esetben kényszerhasznosítás, illetve egyes feladatok hatóság által történő elvégeztetésének elrendelésére kerül sor.

Az agrár-vidékfejlesztési igazgatási szabályozási rendszer jövőbeni működtetésénél arra kell figyelemmel lenni, hogy az EU csatlakozást követően a *közös agrárpolitika részeként* mind a támogatási rendszerre, mind pedig az agrártermékek piacszabályozására olyan, az EU által alkotott jogszabályok léptek hatályba, amelyeket *közvetlenül is* alkalmazni kell Magyarországon. Ennyiben a csatlakozást követően az agrár-vidékfejlesztési szabályozás egy jelentős területén a *nemzeti szabályozási szuverenitás megszűnik, illetve jelentősen korlátozódik*, a szabályozás pedig elsősorban a jogharmonizációra, valamint a Közös Agrárpolitika (Common Agricultural Policy - CAP) nemzeti végrehajtását biztosító, az EU által is *akkreditált intézményrendszer* kialakítására, működtetésére fog összpontosulni.

Az agrár-és vidékfejlesztési igazgatási jogviszonyok sajátossága azok *közjogi* jellege. A közjogi viszonyok területén különbséget kell tenni:

a) az alkalmazott jogi normák, valamint

b) az egyedi jogi aktusok jellege között.

Az alkalmazott *jogi normák* esetében a Közös Agrárpolitika (KAP) szabályozási jellegéből következően különbséget kell tenni:

a) a *közösségi jogi aktusok*, valamint

b) a *nemzeti hatáskörben megalkotott jogszabályok* alkalmazhatóságát illetően.

A KAP szabályozási rendszerében a tagállamoknak alapvetően a *Közös Agrárpolitika által meghatározott keretek között* van módjuk saját nemzeti mozgásterük kialakítására. A KAP rendszerében az egyes közösségi aktusok közül

a) a *rendeletek* közvetlenül és kötelezően kerülnek alkalmazásra

b) az *irányelvek* alapján a tagállamoknak teljesíteniük kell jogharmonizációs kötelezettségeiket

c) az *egyedi határozatok* minden esetben egy adott tagállamra vonatkozóan állapítanak meg jogot, kötelezettséget, aminek következtében a tagállamot lényegében a közvetlenül és kötelezően alkalmazandó rendeletekre vonatkozó kötelezettség terheli,

d) az *egyedi állásfoglalások* pedig olyan iránymutatásul szolgálnak, amely alapját képezik egy későbbi közösségi döntésnek, vagy eljárásnak.

A *nemzeti hatáskörben* megalkotott jogszabályok esetében a közösségi jogi aktussal való tartalmi összhang megteremtésének szükségességét írja elő az *Alaptörvény E) cikke* is, melynek részleteit a jegyzet külön pontban tárgyalja. Amennyiben egy tagállam nem tesz eleget a közösségi jogi aktuson alapuló szabályozási kötelezettségének, vagy azzal ellentétes szabályozást iktat saját jogrendjébe, ebben az esetben a tagállammal szemben *kötelezettségszegési eljárás* indulhat, illetve az Európai Bíróság előtt támadható meg az adott jogszabály.

A nemzeti hatáskörben alkotott jogszabályok esetében különbséget kell tenni, hogy az összhangot a közvetlenül és a tagállamban kötelezően alkalmazandó rendeletek, vagy pedig a jogharmonizációs kötelezettség alá tartozó irányelvek esetében vizsgáljuk.

A tagállam abban az esetben, ha *közvetlenül és kötelezően alkalmazandó rendelettel* összefüggésben alkot jogszabályt, ebben az esetben a tartalmi keretek

a) nem terjedhetnek túl a közösségi rendeletben meghatározott *felhatalmazás* keretein, valamint

b) csak olyan kérdésekre vonatkozhat, amely a közösségi rendeletben foglaltak tagállami *végrehajtásához* szükségesek.

Példaként felhozható erre az estre korábbiakban az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból finanszírozott közvetlen támogatási rendszer kereteit meghatározó 1306/2013/EU tanácsi rendelet. E jogszabály határozza meg pl. a közvetlen kifizetések nyújtásának szabályait, ide értve a támogatási feltételeket is. A 2023-tól kezdve alkalmazott jogszabályok értelmében (Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete, valamint az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2116 rendelete) alkalmazott jogszabályok is ezt az irányt követik. A tanácsi rendeletek nem határozzák meg, hogy a tagállam milyen eljárási szabályok mentén biztosítja a támogatások kifizetését. Ennek részletes szabályait a nemzeti jogban a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló 2007. évi XVII. törvény, *2023-tól kezdve pedig a 2022. évi LXV. törvény*

a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről.

A *közösségi jog és a nemzeti jog kapcsolatával foglalkozik az EU Bíróság C-115/10. sz. ügyben hozott ítélete.* Az ítélet jogalapját az Európai Unió Működéséről szóló Szerződés (EUMSZ) 267. cikke teremtette meg, amely a nemzeti bíróságok számára lehetővé teszi, hogy az előttük folyamatban levő eljárásban a Bíróság egy adott tagállami jogszabály közösségi joggal való egyezőségét vizsgálhassa.

Az eljárás alapját a Bábolna Mezőgazdasági Termelő, Fejlesztő és Kereskedelmi Zrt. és a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal Központi Szerve között a Bábolna Zrt. részére nyújtott 2004. évi, az egységes terület alapú támogatáshoz kapcsolódó kiegészítő nemzeti támogatás tárgyában folyamatban lévő bírósági eljárás jelentette. A jogi vita abból keletkezett, hogy a Bábolna Zrt. részére az MVH központi szerve nem fizette ki a 2004. évben járó földalapú nemzeti kiegészítő támogatást (top up) arra hivatkozással, hogy az érintettel szemben időközben végelszámolási eljárás indult. A perben eljáró Fővárosi Bíróság különösen azt kívánta megtudni, hogy *szabályozható-e önállóan, az uniós jogi elvektől, szabályoktól függetlenül a nemzeti kiegészítő támogatás*. Vagyis azt kérdezi, hogy előírhat-e a tagállam a nemzeti kiegészítő támogatás nyújtása körében az uniós jog által bevezetett egységes területalapú támogatási rendszer keretében előírtakhoz képest szigorúbb feltételeket. A Bíróság az ítélet indokolásában egyértelműen rögzítette, hogy a *Bíróság feladata az uniós jog minden olyan rendelkezésének értelmezése, amelyre a nemzeti bíróságoknak az eléjük terjesztett jogviták eldöntése érdekében szükségük van,* még akkor is, ha e bíróságok az általuk feltett kérdésekben nem jelölik meg kifejezetten e rendelkezéseket.

A Bíróság álláspontja szerint *az olyan nemzeti szabályozás elfogadása nem hozható létre és nem alkalmazható oly módon, hogy veszélyeztesse a Közös Agrárpolitika által követett célokat*. Ezen túlmenően az új tagállamok *mérlegelési jogköre korlátozott* annyiban, amennyiben a *közösségi jogban meghatározott korlátokhoz* kell igazodnia, valamint e támogatás mértékét és odaítélésének esetleges feltételeit előzetesen engedélyeztetni kell a Bizottsággal. Miután *a támogatás Bizottság általi jóváhagyására irányuló kérelem nem tartalmazott olyan feltételt, amely szerint a nemzeti kiegészítő támogatás csak olyan mezőgazdasági termelőknek nyújtható, akik nem állnak végelszámolási eljárás alatt,* ezért a jelen esetben elegendő megállapítani, hogy az olyan nemzeti kiegészítő támogatás nyújtása tekintetében, mint amely az alapügyben is szerepel, az a támogatás általános feltételeit rögzítő közösségi jogszabállyal ellentétes a Bizottság által nem engedélyezett feltétel kikötése, anélkül hogy állást kellene foglalni arról, hogy e feltétel összeegyeztethető-e e rendelet célkitűzéseivel, és általában az uniós jog általános elveivel, amelyeket a tagállamoknak szintén tiszteletben kell tartaniuk. Ezen megfontolások alapján döntött úgy a Bíróság, hogy a támogatás általános feltételeit rögzítő 1782/2003 rendeletet akként kell értelmezni, hogy *azzal ellentétes az a nemzeti szabályozás, amely kizárja a nemzeti kiegészítő támogatásból az érintett tagállam területén mezőgazdasági tevékenységet végző jogi személyeket azon oknál fogva, hogy végelszámolási eljárás alatt állnak, mivel az ilyen eljárás hiányára vonatkozó feltételt előzetesen nem engedélyezte a Bizottság*.

Azokban az esetekben, amikor egy nemzeti hatáskörben megalkotott jogszabály nem egy konkrét közösségi jogi aktus tagállami végrehajtását vagy annak nemzeti jogba történő átültetését szolgálja, *az EU alapító szerződéseiben, és más szerződéseiben (pl. az Európai Unió Alapjogi Chartája) meghatározott alapelvekkel ellentétes szabályozást a tagállam nem fogadhat el.* Így pl. a birtokpolitika ugyan tagállami szabályozási hatáskör, de az abban foglaltak nem ütközhetnek az EU diszkrimináció mentességét előíró alapelvével. A közösségi jog és a tagállamok által megalkotott nemzeti jogszabályok közötti összhang biztosítása, illetve a közösség jogi érdekeinek a védelme a Bíróság, valamint a Bizottság feladata.

Az *egyedi jogi aktusok* esetében fő szabályként a jogviszony *közjogi* jellegét kell kiemelni. Az eljáró hatóságok mint *közhatalommal* rendelkező szervezetek bocsátanak ki egyedi jogalkalmazói aktusokat. Ezekben az esetekben meghatározó az eljárás rendje. Az agrárigazgatással összefüggő jogviszonyok esetében fő szabályként *az általános közigazgatási rendtartásról szóló a 2016. évi CL. törvény* rendelkezéseit kell alkalmazni. A speciális eljárási szabályok megalkotását részben a jogviszony sajátos jellege, részben pedig a közösségi jognak való megfelelés teszi indokolttá. Erre figyelemmel került megalkotásra a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről szóló 2007. évi XVII. törvény, 2023-tól kezdődően pedig a *a 2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről,* melynek részletes ismertetését a jegyzet külön pontban tárgyalja.

A KAP tagállami végrehajtása során az ügyfél az EU illetékes szervével még abban az esetben sem kerül közvetlen jogi kapcsolatba, ha az intézkedés jogalapja egy a Tanács, vagy a Bizottság által kiadott olyan rendelet, amely közvetlenül és kötelezően alkalmazandó az adott tagállamban. *Az EU által megalkotott jogi normák a tagállami intézmények jogalkalmazói aktusain keresztül érvényesülnek.* Így pl. a KAP részeként az Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból (EMGA) nyújtott pénzügyi támogatás úgy kerül kifizetésre, hogy először a tagállam egy kifizető ügynökséget akkreditál (a Magyar Államkincstár), ezt követően az érintett benyújtja a támogatási, vagy a kifizetési kérelmet, amelyről a kincstár államigazgatási határozatot hoz, majd gondoskodik a pénz kifizetéséről.

A jogviszony *közjogi jellege* az alábbiakban nyilvánul meg:

a) *alá-fölé rendeltség*: az ügyféli autonómia nem, vagy csak korlátozottan érvényesül, az eljáró szerv jogszabályon alapuló döntést hoz, amelynek formája határozat, nem teljesítés esetén pedig szankcionál (bírság);

b) *tiltás*: ez döntően valamilyen tevékenységtől, vagy valamilyen magatartástól való tiltást jelent- pl. termék forgalomba hozatalának megtiltása;

c) *előírás*: jogszabályban meghatározottak szerinti, vagy azon alapuló tevékenység végzésére kötelezés – pl.: erdészeti igazgatásban meghatározott erdő művelési tevékenység elvégzése;

d) *kötelezés*: az eljáró hatóság kár megelőzése, vagy a következmények felszámolása érdekében az ügyfelet meghatározott tevékenység végzésére kötelezi: pl. állat levágása, parlagfű irtása;

e) *ellenőrzés*: az eljáró hatóság olyan döntően hivatalból indított eljárása, amikor az ügyfélnél vagy a jogszabályban, vagy az egyedi határozatban meghatározott feltételek betartását ellenőrzik – pl.: élelmiszerlánc- felügyelet keretében megvalósított ellenőrzés, a kifizető ügynökség (MÁK) által lefolytatott adminisztratív, illetve helyszíni ellenőrzés. Az ellenőrzést követően ha a hatóság megállapítja, hogy az ügyfél a jogszabályban, illetve a hatóság határozatában meghatározott kötelezettségeinek eleget tett, vagy nem alkalmaz jogkövetkezményt, vagy a kérelmet érdemben elbírálja. Amennyiben az ellenőrzés során megállapítást nyer, hogy az ügyfél jogszabályban, illetve a hatóság határozatában meghatározott kötelezettségeit megszegte, szankciót alkalmaz, illetve a kérelmet az ellenőrzés eredményét figyelembe véve bírálja el –pl. támogatási kérelem, kifizetési kérelem elutasítása;

f) *a határozat azonnali végrehajtásának elrendelése*: amennyiben a károkozás veszélye fennáll, vagy a kár továbbterjedése másként nem hárítható el, a hatóság elrendelheti határozatának azonnali végrehajtását – pl. az élelmiszerlánc- felügyelet keretében a járványveszély elhárítása érdekében megtett azonnal végrehajthatónak nyilvánított intézkedés;

g) *előzetes értesítés nem kötelező*: általában az ellenőrzéssel összefüggésben kerül alkalmazásra különösen azokban az esetekben, amikor az előzetes értesítés az ellenőrzés sikeres végrehajtását akadályozná pl.: az élelmiszerek tárolására vonatkozó szabályok betartásának helyszíni ellenőrzése során, vagy amikor a kifizető ügynökség (MÁK) a támogatási feltételek betartását a helyszínen ellenőrzi;

h) *közösségi, nemzeti pénzügyi érdekek védelme*: a közösségi pénzügyi keretekből (EMGA, EMVA, Európai Halászati Alap (EHA)) folyósított támogatások igénybevételére vonatkozó horizontális pénzügyi előírás a közösség pénzügyi érdekeinek a védelme, amely a kifizetésekhez kapcsolódó ellenőrzési és utalványozási szabályok előírását, folyamatos ellenőrzését jelenti. Az államháztartás pénzügyi rendjében is hasonló alapelvek érvényesülnek;

i) *jogvesztés*: általában határidő mulasztáshoz, vagy szándékos jogsértéshez kapcsolódik pl.: egyes közösségi támogatások igénybevétele, intézkedésben való részvételi szándék bejelentése határidőhöz kötött, aminek elmulasztása esetén igazolás már nem nyújtható be (pl. az egységes kérelem benyújtásának határideje a tárgyév május 15. késedelem esetén az egységes terület alapú támogatás összege naponta 1-1 %-al csökken, 20 nap után a benyújtásra már nincs lehetőség még igazolási kérelemmel együtt sem, vagy a támogatás meghatározott nagyságú szándékos túligénylése esetén az ügyfél meghatározott időre kizárható a támogatás igénybevételéből).

Annak ellenére, hogy az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási jogviszonyokat döntően azok közjogi jellege határozza meg, bizonyos területeken érvényesülnek a *magánjogra jellemző alapelvek is*.

A mezőgazdasági polgári jogviszonyok tárgya a mezőgazdasági szolgáltatás nyújtása, amely lehet:

- *dare kötelem* (traktor vásárlása, termény eladása, állat adásvétele stb.),
- *facere* (sertéstelep ülepítőjének kivitelezése, pályázatírás, árambekötés stb.),
- *praestare* (hitelezés, biztosítás stb.)

A *privát autonómia védelme* első sorban a közérdek és a magánérdek egymáshoz való viszonyában értelmezhető. Az agrár-, és vidékfejlesztési

igazgatás körébe tartozó szakigazgatási tevékenységre vonatkozó szabályozás alapját éppen az képezi, hogy a szabályozási tárgy sajátossága miatt a dolog tulajdonosának, használójának rendelkezési joga a közérdek érvényesítése érdekében korlátozható. Pl.: amennyiben egy kialakult járványveszély másként nem hárítható el, a beteg állat levágható, vagy a az erdő elsődleges rendeltetésére is figyelemmel az egyes erdei haszonvételek gyakorlása korlátozható, engedélyhez köthető. A privát autonómia elve ezekben az esetekben úgy érvényesül, hogy az ügyféllel szemben a korlátozás vagy jogszabályon, vagy egyedi hatósági aktuson kell hogy alapuljon. Ebben a tekintetben fontos annak a kiemelése is, hogy a korlátozás csak jogszerű eljárás keretében foganatosítható.

A *rendeltetésszerű joggyakorlás elve* kötelezi mind az ügyfelet, mind pedig az eljáró hatóságot.

A Ptk. 5. §-a az alábbiakat rögzíti: *„ (1) A törvény tiltja a joggal való visszaélést.*

(2) Joggal való visszaélésnek minősül a jog gyakorlása, ha az a jog társadalmi rendeltetésével össze nem férő célra irányul, különösen ha a nemzetgazdaság megkárosítására, a személyek zaklatására, jogaik és törvényes érdekeik csorbítására vagy illetéktelen előnyök szerzésére vezetne." A 2014. március 15-én hatályba lépett új Polgári törvénykönyv 1:5.§-a lényegében megismétli a Ptk. 5.§ (1) bekezdésében foglalt rendelkezést.

A *jóhiszeműség és a kölcsönös együttműködés elve* szintén érvényesül mind a magánjogban, mind pedig az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási jogviszonyokban. A Ptk. az alábbiakat ta*rtalmazza: „**1:3. §** [A jóhiszeműség és tisztesség elve]*

(1) A jogok gyakorlása és a kötelezettségek teljesítése során a felek a jóhiszeműség és tisztesség követelményének megfelelően kötelesek eljárni.

(2) A jóhiszeműség és tisztesség követelményét sérti az is, akinek joggyakorlása szemben áll olyan korábbi magatartásával, amelyben a másik fél okkal bízhatott."

Az új Ptk rendelkezése értelmében" ***1:4. §*** *[Az elvárható magatartás elve. Felróhatóság]*

(1) Ha e törvény eltérő követelményt nem támaszt, a polgári jogi viszonyokban úgy kell eljárni, ahogy az az adott helyzetben általában elvárható.

(2) Felróható magatartására előnyök szerzése végett senki nem hivatkozhat.

(3) A másik fél felróható magatartására hivatkozhat az is, aki maga felróhatóan járt el."

2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről értelmében a törvény alapelveit az alábbiak szerint állapítja meg:

a) A támogató az európai uniós és a nemzeti forrásból folyósított támogatások igénybevételének és a közös agrárpolitika egyéb, támogatás kifizetésével nem járó piacszabályozási intézkedéseiben való részvételhez kapcsolódó *információhoz való egyenlő hozzájutási esélyek* biztosítása mellett megadja a kedvezményezett részére a vonatkozó nemzeti jogszabályok és európai uniós jogi aktusok, valamint egyéb rendelkezések megtartásához szükséges tájékoztatást, és *lehetővé teszi az intézkedésekben*

való részvétel európai uniós jogi aktusokon, nemzeti jogszabályokon és egyéb rendelkezéseken alapuló rendjének megismerését.

b) A *támogató megkülönböztetés nélkül*, az adott intézkedésre vonatkozó európai uniós jogi aktusoknak és nemzeti hatáskörben kiadott jogszabályoknak, továbbá az ezeken alapuló más rendelkezéseknek megfelelően, valamint a támogatási cél megvalósítását és rendeltetését elősegítő módon jár el az e *törvény hatálya alá tartozó intézkedések során.*

c) E törvényen alapuló *eljárásban tilos minden olyan különbségtétel, kizárás vagy korlátozás, amelynek célja vagy következménye a törvény előtti egyenlő bánásmód megsértése, az eljárás bármely résztvevője e törvényben biztosított jogának csorbítása.*

e) A *támogató a hatáskörének gyakorlásával nem élhet vissza*, hatásköre gyakorlása során a szakszerűség, az egyszerűség és a kedvezményezettel való együttműködés követelményeinek megfelelően köteles eljárni. A támogató jóhiszeműen, a jogszabály keretei között a kedvezményezett jogát és jogos – ideértve gazdasági – érdekét szem előtt tartva, az eljárásban érintett kiskorú érdekeinek fokozott figyelembevételével jár el.

f) A *kedvezményezettet megilleti a tisztességes eljáráshoz való jog*. A kedvezményezett jogainak gyakorlása és kötelezettségeinek teljesítése során köteles jóhiszeműen eljárni, valamint elősegíteni a törvény végrehajtásában közreműködő szervek, szervezetek feladatainak végrehajtását. A kedvezményezett magatartása nem irányulhat a támogató megtévesztésére vagy a döntéshozatal, illetve a végrehajtás indokolatlan késleltetésére. *A kedvezményezett jóhiszeműségét az eljárásban vélelmezni kell, a rosszhiszeműség bizonyítása a támogatót terheli.*

g) A támogató eljárása során a kedvezményezett a támogatási feltétellel összefüggésben *őt terhelő kötelezettség alól egyedi méltányosság alapján történő mentesítésének nincs helye.*

h) Annak érdekében, hogy az eljárások ténylegesen a jogszabályokban vagy pályázati felhívásokban meghatározott célok megvalósítását szolgálják, *a támogató megteremti és biztosítja a szabálytalanságok elleni hatékony fellépéshez szükséges feltételeket.*

i) A kedvezményezettek, a támogató és a törvény végrehajtásában közreműködő szervek, szervezetek *kötelesek egymással, az Európai Unió illetékes szerveivel, szervezeteivel együttműködni.* Ez az együttműködés kiterjed az egyes feladatok európai uniós jogi aktusokban, valamint a jogszabályokban foglaltak szerint történő végrehajtására, az együttműködő felek közötti, szükséges és célhoz kötött adatszolgáltatásra, az ellenőrzések végrehajtásához szükséges feltételek megteremtésére.

j) *Az eljárás hivatalos nyelve a magyar.* A magyar nyelvet nem ismerő kedvezményezett – a fordítási és tolmácsolási költség előlegezése és viselése mellett – kérheti, hogy a hatóság bírálja el az anyanyelvén vagy valamely közvetítő nyelven megfogalmazott kérelmét.

k) *A törvény és a végrehajtására kiadott jogszabályok rendelkezéseit a Közös Agrárpolitikára vonatkozó európai uniós jogi aktusokra figyelemmel kell alkalmazni és értelmezni.*

Az általánosan megfogalmazható alapelvek mellett számos, első sorban az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási jogviszonyokat jellemző speciális alapelv fogalmazható meg.

A *kölcsönös igazságosság elve* első sorban az egyén és közösség egymás közti viszonyára van hatással. *Az egyén önrendelkezési szabadsága sok esetben ütközik, vagy ütközhet a közösség méltányolható érdekével.* A természeti erőforrásokkal való fenntartható gazdálkodás megköveteli, hogy azokkal takarékosan, a jövő generációinak az érdekeire is figyelemmel bánjunk. Ez a szemléletmód különösen érvényesül pl. a földügyi, az erdészeti, valamint a vadászati igazgatásban. A közérdek a jogi szabályozás, valamint szakhatósági jogalkalmazás során érvényesül.

A földügyi igazgatás egyik feladata, hogy a korlátozottan rendelkezésre álló, és nem bővíthető természeti erőforrásunk, a termőföld mennyiségét, illetve minőségét megőrizzük. Az erdészeti igazgatás az erdőtervezés, valamint az ahhoz kapcsolódó hatósági jogalkalmazó tevékenysége során szerez érvényt a közérdeknek. Ezen hatósági eszközökhöz kapcsolódnak még azok az anyagi jogi szabályok, amelyek az erdő közjóléti funkcióinak érvényesülését hivatottak biztosítani. Hasonló alapelvek érvényesülnek a vadászati igazgatásban is.

A *szolidaritás (kisegítés) elve* első sorban azon alapul, hogy a mezőgazdaság sajátos tulajdoni és üzemgazdasági viszonyai bizonyos területeken szükségessé teszik első sorban a kis gazdaságok *intézményesített együttműködését*, adott esetben pedig a *közös kockázatvállalást* is. Ezen az elven működnek pl. a különböző beszerzési, értékesítési szövetkezetek, termelői és értékesítő szervezetek (TÉSZ-ek). Az egyéni érdek és a közösség érdekének sajátos egyensúlya érvényesül a hegyközségi szervezetben. A kötelező hegyközségi tagság, a hegyközségek számára biztosított különleges jogosítványok biztosítják azt, hogy a hegyközségi tag szőlőtermelők közösségének az eredet és a minőségvédelemhez fűződő közös érdekei megfelelően érvényre tudjanak jutni. A szolidaritás (kisegítés) elve érvényesül az új *mezőgazdasági kockázatkezelési* rendszerben. A törvényben meghatározott mértékű mezőgazdasági üzemek a mezőgazdaságot sújtó időjárási és más természeti kockázatok kezelésére kötelező erővel kockázat közösséget alkotnak. A kockázatközösség pénzügyi alapját pedig részben a termelők által fizetett kárenyhítési juttatás képezi, amelyhez az állam támogatást is nyújt. Ezen kockázatkezelési rendszert egészíti még ki az a termőföld haszonbérletének rendjével összefüggő rendelkezés is, amely szerint ha a termelő időjárási és más természeti okok miatt 30%-os mértéket meghaladó hozamérték csökkenést szenved, a hozamérték csökkenés mértékével megegyező arányú haszonbér mérséklésre jogosult.

1.5. Magyarország Alaptörvényének a gazdasági alkotmányossággal valamint az agrár és vidékfejlesztési igazgatással összefüggő rendelkezései

A gazdasági alkotmányosság kérdése először a rendszerváltozás időszakában vetődött fel. Az 1989-90-ben lezajlott gazdasági-, társadalmi-, politikai rendszerváltozás során ugyanis a politikai és jogalkotói hatalom előtt megoldandó feladatként tornyosult annak tisztázása, hogy a változás során milyen jogi módszerek alkalmazására kerülhet sor.

A német példa nem volt követhető, hiszen Magyarországon nem volt olyan alternatív jogrendszer, amelynek alkalmazását automatikusan ki lehetett volna terjeszteni a gazdaság és a társadalom egészére (lásd NSZK-jogi rendjének automatikus kiterjesztése a volt NDK területére). Az sem volt járható hogy olyan jogbizonytalanságot eredményező alkotmányjogi technikát alkalmazzanak, amely csak annyit mondott volna ki, hogy *„a jogszabályok alkotmánnyal ellentétes rendelkezései hatályukat vesztik”* (például Románia).

A rendszerváltozás alapjaiban érintette a korábbiakba fennállott tulajdoni-hatalmi és irányítási viszonyokat. A korábbi monolitikus rendszerű, gazdasági monopóliumokra épülő, valamint az állami (illetőleg társadalmasított) tulajdon dominanciája helyébe egy teljesen új gazdasági-, társadalmi viszonyrendszer lépett. Mindezekre is figyelemmel a gazdasági alkotmányosság megítélése szempontjából két szemléletmódot különböztethetünk meg:

a) szűkebb értelemben csak az alkotmányban (alaptörvényben) foglalt rendelkezéseket jelenti, vagy

b) tágabb értelemben a gazdasági alkotmányosság kérdéskörébe bele tartozhat minden olyan szabályozás amely alkalmas a gazdasági folyamatok befolyásolására.

A hazai szabályozás a gazdasági alkotmányosság többlépcsős rendszerét alakította ki. A magyar jogi rend végül is abból indult ki, hogy az Országgyűlés először a politikai rendszerváltozás alkotmányos kereteit alakította ki, míg a gazdasági alkotmányosság jogi keretei csak később és fokozatosan, a 90’-es évek során alakult ki. Ezt követően pedig az Alaptörvény tudatosan építette ki a szabályozás több lépcsős rendszerét, mely az Alaptörvény mellett szerepet szánt a sarkalatos törvényeknek, valamint a kódex szerű szabályozásnak is (lásd Polgári törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény).

Az 1989-ben és 1990-ben átfogóan módosított 1949. évi XX. törvény (továbbiakban: Alkotmány) a gazdasági alkotmányosság középpontjába államcélként a szociális piacgazdaságot állította. A piacgazdaság, mint társadalmi-gazdasági szempontból meghatározó modell létjogosultságát az Országgyűlés által 2011. április 25-én elfogadott *„Magyarország Alaptörvénye”* (továbbiakban: Alaptörvény) sem vonta kétségbe, annak ellenére, hogy az alaptörvény a *„piac”* kifejezést mindössze a sajtóval kapcsolatos rendelkezések között említi (lásd Alaptörvény *IX. cikk VI. bekezdés*).

Az *Alaptörvény M) cikke* a gazdasági alkotmányosság középpontjába az értékteremtő munkát és a vállalkozás szabadságát helyezi. E rendelkezéshez kapcsolódik az Alaptörvény XII. cikk (2) bekezdése, mely szerint: *„(2) Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson.”* Ezen alkotmányos rendelkezésen alapul számos olyan rendelkezés is, amely pl. a „ *segély helyett munkát”* elv gyakorlati érvényesülését is jelenti (foglalkoztatást ösztönző támogatások, közmunka program). Jellemző, hogy a közmunka programba belépő száma közel 250 ezer volt, addig napjainkra ez a szám 80-90 ezerre tehető, a többiek már a versenyszférában vállaltak munkát.

A piacgazdaság működésével összefüggő rendelkezést tartalmaz az *Alaptörvény M) cikk (2) bekezdése* amikor rögzíti, hogy: *„(2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel*

szemben, és védi a fogyasztók jogait." Ezen rendelkezések a piacgazdaság működésének alapértékei.

A gazdasági alkotmányosság egyik alapkérdése: meddig terjedhet az állam annak szuverenitásából eredő beavatkozási autonómiája. Sem a hatályon kívül helyezett Alkotmány, sem pedig az új Alaptörvény rendelkezéseiből nem következik, hogy az állami beavatkozás és a piacgazdaság egymást kizáró fogalmak lennének. Viszont megállapítható, hogy nem feltétlenül alkotmányos kérdés annak eldöntése, hogy milyen az ideális piacgazdaság, e keretek kialakítása – ezen belül is az állam milyen mértékű piacszabályozási szerepet vállal fel – a mindenkori jogalkotói hatalom jogköre és felelőssége.

Az állam aktív, közhatalmi jogköréből is fakadó piacszabályozó tevékenységét figyelhettük meg pl. a dohánytermékek új piacszabályozásán, a mezőgazdaság területén az un. vis maior helyzetek kezelésénél, a kiskereskedelmi üzletek nyitvatartási rendjének meghatározásánál. (Meg kell jegyezni, hogy a dohánytermékek forgalmát 2026-tól kezdve felül fogják vizsgálni.) Ezen szabályok összességükben azt az irányt is mutatják, hogy az állam a szabályozó hatalmánál fogva fontos szerepet szán magának a kiegyensúlyozott piaci viszonyok megteremtésében, a hazai kis-, és közepes vállalkozások megerősítésében.

A piacgazdaságnak az államszervezetre is kihatással levő további fontos ismérve az állam tulajdonosi és közhatalmi jogosítványainak szétválasztása. E szétválasztás intézményi szinten kell hogy megvalósuljon, azonban nem jelenti feltétlenül azt, hogy az állam sajátos célja megvalósítását tulajdonosi alapon, de mint piaci szereplő is segítse (lásd pl. a Magyar Nemzeti Vagyonkezelő Zrt. valamint a Nemzeti Földalapkezelő Szervezet, 2019. július 1-től Nemzeti Földügyi , 2024. június 1-től kezdve pedig az Minisztérium feladatkörét). Gazdaságpolitikai értékválasztási kérdés annak eldöntése, hogy az állam milyen mértékig vesz részt tulajdonosként a piaci viszonyokban (lásd pl. az egyes közszolgáltatásokkal, energia szolgáltatással foglalkozó vállalkozásokban, vagy pénzintézetekben való állami tulajdonosi részvétel).

Szintén fontos követelmény a piaci szereplők alapvető jogainak és kötelezettségeinek, valamint az ezek megvalósítását szolgáló garanciarendszernek alkotmányos szabályozása. Az alkotmányos keretek meghatározásánál abból kell kiindulni, hogy piacgazdasági körülmények között alapvető fontosságú a gazdálkodás alanyai önállóságának, valamint a gazdálkodás kiszámíthatóságának a biztosítása. A gazdasági verseny, a vállalkozók egymás közti kapcsolatrendszere, valamint a piaci magatartás alapvető normáinak meghatározása ugyanis stabil szabályozási környezetet követel meg. E kérdésről az *Alaptörvény 1. cikkének (3) bekezdése* rendelkezik: *„Az alapvető jogokra és kötelezettségekre vonatkozó szabályokat törvény állapítja meg. Alapvető jog más alapvető jog érvényesülése vagy valamely alkotmányos érték védelme érdekében, a feltétlenül szükséges mértékben, az elérni kívánt céllal arányosan, az alapvető jog lényeges tartalmának tiszteletben tartásával korlátozható."* A stabilitást a sarkalatos törvények, valamint az un. feles együttesen biztosítják.

A gazdasági alkotmányosság keretében külön is foglalkozni kell azzal a kérdéssel, hogy piacgazdasági körülmények között történhet-e állami beavatkozás a szerződési szabadságba. Az Alkotmánybíróság ezzel összefüggő, az új Alaptörvény elfogadását,

illetve hatályba lépését megelőzően hozott határozatai többségükben minden bizonnyal a jövőben is irányadóak maradnak. Így pl. a 32/1991. (VI. 6.) AB határozat, amely először mondta ki, hogy a szerződési szabadság nem alapjog. E határozat a hosszú lejáratú lakásépítési kölcsönök kamatainak törvénnyel való felemelését minősítette alkotmányosnak arra való hivatkozással, hogy a szerződéseket a körülmények lényeges, és utólagos megváltozása miatt a rendes bíróságok is megváltoztathatták volna. E határozatában az Alkotmánybíróság a szerződéses viszonyokba való állami beavatkozással összefüggő tételt is megfogalmazott. Ezen AB határozatban foglaltakat erősíti meg az Alkotmánybíróság az *Alaptörvény M) cikk (2) bekezdésének,* valamint ezzel összefüggésben az *Alaptörvény II. cikkének és a B) cikk (1) bekezdésének* értelmezéséről szóló 8/2014. (III. 20.) AB határozatában, amely a deviza kölcsönökkel kapcsolatos szerződésekbe jogszabállyal való beavatkozási lehetőségekkel foglalkozik.

Az Alkotmánybíróság említett határozatában rámutatott arra, hogy különösen a hosszú évekig fennálló szerződési jogviszonyok esetében a szerződés időtartama alatt esetleg bekövetkező jelentős gazdasági – esetleg politikai –, pénzügyi és egyéb társadalmi változások adott esetben szükségessé tehetik a szerződéses kapcsolatok akár egyoldalú átalakítását. Az előzőekben említett okok előre nem látható módon lényegesen megváltoztathatják a szerződő felek helyzetét, amelyek alapvetően érinthetik a szerződés változatlan tartalommal történő fenntartását, illetőleg annak teljesítését. Ezekben az esetekben a Ptk. lehetővé teszi, hogy a bíróság a megváltozott körülményekhez igazítsa a tartós, hosszú lejáratú szerződések eredeti tartalmát. *Amennyiben a szerződés időtartama alatt olyan mértékű társadalmi változások következnek be amelyek a szerződések nagy tömegét érintik, indokolt – és alkotmányosan nem kifogásolható –, hogy a jogviszonyok megváltoztatására, módosítására a törvényhozás dolgozzon ki általános megoldást. Az állam azonban jogszabállyal a fennálló szerződések tartalmát általában csak ugyanolyan feltételek fennállása esetén módosíthatja, változtathatja meg alkotmányosan, mint amilyen feltételek fennállását a bírósági úton való szerződésmódosítás megkövetel.* (A clausula rebus sic stantibus tételének alkalmazása.) A jogalkotó – akárcsak a bíróság – akkor jogosult a fennálló és tartós szerződési jogviszonyokat módosítani, ha

a) a szerződéskötést követően beállott valamely körülmény folytán a szerződés változatlan tartalommal történő *fenntartása valamelyik fél lényeges jogos érdekét sérti,*

b) a körülményváltozás *nem volt ésszerűen előrelátható*, továbbá,

c) ha az *túlmegy a normális változás kockázatán*, valamint

d) a lényeges *körülményváltozás társadalmi méretű legyen*.

A törvényhozó feladata meghatározni és egyúttal felelőssége eldönteni, hogy melyek azok a területek, amelyeken a beavatkozás már jogalkotási követelmény.

Az Alkotmánybíróság ugyanezen határozatában foglalkozott a szerződési szabadság és *„az általános cselekvési szabadság”* egymáshoz való viszonyával is. Az Alkotmánybíróság megállapította, hogy: *„[a]z, hogy a szerződési szabadság joga végső soron az emberi méltósághoz való jogból levezethető, nem jelenti azt, hogy az egyszersmind alapjogi védelmet is kap. A szerződési szabadságot az Alkotmánybíróság nem az egyén*

legbensőbb szféráját érintő megállapodások megkötésének szabadságával azonosítja, hanem ennél szűkebben, az egyén gazdasági életben való részvételét biztosító jogként részesíti védelemben, és azt hangsúlyozza, hogy a szerződési szabadság a piac működésének és a gazdasági versenynek az egyik fontos feltétele."

A gazdasági alkotmányosság további összetevője az állam gazdasági szerepére, alapvető jogosítványaira vonatkozó alkotmányos követelmények megfogalmazása. A gazdasági érdekérvényesítés lehetséges eszközei a következők lehetnek:

a) a *megfelelő tőkeerő*
b) a *megfelelő szervezettség*, valamint
c) a *közhatalom*, amely magában foglalja mind a jogalkotást, mind pedig a jogalkalmazást

Piacgazdasági viszonyok között az állam a gazdasági élet befolyásolását elsődlegesen a gazdaságpolitika meghatározásán, valamint annak végrehajtása útján gyakorolhatja. Ebben a körben az állam illetékes szervei széles mozgástérrel rendelkeznek. A világ – és ezen belül is Európa – gazdaságát korábbiakban évtizedekig meghatározta az un. *„washingtoni konszenzus"*-on alapuló gazdaságpolitika, amely a „*privatizáció-dereguláció-liberalizáció"*- hármas jelszavát tűzte ki zászlajára. Napjaink gazdaságpolitikájában egyre több vita van arról hogy ezen elvek a mindennapi gazdasági kihívások megoldására mennyiben alkalmasak, netán az állam piacszervező, piacszabályozó tevékenységét inkább erősíteni kellene. Amíg a „washingtoni konszenzus" maradéktalanul érvényesült, *addig nem volt érdemi vita annak alkalmazásáról. Napjainkban azonban repedezik a rendszer, és feltörekvő nemzetek (különösen Kína, Oroszország) új kihívás elé állítja a Világot*. Más megközelítésben mi a szerepe az államnak: a nemzetek feletti gazdasági organizációk zavartalan működéséhez szükséges feltételek biztosítása, vagy pedig a nemzetek feletti organizációkban való aktív részvétel keretei között a nemzeti érdekek megfelelő képviselete, az ehhez szükséges egyensúlyi feltételek biztosítása. A gazdasági alkotmányosság hazai keretei ez utóbbi célkitűzések megvalósításához szükséges kereteket biztosítják. *Erre is figyelemmel tartalmaz az Alaptörvény több olyan rendelkezést, amely a gazdaságpolitika un. érték semlegesség helyébe alkotmányos szintre emeli pl. a természeti erőforrások védelmét, a GMO mentes mezőgazdaságot, vagy pl. a család szerepének újra fogalmazását.*

Piacgazdasági keretek között az állam differenciált befolyásolási eszközrendszerrel rendelkezik. Az állami befolyásoló tevékenység elsődlegesen a gazdasági közigazgatás szervezetrendszerén keresztül valósul meg. A gazdasági folyamatok globális befolyásolása az állami gazdaságpolitika, valamint annak alapvető célrendszere, és prioritása révén valósul meg. Ez a globális befolyásolás elsődlegesen a gazdaságfejlesztés, illetve annak fő irányai kijelölése révén valósul meg. A gazdaság állami befolyásolásának eszközei közül külön is ki kell emelni a társadalmi- gazdasági tervezést, a monetáris és fiskális eszközök alkalmazását, valamint a közhatalmi, hatósági jogosítványok gyakorlását. Ezekhez az eszközökhöz szorosan kapcsolódik még a nemzetközi kereskedelmi- gazdasági kapcsolatok ösztönzése.

A gazdasági alkotmányosság egyik alapvető tételét fogalmazza meg az *Alaptörvény N) cikk (1) bekezdése* amikor az alábbiakat rögzíti*: „(1) Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti.”* Ennek garanciáját jelenti a költségvetés és az adórendszer alkotmányos alapjainak a meghatározása. Ennek keretében az Országgyűlés törvényben állapítja meg az államháztartás intézményrendszerét, az állami költségvetést, áttekinti és jóváhagyja a költségvetés végrehajtását (zárszámadás).

Az Alaptörvény XXX. cikkének (1) bekezdése írja elő, hogy: *„teherbíró képességének, illetve a gazdaságban való részvételének megfelelően mindenki hozzájárul a közös szükségletek fedezéséhez”*.

A gazdasági alkotmányosság által védett jogok köre kiterjed a vállalkozás jogára, valamint a gazdasági verseny szabadságára is. E jogok érvényesülése megköveteli, hogy annak kereteit a törvények pontosan meghatározzák annak érdekében, azok védelme biztosított legyen.

Megfelelő védelemben kell részesíteni a fogyasztói érdekeket is mégpedig úgy, hogy a vállalkozás joga és a gazdasági verseny szabadsága összhangban legyen a tisztességes piaci magatartás szabályaival, továbbá törvényi szinten kell megakadályozni a piaci monopolhelyzetek kialakulását.

A gazdasági alkotmányosság garancia rendszeréhez tartozik a Polgári Törvénykönyvről szóló 2013. évi V. törvény is. Az új szabályozás – szakítva a korábbi, egyes részterületekre vonatkozó külön-külön megalkotott gazdasági jogi tárgyú törvénykezéssel – kódex jelleggel tartalmazza a gazdasági jog alapvető szabályait, ide érve a szerződések jogát, az egyes gazdasági tevékenységet folytatókra (gazdasági társaságok, szövetkezetek) vonatkozó rendelkezéseket is. A kódex szerű szabályozás tudja biztosítani az egységes gazdasági jogi szemléletet, megállapítva többek között az Alaptörvényben is megfogalmazott, értékválasztást is magukban foglaló rendelkezések részletes és konkrét tartalmát.

Az állami támogatáspolitika alkotmányos kereteit a diszkrimináció tilalma alkotmányos alapelve részeként kell vizsgálni. E kérdéssel az Alkotmánybíróság először az un. kárpótlási törvények alkotmányosságának vizsgálatakor találkozott, különös tekintettel a pozitív diszkrimináció alkotmányos kereteinek meghatározására. Az alkotmányos keretek meghatározása már csak azért is bírt kiemelkedő jelentőséggel, hiszen a döntés alapvető kihatással volt az újonnan felépítendő piacgazdaság tulajdoni struktúrájára is. Így ennek részeként mondta ki az Alkotmánybíróság, hogy a köztulajdon és a magántulajdon egyenjogúsága az Alkotmány 9.§ (1) bekezdése szerint azt alapozza meg, hogy a diszkriminációtilalom ezektől a tulajdonformáktól független. Az új Alaptörvény a tulajdoni formák egyenjogúságáról nem közvetlenül, hanem az *Alaptörvény XV. cikkben* szabályozott általános jogegyenlőségi szabály keretében biztosítja.

A későbbiekben pedig az állami támogatáspolitika alkotmányos kereteit is meg kellett határozni, mivel az érdemben befolyásolja a gazdasági struktúráját is.

A támogatási, szabályozási eszközök alkalmazása lényegében abból az alapvetésből indul ki, hogy a támogatáspolitika gyakorlati megvalósítása különböző eszközök külön-külön, vagy egyidejű alkalmazását követeli meg.

Az állami beavatkozás önmagában véve nem ellentétes az Alaptörvénnyel. Az egyes eszközök alkalmazása óhatatlanul azzal a következménnyel jár, hogy a társadalom, a gazdaság egyes csoportjai között megkülönböztetést tesznek. A megkülönböztetés önmagában nem alkotmányellenes, hiszen a támogatás igénybevétele nem alkotmányos alapjog. Az *Alaptörvény XV. cikk (4) bekezdése* értelmében Magyarország az *esélyegyenlőség és a társadalmi felzárkózás megvalósulását külön intézkedésekkel segíti.*

A külön intézkedés, a megkülönböztetés akkor alkotmányos, ha olyan hátrány kiküszöbölésére irányul, amelyet más eszközökkel nem lehet kiküszöbölni, továbbá a jogosultak között további önkényes megkülönböztetést nem tartalmaz. Az Alkotmánybíróság általánosan alkalmazott formulája értelmében *„a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie”*. Ez a fordulat egyrészt azt jelenti, hogy az egyenlőségnek azonos szabályozási koncepción belül, a tényállás lényeges elemeire nézve kell fennállnia, azaz homogén csoportot kell képeznie, másrészt a pozitív diszkriminációra akkor kerülhet sor, ha annak kellő súlyú alkotmányos indoka van.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata szerint a nem alapjogokra vonatkozó megkülönböztetés nem eleve alkotmányellenes, hanem csak akkor, ha annak nincs ésszerű indoka, vagyis ha önkényes a megkülönböztetés alkalmazása. A pozitív diszkrimináció alkotmányosságát mindig esetenként, konkrét tényállások alapján kell vizsgálni, hiszen az önkényesség csak ezen tényállásokhoz kötötten bírálható el. A pozitív diszkrimináció lehetőségének biztosítása során a jogalkotónak, illetve a döntéshozónak széleskörű mérlegelési joga van. Az egyes szabályozási eszközök alkalmazásának alkotmányos korlátját az jelenti, hogy azon jogosultak esetében, akik megfelelnek az előre meghirdetett feltételeknek, további diszkrimináció már nem alkalmazható. Az eseti mérlegelés gyakorlata önmagában nem ellentétes a diszkrimináció tilalmával, az egyedüli korlát az, hogy nem lehet önkényes a megkülönböztetés.

Az Alkotmánybíróság gyakorlata széles mérlegelési jogkört biztosít a döntéshozónak, a jogalkotónak akkor, amikor e szervek, illetve személyek hatáskörébe utalja a csoportképzés jogát (például a mentességek, illetve kedvezmények igénybevételére jogosultak körének meghatározása). Amikor a jogalkotó, a döntéshozó mérlegelési jogkörében jár el, e döntések célszerűségi megfontolások alapján az Alkotmánybíróság előtt nem támadhatók meg. A közérdek meghatározása ugyanis általában a demokratikus törvényhozó feladata. Az alkotmányos korlátot csupán az jelenti, hogy az adott esetben indokolt volt-e a közérdekre való hivatkozás.

A családok támogatásáról szóló 1998. évi LXXXIV. törvénynek a családi pótlékról szóló szabályaival kapcsolatos, mulasztásban megnyilvánuló alaptörvény-ellenesség megállapításáról szóló 14/2014. (V. 13.) AB határozat – már figyelemmel az Alaptörvényben foglaltakra is - megállapítja, hogy más mércét kell alkalmazni az alkotmányos alapjogokat érintő diszkriminációra – mely esetben az *Alaptörvény I. cikk (3) bekezdésében* rögzített szükségesség/arányosság tesztet is el kell végezni –, és más mércét arra az esetre, ha a diszkrimináció-tilalmat az alapjogokon kívüli egyéb jogok tekintetében vizsgálják. Ez utóbbi esetben *alaptörvény-ellenes a megkülönböztetést, ha a megkülönböztetésnek nincs tárgyilagos mérlegelés szerint ésszerű indoka, vagyis önkényes* A hátrányos megkülönböztetés tilalma arra vonatkozik, hogy a jognak mindenkit egyenlőként (egyenlő méltóságú személyként) kell kezelnie, azonos tisztelettel és

körültekintéssel, az egyéni szempontok azonos mértékű figyelembevételével kell a jogosultságok és a kedvezmények elosztásának szempontjait meghatározni nem minősül megengedhetetlen megkülönböztetésnek, ha a jogi szabályozás eltérő jogalanyi körre vonatkozóan állapít meg eltérő rendelkezéseket. *Az Alkotmánybíróság álláspontja szerint akkor alaptörvény-ellenes a megkülönböztetés, ha a jogszabály a szabályozás szempontjából azonos csoportba tartozó (egymással összehasonlítható) jogalanyok között tesz különbséget anélkül, hogy annak alkotmányos indoka lenne.* A konkrét jogesettel kapcsolatban az Alkotmánybíróság kiemeli, hogy az *Alaptörvény L) cikke* a családot, mint a nemzet fennmaradásának alapját részesíti alkotmányos védelemben, a családi kapcsolat alapja a szülő-gyermek viszony, míg a gyermekvállalás támogatása államcél Az *Alaptörvény XV. cikk (5) bekezdése* szintén államcélként fogalmazza meg, hogy: *„Magyarország külön intézkedésekkel védi a családokat, a gyermekeket, a nőket, az időseket és a fogyatékkal élőket.”* Az AB határozat megállapítja továbbá: *„Az Alaptörvény XVI. cikk (1) bekezdésében biztosított alapjog, a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való joga speciális szerkezetű és többpólusú: jogosultja a gyermek, míg kötelezettje elsődlegesen a család (a szülők), másodlagosan pedig – kiegészítő, illetve bizonyos esetekben pótló jelleggel – az állam. Az L) cikk (2) bekezdése és a XV. cikk (5) bekezdése alapján az államnak – ebben a szerepkörében – a gyermekek védelemhez és gondoskodáshoz való jogát aktív, tevőleges, támogató (nem pusztán passzív) magatartással kell érvényre juttatnia.”*

Az Alaptörvény a tulajdoni formák egyenjogúságáról kifejezetten nem rendelkezik, de az ún. *„általános jogegyenlőségi tételből”* kétségkívül ez következik. Az Alaptörvény *„Szabadság és felelősség”* címet viselő részének XV. cikke megtiltja az alapvető jogok (így a tulajdonhoz való jog) alanyai közötti bármiféle hátrányos megkülönböztetést.

Az állampolgárok gazdasági jogai között kitüntetett szerepe van a tulajdonhoz-, valamint az örökléshez való jognak. Ez azt jelenti, hogy egyfelől mindenki szabadon rendelkezhet tulajdonával, másfelől viszont a tulajdonjog gyakorlása meghatározott kötelezettségek teljesítését is feltételezi. Ezzel kapcsolatban utalni kell például az erdőgazdálkodás rendjére vonatkozó szabályokra, miszerint az erdőgazdálkodó egyik legfontosabb kötelezettsége, hogy ne csak a saját hasznára, hanem az erdő közjóléti rendeltetéseire is figyelemmel folytassa az erdőgazdálkodási tevékenységet. E kötelezettségek teljesítését viszont szigorú hatósági előírások, illetve szankciórendszer biztosítja.

A piacgazdaság működésének alkotmányos alappillére a tulajdoni rend, azaz a tulajdonviszonyok és az egyes tulajdonformák egymáshoz való kapcsolódása. A tulajdonformák egyenjogúsága azt is jelenti, hogy azok között nincs hierarchikus kapcsolat. A gazdálkodás alanyai számára biztosítani kell a tulajdonszerzés, valamint a tulajdonnal való szabad rendelkezés jogát. A tulajdonjog gyakorlása azonban a közérdeket nem sértheti. Amennyiben a közérdek érvényesülése ezt szükségessé teszi, a tulajdonnal való rendelkezési jog korlátozható, mint arra az *Alaptörvény XIII. cikkének (1) bekezdése* utal: *„A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.”*

A tulajdonformák egyenjogúságából következik, hogy általában az állami tulajdon sem élvez kitüntetett szerepet. Alapvető alkotmányos követelmény viszont, hogy azokon a területeken, ahol az állam sajátos helyzete miatt monopolhelyzetbe tud kerülni, az csak megfelelő keretek között valósulhasson meg.. A koncesszióra vonatkozó szabályozás ezen alkotmányos rendelkezésen alapul. Az Alaptörvény a kizárólagos állami tulajdon, illetve a nemzeti vagyon tartalmi körének meghatározását sarkalatos törvény kompetenciájába utalja (*Alaptörvény 38. cikke*).

A természeti erőforrások feletti tulajdon a nemzeti szuverenitás egyik fontos alappillére. Erre figyelemmel mondja ki az *Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése*: *„ (1) A természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.”* A természeti erőforrások közül a termőföld és az erdők tulajdonjogának megszerzésére, valamint hasznosítására vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg (lásd: A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvényt). E rendelkezéshez kapcsolódik az *Alaptörvény XXI. cikk (1) bekezdésében* foglalt rendelkezés, mely szerint: *„(1) Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.”*

A tulajdon társadalmi felelősségére utaló alkotmányos rendelkezésnek első sorban a természeti erőforrásokkal rendelkezni jogosultakra vonatkozóan jelent kötelezettséget. Az állam a Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek esetében ezen kötelezettségének a Nemzeti Földügyi Központon keresztül tesz eleget.

A tulajdon és a társadalmi felelősség összekapcsolása teremti meg többek között a kapcsolatot az egyes sajátos tulajdoni tárgyakkal való rendelkezési jog közérdekből történő korlátozása között (lásd pl. termőföld, erdő, védett természeti területek, vadállomány, kulturális örökség védelme).

Magyarország Alaptörvénye számos olyan rendelkezést tartalmaz, amely az agrárigazgatás gyakorlati működését érdemben érinti. Természetesen az Alaptörvény önmagában nem, hanem azon *jogszabályokon keresztül* érvényesül, amelyek az Alaptörvény egyes rendelkezéseihez kapcsolódó részletes szabályokat sarkalatos törvényekben kerülnek rögzítésre, illetve amelyek az agrár és vidékfejlesztési igazgatási rend működési kereteit meghatározzák. Az Alaptörvény az Európai Unió Alapjogi Chartájával összhangban levő rendelkezéseket tartalmaz. Az alábbiakban az Alaptörvény érintett rendelkezései kerülnek ismertetésre az azokhoz kapcsolódó kommentárokkal együtt.

„E) cikk

(1) Magyarország az európai népek szabadságának, jólétének és biztonságának kiteljesedése érdekében közreműködik az európai egység megteremtésében.

(2) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján - az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig - az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján

gyakorolhatja. Az e bekezdés szerinti hatáskörgyakorlásnak összhangban kell állnia az Alaptörvényben foglalt alapvető jogokkal és szabadságokkal, továbbá nem korlátozhatja Magyarország területi egységére, népességére, államformájára és állami berendezkedésére vonatkozó elidegeníthetetlen rendelkezési jogát.

(3) Az Európai Unió joga – a (2) bekezdés keretei között – megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.

(4) A (2) bekezdés szerinti nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges."

> Amióta hazánk tagja az Európai Uniónak, fontos közjogi kérdést kellett tisztázni: az Európai Unió tagjaként meddig terjedhet ki a nemzeti szuverenitás, ezen belül pedig a nemzeti szuverenitás kérdésében milyen szerepet játszhat az Országgyűlés, illetve a Kormány. A kérdés rendezése és tisztázása azért is szükséges, mivel az EU tagság és ezen belül különösen a Közös Agrárpolitika tagállami végrehajtása olyan kötelezettségek teljesítésével jár, amely feltételezi *a nemzeti érdekek és a nemzetek feletti érdekek (uniós érdekek) közötti összhang meglétét, vagy megteremtésének a szükségességét.*

Hazánk EU tagságából eredő, és a nemzeti szuverenitást érintő kérdéseket az Alkotmány 2/A §-a már tisztázta. A kérdés jogi jelentőségével az Alkotmánybíróság az un. SPS törvénnyel szemben a Köztársasági Elnök által az Alkotmánybírósághoz benyújtott előzetes normakontroll keretében hozott határozata részletesen foglalkozik. (lásd: 142/2010. (VII. 14.) AB határozatot, amely az SPS törvény alkotmányellenességénél nem annak közösségi jogon alapuló tartalmi szabályait, hanem a szabályozás szintjét tekintette alkotmányellenesnek.) Szintén a közösségi jog és a nemzeti jog kapcsolatával foglalkozik az *EU Bíróság C-115/10. sz ügyben (Bábolna) hozott ítélete*.

A 2012. január 1-jén hatályba lépő Alaptörvény pedig tartalmában átvette az Alkotmányban foglalt rendelkezéseket. A következőkben már az Alaptörvény alapján kerül bemutatásra az Országgyűlés és a Kormány Európai Uniós ügyekben való együttműködésének közjogi szabályrendszere.

Az Alaptörvény *B cikk* (1) bekezdése értelmében: *„ (1) Magyarország független, demokratikus jogállam."* A *B cikk* (3) bekezdése pedig rögzíti, hogy : *„ (3) A közhatalom forrása a nép."* Az 1. cikk az Országgyűléssel kapcsolatban pedig az alábbiakat rögzíti: *„(1) MAGYARORSZÁG legfőbb népképviseleti szerve az Országgyűlés."*

A fentiekből kitűnően megállapítható, hogy nem csak azt kell adott esetben tisztázni egy-egy kérdésben, hogy hol a határa a közösségi jognak, és hol kezdődik a nemzeti szabályozási szuverenitás, hanem azt is, hogy e rendszer működtetésében a Kormány milyen szerepet kell hogy vállaljon.

Az Országgyűlés és a Kormány EU ügyekben való együttműködésének részletes rendjét a 2004. évi LIII. tv. szabályozza. Ennek értelmében az Országgyűlés ellenőrzési jogot gyakorol a Kormány tevékenysége felett. A kormányt egyrészről egyeztetési, másrészről tájékoztatási kötelezettség terheli. Az egyeztetési körbe tartozó EU jogszabály tervezeteket a Kormány köteles megküldeni az Országgyűlésnek (annak illetékes bizottságának) az Európai Uniós jogszabály tervezeteket (tanácsi rendeletek pl. a KAP végrehajtásáról, vidékfejlesztési ügyek). Ezzel egyidejűleg meg kell jelölni a törvényhozási

tárgykörbe tartozó kérdéseket is. A Kormány az Országgyűlés kérésére bármely ügyben köteles megadni a szükséges tájékoztatást. Az Országgyűlés az Európai Ügyek Bizottsága útján állásfoglalást adhat ki a Kormány által képviselendő álláspontról, amelytől azonban a Kormány indokolt esetben eltérhet, azt módosíthatja. Ez a megoldás lényegében megadja a Kormánynak azt a jogi felhatalmazást, hogy az adott jogszabálytervezet egyeztetése során a vitában kialakult helyzetnek megfelelő rugalmas álláspontot képviselhessen.

Az EU működésének egy fontos alapelve hogy a nem választott testületként működő Tanács és az EU kormányaként is jellemzett Bizottság egy-egy szabályozási tárgykörben milyen mértékig hozhat a tagállamokra kötelező érvényű szabályt. Az Európai Unió Működési rendjében különösen a KAP reform szabályrendszerének kialakításában egy választott testület az Európai Parlament már új szerepet kap, hiszen a 2014-2020-as időszakra érvényes KAP reform alapvető jogszabályait az Európai Parlament és az Európai Unió Tanácsa együttes rendeletben fogja kiadni.

A legutóbbi időben a Bizottság egyre inkább a Parlament mellett politikai tényezővé vált a korábban a „*szerződések öre*” feladatkörből. Ez a vita a jövő nagy kérdése. Az Alaptörvény idézett rendelkezése rávilágít arra a szabályozási kettősségre, amely a Közös Agrárpolitika (KAP) tagállami végrehajtását jellemzi.

Az EU közös politikái közül kiemelkedik a Közös Agrárpolitika (KAP). A KAP szabályozási rendszerében a közösségi joganyagnak meghatározó szerepe van. Az EU által megalkotott *irányelvek esetében a tagállamot jogharmonizációs kötelezettség terheli*. A Tanács és a Bizottság által megalkotott *rendeletek* esetében szinte kivétel nélkül szerepel az a záradék, amely arra utal, hogy az érintett jogszabályt *valamennyi tagállamban közvetlenül és kötelezően alkalmazni kell.* Ez a jogi rend különösen a KAP támogatási rendjében érvényesül. Ezen a területen a tagállamot első sorban a *közösségi jog által megalkotott jogszabály végrehajtásához szükséges intézkedések* (ide értve a jogalkotást, az intézményi keretek kialakítását, a végrehajtás megszervezését) meghozatala terheli. A jegyzet agrár és vidékfejlesztési támogatásokkal foglalkozó fejezete részletesen is elemzi ezt a szabályozási struktúrát.

Az Alaptörvény hivatkozott rendelkezése egyben irányt is mutat abban a kérdésben, hogy a nemzeti jogrendben a közösségi jogszabályokat (tanácsi, bizottsági rendeletek) *a nemzeti hatáskörben megalkotott jogszabályokkal együtt kell alkalmazni.* Az együtt-alkalmazás pedig egyértelművé teszi, hogy *a két jogi rend nem tartalmazhat egymással ellentétes rendelkezést, illetve a nemzeti hatáskörben megalkotott jogszabályok nem terjeszkedhetnek túl a közösségi jog által meghatározott kereteken.*

„ *L) cikk*

(1) ***Magyarország védi*** *a házasság intézményét mint férfi és nő között, önkéntes elhatározás alapján létrejött életközösséget, valamint* ***a családot mint a nemzet fennmaradásának alapját.*** *A családi kapcsolat alapja a* ***házasság****, illetve a* ***szülő-gyermek viszony****. **Az anya nő, az apa férfi.***

(2) Magyarország támogatja a gyermekvállalást.

(3) A családok védelmét ***sarkalatos törvény*** *szabályozza.”*

Az Alaptörvény családokat és a gyermekvállalást védő rendelkezései további jogalkotás keretében kerülnek kibővítésre. Az agrár és vidékfejlesztési igazgatás szabályozási tárgykörébe tartozó kérdéskörnek kell tekinteni a *családi gazdaságra, a családi gazdálkodókra* vonatkozó rendelkezéseket (elővásárlási jog, előhaszonbérlet a családi gazdaságokra vonatkozó 2020. évi CXXIII. törvény), a földbirtokpolitika keretén belül a *Nemzeti Földalapba* tartozó földeknek családalapításhoz, gyermekvállaláshoz kötött juttatását. A *vidékfejlesztés politika* keretén belül további támogatási lehetőségekkel élhetnek a családok. Így pl. külön támogatás vehető igénybe a gazdaság átadás keretén belül, amely segíteni kívánja a mezőgazdaságon belül egyre sürgetőbb igényként felmerülő generáció váltást.

„ *M) cikk*

(1) Magyarország gazdasága az értékteremtő munkán és a vállalkozás szabadságán alapszik.

(2) Magyarország biztosítja a tisztességes gazdasági verseny feltételeit. Magyarország fellép az erőfölénnyel való visszaéléssel szemben, és védi a fogyasztók jogait.”

Támogatási rendszerünkben 2010. óta működik az a feltétel, amely szerint egyes *szerkezetátalakítási támogatások* esetén a *támogatás igénybevételi feltétele* hektáronként meghatározott nagyságrendű óraszámban *legális foglalkoztatás* keretében munkaerő alkalmazása. A részletes feltételeket a zöldség, gyümölcs és a dohány szerkezetátalakítási nemzeti program Európai Mezőgazdasági Garancia Alapból finanszírozott különleges támogatásának igénybevételéhez kapcsolódó feltételek megállapításáról szóló 29/2010. (III. 30.) FVM rendelet tartalmazza.

Az országgyűlés pedig éppen a gazdasági erőfölénnyel való visszaéléssel szemben való fellépés keretében fogadta el a 2010. évi CL. törvényt, amely *az elháríthatatlan külső ok (vis maior) miatt meg nem termelt mezőgazdasági termény pótlását minősíti tisztességtelennek*. Ezen túlmenően törvény szabályozza a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek vonatkozásában a *beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmát* (lásd 2009. évi XCV. törvény).

„ *N) cikk*

(1) Magyarország a kiegyensúlyozott, átlátható és fenntartható költségvetési gazdálkodás elvét érvényesíti.

(2) Az (1) bekezdés szerinti elv érvényesítéséért elsődlegesen az Országgyűlés és a Kormány felelős.

(3) Az Alkotmánybíróság, a bíróságok, a helyi önkormányzatok és más állami szervek feladatuk ellátása során az (1) bekezdés szerinti elvet kötelesek tiszteletben tartani.”

Az Alaptörvény idézett rendelkezései közül az agrár és vidékfejlesztési igazgatás körében első sorban az *átláthatóságnak* van jelentősége. Az Európai Unió által folyósított támogatásoknál kiemelten kezelt alapelv a *közösség pénzügyi érdekeinek a védelme*. Ezen alapelvet a gyakorlatban az akkreditált kifizető ügynökségként eljáró Magyar

Államkincstár érvényesíti. Tekintettel arra, hogy a tagállami hatáskörben folyósított támogatások esetében az EU által alkalmazott alapelvektől eltérni nem lehet, így ezen alapelv nem csak a közösségi, hanem *a nemzeti költségvetésből folyósított támogatásokra is alkalmazni kell.* Így az Alaptörvény idézett rendelkezése a közösségi jog által védett értékekkel összhangban van.

„*P cikk*

(1) A ***természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége.***

(2) A termőföld és az erdők tulajdonjogának megszerzése, valamint hasznosítása (1) bekezdés szerinti célok eléréséhez szükséges korlátait és feltételeit, valamint az integrált mezőgazdasági termelésszervezésre és a családi gazdaságokra, továbbá más mezőgazdasági üzemekre vonatkozó szabályokat sarkalatos törvény határozza meg.

Az Alaptörvény idézett rendelkezése fokozott jogvédelem hatály alá vonja az agrárigazgatás hatálya alá tartozó szabályozási kérdések egy meghatározó részét (földügyek, erdőgazdálkodás, biológiai alapok védelme). Az egyes témakörökhöz tartozó szabályozási részletkérdésekkel részletesen a jegyzet külön fejezetei foglalkoznak. A *fenntarthatóság elvét az egyes szabályozási témakörök, a tartalmi kérdések jogszabályi szintre történő emelésével, az igazgatási renddel, a sajátos eljárási szabályokkal, valamint a differenciált szankciórendszerrel biztosítják.*

Annak érdekében hogy a *P cikkben* meghatározott prioritások érvényesülni tudjanak, az alaptörvény a stratégiai jelentőségű kérdések szabályozását sarkalatos törvényre bízza. Erre figyelemmel fogadta el az Országgyűlés *a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvényt*

„ *VI. cikk*

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy magán- és családi életét, otthonát, kapcsolattartását és jó hírnevét tiszteletben tartsák.

(2) Mindenkinek joga van személyes adatai védelméhez, valamint a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez.

(3) A személyes adatok védelméhez és a közérdekű adatok megismeréséhez való jog érvényesülését sarkalatos törvénnyel létrehozott, független hatóság ellenőrzi.”

A közérdekű adatok megismeréséhez való jog sok esetben a személyes adatok védelméhez való joggal kerülhet összeütközésbe. Ezzel összefüggésben viszont ki kell emelni, hogy a bizonyos esetekben a nyilvánosságot biztosítani kell. Ilyen érdek lehet pl. azon személyek adatainak a közzététele, akik (amelyek) támogatást vesznek igénybe, rossz minőségű terméket hoznak forgalomba, bort hamisítanak. Ezekben az esetekben a *társadalom ellenőrzési joga, a fogyasztók érdekeinek a védelme, a közpénzekkel való átlátható gazdálkodás az a közérdek, amelyek indokolttá teszik egyes személyes adatok nyilvánosságra hozatalát.* A közérdekből nyilvánosságra hozható adatokra vonatkozó sajátos szabályokat a jegyzet egyes fejezetei tartalmazzák.

„*XII. cikk*

(1) Mindenkinek joga van a munka és a foglalkozás szabad megválasztásához, valamint a vállalkozáshoz. Képességeinek és lehetőségeinek megfelelő munkavégzéssel mindenki köteles hozzájárulni a közösség gyarapodásához.

(2) Magyarország törekszik megteremteni annak feltételeit, hogy minden munkaképes ember, aki dolgozni akar, dolgozhasson."

Az alaptörvény idézett rendelkezése összhangban van egyrészt a már eddig bevezetett támogatási konstrukciókkal (lásd zöldség-, gyümölcs, dohány szerkezetátalakítási program), másrészt a 2023-tór hatályos KAP reformban megfogalmazott prioritásokkal. Az agrár és vidékfejlesztési igazgatás keretében első sorban a speciális, *foglalkoztatáshoz kötött támogatási programok* keretében nyílik lehetőség az Alaptörvényben megfogalmazottak kiterjesztésére. 2024-re a foglalkoztatottan létszáma 4,7 millió fő körül alakul, a munkanélküliségi ráta pedig 4 %.

„*XIII. cikk*

(1) Mindenkinek joga van a tulajdonhoz és az örökléshez. ***A tulajdon társadalmi felelősséggel jár.***

(2) Tulajdont kisajátítani csak kivételesen és közérdekből, törvényben meghatározott esetekben és módon, teljes, feltétlen és azonnali kártalanítás mellett lehet."

A tulajdon társadalmi felelősségére utaló alkotmányos rendelkezésnek első sorban a *természeti erőforrásokkal rendelkezni jogosultakra vonatkozóan jelent kötelezettséget*. Ez a kötelezettség az érintetteket tulajdoni formától függetlenül terheli. Az állam a Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek esetében ezen kötelezettségének az *Minisztériumon* keresztül keresztül tesz eleget.

A tulajdon és a társadalmi felelősség összekapcsolása teremti meg többek között a kapcsolatot az *egyes sajátos tulajdoni tárgyakkal való rendelkezési jog közérdekből történő korlátozása* között.

A *termőföld* esetében ezen kötelezettség pl. kiterjed annak *hasznosítására.* A hasznosítási kötelezettség elmulasztása pedig *szankcióval* jár együtt. Amennyiben a termőföld használata alapján közösségi támogatást is igénybe vesznek, akkor a kötelezettségvállalás kiterjed a kölcsönös megfeleltetésre vonatkozó rendelkezések betartására. Ebben az esetben az EU a többlet támogatás fejében olyan kötelezettségek betartását követeli meg, amely pl. szorosan kapcsolódik az egészséges környezet biztosításához.

Erdő esetében a társadalmi felelősség kiterjed pl. az erdő *egyes haszonvételeinek a közjó részére történő biztosítására*. Az erdő egyes haszonvételei ugyanis nem csak annak tulajdonosát, hanem a szélesebb értelemben vett közösséget, az egész társadalmat meg kell hogy illessék. Hasonló alapértékek fogalmazódnak meg a *vadászati*, vagy *halászati* rendre vonatkozó szabályozásban is.

„*XX. cikk*

(1) Mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez.

(2) Az (1) bekezdés szerinti jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával*, a munkavédelem és az egészségügyi ellátás megszervezésével, a sportolás és a rendszeres testedzés támogatásával, valamint a környezet védelmének biztosításával segíti elő.”*

Magyarország élve a közösségi jogi szabályok adta lehetőséggel kinyilvánította azon szándékát, hogy a hazai felhasználású vetőmagvaknak mentesnek kell lennie a genetikailag módosított szervezetektől. Ez a stratégiai döntés nem csak népegészségügyi, hanem *gazdasági megfontolásokat is* tükröz. A világ tömeg élelmiszer ellátásában várhatóan nagy szerepet fognak játszani a genetikailag módosított vetőmagok felhasználásával megtermelt mezőgazdasági termények, főleg gabonafélék. Várható azonban, hogy népegészségügyi, etikai és más szakmai okok miatt ezzel párhuzamosan meg fognak maradni az olyan fogyasztói igények is, amelyek kielégítése csak GMO mentes vetőmag felhasználásával biztosíthatóak. Magyarország stratégiai célja, hogy ezen a piacon – mint egyik meghatározó vetőmag termelő ország – a GMO mentes vetőmagok előállításával, felhasználásával erősítse meg pozícióit.

A GMO mentességet az állam a közösségi jogi rendelkezésekkel összhangban levő szabályozással, megfelelő intézményhálózattal, ellenőrzési, vizsgálati módszerekkel, az ezek végrehajtásához szükséges technikai feltételek tudja biztosítani. A részletes jogi szabályozás megtalálható a jegyzet biológiai alapok biztosításával, valamint a genetikailag módosított szervezetekre vonatkozó szabályozással foglalkozó fejezeteiben.

„*XXI. cikk*

(1) Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.

(2) Aki a környezetben kárt okoz, köteles azt – törvényben meghatározottak szerint – helyreállítani vagy a helyreállítás költségét viselni.

(3) Elhelyezés céljából tilos Magyarország területére szennyező hulladékot behozni.”

Az egészséges környezethez való jog biztosítása nem csak a környezetvédelemre, természetvédelemre vonatkozó szabályozás feladata, hanem az agrár és vidékfejlesztési támogatások kiemelt szempontrendszere is. Az EU által biztosított közvetlen támogatások igénybevételi feltételei között szerepel a kölcsönös megfeleltetésre vonatkozó szabályok betartása, amely kiterjed a környezet védelméhez szükséges rendelkezések betartására is. Az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (EMVA) biztosított támogatások II. pillérje pedig éppen a 2021 őszén megemelt egységköltségekkel, 2022. január 1-jével kezdődő, 3 éves kötelezettségvállalási időszakot átölelő új AKG felhívást 2025-től egy új – de már a Stratégiai Terv szabályrendszere szerinti felhívás követné. végrehajtásához szükséges támogatási feltételeket határozza meg.

„*XXIV. cikk*

(1) Mindenkinek joga van ahhoz, hogy ügyeit a hatóságok részrehajlás nélkül, tisztességes módon és ésszerű határidőn belül intézzék. A hatóságok törvényben meghatározottak szerint kötelesek döntéseiket indokolni.

(2) Mindenkinek joga van törvényben meghatározottak szerint a hatóságok által feladatuk teljesítése során neki jogellenesen okozott kár megtérítésére."

Az agrár és vidékfejlesztési igazgatás szabályozási tárgykörébe tartozó sajátos eljárási szabályit 2023-tól kezdődően pedig a 2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről . Ezen jogszabályi rendelkezések részletesen szabályozzák az eljárási határidőket, valamint azok betartásának garanciáit, amelyre vonatkozóan a jegyzet külön fejezete tartalmaz rendelkezést.

„*15. cikk*

(1) A Kormány a végrehajtó hatalom általános szerve, amelynek feladat- és hatásköre kiterjed mindarra, amit az Alaptörvény vagy jogszabály kifejezetten nem utal más szerv feladat- és hatáskörébe. A Kormány az Országgyűlésnek felelős.

(2) A Kormány a közigazgatás legfőbb szerve, törvényben meghatározottak szerint államigazgatási szerveket hozhat létre.

(3) Feladatkörében eljárva a Kormány törvényben nem szabályozott tárgykörben, illetve törvényben kapott felhatalmazás alapján rendeletet alkot.

(4) A Kormány rendelete törvénnyel nem lehet ellentétes."

A Kormány előzőekben írtak szerinti jogköre alapján ad ki rendeletet a Magyar Államkincstár (MÁK), vagy a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH), valamint a megyei, fővárosi kormányhivatalokról. Ezen felsorolt szervek agrár és vidékfejlesztési igazgatás körébe tartozó feladatokat látnak el. Az ezen szervek által ellátott feladatköröket a jegyzet agrár és vidékfejlesztési igazgatás struktúrájával foglalkozó fejezete tartalmazza. Az élelmiszer kikereskedelem 2025-től kezdődően átkerült a Nemzetgazdasági Minisztériumba. Mindez összhangan van azzal az elképzeléssel, hogy az élelmiszer kiskereskedelem vonatkozásában a nemzeti tőkét kell meghatározónak tekinteni.

„ *17. cikk*

(1) A minisztériumok felsorolásáról törvény rendelkezik.

(2) Tárca nélküli miniszter a Kormány által meghatározott feladatkör ellátására nevezhető ki.

(3) A Kormány általános hatáskörű területi államigazgatási szerve a fővárosi és megyei kormányhivatal.

(4) Sarkalatos törvény minisztérium, miniszter vagy közigazgatási szerv megjelölésére vonatkozó rendelkezését törvény módosíthatja.

(5) A kormánytisztviselők jogállását törvény szabályozza."

A Kormány – az Országgyűlés jóváhagyását követően – a jó kormányzáshoz szükséges feltételek megteremtése érdekében az eddig különálló szervezetként működő szakigazgatási intézményeket egységes szervezetbe, a megyei, fővárosi kormányhivatalba vonta. A szervezeti átalakítás elő kívánta segíteni *a központi kormányzás hatékonyságának növelése mellett az ügyfelek minél teljesebb körű kiszolgálását, ezzel is elősegítve, hogy az egyes ügyek gyorsan és költséghatékonyan kerüljenek elbírálásra*. Az Alaptörvény ezen célok megvalósításához szükséges intézményi feltételeket erősíti meg.

„*18. cikk*

(1) A miniszterelnök meghatározza a Kormány általános politikáját.

(2) A miniszter a Kormány általános politikájának keretei között önállóan irányítja az államigazgatásnak a feladatkörébe tartozó ágazatait és az alárendelt szerveket, valamint ellátja a Kormány vagy a miniszterelnök által meghatározott feladatokat.

(3) A Kormány tagja törvényben vagy kormányrendeletben kapott felhatalmazás alapján, feladatkörében eljárva, önállóan vagy más miniszter egyetértésével rendeletet alkot, *amely törvénnyel, kormányrendelettel és a Magyar Nemzeti Bank elnökének rendeletével nem lehet ellentétes.*

(4) A Kormány tagja tevékenységéért felelős az Országgyűlésnek, valamint a miniszter a miniszterelnöknek. A Kormány tagja részt vehet és felszólalhat az Országgyűlés ülésein. Az Országgyűlés és az országgyűlési bizottság az ülésén való megjelenésre kötelezheti a Kormány tagját.

(5) A Kormány tagja jogállásának részletes szabályait, javadalmazását, valamint a miniszterek helyettesítésének rendjét törvény határozza meg.”

Az Alaptörvény 18. cikke rögzíti azokat, a Kormányt, illetve a Kormány tagjait megillető jogokat, illetve terhelő kötelezettségeket amelyek az igazgatási, jogalkotási valamint az Országgyűlés felé történő beszámolási feladatokkal vannak összefüggésben.

„ *19. cikk*

Az Országgyűlés tájékoztatást kérhet a Kormánytól az Európai Unió kormányzati részvétellel működő intézményeinek döntéshozatali eljárásában képviselendő kormányálláspontról, és állást foglalhat az eljárásban napirenden szereplő tervezetről. A Kormány az európai uniós döntéshozatal során az Országgyűlés állásfoglalásának alapulvételével jár el.”

Az Alaptörvény 19. cikke az EU kormányzati részvétellel működő döntéshozatali eljárásban való nemzeti együttműködési rend alapelveit rögzíti. Ennek alapján a Kormányt egyrészről a külön törvényben meghatározott körben az Országgyűléssel együttműködési kötelezettség terheli, amely azonban – mint az alaptörvény ezt külön is megerősíti – az Országgyűlés a Kormány számára kötelezően képviselendő álláspontot nem fogalmazhat meg. Erre utal az „*az Országgyűlés állásfoglalásának alapulvételével jár el”* megfogalmazás. Az Alaptörvény ezen megfogalmazása a Kormány számára tág mozgásteret biztosít az EU döntéshozatali rendjében való részvétel során.

„38. cikk

(1) Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdona nemzeti vagyon. A nemzeti vagyon kezelésének és védelmének célja a közérdek szolgálata, a közös szükségletek kielégítése és a természeti erőforrások megóvása, valamint a jövő nemzedékek szükségleteinek figyelembevétele. A nemzeti vagyon megőrzésének, védelmének és a nemzeti vagyonnal való felelős gazdálkodásnak a követelményeit sarkalatos törvény határozza meg.

(2) Az állam kizárólagos tulajdonának és kizárólagos gazdasági tevékenységének körét, valamint a nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű nemzeti vagyon elidegenítésének korlátait és feltételeit az (1) bekezdés szerinti célokra tekintettel sarkalatos törvény határozza meg.

(3) Nemzeti vagyont csak törvényben meghatározott célból lehet átruházni, törvényben m eghatározott kivételekkel az értékarányosság követelményének figyelembevétele mellett.

(4) Nemzeti vagyon átruházására vagy hasznosítására vonatkozó szerződés csak olyan szervezettel köthető, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint az átruházott vagy hasznosításra átengedett nemzeti vagyon kezelésére vonatkozó tevékenysége átlátható.

(5) Az állam és a helyi önkormányzatok tulajdonában álló gazdálkodó szervezetek törvényben meghatározott módon, önállóan és felelősen gazdálkodnak a törvényesség, a célszerűség és az eredményesség követelményei szerint.”

Az Alaptörvény 38. cikk (1) bekezdésében foglaltak tartalmukat tekintve lényegében megerősítik az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló 2009. évi XXXVII. törvénynek az állami erdőtulajdonnal való rendelkezésre vonatkozó szabályait.

Az Alaptörvény 38. cikk (4) bekezdése pedig kifejezi azt a szándékot, hogy a közvagyonnal csak olyan szervezetek gazdálkodhatnak, amelyek tevékenysége, tulajdonosi köre átlátható. Ezen rendelkezés a nemzeti szuverenitás megerősítését is célozza.

„39. cikk

(1) A központi költségvetésből csak olyan szervezet részére nyújtható támogatás, vagy teljesíthető szerződés alapján kifizetés, amelynek tulajdonosi szerkezete, felépítése, valamint a támogatás felhasználására irányuló tevékenysége átlátható.

(2) A közpénzekkel gazdálkodó minden szervezet köteles a nyilvánosság előtt elszámolni a közpénzekre vonatkozó gazdálkodásával. A közpénzeket és a nemzeti vagyont az átláthatóság és a közélet tisztaságának elve szerint kell kezelni. A közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatok közérdekű adatok.”

Az Alaptörvény 39. cikke a 38. cikk (4) bekezdésében foglalt szempontrendszert viszi tovább a közpénzek felhasználására. Az Alaptörvény 39. cikk (2) bekezdésének utolsó mondata pedig feloldja azt az ellentétet, amely a *személyes adatok védelme és a*

közérdekű adatok megismerésének igénye között mutatkozhat. A közpénzekre és a nemzeti vagyonra vonatkozó adatokat minden esetben *közérdekűnek* kell tekinteni, mivel a nyilvánosság tekinthető a társadalmi ellenőrzés egyik fontos eszközének.

1.6. Agrárpolitika és vidékfejlesztés

1.6.1. Az állam beavatkozásának a célja

A világ népesség-növekedésével egyidejűleg az élelmiszer-ellátás egyre inkább stratégiai kérdésnek tekinthető. Ez felveti az élelmiszerek megfelelő mennyiségében, illetve minőségében történő előállítását. A mennyiségi előállítással összefüggésben új technológiák alkalmazására kerül sor. A minőségi ellátás pedig nem teljesen független a mennyiségi kérdésektől. Erre figyelemmel komoly gazdasági érdekek vannak egyes területeken amelyek a *genetikailag módosított élelmiszerek (GMO) minél szélesebb körű elterjesztésében látják a jövőt, Magyarország viszont az Alaptörvény XX. cikkében rögzítette azon stratégiai célkitűzését, hogy mindenkinek joga van a testi és lelki egészséghez, mely jog érvényesülését Magyarország genetikailag módosított élőlényektől mentes mezőgazdasággal, az egészséges élelmiszerekhez és az ivóvízhez való hozzáférés biztosításával segíti elő.* Ezen stratégiai célkitűzés megvalósulását külön engedélyezési illetve ellenőrzési rendszer biztosítja.

A föld és a víz forrása az élelmiszer-ellátásnak és a könnyűiparnak, valamint meghatározó szerepet tölt be az ökológiai egyensúly fenntartásában. A világban egyre nagyobb küzdelem folyik a természeti erőforrások feletti rendelkezés megszerzéséért. A jelenlegi folyamatok ismeretében várható, hogy ez a tendencia a jövőben még inkább erősödni fog. *Az is egyre inkább stratégiai kérdés, hogy ezen természeti erőforrások felett mennyiben lehet a jövőben fenntartani a nemzeti szuverenitást.* E célkitűzés gyakorlati megvalósulására világított rá az orosz-ukrán háború, melynek értelmében meg kell teremteni a hazai élelmiszerellátás biztonságát, szemben a külföldi élemiszerellátással. *E célkitűzés egyik példája az itenneten kereszüli árösszehasonlítás bevezetée, amely már az első hőnapoktól kezdve igen jelentős eredményeket ért el különösen ami az élelmiszerinflációt illeti.* Ezzel összefüggésben elég utalni arra, hogy a földforgalmazás hazai birtokpolitkai célkitűzéseket megvalósító rendje ellen különböző gazdasági érdekcsoportok Magyarországgal szemben kötelezettségszegési eljárást indítottak annak érdekében, hogy a rendszerben meglevő tulajdonszerzési korlátozások egy része kerüljön ki a hazai joganyagból. Magyarország pedig élve a birtokpolitikában nemzeti hatáskörben alkalmazható szabályrendszer kialakításának a lehetőségével, a föld tulajdon-, illetve használat megszerzését hatósági engedélyek kiadásához kötötte, ezzel is biztosítva azt, hogy a törvényben meghatározottak szerinti birtokpolitikai prioritások megfelelően érvényesülni tudjanak.

Az agrárgazdaság és a vidék nemzetgazdasági jelentőségét elsősorban az a tény is igazolja, hogy *hazánkat természetföldrajzi adottságai különösen alkalmassá teszik magas minőségű élelmiszerek előállítására*, hiszen Magyarországon a mezőgazdaságilag művelhető földterület aránya jelentősen nagyobb, mint az EU számos többi tagállamában, ugyanakkor felszíni, illetve felszín alatti édesvízkészleteink stratégiai méretűek.

Az agrárgazdaság és a vidéki életminőség fejlesztése, fenntartása egymással szoros kapcsolatban vannak. Az agrártermékek termelése szorosan kapcsolódik a föld használatához, ami meghatározó jelentőségű az adott terület tájgazdálkodásában is. Az agrártermékek egyre bővülő hányada feldolgozásra kerül, ami viszont már többek között érinti a foglalkoztatási és versenyképességi viszonyokat is. Erre figyelemmel az agrárigazgatást és a hozzá kapcsolódó agrár-vidékfejlesztéssel kapcsolatos szabályozási, igazgatási feladatokat indokolt együttesen kezelni.

Magyarország 2004. május 1-óta az Európai Unió teljes jogú tagja. Ettől az időponttól kezdve a hazai agrárpolitika működési kereteit alapvetően az EU szabályrendszere határozza meg. Az agrárigazgatás nemzeti hatáskörbe tartozó feladatait így az EU Közös Agrárpolitikájának hiányos hazai végrehajtása határozza meg. Miután Magyarország kizárólag a Közös Agrárpolitika keretén belül – melynek részese az agrár-vidékfejlesztés is - évente mintegy 2 MD Eurónak megfelelő támogatáshoz jut, az agrárigazgatás előtt álló egyik legfontosabb célkitűzés ezen támogatásoknak a közösségi előírásokkal összhangban levő szétosztása, melynek keretén belül meg kell oldani a támogatásra jogosultak az EU-ban egységesen alkalmazott elvek szerinti kiválasztását, a támogatási feltételeknek való megfelelés ellenőrzését, valamint az EU illetékes szerveivel való elszámolást. Ennek végrehajtására speciális jogosítványokkal rendelkező kifizető ügynökséget kellett felállítani, mely szervezet munkáját un. közreműködő szervek segítik.

Az állami beavatkozás másik területe az élelmiszerek minőség-ügyével és biztonságával kapcsolatos feladatok ellátása. Ezen a területen az EU fontos szabályozási elveként érvényesül a *„földtől az asztalig”* (farm to table) elv alkalmazása. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a termékek előállítóit az EU által meghatározottak szerinti nyilvántartási kötelezettség terheli. A nyilvántartásokból mindig meg kell tudni állapítani, hogy az adott termék honnan származik, illetve ki által és milyen feldolgozási folyamatokon ment keresztül. Ez a nyomon-követési rendszer első sorban a fogyasztók érdekeit szolgálja. Cél az, hogy a fogyasztókat jó minőségű élelmiszerekkel lássák el.[1] A

[1] Több EU tagállam, köztük Magyarország beadvánnyal fordult a Bizottság felé, sérelmezve hogy egyes élelmiszer gyártók a különböző piacokra ugyanazon márkanév alatt az egyes piacokra eltérő (rendszerint gyengébb) minőségű terméket hoznak forgalomba.
Az élelmiszerlánc meglehetősen bonyolult és összetett hálózatában fontos, hogy minden szereplő (vállalkozó-hatóság-vásárló) tisztában legyen saját felelősségi körével. Elengedhetetlen a megfelelő partnerségi viszony kialakítása, melynek legfontosabb eszköze az információ-megosztás, a kommunikáció. Azaz, ha bármelyik szereplő tudomására jut, hogy egy élelmiszerlánc-termék nem felel meg az élelmiszerbiztonsági előírásoknak azt tudatja a lánc többi szereplőjével. Fontos hangsúlyozni, hogy az önellenőrzésből eredő visszahívás teljesítése a felelős vállalkozói magatartás alapköve és transzparenssé tétele a fogyasztói érdekeket maximálisan szem előtt tartó vállalkozás jellemzője, ami a vállalkozást pozitív irányba minősíti.
A Kormány 20 pontos akcióprogramot dolgozott ki a vásárlói tudatosság erősítése érdekében (lásd: a Kormány 1519/2017. (VIII. 14.) Korm. határozata az élelmiszerek minőségének emelését, a vásárlói tudatosság fejlesztését, valamint a hatósági tevékenység hatékonyságának növelését szolgáló intézkedésekről)

tágabb értelembe vett agrárigazgatás feladata pedig ezen cél megvalósítása érdekében az előírt engedélyezések és ellenőrzések lebonyolítása, szükség szerint a szankciók kiszabása. Ilyen rendszeresen előforduló ellenőrzési feladat pl. ha az illetékes ellenőrző hatóság a nagybani zöldség-gyümölcs piacon ellenőrzéseket tart. Amennyiben pedig azt állapítja meg, hogy egy termék (pl. burgonya) úgy kerülne piacon forgalomba, hogy annak származása nem tisztázható, a hatóság dönt a termék piacról történő kivonásáról és megsemmisítéséről. A nyomon-követési dokumentumok hiányában ugyanis nem állapítható meg, hogy a termék valójában honnan származik, a szükséges növény-egészségügyi előírásokat betartották-e, a termék tartalmaz-e a fogyasztói forgalomba hozatalt kizáró szinten szermaradványt.

1.6.2. A gazdaságpolitikai terület jellemző modelljei

Hazánkban a mezőgazdaság multifunkcionális jellege a meghatározó, ami azt jelenti, hogy a gazdasági, a szociális, a természeti, valamint a környezetvédelmi szempontokra együttesen kell figyelemmel lenni. Az agrárgazdaságban érvényesülő nemzeti prioritások közül ki kell emelni:

a) a kis-, és középvállalkozások, valamint a fiatal gazdák,
b) a magas hozzáadott értéket előállító vállalkozások,
c) a helyben lakó földművesek és
d) a családi vállalkozások

kiemelt támogatását. A hazai agrárvállalkozások döntő többsége ugyanis EU-s standard szerint mikro-, kis- és középvállalkozásnak minősül. Ez a sajátosság megjelenik az agrárigazgatásban is érvényesülő bürokrácia csökkentés területén (lásd engedélyezési rendszer).

A 2023-tól érvényes vidékfejlesztési programot már az új feltételrendszernek megfelelően van mód a pályázatok benyújtására. A 2023–27-es időszakra szóló KAP elősegíti, hogy a mezőgazdaság az eddiginél jóval nagyobb mértékben járuljon hozzá az európai zöld megállapodás céljainak megvalósításához:

- **Ambiciózusabb környezetvédelmi célkitűzések**: a KAP-tervek összhangban vannak a környezetvédelmi és éghajlat-politikai jogszabályokkal. KAP stratégiai tervében mindegyik uniós országnak ambiciózusabb környezetvédelmi és éghajlat-politikai fellépést kellett felvázolnia az előző programozási időszakhoz képest (a visszalépés nem volt megengedett), az éghajlat-politikai és környezetvédelmi jogszabályok módosításakor pedig mindnyájuknak aktualizálniuk kell terveiket.
- **Hozzájárulás a zöld megállapodás célkitűzéseinek megvalósításához**: a nemzeti KAP stratégiai tervek hozzájárulnak a zöld megállapodás célkitűzéseinek megvalósításához (a KAP-ajánlások meghatározzák a hozzájárulás miként jét).
- **Megerősített feltételrendszer**: a KAP kedvezményezettjeinek szigorúbb kötelező követelményeknek kell megfelelniük ahhoz, hogy kifizetésben részesüljenek. Így például minden gazdaságban a szántóterületek legalább 3%-át a biológiai sokféleség védelmének kell szentelni, illetve nem termelési jellegű elemeknek kell fenntartani. A gazdaságok az ökorendszereken keresztül támogatást kaphatnak ahhoz, hogy ezt

az arányt 7%-ra növeljék. Az új KAP-nak köszönhetően a vizes élőhelyek és a tőzeglápok is védelemben részesülnek.

- **Ökorendszerek**: a közvetlen kifizetésekhez rendelt költségvetés legalább 25%-át ökorendszerekre kell fordítani. Ez erőteljesebben ösztönzi az éghajlat- és környezetbarát gazdálkodási módszerek és megközelítések (például a biogazdálkodás, az agroökológia, karbongazdálkodás stb.) térnyerését és az állatjólét javítását.
- **Vidékfejlesztés**: a források legalább 35%-át olyan intézkedésekre kell fordítani, amelyek támogatják az éghajlat, a biodiverzitás és a környezet védelmét, valamint az állatjólét javítását.
- **Operatív programok**: a gyümölcs- és zöldségágazatban az operatív programoknak kiadásaik legalább 15%-át a környezet védelmére kell fordítaniuk.
- **Éghajlat és biológiai sokféleség**: a KAP költségvetésének 40%-át olyan intézkedésekre kell fordítani, amelyek relevánsak az éghajlat-politika szempontjából, és erőteljesen támogatják annak az EU által vállalt általános kötelezettségnek a teljesítését, miszerint az uniós többéves pénzügyi keret futamidejének végére az uniós költségvetés 10%-ának biológiai sokféleséggel kapcsolatos célkitűzések megvalósítását kell szolgálnia.

1.6.3. Nemzetközi meghatározottság/az Európai Unió közösségi politikájába való beágyazottság

Az agrárigazgatási feladatokat ellátó intézményhálózat működtetésénél kiemelten fontos az a tény, hogy hazánk EU tagságából következően kormányzati szinten az EU irányába a Közös Agrárpolitikával kapcsolatos EU döntéshozatali rendben a tagállami képviselet ellátása, nemzeti szinten pedig **a KAP hatálya alá tartozó intézkedése végrehajtása a meghatározó.** Külön is ki kell emelni a KAP tagállami végrehajtását szolgáló *intézmények közösségi jogon alapuló akkreditációját. Ez azt jelenti, hogy az adott nemzeti intézmény jogosult ellátni a KAP hatálya alá tartozó egyes szervezési, igazgatási, illetve közösségi forrásból nyújtott támogatások kifizetésével összefüggő feladatokat (pl. a Magyar Államkincstár) mint akkreditált kifizető ügynökség, vagy a közösségi ellenőrzési és vizsgálati standardok alapján működő hatóságok.*

Az agrárigazgatási sajátos szabályozási és közigazgatási rendjét alapvetően tükrözik azt a tényt, hogy hazánk 2004-óta tagja az Európai Uniónak. Ennek keretében az agrárpolitika nemzeti hatáskörbe tartozó intézményi és szabályozási területeit alapvetően a Közös Agrárpolitikának (KAP) alárendelten lehet kialakítani. Ez a gyakorlatban többek között azzal a következménnyel jár, hogy ebben a körben *nemzeti szuverenitás egy részét Magyarország átruházta az EU illetékes szerveire.* Erre azért is szükség volt, mert az az agrártermékek körében is érvényesül az egységes európai piac elve. Mindezekre figyelemmel tagállami hatáskörbe alapvetően a végrehajtási kérdések tartoznak, amelyek kiterjednek egyrészt a jogi szabályozási rendre, másrészt a KAP végrehajtását biztosító intézményi rendre (lásd kifizető ügynökség felállítását).

Azáltal hogy az agrártámogatások rendszere a KAP hatálya alá tartozik, a *tagállamoknak inttézményi rendszerüket alkalmassá kellett tenniük arra, hogy a közösség*

pénzügyi érdekeit képviselhesség. Ezen feltételrendszernek egy tagállam cask úgy tud eleget tenni, hogy akkreditált kifizető ügynökséget állít fel. *A kifizető ügynökség esetében kettős feltételt kell egyszerre teljesíteni: egyrészt a szervezetnek bele kell illeszkednie a tagállami államháztartási illetve közigazgatási rendszerébe, másrészt működési rendjének meg kell felelnie a kifizető ügynökségek működési rendjére vonatkozó közösségi jogszabályi előírésoknak.* Az *akkreditáció jelenti azt az eljárást, amelynek keretében megállapítják hogy egy szervezet (korábban az MVH, jelenleg pedig a Magyar Államkincstár) megfelel a kifizető ügynökséggel szemben támasztott közösségi jogi követelményeket.* Az akkreditáció megadásáért az illetékes hatóság felel, mely feladatkört jelenleg az agrápolitikáért felelős miniszter látja el.

A KAP keretében nyújtandó támogatások forrása az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA)[2], valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA). Az EMGA-ból jellemzően a közvetlen kifizetéseket, valamint az agrárpiaci támogatásokat fizetik ki, míg az EMVA a vidékfejlesztési támogatások forrása. Az EMGA-ból, illetve az EMVA-ból finanszírozott trámogatások esetében a jogosultak felé történő kifizetések teljesítése, valamint az EU felé történő elszámolás a kifizető ügynökség (Magyar Államkincstár) feladata. Amíg a benyújtott elszámolások audtja meg nem történik, a kifizetéseket a tagállami költségvetésből kell megelőlegezni, amelyet az audit eredményeként a tagállamnak utóbb térítenek meg.

Az EMVA esetében sajátos feladatkört lát el az Irányító Hatóság (IH). Az IH többek között meghirdeti az egyes pályázatokat, folyamatosan figyelemmel kíséri a Vidékfejlesztési Programban foglalt prioritások teljesülését, továbbá dönt az egyes pályázatokról. Az IH minkáját többek között a jogosultsági feltételek pályázó által történő teljesítésének ellenőrzését a Magyar Államkincstár, illetve a fővárosi, megyei kormányhivatalok mint közreműködő szervezetek látják el.

A KAP keretében a szabályozási rend alapvetően a támogatási rendszerrel, a piacszabályozással, illetve az élelmiszerek minőségével-, és biztonságával kapcsolatos kérdéseket érinti.

---

[2] Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2116 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról, valamint az 1306/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

A támogatási rendszer működtetése keretében a közösségi jog alapvetően rendeleti szinten szabályozza az igénybe vehető támogatási jogcímeket, valamint a rendelkezésre álló forrásokat. Ebben a körben a nemzeti szabályozás alapvetően a végrehajtással összefüggő technikai, eljárási szabályok megalkotására, valamint a közösségi pénzügyi érdekek védelmét is biztosító intézményi struktúra kialakítására korlátozódik.

Az élelmiszerek minőségügyével és biztonságával összefüggő közösségi szabályok alapvetően közösségi irányelvekben jelennek meg. Ezek jogi hatálya az esetek jelentős részében szintén kötelező azzal a különbséggel, hogy ilyenkor a nemzeti jogszabály közösségi joggal harmonizált tartalmú megalkotására kerül sor. A jogharmonizáció ebben a körben azt jelenti, hogy a nemzeti hatáskörben megalkotott jogszabály tartalma összhangban van a közösségi jogi előírásokkal. Amennyiben egy nemzeti hatáskörben megalkotott jogszabályban a jogalkotó el kíván térni a közösségi irányelvben foglaltaktól (attól szigorúbb, vagy enyhébb szabályt kíván alkalmazni), ezt vagy felhatalmazás alapján , vagy csak azt követően teheti meg, hogy előzetesen a Bizottsággal egyeztetett, illetve hogy az EU többi tagállama számára megfelelő időt biztosított a véleményezésre. Az eltéréshez pedig akkor járulnak hozzá, ha az nem diszkriminatív, nem torzítja a versenyt.

Magyarország számára kiemelt jelentősége van annak, hogy ezen pénzeszközöket – a gazdaságfejlesztési célokkal összhangban – minél előbb, és lehetőleg hiánytalanul igénybe lehessen venni. Ehhez viszont folyamatosan biztosítani kell a szükséges a nemzeti szabályozási és intézményi kereteket.

Jogszabályok:

Magyarország Alaptörvénye

2008. évi XLVI. törvény az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről

2007. évi CLXXXI. törvény a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról

2007. évi XVII. törvény a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési,valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről

2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről-

2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról

2018. évi CXXV. törvény a kormányzati igazgatásról

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

2. Az agrár-és vidékfejlesztési igazgatás intézményi struktúrája

2.1. Az agrár-és vidékfejlesztési igazgatási intézményrendszer tagozódása

Az agrár és vidékfejlesztési igazgatási intézmények egyik legfontosabb feladata Közös Agrárpolitika kialakításával összefüggő tagállami képviselet biztosítása, valamint a Közös Agrárpolitika tagállami végrehajtásával, ezen belül is kiemelten *a közösségi illetve nemzeti forrásokból nyújtott támogatások igénybevételével összefüggő, nemzeti hatáskörbe tartozó végrehajtási feladatok ellátása*. Erre figyelemmel az agrár és vidékfejlesztési politika megvalósítása megfelelő, akkreditált intézményrendszer kialakítását követeli meg.

A kormányzati igazgatási szervezetrendszer alapvető átalakítását rendelte el a 1312/2016. (VI. 13.) kormányhatározat. A struktúra átalakítása alapvetően abból az elvből indul ki, hogy az egyedi hatósági ügyek rendezése, tehát a végrehajtás a kormányhivatalok, illetve a járási hivatalok hatáskörébe kerüljenek összevonásra, míg a szakmai irányítási, stratégia-alkotási, illetve jogalkotási feladatok maradjanak meg minisztériumi szinten. További stratégiai cél hogy az állami bevételekért egységesen az új struktúrában működő állami adóhatóság (NAV), míg a kiadásokért a Magyar Államkincstár legyen a felelős. Ez utóbbi koncepcionális elem érdemben érinti az EU forrásból történő kifizetések rendjét. További általános célja ennek a struktúra átalakításnak, hogy az egységes szemléletű irányítás és a végrehajtás szervezettségében is erősödjön. Az intézményi struktúra átalakítása azonban nem eredményezi korábban más szervezetrendszerben ellátott feladatok megszűnését. Ez különösen igaz az MVH kifizető ügynökségi feladatainak a Magyar Államkincstárra történő átruházására. Ebben az esetben nem csak arra kellett figyelemmel lenni, hogy a feladatok pontos lehatárolására sor kerüljön, hanem az új struktúrának teljesítenie kell a közösségi jog által meghatározottak szerinti akkreditációs követelményeket is. A kifizető ügynökség a tényleges kifizetés kivételével külön megállapodásban jogosult az egyes feladatokat más szervekre átruházni, azonban ez a körülmény a kifizető ügynökségi feladatok egységes ellátásáért való felelősségét nem érinti. Ezt a körülményt az új irányítási rendnek is figyelembe kellett vennie. A 2026-ban felállt kormány egyik fontos célkitűzése az MVH feladatainak leválasztása a Kincstárból, és visszaadni a szervezeti önállóságát.

Az agrár-és vidékfejlesztési igazgatási feladatokat ellátó intézményrendszer az alábbiak szerint tagozódik:

a) Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium,
b) a Fővárosi és megyei kormányhivatalok, járási hivatalok
c) államigazgatási (szakigazgatási) feladatot ellátó, hatáskört gyakorló központi hivatal
d) nem kormányzati szervek.

2.1.1. Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium

Az 1848-49-es forradalom és szabadságharc idején felállított Első Felelős Magyar Kormányban a földművelésügy még a kereskedelem ügyhöz tartozott. Később az 1889. évi XVIII. tc. már az alábbiak szerint rendelkezett: *„A közmunka- és közlekedésügyi minister ezentul kereskedelemügyi-, a földmívelés-, ipar- és kereskedelemügyi minister pedig földmívelésügyi ministernek fog neveztetni.”* A rendszerváltozást megelőzően 1959-1990. között a földművelésügy kormányzati irányítása a Mezőgazdasági és Élelmezésügyi Minisztérium hoz tartozott. A rendszerváltozás után a minisztérium visszanyerte eredeti nevét (Földművelésügyi Minisztérium), majd ezt követően Földművelésügyi és Vidékfejlesztési Minisztérium, Vidékfejlesztési Minisztérium néven működött, és 2014-ben a Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló 2014. évi XX. törvény ismételten visszaállította a Földművelésügyi Minisztérium elnevezést. Az elnevezésbeli változás viszont jelentős tartami változásokat is jelent, hiszen az agrár-vidékfejlesztési feladatok időközben átkerültek a Miniszterelnökséghez. A 2018-as kormányváltás után a legnagyobb változás az Minisztérium felállítása és a vidékfejlesztés teljes infrastruktúrájának a minisztérium alá történő rendezése. Ezen a struktúrán változtatott a 2026-es kormányváltás is. Ezt jelenti *a 2026. évi XIII. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról.*

A Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről szóló 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelet az új kormányzati struktúrának megfelelően az miniszter, mint szakpolitikai feladatokat ellátó miniszter felelősségi köreit az alábbiak szerint állapította meg:

Az agrár- és élelmiszergazdaságért felelős miniszter

a Kormány

a) agrárpolitikáért,

b) élelmiszerlánc-felügyeletért,

c) élelmiszeriparért,

d) az élelmiszerek tekintetében fogyasztóvédelemért,

e) földügyért,

f) földügyi és agrártámogatási szakigazgatáshoz kapcsolódó térképészetért,

g) halgazdálkodásért,

h) lósportért,

i) vadgazdálkodásért

felelős tagja.

Mint látható, pl. az erdőgazdálkodás, a vízügy, valamint a természetvédelemért már nem felelős az agrár- és élelmiszergazdaságért felelős miniszter. Ez bizonyos mértékig le fogja lassítani a döntéshozatali rendszert. *Új feladatként jelentkezik viszont a fogyasztóvédelemért való felelősség,* melynek keretében az élelmiszerek vonatkozásában

a) meghatározza a belföldi forgalomba hozatal ellenőrzésének rendszerét,

b) meghatározza a belföldi forgalomba hozatal irányításának cél-, eszköz- és intézményrendszerét, fejlesztési koncepcióját,

c) kidolgozza a fogyasztóvédelmi politika koncepcióját, a fogyasztóvédelemmel kapcsolatos cselekvési és szakmai programokat, és figyelemmel kíséri azok végrehajtását.

A miniszter a *földügyért való felelőssége* keretében előkészíti a földminősítési rendszerre, a földhasznosítási előírások érvényesülésére, a földforgalom szabályozására, a földvédelemre, a talajvédelemre, a földhitel rendszerére és a földtulajdoni előírások érvényesülésére vonatkozó jogszabályokat. A miniszter a földügyért való felelőssége keretében felel a *termőföld védelméért és a talajvédelemért.*

Az EU Közös Agrárpolitikája (KAP) jelentősen átrendezni a minisztériumi munkát, melynek legfőbb területei az alábbiak:

a) stratégiaalkotás (közösségi támogatási tervek, programok elkészítése),
b) jogalkotás,
c) költségvetési tervezés,

A *minisztérium szervezetét a törvény keretei között a minisztérium szervezeti és működési szabályzata határozza meg.* A szervezeti és működési szabályzatot, illetve annak módosítását a miniszter normatív utasításban adja ki. (lásd: Az agrár- és élelmiszergazdaságért felelős miniszter 6/2026. (IX. 11.) AÉM utasítása az Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról). *A minisztérium az alábbi szervezeti egységekre tagozódik:*

1. A *miniszter irányítása* alatt áll a kabinetfőnök, az agrárstratégiáért, kommunikációért és átvilágítási ügyekért felelős miniszteri biztos, valamint az élelmiszerlánc-felügyelet agrárigazgatási és egyéb kapcsolódó területekkel való összehangolásáért felelős miniszteri biztos

2. A *közigazgatási államtitkár irányítása* alá tartozik az EU Koordináció, személyügyek, Illetékes Hatóság, élelmiszerlánc-felügyelet (állategészségügy, élelmiszerbiztonság, növény- és talajvédelem), a jogi ügyek, valamint a gazdasági ügyek.

3. A *parlamenti államtitkár irányítása* alá tartozik a parlamenti ügyek, társadalmi kapcsolatok, nemzetközi kapcsolatok.

4. Az *agrárgazdaságért felelős államtitkár irányítása* alá tartozik az agrárgazdasági termelés, a földügyek valamint a nemzeti agrárvagyonért való felelősség.

5. Az *élelmiszergazdaságért, -forgalmazásért és -műveltségért felelős államtitkár felel* élelmiszer-előállítás, élelmiszerforgalmazásért, élelmiszerfogyasztásért.

6. A *Közös Agrárpolitikáért és Fejlesztésért Felelős Államtitkár felel* a Magyar Államkincstár szakmai irányításáért, az agrárpolitika végrehajtásáért, valamint az egyes agráralapok felhasználásáért.

A minisztérium vezetése *helyettes államtitkárokból, valamint főosztályvezetőkből* áll, míg a főosztályok osztályokra tagozódnak, mely szervezeti egység nem önálló szervezet. Ezen túlmenően a minisztériumban működnek miniszteri biztosok, valamint kabinetfőnök.

2.1.2. Fővárosi és megyei kormányhivatalok agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási feladatai

A hazai dekoncentrált területi államigazgatási szervezetrendszer érdemi átalakulását jelentette a 2010. évi CXXVI. törvény a fővárosi és megyeii kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról. A szervezeti változás célja a jó állam kialakítása érdekében a területi államigazgatási szervezetrendszer működésének egységessé és hatékonyabbá tétele,

a területi államigazgatási feladatellátás fejlődése és színvonalának növelése, valamint az ügyfél-centrikus területi államigazgatás megvalósítása.

A kormányzati struktúra egyik meghatározó koncepcionális eleme a kormányzati döntések egységes végrehajtásához szükséges szervezeti keretek kialakítása. Ennek keretében a területi szintű államigazgatási feladatok végrehajtásában a fővárosi, megyei kormányhivataloknak, valamint a járási hivataloknak meghatározó szerepe van. E rendszeren belül további fontos elem a kormányablak, amely többek között az agrárigazgatáshoz tartozó területen is biztosítja az. un. egy ablakos ügyintézés lehetőségét (engedély kiadás, iratok benyújtása, igazolások kiadása). Ez a koncepcionális váltás érintette az agrárigazgatási struktúrát is. A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet szabályozta újra az agrár- és vidékfejlesztési igazgatás körébe tartozó hatósági feladatokat. Ennek értelmében az agrár- és vidékfejlesztési igazgatás körébe tartozó hatósági feladatokat általános jelleggel a fővárosi, megyei kormányhivatalok, illetve a járási hivatalok, valamint a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal látják el.

A kormányhivatalok agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási feladatai esetében az általános, illetve a szakmai irányítási feladatok egymástól elválasztódnak. Az általános irányítási feladatokat jelenleg a Miniszterelnökséget vezető miniszter látja el. A kormányrendelet értelmében az agrár- és vidékfejlesztési igazgatás körébe tartozó hatósági tevékenység szakmai irányítási, törvényességi és szakszerűségi ellenőrzési hatásköröket szakmai irányító miniszterként az agrárpolitikáért felelős miniszter (miniszter) gyakorolja. A minisztert megillető szakmai irányító jogkörök gyakorlásában a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) működik közre.

A kormányhivatalt *államtitkári jogállásban a kormánymegbízott vezeti*.

A megyei (megyei) kormányhivatalokon belül működő járási hivatalok agrár- és vidékfejlesztési igazgatás körébe tartozóan:

a) élelmiszerlánc-felügyeleti szervként,

b) élelmiszerlánc-biztonsági és állat-egészségügyi hatóságként,

c) a kölcsönös megfeleltetési szabályok betartásának ellenőrzésére hatáskörrel rendelkező hatóságként;

d) az ingatlanügyi és telekalakítási hatóságként, továbbá

e) mezőgazdasági igazgatási szervként

járnak el.

A járási hivatal által első fokon hozott döntés esetében másodfokon a megyei kormányhivatal jár el.

A földügyekkel kapcsolatos igazgatási feladatok ellátása szorosan kapcsolódik a nemzeti birtokpolitikai prioritások végrehajtásához. Az új földforgalmazási rend értelmében a külön törvényben megfogalmazott birtokpolitikai prioritások (mint pl. birtokmaximum, földművesek tulajdonszerzési jogosultsága, elővásárlási-, előhaszonbérleti jogok gyakorlása) érvényesülését többek között hatósági engedélyezési rendszer is biztosítja. Ezen hatósági feladatok ellátásáért a földügyi igazgatási szervezetrendszer a felelős. A földügyi igazgatás körébe tartozó hatósági feladatokat korábban az önálló szervezetként működő földhivatalok látták el. *Az Országgyűlés döntése értelmében 2015 áprilisától a földhivatali szervezetrendszer beleolvadt a fővárosi, megyei*

kormányhivatalokba. A 2026-os kormányváltás várhatóan át fogja alakítani az egész agrárigazgatási struktúrát.

A földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről szóló 383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet értelmében *a földügyi igazgatás kiterjed*

a) az ingatlan-nyilvántartással,

b) a földhasználati nyilvántartással,

c) a földművesekről, a mezőgazdasági termelőszervezetekről és a mezőgazdasági üzemközpontokról vezetett nyilvántartással,

d) a földmérési és térképészeti állami alapfeladatokkal és alapmunkákkal – ide nem értve a honvédelmi célú földmérési és térképészeti tevékenységet – a földméréssel, térképészettel, távérzékeléssel, térinformatikai rendszerek működtetésével és az államhatárral kapcsolatos nemzetközi kötelezettségekkel,

e) a földminősítéssel, a földvédelemmel, a földhasznosítási előírások érvényesülésével,

f) a földtulajdoni és a földhasználati előírások érvényesülésével,

g) a földforgalommal,

h) a telekalakítással

összefüggő feladatok ellátására.

A Kormány földmérési és térinformatikai államigazgatási szervként Kormány ingatlanügyi hatóságként

a) a földmérési és térinformatikai államigazgatási szervként eljáró Lechner Tudásközpont Nonprofit Korlátolt Felelősségű Társaságot, valamint

b) a földügyi igazgatási hatáskörében eljáró fővárosi és megyei kormányhivatalt jelölte ki.

Az *élelmiszerlánc-felügyeleti szervként élelmiszerlánc-biztonsági és állategészségügyi hatáskörben eljáró járási hivatalok illetékességi területét a kormányrendelet állapítja meg.*

2.1.3. Államigazgatási (szakigazgatási) feladatot ellátó, hatáskört gyakorló központi hivatalok

2.1.3.1. Magyar Államkincstár

Az MVH megszüntetéséről, valamint egyes ezzel összefüggő kormányrendeletek módosításáról szóló 328/2016. (X. 28.) Korm. rendeletnek megfelelően a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal 2016. december 31-évl beolvadásos különválással megszűnt, és *2017. január 1-jétől általános jogutódja a Magyar Államkincstár lett*. A 2026-os kormányváltás felveti annak a lehetőségét, hogy a Kincstárból kiváljon, és a jövőben ismételten önálló szervezetként jelennjen meg a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal. A Magyar Államkincstárról szóló 310/2017. (X. 31.) Korm. rendelet értelmében **a** Magyar Államkincstár az államháztartásért felelős miniszter irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv. A Kincstár vezetője az elnök.

A Kincstár

a) a központi szervből,

b) a különös hatáskörű, országos illetékességű igazgatási szervből és

c) a területi szervekből

áll.

A Kormány

a) Nemzeti Kifizető Ügynökségként,

b) kifizető ügynökségként,

c) mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatási szervként,

d) a Nemzeti Felhasználó Nyilvántartó Testület és a tagállami ISAMM koordinátori feladatainak ellátására,

e) közreműködő szervezetként

a Kincstárt jelölte ki.

A Kincstárnak feladataihoz kapcsolódó ügyekben országos illetékességgel, első fokon a Kincstár központi szerve jár el.

A Kincstár esetében *az agrárpolitikáért felelős miniszter gyakorolja az egyes irányítási, felügyeleti, valamint a törvényességi és szakszerűségi ellenőrzési hatásköröket.*

A megyei (megyei) kormányhivatalok európai uniós és nemzeti mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatásokkal összefüggő feladatai tekintetében az egyes irányítási hatásköröket a Kincstár gyakorolja.

A Kincstár egyes, rendeletben meghatározottak szerinti feladatai – a kifizetések kivételével – megállapodásban, a fővárosi, megyei kormányhivatalokra átruházhatók.

A Kincstár feladatkörébe tartozik az *Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer működtetése és annak továbbfejlesztése*. A Kincstár e feladatkörében működteti

a) az ügyfélnyilvántartási rendszert,

b) a Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszert (MePAR),

c) az intézkedésekhez kapcsolódó támogatások igazgatási és ellenőrzési rendszerét.

A Kincstár feladatkörébe tartozik

a) a szőlőültetvények országos térinformatikai nyilvántartása,

b) az intervenciós raktárregiszter,

c) a mezőgazdasági és halászati csekély összegű támogatások nyilvántartási rendszere,

d) a monitoring adat-nyilvántartási rendszer

működtetése.

A Kincstár feladatkörének ellátása keretében – a kérelemkezelési és helyszíni ellenőrzési feladatok teljesíthetősége érdekében – adatokat kérhet az Országos Erdőállomány Adattárból. Az adatszolgáltatást a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági

Hivatal köteles teljesíteni úgy, hogy az adatok az országosan egységes feladatellátást lehetővé tegyék.

A Kincstár tevékenysége keretében ellátja a támogatási kérelmek értékelésével, a jogosultság ellenőrzéséhez és a kifizetésekhez kapcsolódó egyéb intézkedésekkel kapcsolatos feladatokat. Kérelmeket kezel, ehhez kapcsolódóan döntéseket hoz, illetve készít elő, kifizetéseket engedélyez és teljesít, adminisztratív és helyszíni ellenőrzéseket végez, és működteti az alaptevékenységéhez kapcsolódó nyilvántartási rendszereket.

A Kincstár feladatai közé tartozik továbbá *az információszolgáltatás, adattárolás, jelentéstétel, képzés, ügyfél-tájékoztatás.*

A 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről értelmében a rendelet hatálya

a) az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból (a továbbiakban: EMGA),

b) az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból (a továbbiakban: EMVA),

c) az Európai Unió általános költségvetéséből és

d) a nemzeti költségvetésből finanszírozott agrártámogatásokkal kapcsolatos, a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről szóló 2022. évi LXV. törvényben és a felhatalmazása alapján kiadott rendeletekben szabályozott eljárásokra és szervekre terjed ki.

Az *agrárpolitikáért felelős miniszter illetékes hatósági feladatkörében* többek között

a) felelős a Nemzeti Kifizető Ügynökség akkreditációjának megadásáért, felülvizsgálatáért és visszavonásáért,

b) figyelemmel kíséri a Nemzeti Kifizető Ügynökségnél az akkreditációs feltételek teljesítését,

c) írásban jelentést tesz az Európai Bizottságnak a Nemzeti Kifizető Ügynökségnél általa végzett felügyeleti és monitoring tevékenységekről, valamint

d) ellátja az európai uniós jogi aktusok által illetékes hatóságra ruházott további feladatokat.

A *Nemzeti Irányító Hatóság* többek között

1. felelős a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai terv kidolgozásáért, annak módosításáért, az Európai Bizottsággal való egyeztetéséért és végrehajtásáért, valamint

2. előkészíti a KAP Stratégiai Tervben szereplő intézkedésekben való részvétel részletes feltételeit tartalmazó jogszabályt, vagy elkészíti a pályázati felhívást.

A Nemzeti Kifizető Ügynökség felelős többek között

a) a KAP Alapokból finanszírozott támogatásokkal kapcsolatos kifizető ügynökségi feladatokat, melynek keretében ellenőrzi,engedélyezi és teljesíti a kifizetéseket,.

b) egyes, jogszabályban meghatározott nemzeti költségvetésből finanszírozott agrártámogatásokkal összefüggő végrehajtási feladatok végrehajtásával összefüggő nyilvántartási, monitoring-adatgyűjtési tevékenységben.

A KAP Stratégiai Terv végrehajtását a Nemzeti KAP Monitoring Bizottság követi nyomon, amelynek elnökét a miniszter nevezi ki, egyenlő szavazati joggal rendelkező egy-egy tagját a miniszter felkérésére az érdekelt nem kormányzati szervezetek delegálják.

A *helyi akciócsoportok* közreműködnek egyes támogatási intézkedések végrehajtásában.

A Nemzeti Irányító Hatóság a KAP Stratégiai Tervben meghatározott műveletek végrehajtására kijelölhet *egy vagy több közreműködő szervezetet*. Ha a Nemzeti Irányító Hatóság a feladatainak egy részét más szervezetre ruházza át, a feladatok irányításáért, végrehajtásának hatékonyságáért és szabályszerűségéért továbbra is *kizárólag a Nemzeti Irányító Hatóság felel*.

A Nemzeti Kifizető Ügynökség a hatáskörébe tartozó feladatok ellátását más szervezetre ruházhatja át, a hatáskörébe tartozó feladatok ellátásába szakértőként vagy egyes technikai jellegű feladatok ellátására *más szervezetet is bevonhat* (pl. a NAK, Nemzeti Kormányhivatal egyes erdészeti, szőlészeti-borászati tevékenységek). Az együttműködő szervezet kizárólag a Nemzeti Kifizető Ügynökség előzetes hozzájárulásával vonhat be más szervezetet, szakértőt, illetve közreműködőt feladata ellátásába. Az együttműködő szervezet által elvégzett feladatért harmadik személy felé a Nemzeti Kifizető Ügynökség felel.

A rendszerben változást hozhat, hogy 2027-2028-tól kezdve az egész rendszer át fog alakulni.

2.1.3.2.Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal

A Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalról szóló 22/2012. (II. 29.) Korm. rendelet értelmében a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatal (NÉBIH) az élelmiszerlánc-felügyeletért felelős miniszter (miniszter) irányítása alá tartozó, központi hivatalként működő központi költségvetési szerv.

A NÉBIH a hatáskörébe tartozó feladatokat az ország egész területére kiterjedő illetékességgel látja el.

A NÉBIH, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok mezőgazdasági szakigazgatási szervei között szakmai irányítási kapcsolat áll fenn. Ennek keretében *a fővárosi és megyei kormányhivatalok mezőgazdasági szakigazgatási szervei a NÉBIH által kiadott szakmai eljárásrendek, útmutatók, minőségirányítási elvek, valamint a NÉBIH által kötött megállapodások figyelembevételével látják el feladataikat.* A NÉBIH szakmai irányítási körébe tartozó feladat és célfeladat forrásának biztosítására a megyei kormányhivatallal egyedi megállapodást köthet.

A NÉBIH élén elnök áll. Az elnök az miniszter nevében a fővárosi és megyei kormányhivatal mezőgazdasági szakigazgatási szerve tekintetében a szakmai irányító szerv vezetőjének hatáskörébe tartozó feladatokat is ellát. *A NÉBIH irányítási jogkörébe tartozik a járványügyi, vagy más kiemelt jelentőségű okból történő azonnali intézkedés megtétele. Ebben az esetben a NÉBIH elnöke a kormányhivatal részére közvetlenül utasítást is adhat feladat elvégzésére vagy mulasztás pótlására.*

A NÉBIH az EMVA-ból, illetve EMGA-ból finanszírozott egyes támogatások tekintetében a Kincstár (korábban MVH) által átruházott, illetve együttműködőként ellátott feladatok ellátása érdekében megállapodást köthet a megyei kormányhivatallal. A NÉBIH az agrár- és vidékfejlesztési igazgatás körébe tartozó hatósági feladatokat is ellát. Ez magában foglalja

a) mind a saját hatáskörébe tartozó ügyekben való eljárást, mind pedig

b) a fővárosi és megyei kormányhivatalok által élelmiszerlánc-felügyeleti, talajvédelmi, erdészeti, vadászati, halgazdálkodási, állatvédelmi, borászati, növénytermesztési, tenyésztési, agrárkár- megállapítói és mezőgazdasági igazgatási hatáskörben hozott elsőfokú döntés ellen benyújtott fellebbezés elbírálását.

A mezőgazdasági és élelmiszer-ipari termékek vonatkozásában a beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmáról szóló 2009. évi XCV . törvény alapján indult eljárást is a NÉBIH folytatja le.

A NÉBIH fogyasztóvédelmi feladatai tekintetében mind a termék előállítóinál, mind pedig a forgalmazóknál rendszeres ellenőrzéseket végez, melynek eredményéről a közvéleményt is tájékoztatja.[3]

A NÉBIH sajátos feladatai ellátása érdekében *fajtakísérleti állomásokat, illetve fajtakitermesztő állomást, valamint élelmiszer-vizsgáló laboratóriumot működtet*. A NÉBIH az Európai Unió Közös Agrárpolitikája tagállami végrehajtása keretében kapcsolatot tart az Európai Élelmiszer-biztonsági Hatósággal és egyéb, az élelmiszer- és takarmánybiztonság területén érintett nemzetközi, tagállami és hazai szervezetekkel, az Európai Élelmiszer-biztonsági Hatóság megbízására szakvéleményeket, szaktanulmányokat készít, segítséget nyújt, adatot gyűjt, és elvégzi a felmerülő kockázat azonosítással kapcsolatos feladatokat, továbbá kijelölt kapcsolattartó pont az Európai Unió élelmiszerekre és takarmányokra vonatkozó gyors vészjelző rendszerének hálózatában.

A NÉBIH szakigazgatási feladatok végrehajtása érdekében vezeti a szőlő termőhelyi katasztert üzemelteti, felügyeli és vezeti, az Országos Erdőállomány Adattárat, valamint az erdőgazdálkodói nyilvántartást. A NÉBIH ezen adatbázisokból többek között adatokat szolgáltat a Kincstár részére a közösségi, illetve nemzeti forrásból nyújtott támogatásokkal összefüggő döntések meghozatalához, valamint az ellenőrzések lefolytatásához.

2.1.3.3.Nemzeti Földalap (Agrár – és Élelmiszergazdaságért felelős minisztérium - miniszutérium)

Az állami tulajdonban levő mező-, és erdőgazdasági földek a Nemzeti Földalapba tartoznak. A Nemzeti földalap rendeltetése, hogy ezen földeket a birtokpolitikai irányelveknek megfelelően hasznosítsák. A hasznosítás első sorban haszonbérbe adás, illetve főként erdők esetében vagyonkezelésbe adás útján történik.

[3] Az egyedi ügyek megtalálhatók a http://portal.nebih.gov.hu/jogsertesek honlapon.

A *Nemzeti Földalap a kincstári vagyon része*. A Nemzeti Földalapba tartozik az állam tulajdonában lévő, az ingatlan-nyilvántartásban

a) szántó, szőlő, gyümölcsös, kert, rét, legelő (gyep), nádas, erdő, fásított terület vagy halastó művelési ágban nyilvántartott terület,

b) művelés alól kivett területként nyilvántartott olyan terület (ide nem értve az Állami terület I; Állami terület II; és Állami terület III. megnevezésű művelés alóli kivett területet), amelyre az Országos Erdőállomány Adattárban erdőként nyilvántartott terület jogi jelleg ténye van feljegyezve, és az Országos Erdőállomány Adattárban foglaltak szerint elsődleges gazdasági rendeltetésű erdőnek minősül;

c) művelés alól kivett területként nyilvántartott olyan terület, amely a Nemzeti Földalapba tartozó földrészlet mező-, erdőgazdasági tevékenységét szolgálja, vagy ahhoz szükséges.

d) művelés alól kivett, honvédelmi célra feleslegessé nyilvánított területként nyilvántartott földrészlet.

A Nemzeti Földalap részét képezik az érintett területekhez kapcsolódó vagyoni értékű jogok is (lásd vadászati jog).

A Nemzeti Földalap rendeltetése:

a) működőképes családi gazdaságok kialakításának elősegítése, a szakirányú végzettséggel rendelkező agrárvállalkozók földhözjutásának támogatása;

b) a földárak és -haszonbérek alakulásának befolyásolása;

c) a föld magánosítása eredményeként létrejött, a hatékony mezőgazdasági hasznosításra alkalmatlan birtokszerkezet vidékfejlesztési célokkal összehangolt javításának támogatása, a gazdálkodás jellegének megfelelő, versenyképes birtokméretek kialakításának elősegítése;

d) birtok-összevonási célú, valamint az állattenyésztő telepek működését biztosító földcseréhez szükséges föld biztosítása;

e) a magántulajdonba került, természetvédelmi oltalom alatt álló területek, valamint a hullámtéri területek, és a mentett oldali vízjárta területek cseréjéhez, továbbá kisajátítás esetén cserével történő kártalanításához, és törvényben meghatározott feladatokhoz földkészlet biztosítása;

f) különleges termesztési célok megvalósításához tartalékterületek biztosítása;

g) a fennálló földhasználati viszonyok stabilizálása, a további földhasználatok elősegítése;

h) a földek művelésben tartásának elősegítése, a mezőgazdasági termelés összehangolása a természetvédelem, a környezetvédelem, a talajvédelem, a területfejlesztés, a vízgazdálkodás (különösen árterek kialakítása) szempontjaival;

i) a nem művelt, vagy méretük és kialakításuk miatt gazdaságosan nem művelhető területek hasznosításának állami kezdeményező szereppel történő meggyorsítása;

j) az értékes termőhelyen lévő ültetvényterületek megtartásának elősegítése;

k) tározók, záportározók kialakításához szükséges terület biztosítása;

l) az erdővagyonnal való tartamos (fenntartható) gazdálkodás feltételeinek segítése;

m) szociálisan hátrányos helyzetű rétegek megélhetésének elősegítése érdekében szervezett mezőgazdasági munkavégzést szolgáló szociális földalap biztosítása;

n) az oktatás és a tudományos kutatás céljainak, a mezőgazdasági genetikai háttér fenntartásának, megőrzésének szolgálata.

A Nemzeti Földalap felett a Magyar Állam nevében a tulajdonosi jogokat és kötelezettségeket az agrárpolitikáért felelős miniszter gyakorolja. A Nemzeti Földalappal kapcsolatos polgári jogviszonyokban az államot – törvény eltérő rendelkezése hiányában – az *Agrár-, és Élelmiszergazdasági Minisztérium* képviseli. A tulajdonosi jogok gyakorlása kiterjed a tulajdonjoghoz kapcsolódó vagyoni értékű jogok gyakorlására is. A minisztérium Nemzeti Földalappal kapcsolatos feladatkörébe tartozik:

a) az osztatlan közös tulajdon megszüntetésére irányuló eljárásokkal kapcsolatos eljárási feladatok ellátása,

b) az öntözési koordinációs feladatok, valamint

c) az erdészeti igazgatási feladatok.

Az NFA vagyongazdálkodását

a) Birtokpolitikai Tanács, felügyeli valamint

b) az Állami Számvevőszék ellenőrzi.

A Birtokpolitikai Tanács feladatkörébe tartozik :

a) a Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek hasznosításával kapcsolatos – a földbirtok-politikai irányelveken alapuló – középtávú stratégiai tervének előkészítése;

b) az NFA tevékenysége során gondoskodik a Kormány által elfogadott középtávú birtokpolitikai stratégia megvalósításáról;

c) véleményezi – a középtávú stratégiában és Nemzeti Vidékfejlesztési Tervben megfogalmazott célkitűzések alapján – az NFA által készített, a Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek hasznosításával kapcsolatos éves tervet;

d) dönt a Nemzeti Földalapba tartozó földrészletek hasznosításával kapcsolatos egyedi ügyekben, ha az annak tárgyát képező földrészlet vagy földrészletek együttes értéke eléri a 100 millió forintot;

e) dönt 100 millió forintot, vagy 100 hektár térmértéket elérő földrészlet vagy földrészletek tulajdonjogának az állam javára történő megszerzésével kapcsolatos ügyekben;

f) dönt egyes jogügyletekről, ha az annak tárgyát képező földrészlet vagy földrészletek együttes értéke eléri az 1 millió forintot;

g) véleményezi Nemzeti Földalap helyzetéről és az NFA tevékenységéről készült éves országgyűlési beszámoló tervezetét.

h) az MNV Zrt.-vel közösen dönt egyes ingatlanok hasznosításának módjáról.

A Birtokpolitikai Tanács a jogait és kötelezettségeit testületként gyakorolja. Az NFK elnöke, a Tanács és az ellenőrző bizottság tagja a feladatait az ilyen tisztséget betöltő személytől elvárható fokozott gondossággal, e törvényben foglaltak és az állam érdekeinek elsődlegessége alapján köteles ellátni.

A minisztérium a Magyar Állam nevében gyakorolja a Nemzeti Földalapba tartozó földek esetében a tulajdonosi jogokat. Az NFA kiemelt feladatát képezi a vagyon hasznosítása, valamint annak nyilvántartása.

Nemzeti Földalapba tartozó földrészletet

a) nyilvános pályázat vagy árverés útján történő eladással,

b) nyilvános pályázat útján történő haszonbérbe adással,

c) vagyonkezelésbe adással, valamint

d) cserével hasznosítja.

A Nemzeti Földalap hasznosítására a birtokpolitikai irányelvekben foglaltaknak megfelelően kerül sor. A *földbirtok-politika irányelvei* többek között:

a) a földhasználók helyzetének stabilizálása, fejlődésük elősegítése;

b) családi gazdaságok kialakítása és megerősítése;

c) a racionális földtulajdonosi és bérleti rendszer kialakulásának elősegítése;

e) a földpiac élénkítése és szabályozása.

A nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű közlekedési infrastruktúra-beruházással való érintettségről az NFK - az építtető útján - értesíti a földrészlet használóját. Ezt követően speciális eljárást kell alkalmazni.

A Nemzeti Földalapba tartozó földrészletekről és az azokon fennálló jogok jogosultjairól az NFK az e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározottak szerint *naprakész vagyonnyilvántartást vezet*, amely tartalmazza a jogosultak adatait valamint a hasznosítás módjára vonatkozó javaslatot.

2.1.4. Nem kormányzati szervek részvétele az agrár-, és vidékfejlesztési igazgatási feladatok ellátásában

Az agrárigazgatás szervezeti struktúrájának egyik sajátossága, hogy a nem kormányzati szervek széles körű jogosítványokkal rendelkeznek, melyek közül megkülönböztethetünk igazgatási, szervezési, illetve társadalmi, érdekvédelmi feladatokat ellátó szervezeteket. *Az agrárigazgatási feladatokat ellátó nem kormányzati szervek közül megkülönböztethetünk:*

a) a külön törvénnyel létrehozott köztestületeket, és

b) az egyesülési jogról szóló törvény alapján működő, de a közfeladat ellátására jogosító külön engedéllyel rendelkező szervezeteket (pl. elismert tenyésztő szervezet).

Az *agrárirányítás területén a köztestületként működő nem kormányzati szervezetek* esetében különbséget kell tenni

a) a Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamara mint gazdasági kamara,

b) a szakmai (hivatásrendi) kamarák, valamint

c) a hegyközségi szervezetrendszer között.

A szakmai (hivatásrendi) kamarák körébe az alábbi szervek tartoznak:

a) Magyar Állatorvosi Kamara,

b) Országos Magyar Vadászkamara,

c) Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara,

d) Pálinka Nemzeti Tanács.

2.1.4.1. A Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamara

A Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamara az agrárgazdasági tevékenységet folytatók kötelező tagságán alapuló köztestülete. A kamarai

tagság törvény alapján keletkezi, melynek feltétele, hogy az érintett vállalkozás tevékenységi körei között feltüntessen olyan tevékenységi köröket, amelyek az agrárgazdasági tevékenységhez tartoznak. A kötelező tagságra vonatkozó szabályozás a termékpályákhoz igazodik, magában foglalja a termelést, a feldolgozást valamint a nagykereskedelmet is. A kötelező tagságra alapozva lehet egyrész biztosítani az agrárgazdasági tevékenységet folytatók megfelelő szintű szervezettségét, ami az érdekérvényesítés egyik elengedhetetlen követelménye, másrész ennek alapján láthat el a kamara igazgatási közfeladatokat

A Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamara által ellátott egyes igazgatási feladatok közül külön is ki kell emelni a *helyi földbizottsági feladatokat.* A földforgalmi szabályozási rend értelmében a Kamara földbizottsági feladatkörében előzetesen véleményt nyilvánít a termőföld adásvételi szerződésekkel kapcsolatban. Ennek annyiban van jelentősége, hogy a szerződést jóváhagyó hatósági határozatot a kamarai vélemény figyelembe vételével hozzák meg. Az ezzel kapcsolatos hatósági eljárásban a Kamara ügyféli jogállással rendelkezik. *A 2026-os kormányváltást követően várhatóan ez a kamarai feladat meg fog szűnni, vagy lényegesen át fog alakulni.*

A Magyar Agrár-, vidékfejlesztési Kamara tagjai részére térítésmentes, illetve kedvezményes térítésű szolgáltatásokat nyújt (pl. 2018-tól országos jégeső-kár elhárítási rendszer került felállításra, azonban 2026-os kormányváltást követően megoszlanak az ezzel kapcsolatos intézkedések, de működik a növényvédelmi előrejelző szolgálat, vagy a kamarai tagok által kedvezményesen igénybe vehető jogsegélyszolgálati rendszer is).

A szakmai (hivatásrendi) kamarák az adott szakterülethez tartozó tevékenységet folytatók részére szakmai önszabályozási, illetve szervezési, nyilvántartási feladatokat látnak el.

A Magyar Agrár-, vidékfejlesztési Kamara mellett működő Állandó Választott Bíróság működik. E bíróság ellátja a kamarai tagok agrárgazdasági tevékenységével kapcsolatos, valamint a földügyekkel kapcsolatos ítélkezési feladatokat. Erre azonban csak akkor kerülhet sor, ha az érintettek (mind a felperes, mind az alperes) megállapodnak. A választott bírói díj befizetése után egyfokú az ítélkezés. A választottbírói díj megfizetése az eljárás megindulásának előfeltétele.

2.1.4.2.1. Szakmai (hivatásrendi) kamarák

2.1.4.2.1.1. A Magyar Állatorvosi Kamara

A Magyar Állatorvosi Kamaráról, valamint az állatorvosi szolgáltatói tevékenység végzéséről szóló 2012. évi CXXVII. törvény értelmében *a Magyar Állatorvosi Kamara az állatorvosok önkormányzattal rendelkező, közfeladatokat és általános szakmai érdek-képviseleti feladatokat ellátó köztestülete.*

A Kamara a feladatait

a) területi szervezetei és

b) országos szervezete

útján látja el.

A Kamara területi szervezetei és országos szervezete jogi személyek.

A Kamara alapszabály szerint működik.

A Kamara az állatorvosi tevékenység gyakorlásával összefüggő ügyekben képviseli az állatorvosok általános szakmai érdekeit, valamint elősegíti az állat-egészségügyi szolgáltató tevékenységet végző állatorvosok hivatásukból eredő jogainak érvényesülését, és elősegíti e jogok érvényesülését.

A kamara tagjairól állatorvosi névjegyzékbet vezetnek. Az állatorvosi névjegyzékben a Kamara az állat-egészségügyi szolgáltató tevékenységet végző tagjainak az adatai a tagsági jogviszony megszűnéséig nyilvánosak, azokat a Kamara a honlapján naprakészen közzéteszi. Azt az állatorvost, aki a törvényben meghatározott feltételeknek megfelel, az állatorvosi névjegyzékbe kérelmére fel kell venni.

A területi szervezet az Alapszabályban meghatározott területen és székhelyen működik. A területi szervezet területe összefüggő, legalább egy megye területére terjedhet ki. Egy megye területén kizárólag egy területi szervezet működhet.

A Kamara országos legfőbb döntéshozó szerve a területi közgyűlés által választott országos küldöttekből álló küldöttközgyűlés.

Etikai vétséget követ el az a kamarai tag, aki a Kamara szakmai irányelveit, a Kamara etikai szabályzatában foglalt állatorvos-etikai szabályokat, az Alapszabályban és a Kamara más szabályzataiban foglalt kötelezettségeket, valamint a választott kamarai tisztségből eredő kötelezettségeket vétkes módon megszegi, vagy egyéb olyan vétkes magatartást tanúsít, amely az állatorvosi kar tekintélyét csorbítja. Az etikai eljárás lefolytatását követően a taggal szemben az alábbi etikai büntetések szabhatók ki:

a) megrovás,

b) pénzbírság, amely a mindenkori minimálbér egyszeresétől tizenötszöröséig terjedhet,

c) a tagsági jogviszony legfeljebb hat hónapig terjedő felfüggesztése,

d) kizárás.

A Kamara törvényességi felügyeletét a miniszter látja el.

Állatorvosi tevékenységet szolgáltatásként állat-egészségügyi szolgáltató nyújthat. *Az állat-egészségügyi szolgáltató működéséhez a Kamara által kiadott praxisengedély szükséges.* Praxisengedélyt kérelemre annak az állategészségügyi szolgáltatónak kell kiadni, amely rendelkezik az e törvény végrehajtására kiadott rendelet és a Kamara által előírt, a bejelentett szakmai tevékenységéhez szükséges felszereléssel, és az állategészségügyi intézményekre és egységekre vonatkozó szabályoknak megfelelő helyiséggel, a tevékenység folytatásához az állategészségügyi szolgáltató szakmai munkáját irányító, FELIR azonosítóval rendelkező állatorvossal. Az állat-egészségügyi szolgáltató működési területe Magyarország teljes területére terjed ki.

2.1.4.2.1.2. Országos Magyar Vadászkamara

Az Országos Magyar Vadászkamaráról szóló 1997. évi XLVI. törvény értelmében az Országos Magyar Vadászkamara a hivatásos, valamint a sportvadászok önkormányzattal rendelkező, közfeladatokat, továbbá általános szakmai érdekképviseleti feladatokat is ellátó köztestülete.

A kamara a feladatait

a) az alapszabályában meghatározott területen működő területi szervezetei, valamint

b) országos szervezete

útján látja el.

A kamara területi szervezetei, valamint országos szervezete jogi személyek.

A kamara alapszabály szerint működik.

A kamara tagjairól területi szervezetei útján névjegyzéket vezet.

A megyékben és a fővárosban képviseleti, ügyintéző szervekkel, valamint önálló költségvetéssel rendelkező területi szervezet működik. A területi szervezet ellátja az e törvényben, valamint az alapszabályban hatáskörébe utalt kamarai feladatokat. A területi szervezetben a hivatásos, valamint a sportvadászok számára külön-külön kamarai osztályt kell alakítani.

Az országos szervezet a kamara

a) országos képviseleti szervéből,

b) az elnökségből,

c) a felügyelőbizottságból,

d) az országos etikai bizottságból,

e) vadvédelmi, vadgazdálkodási bizottságból

áll.

A kamara országos képviseleti szerve, a területi küldöttgyűlés által a hivatásos vadászok kamarai osztályában nyilvántartásba vett minden megkezdett ötven tag után, a sportvadászok kamarai osztályában minden megkezdett háromszáz tag után megválasztott küldöttekből (a továbbiakban: országos küldött) álló küldöttközgyűlés.

A kamarai tagsági viszony a tagfelvételi kérelem alapján létesíthető. Hivatásos vadász esetén a tagfelvételi kérelem a kamara nyilvántartásába való bejegyzés iránti kérelemnek is minősül. A tagfelvételi kérelemről a kérelmező lakóhelye szerint illetékes területi szervezet vezetősége dönt.

A vadászjegy kizárólag a kamarai tagsági jogviszonnyal rendelkező vadász számára állítható ki és érvényesíthető.

E törvény alkalmazásában a vadászetikai szabályok megszegése etikai vétségnek minősül. Etikai vétség elkövetésének alapos gyanúja esetén vagy, ha azt maga a tag kéri, etikai eljárást kell lefolytatni. Az etikai eljárás lefolytatását követően a taggal szemben az alábbi etikai büntetések szabhatók ki:

a) megrovás;

b) pénzbírság, amely a mindenkori minimálbér egyszeresétől tízszereséig terjedhet;

c) a vadászjegy, a hivatásos vadász szolgálati naplójának, valamint jelvényének legfeljebb hat hónapra történő bevonása;

d) a tagsági viszony legfeljebb hat hónapra terjedő felfüggesztése;

e) kizárás.

A kamara törvényességi felügyeletét a vadgazdálkodásért felelős miniszter látja el.

2.1.4.2.1.3.Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamara

A Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamaráról szóló 2000. évi LXXXIV. törvény értelmében a Magyar Növényvédő Mérnöki-Növényorvosi Kamara a növényvédő mérnökök-növényorvosok közfeladatokat ellátó szakmai és önkormányzati köztestülete.

A Kamara feladatait:

a) a megyékben és a fővárosban működő területi szervezetei valamint

b) országos szervezete

útján látja el.

A Kamara országos szervezete és területi szervezetei jogi személyek.

A Kamara a növényvédő mérnöki-növényorvosi hivatás gyakorlásával összefüggő ügyekben képviseli a növényvédő mérnöki-növényorvosi kart és védi azt a jogosulatlan tevékenységet folytatókkal szemben.

Ha jogszabály az élelmiszerlánc felügyeletért felelős miniszter rendeletében meghatározott szakterületen, növényvédelmi szakkérdésben szakértő igénybevételét írja elő, vagy az ilyen szakértő igénybevételéhez jogkövetkezményt állapít meg, - az igazságügyi szakértőkről szóló törvény szerint igazságügyi szakértői tevékenység végzésére jogosult szakértő kivételével - szakértőként kizárólag az a személy vehető igénybe, valamint a jogszabályban meghatározott jogkövetkezmények csak az olyan személy igénybevételéhez fűződnek, aki büntetlen előéletű, nem áll a növényvédelmi szakértői tevékenység folytatását kizáró foglalkozástól eltiltás hatálya alatt, valamint rendelkezik az élelmiszerlánc felügyeletért felelős miniszter által rendeletben meghatározott szakmai képesítéssel, és megfelel az ott meghatározott egyéb feltételeknek.

Valamennyi megyében és a fővárosban képviseleti, ügyintéző szervekkel, valamint önálló költségvetéssel rendelkező területi szervezetek működhetnek, ha létszámuk a 20 főt eléri.

A területi szervezet képviseleti szerve a törvényben, illetve az Alapszabályban meghatározott feladatok ellátására alakult területi közgyűlés. A közgyűlés határozatképes, ha a tagok több, mint ötven százaléka jelen van.

Az országos szervezet a Kamara országos képviseleti, ügyintéző és ellenőrző testületeiből áll.

Az országos szervezet ügyintéző szervei:

a) az elnökség,

b) a felügyelő bizottság,

c) az etikai-fegyelmi bizottság.

A Kamara tagja az lehet, aki

a) magyar felsőoktatási intézményben felsőfokú növényvédelmi diplomát szerzett, vagy külföldi egyetemen szerzett növényvédelmi diplomáját honosították, illetve egyenértékűvé nyilvánították;

b) Magyarország területén növényvédelmi diplomához kötött tevékenységet folytatott, folytat és folytatni kíván;

c) az Alapszabályban meghatározott kamarai tagdíjat megfizeti; továbbá

d) az Alapszabályban foglaltakat magára nézve kötelezően elismeri.

Azt a személyt, aki a törvényben írt feltételeknek megfelel, kérelmére fel kell venni.

Magyarország területén növényvédelmi diplomához kötött tevékenységet - a jogszabályban meghatározott feltételeken túlmenően - az folytathat, aki a Kamara tagja.

E törvény alkalmazásában

a) növényvédő mérnök-növényorvosi foglalkozás szabályainak vétkes megszegése fegyelmi vétségnek;

b) a Kamara etikai fegyelmi szabályzatába foglalt etikai szabályok vétkes megszegése etikai vétségnek, ismételt vagy súlyos esetben fegyelmi vétségnek minősül.

Kiszabható fegyelmi büntetések:

a) a megrovás,

b) a pénzbírság, amely a mindenkori minimálbér tízszereséig terjedhet,

c) a tagsági viszony 1-6 hónapig terjedő felfüggesztése,

d) a kizárás.

A Kamara törvényességi felügyeletét az miniszter látja el.

2.1.4.2.1.4. Pálinka Nemzeti Tanács

A 2008. évi LXXIII. törvény a pálinkáról, a törkölypálinkáról és a Pálinka Nemzeti Tanácsról szóló törvény értelmében a Pálinka Nemzeti Tanács önkormányzattal és nyilvántartott tagsággal rendelkező köztestület, amely a pálinka előállításának, származásának, minőségének és földrajzi jelzés oltalmának egységes szabályozásához és annak végrehajtásához fűződő közös magyar érdek előmozdításával, a pálinka előállításával kapcsolatban az előállítók képviseletével összefüggően a törvényben meghatározottak szerinti országos közfeladatokat lát el.

A Pálinka Nemzeti Tanács *a pálinka származásával, minőségével és földrajzi jelzésének oltalmával kapcsolatos ügyekben* többek között

a) vizsgálja a földrajzi jelzés oltalommal rendelkező pálinka termékleírások betartását és kezdeményezi a földrajzi jelzés oltalommal összefüggő jogérvényesítést;

b) szakmai véleményt nyilvánít a pálinka földrajzi jelzés oltalma iránti kérelmekkel kapcsolatos eljárásban;

c) kapcsolatot tart a szellemi tulajdon védelmével foglalkozó nemzetközi szervezetekkel;

A Pálinka Nemzeti Tanács tagjai tevékenységének előmozdítása érdekében a *termékek piacra jutását elősegítő szolgáltatásokat szervez, valamint a pálinka mint nemzeti kincs megóvása érdekében kidolgozza a hosszú távú Nemzeti Pálinkastratégiát.*

A Pálinka Nemzeti Tanács tagjai a törvény erejénél fogva a pálinka-előállítókat képviselő olyan szakmai érdekvédelmi szervezetek, amelyek legalább *öt lezárt gazdasági évvel rendelkeznek és ezen időszak minden évében legalább tíz alkoholterméket előállító, adóraktári engedéllyel rendelkező tagjuk van,* továbbá önkéntes alapon a Pálinka Nemzeti Tanács tagja lehet az a szakmai érdekvédelmi szervezet, amelyet kérelmére a Pálinka Nemzeti Tanács tagként felvesz.

A Pálinka Nemzeti Tanács a jogszabályban meghatározott feladatai ellátása érdekében *informatikai rendszert működtet.*

2.1.4.3. Hegyközségi szervezetrendszer

A hegyközség egy borvidék egy vagy több településének szőlészeti és borászati termelői által e tevékenységükhöz fűződő közös érdekeik előmozdítására, valamint az általuk előállított termékek származás-, minőség- és eredetvédelmére létrehozott köztestület. Szőlészeti és borászati termelőtevékenység borvidéken csak hegyközség tagjaként folytatható, borvidéken kívül pedig csak akkor, ha a szőlészeti és borászati termelő eleget tett a külön jogszabály szerinti nyilvántartásba vételi kötelezettségének. Szőlészeti és borászati felvásárló tevékenység akkor folytatható, ha a szőlészeti és borászati felvásárló a külön jogszabály szerinti nyilvántartásba vételi kötelezettségének eleget tett.

A szőlőtermeléssel és a borgazdálkodással kapcsolatos egyes közigazgatási feladatokat a borvidéki, illetőleg bor termőhelyi településen köztestületként működő hegyközségek látják el. A borvidékenként működő hegyközségi tanács intézi a borvidék származás- és minőségvédelmi ügyeit. A Hegyközségek Nemzeti Tanácsa a hegyközségek országos szervezete.

2.1.4.4. Elismert tenyésző, illetve szakmaközi szervezetek

Az elismert tenyésztő szervezetek az állattenyésztés területén tenyésztési programokat hajtanak végre.

A mezőgazdasági termékpiacok szervezésének egyes kérdéseiről, a termelői és a szakmaközi szervezetekről szóló 2015. évi XCVII. törvény értelmében *a szakmaközi szervezetek a közösségi jog alapján piacszervezési és piacszabályozási feladatokat látnak el.* A szakmaközi szervezeteken belül lehetőség van olyan piacszervezési együttműködési rend kialakítására, amely – jóváhagyás esetén – nem eredményezi a versenyjogi szabályok megsértését. Ez a jogi lehetőség a termékpálya rendtartások rendjét szabályozó közösségi szabályok alapján biztosított.

A nem kormányzati szervek között speciális szerepet játszanak az agrár-érdekképviseletek. Az általuk ellátandó gazdasági érdek-képviseleti jogosítványokat a gazdasági kamarákról szóló 1999. évi CXXI. törvényben foglaltak alapján gyakorolhatják. E jogok egyben egyeztetési kötelezettséget is jelentenek a kormányzat számára. Az agrár-, és élelmiszergazdaság, valamint az erdészet területén számos érdekképviseleti szervezet működik, úgy mint pl. a Magyar Gazdakörök Országos Szövetsége (MAGOSZ), a Mezőgazdasági Termelők és Szövetkezők Országos Szövetsége (MOSZ), a Felelős Élelmiszergyátók Szövetsége (FÉSZ), továbbá az Országos Erdészeti Egyesület (OEE)

A nem kormányzati szervek az EU közös agrárpolitikájának kialakításában is meghatározó szerepet játszanak. E szervezetek elsősorban sajátos érdekérvényesítési (lobbi) tevékenységet folytatnak az EU illetékes szerveinél. *Az EU-n belül Sajátos érdekegyeztetési fórumként működik az 1958-ban alakult COPA (Mezőgazdasági Szakmai Szervezetek Bizottsága), az egyéni termelői érdekek, míg 1959-ben alakult a COGECA (Mezőgazdasági Szövetkezés Általános Bizottsága), amely a szövetkezeti termelői érdekek képviseletét látja el.* A COPA és a COCEGA az EU intézményeinek elsődleges konzultatív partnere mezőgazdasági témákban, hiszen fő feladatuk minden olyan téma tanulmányozása, amely

kapcsolódik a KAP-hoz, valamint a mezőgazdasági ágazat egészének érdekképviselete az EU intézményei (különösen a Bizottság) előtt. Magyarországot a COPA –COGECA -ban tagként jelenleg a Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamara képviseli.

Hivatkozott jogszabályok

2026. évi XIII. törvény Magyarország minisztériumainak felsorolásáról szóló

2010. évi XLIII. törvény a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról

2010. évi LXXXVII. törvény a Nemzeti Földalapról

2008. évi LXXIII. törvény a pálinkáról, a törkölypálinkáról és a Pálinka Nemzeti Tanácsról

2007. évi CLXXXI. törvény a közpénzekből nyújtott támogatások átláthatóságáról

2007. évi XVII. törvény a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről

2016. évi CL. törvény az általános közigazgatási rendtartásról

2000. évi LXXXIV. törvény a Magyar Növényvédő Mérnöki és Növényorvosi Kamaráról

1999. évi CXXI. törvény a gazdasági kamarákról

1997. évi XLVI. törvény az Országos Magyar Vadászkamaráról

2010. évi CXXVI. törvény a fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a fővárosi és megyei kormányhivatalok kialakításával és a területi integrációval összefüggő törvénymódosításokról

2012. évi CXXVI. törvény a Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési Kamaráról

2012. évi CXXVII. törvény a Magyar Állatorvosi Kamaráról, valamint az állatorvosi szolgáltatói tevékenység végzéséről

2012. évi CCXIX. törvény a hegyközségekről

2009. évi XCV. törvény a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek vonatkozásában a beszállítókkal szemben alkalmazott tisztességtelen forgalmazói magatartás tilalmáról

A Kormány 90/2026. (V. 13.) Korm. rendelete a Kormány tagjainak feladat- és hatásköréről

22/2012. (II. 29.) Korm. rendelet a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalról

86/2019. (IV. 23.) Korm. rendelet a fővárosi és megyei kormányhivatalokról, valamint a járási (fővárosi kerületi) hivatalokról

383/2016. (XII. 2.) Korm. rendelet a földművelésügyi hatósági és igazgatási feladatokat ellátó szervek kijelöléséről

328/2016. (X. 28.) Korm. rendelet a Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal megszüntetéséről, valamint egyes ezzel összefüggő kormányrendeletek módosításáról

310/2017. (X. 31.) Korm. rendelet a Magyar Államkincstárról

256/2021. (V. 18.) Korm. rendelet a 2021–2027 programozási időszakban az egyes európai uniós alapokból származó támogatások felhasználásának rendjéről

1312/2016. (VI. 13.) Korm. határozat a központi hivatalok és a költségvetési szervi formában működő minisztériumi háttérintézmények felülvizsgálatával kapcsolatos intézkedésekről

36/2025. (VIII. 5.) AM rendelete a termelői csoportok elismeréséről, működéséről, valamint új tevékenység termelői csoportok és termelői szervezetek általi vállalásáról

6/2026. (IX. 11.) AÉM utasítása Az agrár- és élelmiszergazdaságért felelős miniszter az Agrár- és Élelmiszergazdaságért Felelős Minisztérium Szervezeti és Működési Szabályzatáról

3. A biológiai alapok biztosításával kapcsolatos szakigazgatási feladatok

A biológiai alapok biztosításával kapcsolatos szakigazgatási feladatok két szabályozási területet foglalnak magukba:

a) a növénytermesztéssel,

b) az állattenyésztéssel

kapcsolatos szakigazgatási feladatok.

Mindkét területen *teljes körűen* érvényesül az EU jogharmonizáció, amely az egységes európai piac követelményeinek megfelelő termék-előállítás szabályozási környezetét jelenti. A cél az, hogy magas minőségű, *piacképes termékek előállítására* kerüljön sor. A *fogyasztóvédelmi szempontok* pedig a biztonsági előírásokban (pl. szermaradványra vonatkozó szabályok) érvényesülnek.

3.1. A növénytermesztés biológiai alapjainak biztosítása

A növénytermesztés *eredményessége,* továbbá a növényi eredetű élelmiszerek *minősége* szempontjából meghatározó jelentősége van a növénytermesztés biológiai alapjainak, a megfelelő minőségű és ellenőrzött vetőmagok és szaporítóanyagok felhasználásának. A növénynemesítés eredményeként ugyanis a felhasználók igényeinek, a fogyasztói keresletnek és az ökológiai viszonyoknak megfelelő növényfajtákat lehet létrehozni. A növénytermesztés biológiai alapjainak biztosítási rendjét a növényfajták állami elismeréséről, valamint a vetőmagvak és vegetatív szaporítóanyagok előállításáról és forgalmazásáról szóló 2003. évi LII. törvény szabályozza.

A *növényfajták állami elismerése, illetve szabadalmi oltalma* a nemesítők számára is fokozott jogvédelmet, és ezzel együtt gazdasági előnyt is jelent.

Az egyes növényfajták csak *állami elismerés után* hozhatók forgalomba. Az állami elismerés az az államigazgatási eljárás, amelynek során egy újonnan nemesített növényfajtát felvesznek a Magyarországon termeszthető növényfajták jegyzékébe, a *Nemzeti Fajtajegyzékbe,* amely közhiteles nyilvántartásnak minősül. *Állami elismerésben* az a növényfajta részesíthető, amely

a) más növényfajtától *megkülönböztethető, állandó és egyöntetű (egynemű),*

b) jogszabályban meghatározott növényfajok fajtái esetében megfelelő *gazdasági értékkel* is rendelkezik,

c) *megfelelő és bejegyezhető fajtanévvel* rendelkezik, és

d) amely növényfajta bejelentője *teljesíti* az e törvényben és a külön jogszabályban *meghatározott feltételeket*.

A növényfajták meghatározott időtartamra szóló állami elismeréséről, annak meghosszabbításáról, illetve a lejárati időpont előtt a Nemzeti Fajtajegyzékből való törléséről a *Fajtaminősítő Bizottság* állásfoglalása alapján a Illetékes mezőgazdasági

igazgatási szerv adja ki a határozatot. Az *állami elismerés időtartama* szőlő-, gyümölcs- és erdészeti fajták, illetve fásszárú dísznövények esetében a megadástól számított *20. év végéig,* egyéb növényfajták esetében a megadástól számított *10. év végéig* tart, amely a bejelentő kérelmére további 20, illetve 10 éves időtartamra *többször is meghosszabbítható*. Az állami elismerés *megszűnik* a növényfajta elismerési idejének lejárta esetén, a bejelentő *kérelmére,* illetve külön *jogszabályban meghatározott esetekben.*

A közösségi növényfajta-oltalomról szóló 2100/94/EK tanácsi rendeletben, valamint a találmányok szabadalmi oltalmáról szóló 1995. évi XXXIII. törvény alapján az új növényfajták, valamint más biotechnológiai találmányok *szabadalmi oltalmat* kaphatnak. A *Magyar Szabadalmi Hivatal* szabadalmi oltalomban részesíti azt a növényfajtát, amely

a) megkülönböztethető,
b) egynemű,
c) állandó és
d) új, valamint
e) lajstromozható fajtanévvel rendelkezik.

A végleges növényfajta-oltalom – a megadástól számítva – szőlők és fák esetében harminc évig, egyéb növényfajták esetében *huszonöt* évig tart.

Magyarországon vetőmagot és szaporítóanyagot csak a növényfajták *állami elismerésére,* valamint a növényvédelemre vonatkozó jogszabályok rendelkezéseivel összhangban a vonatkozó szabványoknak megfelelően kell termelni, termeltetni, forgalomba hozni és felhasználni.

A növényfajták állami elismeréséről, valamint a szaporítóanyagok előállításáról és forgalomba hozataláról szóló 2003. évi LII. törvény értelmében a szántóföldi és a kertészeti növényfajok vetőmag előállítása esetén - a genetikai és a növényvédelmi követelmények érvényesítése céljából - e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban meghatározott *védőtávolságokat* kell alkalmazni.

A vetőmagtermesztés elsődlegességének biztosítása és e törvény végrehajtására kiadott jogszabályban előírt védőtávolságok érvényesítése érdekében a vetőmag előállítója az előírt védőtávolságon belül lévő termőföld használójával szerződésben állapodhat meg vagy vetőmag szaporítási zárt körzetet hozhat létre.

A *védőtávolságokra* vonatkozó szabályok betartása történhet:

a) szerződés útján, illetve
b) vetőmag előállítási zárt körzet kialakításával.

Az előírt védőtávolságba eső földterületen tilos a vetőmag előállítással termesztett növényfajjal, növényfajtával azonos vagy ivarilag kompatibilis növényfajt termeszteni, beleértve a gyomként megjelenő árvakeléseket is. a földhasználónak a védőtávolság területére eső és általa használt földterületen - beleértve a tanyát és az egyéb földterületeket is - folyamatosan gondoskodnia kell a korlátozott növényfaj, annak árvakelése vagy gyomként megjelenő egyedeinek eltávolításáról.

A *vetőmag minősítési eljárás* során az illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv a termelés egész folyamatának ellenőrzése után igazolja, hogy a vetőmagot, vagy a szaporítóanyagot a vonatkozó szabványoknak, vagy az azzal egyenértékű előírásoknak megfelelően állították elő.

A vetőmag előállítás céljából szaporított, nemesített növényfajták igazolt származású állományát a Illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv a *szántóföldön ellenőrzi*

és minősíti. A illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv által elvégzett *vetőmag minősítés* az alábbi részekből áll:

a) szántóföldi ellenőrzés,
b) fémzárolás és
c) kisparcellás fajtaazonosító vizsgálat.

A *vetőmag előállítására* vonatkozó szabályok megsértése esetén alkalmazható szankciók elsősorban azt kívánják biztosítani, hogy az előírásoknak nem megfelelő vetőmag ne kerülhessen forgalomba, illetve az onnan végleges jelleggel vonják ki. Az egyes szankciók alkalmazására a Illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv jogosult.

A Illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv, mint növénytermesztési hatóság eljárása során az alábbi *szankciókat* alkalmazhatja:

a) az előírásoknak nem megfelelő szaporítóanyag saját célú *felhasználásától és forgalomba hozatalától eltiltani,* illetve a jogosulatlanul előállított szaporítóanyagot zár alá venni,

b) a külön jogszabály szerinti *szigorított minősítést elrendelni*,

c) a más célra fel nem használható szaporítóanyag *megsemmisítését* az előállító költségére elrendelni,

d) az előírásokat megszegők *tevékenységét meghatározott időre megtiltani*, és azt az Agrárinisztérium hivatalos lapjában *közzétenni*,

e) az eredetet igazoló bizonylattal nem rendelkező növényfajta használata esetén a faiskolai, illetve palántanevelő *üzemi engedélyt visszavonni*,

f) minőségvédelmi bírságot kiszabni,

g) szabálysértési eljárást vagy *büntetőeljárást* kezdeményezni.

A felsorolt szankciók közül a minőségvédelmi bírság *igazgatási jellegű* szankció, és annak megfizetése *nem mentesít az esetleges büntetőjogi, illetve szabálysértési felelősség alól*. A minőségvédelmi bírságot akkor kell fizetni, ha az ellenőrzés során megállapítják, hogy az előállított, illetve forgalomba hozott vetőmag, illetve szaporítóanyag nem felel meg az előírt minőségi követelményeknek vagy az adott tételt a rendelkezéseknek nem megfelelő, megtévesztésre alkalmas bizonylattal hozták forgalomba. A minőségvédelmi bírság mértéke legalább a kifogásolt tétel értéke kétszeresének, legfeljebb tízszeresének megfelelő összeg.

Az előírásokat megszegők tevékenységének nyilvánosságra hozatali lehetősége elsősorban a későbbi jogsértésektől való visszatartást szolgálja. A törvényi szintű szabályozásra *adatvédelmi okok* miatt van szükség.

A szőlő, komló gyümölcs és dísznövény valamint erdészeti szaporítóanyagok esetén speciális rendelkezéseket kell alkalmazni.

A génforrások megőrzése alapvető nemzeti érdek és fontos *állami feladat*.

A génforrások megőrzésére irányuló tevékenységek során *nemzetközileg egyeztetett*, standard módszertani ajánlásokat és előírásokat kell alkalmazni.

A génforrásokat:

a) *In situ*: az eredeti termőhelyen,
b) *Ex situ*: az eredeti termőhelyen kívül, általában génbankban, illetve
c) *In vitro:* szövettenyészet formájában

lehet megőrizni.

A génbankokban alkalmazott módszerek egységesítése, a megőrzendő génforrások körének kijelölése és a gyűjteményekkel kapcsolatos szakmai kérdések egyeztetése a *Növényi Génbank Tanács* feladata.

3.2. A gyümölcstermesztéssel kapcsolatos szakigazgatási feladatok

A gyümölcstermesztéssel kapcsolatos szakigazgatási feladatok a *fajtavédelmet,* a kereskedelmi forgalomba kerülő termékek esetében pedig a gyümölcsfélék *minőségvédelmét* szolgálják.

A termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény a *gyümölcs termőhelyeket külön kataszteri nyilvántartásban vezetik.* A *gyümölcs termőhelyi kataszter a gyümölcs termesztésére való alkalmasság szempontjából ökológiailag minősített, osztályozott és lehatárolt földterületek egységes nyilvántartási rendszere*, amely tartalmazza

a) a termőhely azonosító adatait (település, helyrajzi szám, területnagyság),

b) közhiteles hatósági nyilvántartási adatként a gyümölcs termőhely ökológiai minősítését és a gyümölcsfajokat, amelyekre a minősítés vonatkozik.

A *települési önkormányzat* – a tulajdonos hozzájárulásával – kezdeményezheti a gyümölcs termőhelyi katasztert vezető szervnél a *gyümölcs termőhelyi kataszter módosítását vagy a kataszterből történő törlést*, amennyiben

a) a gyümölcs termőhelyi kataszterbe sorolás a településfejlesztési terveket, vagy

b) a települési önkormányzat helyi építési szabályzata a gyümölcs termőhelyi kataszterben nyilvántartott terület gyümölcs művelési ágban való hasznosítását ellehetetleníti.

A gyümölcs termőhelyi kataszterbe tartozó termőhely az egyes gyümölcsfajok vonatkozásában a következő *besorolást* kapja:

a) I. osztályú, termesztésre *kiválóan alkalmas*,

b) II. osztályú, *termesztésre alkalmas*,

c) termesztésre *feltételesen alkalmas*, vagy

d) termesztésre alkalmatlan.

Árutermő gyümölcsfaültetvény és bogyósgyümölcs-ültetvény 3000 m^2-nél nagyobb termőföldön vagy termőföldnek nem minősülő ingatlanon, jogszabályban meghatározott esetek kivételével *csak engedéllyel telepíthető* – kísérleti célú ültetvénytelepítés kivételével – a *Nemzeti Fajtajegyzékben*, valamint az Európai Unió valamely *tagállamának fajtajegyzékében szereplő fajtákkal*, a gyümölcs termőhelyi kataszterben az adott gyümölcsfaj termesztésére *alkalmasnak vagy feltételesen alkalmasnak* minősített termőhelyen.

A telepítési hatóság a *telepítési engedélyt legfeljebb három év időtartamra adja ki*, amely időtartam egy alkalommal, legfeljebb a talajvédelmi terv érvényességi idejének lejártáig *meghosszabbítható*. A határozat az ingatlan határától meghatározott *ültetési távolságot írhat elő.*

Az eltelepített ültetvény *termőre fordulását az ültetvény használója köteles bejelenteni a telepítési hatóságnak*, amely a bejelentést továbbítja a növénytermesztési hatóságnak.

A gyümölcsültetvények *kivágását a kivágást követően egy hónapon belül a* tulajdonosnak vagy használónak *be kell jelentenie a telepítési hatóságnak*.

A *gyümölcsültetvény-kataszter tartalmazza* az ültetvény következő jellemzőit:

a) jelleg,

b) telepítési jellemzők,

c) térállás, sor- és tőtávolság,

d) öntözőrendszer megléte,

e) művelésmód,

f) támrendszer,

g) telepítés ideje,

h) fajtamegoszlás,

i) alanyhasználat.

A *gyümölcsültetvény-katasztert a telepítési hatóság vezeti.* A gyümölcsültetvény-kataszterbe bejelentett adatok valódiságát a *mezőgazdasági igazgatási szerv a földmérési és térinformatikai államigazgatási szerv közreműködésével ellenőrzi*.

A mezőgazdasági igazgatási szerv – a jogsértés súlyát, ismételtségét figyelembe véve – aki *valótlan adatokat* jelent be, vagy aki a gyümölcsültetvényt *engedély nélkül vagy a telepítési engedélyben foglaltaktól eltérően telepíti, 50-200.000 Ft. bírsággal sújtja.*

Amennyiben a gyümölcsültetvény használója a gyümölcsültetvényét *egy éven keresztül nem műveli*, a növénytermesztési hatóság az érintett földrészlet tulajdonosának egyidejű értesítése mellett *felszólítja, hogy tegyen eleget hasznosítási kötelezettségének*. Ha a földhasználati nyilvántartásban nincs bejegyzett földhasználó, a növénytermesztési hatóság az érintett földrészlet tulajdonosát szólítja fel a gyümölcsültetvény művelési ágnak megfelelő hasznosítására. Ha az érintett földrészlet használója, illetve tulajdonosa a hasznosítási kötelezettségének *nem tesz eleget*,

a) a növénytermesztési hatóság értesítése alapján az ingatlanügyi hatóság *földvédelmi bírságot* szab ki, és

b) a növénytermesztési hatóság *elrendeli* a gyümölcsültetvény *kivágását,* amennyiben

ba) a gyümölcsültetvény növény-egészségügyi kockázatot jelent a szomszédos ültetvényre; vagy

bb) a műveletlen gyümölcsültetvény más földrészlet megközelítését akadályozza.

Amennyiben a gyümölcsültetvény használója, illetve tulajdonosa *kivágási kötelezettségének nem tesz eleget, a növénytermesztési hatóság a gyümölcsültetvény használójának a költségére intézkedik a gyümölcsültetvény kivágásáról.*

A gyümölcsültetvénnyel kapcsolatos eljárásokban hozott hatósági döntésekkel szemben *nincs helye fellebbezésnek* .

3.3. Az állattenyésztés biológiai alapjainak biztosítása

Az állattenyésztés - figyelemmel arra, hogy a mezőgazdaság termelési értékének közel felét adja - meghatározó jelentőséggel rendelkezik az agrárágazat egészét tekintve. Az állattenyésztés ugyanis - a takarmányozáson keresztül - kiemelkedő szerepet játszik a mezőgazdasági termelésben (a növénytermesztésben) is, valamint a feldolgozott termékeken keresztül az élelmiszeriparban is. A minőségi állati termék előállításban a *genetikai háttér biztosítása,* annak szabályozottsága is meghatározó szerepet tölt be. A kiváló, nagy termelőképességű gazdasági fajták, hibridek megőrzését, fenntartását, fejlesztése az adott termék piacra kerülésének, illetve azon maradásának előfeltétele.

Az állattenyésztési tevékenység végzésére vonatkozó szabályok alapvető jogi normáit az állattenyésztésről szóló 1993. évi CXIV. törvény szabályozta. E törvény helyett lépett hatályba az *állattenyésztés szabályozásához szükséges törvényi szintű rendelkezésekről szóló 2019. évi LVI. törvény, valamint a 188/2019. (VII. 30.) Korm. rendelet az állattenyésztésről.*

E törvény elsődlegesen azt kívánja a jog eszközeivel is elősegíteni, hogy *magas színvonalú tenyésztő tevékenység* folyjon; az *állatok tenyész- és haszonértéküket, genetikai sokféleségüket megőrizzék,* illetve növeljék, valamint hogy az állattenyésztésben alkalmazott tenyésztési módszerek feleljenek meg a környezet- és természetvédelmi, állatvédelmi, közegészségügyi, piaci, valamint állategészségügyi követelményeknek. Az állattenyésztési tevékenységgel szemben további követelmény még, hogy annak eredményeként javuljon az előállított állati termék minősége, előállításának gazdaságossága és versenyképessége, valamint hosszú távon megőrizhetők legyenek a nemzeti értéket képviselő fajták génjei, egyedei, illetve azok csoportjai, genetikai sokféleségük.

Állattenyésztés fogalma alatt az állatok *tenyész- és haszonértékét növelő célirányos tevékenységek összességét* kell érteni

A tenyészállat, szaporítóanyag használata során a szarvasmarha-, juh-, kecske-, ló-sertés, és más, törvényben meghatározott fajoknál utódok előállítására *csak apaállat használható* fel. Apaállatnak az a hímivarú tenyészállat minősül, amelyet az elismert tenyésztő szervezet a tenyésztési programjában előírtak szerint annak minősít. Ezen túlmenően szaporítóanyagként csak olyan sperma, petesejt, embrió, vagy tojás használható fel, amelyek származása igazolt, és ellenőrzött. A tenyészállat *mesterséges megtermékenyítését csak embrióátültető állomásokon* lehet végezni.

Az országosan egységes rendszerű *állatjelölés és nyilvántartás* keretében biztosítható a tenyésztésszervezés területén a különböző okiratok kiadásának, hitelesítésének gyors és pontos lebonyolítása, és ezáltal ellenőrizhetővé tenni a minőségi állati termék előállítást. Az ellenőrzés lehetősége azért is kiemelkedő jelentőségű, mivel ezen dokumentumok képezhetik alapját az állatszavatossági igények érvényesítésének is. Ezt a célt szolgálja az *Egységes Állazonosítási Rendszer (ENAR*), mely nyilvántartás része az EU állat alapú támogatásokat is folyósító rendszernek (IIER).

A *védett őshonos fajták* jelentős genetikai értéket képviselnek, eredeti állapotú megőrzésük nemzeti érdek és állami feladat, melyhez támogatás vehető igénybe.

Az állattenyésztés *irányításával, szervezésével* kapcsolatos feladatokat

a) az miniszter,
b) a tenyésztési hatóság és
c) az elismert tenyésztő szervezetek, valamint azok szövetségei

látják el.

A tenyésztés szervezeti hátterének kialakításában az miniszternek van irányító szerepe, amely *jogszabályalkotással, támogatási rendszer kiépítésével és működtetésével, valamint a szervezeti struktúra kialakításával* valósul meg.

Az állattenyésztéssel összefüggő hatósági feladatokat a *Illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv*, mint a *tenyésztési hatóság* látja el.

A fejlett állattenyésztéssel rendelkező országokban a tenyésztésszervezési struktúra alapját képezik a társadalmi szervezetek, amelyek működése nonprofit alapon történik. Ez lehetővé teszi a gazdák érdekeit messzemenően figyelembe vevő, hatékony tenyésztői munkát, ágazatonként a számítógépre alapozott integrált információs rendszer kialakítását, közvetlen felhasználását. Ilyen szervezeteknek minősülnek az *elismert tenyésztő szervezetek, valamint azok szövetségei.* Az elismert tenyésztő szervezet az állattenyésztés szervezési feladatainak keretében tenyésztési programot hajt végre, törzskönyvezést végez, illetőleg teljesítményt vizsgál.

Fajtaelismerés az az eljárás, melynek során *megállapítják, hogy az adott fajta, hibrid, keresztezési program tenyészállatai milyen tulajdonságokkal rendelkeznek és ki jogosult azok forgalmazására.* A fajtát, hibridet, keresztezési programot a tenyésztési hatóság ismeri el.

Forgalomba hozni, szaporítani, tenyészteni, a fajtaelismerés rendje alapján elismeréssel rendelkező fajtát, fajtakonstrukciót, hibridet lehet.

Adott fajta, hibrid, keresztezési program tenyészállatait csak elismert tenyésztő szervezet és csak fajtaelismerés alapján vagy a fajtaelismerés iránti elfogadott kérelem alapján meghatározott feltételekkel tenyésztheti, illetve forgalmazhatja.

A fajta, hibrid gazdaságilag fontos tulajdonságainak alakulását, valamint a keresztezési programot a tenyésztési hatóság, meghatározott időközönként *ellenőrzi.*

Az állattenyésztéssel kapcsolatos hatósági felügyeleti, ellenőrzési feladatokat a Illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv mint a *tenyésztési hatóság* látja el. A tenyésztési hatóság eljárása során - az üzem számára előírt állategészségügyi és járványvédelmi előírások betartása mellett – ellenőrzést végezhet.

Az állattenyésztésre vonatkozó szabályok megsértése esetén speciális igazgatási jellegű bírságot, az *állattenyésztési bírságot* kell fizetni. Az állattenyésztési bírság mértéke a tenyészállat forgalmi értékéhez igazodik. A tenyésztési hatóság ezen túlmenően előírhatja a tenyészállat *haszonállatként történő hasznosítását,* ami egyben azt is jelenti, hogy az állatot jelentősen alacsonyabb áron lehet értékesíteni, így a szabályszegőt jelentős anyagi hátrány éri.

Jogszabályok:

2007. évi CXXIX. törvény a termőföld védelméről

1995. évi XXXIII. törvény a találmányok szabadalmi oltalmáról

2003. évi LII. törvény a növényfajták állami elismeréséről, valamint a vetőmagvak és vegetatív szaporítóanyagok előállításáról és forgalmazásáról

2019. évi LVI. törvény állattenyésztés szabályozásához szükséges törvényi szintű rendelkezésekről

188/2019. (VII. 30.) Korm. rendelet az állattenyésztésről.

4. Élelmiszer-lánc biztonsággal kapcsolatos szakigazgatási tevékenység

4.1. A mezőgazdasági termelő, illetve az élelmiszert fogyasztó érdekeinek védelme

Az EU közös agrárpolitikájának megvalósítására vonatkozó szabályozás két végpontja *a mezőgazdasági termelő, illetve az élelmiszert fogyasztó.*

A *termelő* részére megfelelő jövedelmet kell biztosítani ahhoz, hogy piacképes termékeket állítson elő. E cél megvalósítására szolgálnak az egyes termékpálya rendtartások keretében, valamint a fejlesztésekhez nyújtott támogatások, illetve egyéb garanciák.

A szabályozás másik végpontja a *fogyasztó*. Amikor az egyes fogyasztásra kerülő élelmiszerekből jelentős túltermelés mutatkozik, a fogyasztói igények differenciálódnak, az élelmiszerek előállítása, forgalomba hozatala koncentrálódik, illetve nemzetközivé válik, egyre nagyobb jelentősége van mind a minőségügynek, mind pedig a biztonságnak. Napjainkban ugyanis egyre szélesebb körben alkalmaznak a termelés során olyan termésnövelő anyagokat, amelyek egyrészt elengedhetetlenek a gazdasági versenyképesség fenntartásában, másrészt viszont ha nem ellenőrzött keretek között használják, az emberre (a fogyasztóra) egészségkárosító hatással vannak. Elég arra a körülményre utalni, pl. miszerint a mesterséges tartósító anyagok egy részéről utóbb bebizonyosodott, hogy rákkeltő hatású.

A szarvasmarha fertőző agyvelőgyulladás (BSE) 1997.évi krízisét követően – amikor is közel 1 millió szarvasmarhát kellett Angliában leölni ahhoz, hogy a járvány terjedését megakadályozzák – szükségessé vált egy olyan új szervezet kialakítása, amely lehetővé tette az egészségvédelemmel összefüggő kérdések hatékonyabb kezelését. (Az intézkedést az tette indokolttá, hogy ez a betegség bizonyos körülmények bekövetkezése esetén az állatról emberre is átterjedhet.) Így jött létre az EU Bizottságán belül az Egészség- és Fogyasztóvédelmi Főigazgatóság, és az állat-egészségügyi terület teljes egészében ehhez került. Az Állat-egészségügyi és Élelmiszer Iroda az Európai Közösség vizsgáló ügynöksége, amely 1997 áprilisában alakult meg. Az iroda feladata, hogy biztosítsa az állat-egészségügyi és a növény-egészségügyi, valamint az élelmiszerekre vonatkozó jogszabályok betartását mind az Európai Unión belül, mind a harmadik országokban, továbbá hozzájáruljon az európai fogyasztók számára hozzáférhető élelmiszerek biztonságába vetett bizalom fenntartásához.

Az *Európai Élelmiszerbiztonsági Hatóság* első sorban kockázatelemzéssel és tájékoztatás nyújtásával segíti a biztonságos élelmiszer előállítást. E hivatallal Magyarországon a *Nemzeti Élelmiszer-biztonsági Hivatal (NÉBIH)* tart kapcsolatot. Az *egységes riasztó rendszer* működtetése az esetleges fertőzések ellenőrizetlen továbbterjedését hivatott elősegíteni. Az utóbbi időben számos riasztás kapott széles körű nyilvánosságot, ami a közvélemény tájékoztatásán keresztül *megelőzési célokat* is szolgál.

A fejlett európai országok több évtizedes élelmiszerszabályozási gyakorlata szerint az élelmiszerszabályozásnak közvetlenül az *egészségvédelemmel*, de közvetve is, a *piaci verseny tisztasága és az élelmiszer szabad áramlásának biztosításával a fogyasztókat* kell szolgálnia.

A magyar agrárgazdaság tradicionális piacokkal rendelkezik. A hazai élelmiszerek közel kétharmadát az Európai Unió piacán értékesítik. A korábbi szovjet piac alacsonyabb minőségi követelményei helyébe mára a magas minőségi és élvezeti értéket képviselő élelmiszer előállítás lépett.

Az Európai Unió élelmiszerjoga a Közös Agrárpolitika (KAP) részeként alakul. A KAP célkitűzései, valamint az annak alapján kiadott intézkedések hatással vannak a mezőgazdasági eredetű élelmiszerek termelésére, eladására.

Az EU élelmiszerjogi szabályozásának a középpontjában *a fogyasztók egészségének védelme* áll. Az élelmiszerek elfogyasztása komoly hatással van az ember egészségére. Az elfogyasztott tápanyag ugyanis beépül a szervezetbe. Erre figyelemmel meg kell tenni mindent a lehetséges negatív hatások kivédésére. Az elfogyasztott élelmiszer ugyanis nem csak a természetes létfenntartáshoz nélkülözhetetlen, ugyanakkor jelentős veszélyforrás okozója is lehet. A nem megfelelő agrotechnológia alkalmazása ugyanis okozója lehet az élelmiszerekben levő *károsító anyagok emberi szervezetben történő felhalmozódásának*. Erre figyelemmel az EU élelmiszerjoga kiemelt figyelmet fordít az élelmiszerekben levő károsító anyagok (műtrágyák, növényvédő szerek szermaradványai) mennyiségének korlátozására.

A fejlett országok egyik nagy problémája a *túlzott élelmiszerfogyasztás*, a helytelen táplálkozás. Az ebben rejlő veszélyeket, kockázatokat többek között a fogyasztók megfelelő szintű, és tartalmú *tájékoztatásáva*l lehet csökkenteni.

Figyelemmel arra, hogy az egyes háztartások jövedelmének jelentős hányadát (fejlett országokban 20-30 %, Magyarországon 40 %, kevésbé fejlett országokban 50-80 %) élelmiszerek vásárlására költik, ezért egyre bővülő szerepet kap a *fogyasztóvédelem.* A kiélezett gazdasági verseny körülményei között a fogyasztók megfelelő tájékoztatása azért is fontos, mivel a modern élelmiszer kereskedelemben általában már nem biztosított az élelmiszer vásárlás előtti érzékszervi kóstolása. Ezért a fogyasztó – a bizalmi elv alapján – rákényszerül a tájékoztatókban szereplő információk elfogadására.

Az egységes európai belső piac lehetővé tette a különböző élelmiszerek Közösségen belüli szabad áramlását. Erre figyelemmel a Közös Agrárpolitika stratégiailag olyan szabályozási rendszer kidolgozására törekszik, amely *közelíti egymáshoz az emberi-, az állati-, valamint a növényi egészségre vonatkozó szabályokat*. Az agrár-vidékfejlesztési célkitűzések megvalósítását segítik többek között a hagyományos tulajdonság tanúsítására, az eredet megjelölés védelmére, vagy pedig az un. organikus (bio) élelmiszerekre vonatkozó szabályok.

Az EU élelmiszer jogi szabályozásában a termék típusú szabályozást (euro recept elv) fokozatosan átvették a *horizontális illetve vertikális szabályok*. A horizontális szabályozás körébe tartoznak pl. a csomagolásra, a jelölésre, vagy az adalék anyagokra vonatkozó szabályok. Az egyre csökkenő mértékű vertikális szabályozás egy-egy termékre vonatkozik, mint pl. tej, cukor, gyorsfagyasztott élelmiszer, stb. *A gyakorlatban viszont gondot jelent, hogy élelmiszerek esetében nem az eredeti termék előállítás helyét tüntetik fel a termék csomagolásán (pl. paradicsom esetében Marokkó), hanem annak feldolgozási*

helyét (pl. Spanyolország). Az egységes EU piac elvéből pedig az következik, hogy a termék így már az EU piacén került feldolgozásra. A gond első sorban abból adódik, hogy míg pl. Marokkóban nem kell betartani a növényvédelmi szabályokat, addig a feldolgozás helyén már e körülményt nem is vizsgálják.

Az EU élelmiszer szabályozásában hangsúlyosan érvényesül a *szubszidiaritás* elve. Ez annyit jelent, hogy minden, élelmiszerre vonatkozó szabályt azon a szinten kell meghozni, ahol annak meghozatalához a legtöbb információ áll rendelkezésre. Ez annyit jelent, hogy EU szintű szabályt csak abban az esetben lehet alkotni, ha az adott kérdés pl. nemzeti szinten nem rendezhető. Ezen elv gyakorlati alkalmazását segítette elő az Európai Bíróság un. Cassis de Dijon ítélete, amely kimondta: „ *Egy tagállamban törvényesen előállított termék szabadon forgalmazható bármelyik másik tagállamban még akkor is, ha az adott tagállam nemzeti szintű szabályaitól eltér."*

A 90-es évek évek óta működő Codex Alimentariusban kezdték alkalmazni a *kockázat elemzési módszert,* amely a későbbiekben már a további szabályozás alapjává vált. Ez megkülönböztet kockázatot (risk) és veszélyt (hazard).

Kockázatnak egy egészségkárosító hatás lehetősége és annak súlyossága minősül, amely az élelmiszerben levő veszélyre vezethető vissza.

Veszélynek az élelmiszerben levő olyan biológiai, kémiai vagy fizikai anyag, vagy olyan körülmény minősül, amely egészségkárosító hatású lehet.

A *Kötelező Elővigyázatosság Elve* (Precautionary Principle) értelmében meg kell tenni minden szükséges intézkedést az esetleges veszély elhárítására. (lásd pl. az Egyesült Királyságban fellépő szivacsos agyvelő gyulladása (BSE) során elrendelt védekezés).

A *szántóföldtől az asztalig elv* (From stable to table, From farm to fork) megfogalmazására először a 2000-ben megjelent Fehér Könyvben került sor. Ez rögzítette, hogy a takarmányozás és az élelmiszer szabályozás elkülönülését meg kell szüntetni, továbbá biztosítani kell az áru nyomon követhetőségét az alapanyag előállítójától egészen a fogyasztóig.

A szigorú szabályozási rendszer tehát indokolt, amely végső soron olyan igazgatási rendszer fenntartását követeli meg, amely az „üzemtől az asztalig", tehát a végső felhasználási szakaszig képes a teljes folyamat figyelemmel kísérésére, valamint a szükséges intézkedések megtételére. Erre figyelemmel a *minőségüggyel, biztonsággal* és *fogyasztóvédelemmel kapcsolatos szakigazgatási tevékenység* az alábbiakra terjed ki:

a) állategészségügyi szakigazgatás
b) növény-egészségügyi szakigazgatás
c) élelmiszerek előállításával, forgalomba hozatalával kapcsolatos szakigazgatási feladatok,
d) az állatok takarmányozásával összefüggő szakigazgatási feladatok.

A fenti négy szabályozási területre vonatkozó szabályozási kérdésekkel foglalja egybe *az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről szóló 2008. évi XLVI. törvény*, amely 2008. szeptember 1-jén lépett hatályba.

Az eddig különálló szabályozási kérdések *egységes rendszerbe* foglalását elsősorban az tette szükségessé, hogy az utóbbi időben jelentős változások következtek be az élelmiszerek ellenőrzése, illetve nyomon követhetőségének biztosítása területén. Az EU tagállamaiban különösen nagy hangsúlyt kapott az „áruk szabad áramlása" elv biztosítása mellett a *fogyasztók védelme*; azonban ezen fogalom alatt nem a klasszikus, hazánkban

„fogyasztóvédelem”-ként emlegetett tevékenység (a fogyasztó gazdasági érdekeinek védelme) eredményét értik, hanem annak biztosítását, hogy például az élelmiszerek esetében a fogyasztóhoz biztonságos, az előállító által garantált összetételű élelmiszer kerülhessen. Ennek megvalósításához nem elégséges csupán az előállítás és forgalmazás területén vizsgálni a higiéniai és minőségi követelmények betartását, megfelelő ismeretekkel kell rendelkezni az előállítás előtti és a forgalmazás utáni tevékenységekről, *nyomon kell követni az alapanyagok útját a „szántóföldtől az asztalig” a teljes élelmiszer-láncban.*

Az élelmiszer láncra vonatkozó egységes szabályozás teremti meg az *egységes igazgatási rend* kialakításának a feltételrendszerét. Az illetékes mezőgazdasági igazgatási szerv kijelölésekor figyelemmel kellett lenni a takarmány –és élelmiszerjog, valamint az állategészségügyi és az állatok kíméletére vonatkozó szabályok követelményeinek történő megfelelés ellenőrzésének biztosítása céljából végrehajtott hatósági ellenőrzésekről szóló, 2004. április 29-i 882/2004/EK európai parlamenti és tanácsi rendeletben foglaltakra

Az Európai Unió élelmiszerjogának alapelve, hogy *a biztonságos és egészséges élelmiszer szabad mozgása biztosított legyen a belső piacon.* Ez nagymértékben hozzájárul az állampolgárok egészségéhez és jó közérzetéhez, valamint szociális és gazdasági érdekeihez. Erre figyelemmel *fokozottan kell küzdeni a nem engedélyezett élelmiszer előállítás ellen.* Ez ugyanis többek között veszélyeztetik a fogyasztók egészségét; és gazdasági érdekeit, jelentős járványügyi *kockázatot jelentenek*; valamint kibúvást jelentenek az állammal szembeni kötelezettségek teljesítése alól.

Az egy kézben lévő *direkt irányítás* (egyenes utasítási lánc) biztosítja, hogy az élelmiszerlánc bármely pontján jelentkező probléma esetén az ellenőrző hatóság hatékonyan és gyorsan reagálni tud, és az eredményes intézkedést nem akadályozza más hatóság megkereséséből származó esetleges időveszteség. Az *egységes törvényi szabályozás* megerősíti az élelmiszer-biztonsági ellenőrzés és szankcionálás eszköztárát, a hatósági jogköröket egységesen a teljes élelmiszerlánc tekintetében eljáró élelmiszer-biztonsági hatóságra telepíti, valamint meghatározza az élelmiszer-biztonsági célból nyilvánosságra hozható és kötelezően nyilvánosságra hozandó adatok körét.

Az élelmiszerekre vonatkozó horizontális-, illetve vertikális szabályokhoz kapcsolódnak az un. *nem kötelező szabályok*. A fogyasztói érdekek védelme, valamint a piaci verseny tisztasága tette indokolttá azon szabályrendszer megalkotását, amely az érintettek széles konszenzusát tükrözi. Ez annyit tesz, hogy ezen szabályok betartása az *önkéntes jogkövetés* keretében történik. Élelmiszerek esetében ilyen szabályozásnak minősülnek:

a) a szabványok
b) az élelmiszer könyvek.

A *szabványok* az Európai Unió gyakorlata szerint *nem kötelezőek,* és csak a *vizsgálati módszerekre* vonatkoznak, termékekre viszont nem.

Az élelmiszer könyvek a nemzeti szabályozás praktikus formájának minősülnek, hiszen nem igényelnek külön EU notifikációt, így gyorsasága megkérdőjelezhetetlen. A gazdaság szereplői *önkéntesen* betartják, a fogyasztóvédelem, és a piacszabályozás hatékony eszköze.

A törvényi szabályozás értelmében Magyarországon az élelmiszer-szabályozásban biztosítani kell a nemzetközi szervezetek – mindenekelőtt a FAO/WHO Codex

Alimentarius – előírásainak, illetve ajánlásainak figyelembevételét. A magyar Codex munka szakmai irányítása a *Codex Alimentarius Magyar Nemzeti Bizottság* feladata.

4.2. Az élelmiszerláncra vonatkozó szabályozás rendje

Az élelmiszerláncra, valamint az annak hatósági felügyeletére vonatkozó általános szabályokat a 2008. szeptember 1-jén hatályba lépő *2008. évi XLVI. törvény* tartalmazza, amely az alábbi *szabályozási területeket* foglalja magában:

a) az élelmiszerláncra vonatkozó általános rendelkezések, ideértve a fogalom meghatározásokat is,

b) az élelmiszerlánc szereplőinek *jogai és kötelezettségei*

c) az élelmiszerlánc-felügyeleti *állami feladatok* ellátásának rendszere

d) az élelmiszerlánccal kapcsolatos *hatósági eljárás* rendje

e) a járványokkal és kártevők felszaporodásával kapcsolatos *intézkedések* és az ezzel összefüggő *kártalanítás* szabályai

f) az élelmiszerlánc felügyeleti eljárás során alkalmazandó *jogkövetkezmények*

g) az élelmiszerlánccal kapcsolatos *kötelező előírások és ajánlott szakmai irányelvekkel* kapcsolatos gyűjtemények

h) az élelmiszerlánc felügyeleti eljárás során alkalmazandó *adatvédelmi* szabályok, ideértve az adatok nyilvánosságát is

A törvény végrehajtásával kapcsolatos jogszabályok kiadására részben a Kormány, részben a vidékfejlesztési miniszter, részben pedig az egészségügyért felelős miniszter kapott felhatalmazást. Miután az átlagosnál átfogóbb szabályozási rendszer alakult ki a törvény elfogadásával, ezért a jogalkotó azt a szabályozási technikát választotta, miszerint a törvény végrehajtására kiadott jogszabálynak kell tekinteni a növényvédelemről, az állategészségügyről, a takarmányozásról, valamint az élelmiszerekre vonatkozó *korábbi törvények végrehajtására kiadott, és a törvény hatálya alá tartozó rendelkezéseket tartalmazó jogszabályokat.* E jogalkotási technika azonban nem mentesíti a jogalkotót, hogy a jelenleg még hatályos, és a korábbi törvényi rendelkezésekben kapott felhatalmazás alapján kiadott jogszabályokat ne harmonizálja az új törvényi rendelkezésekhez.

4.3. Az élelmiszerláncra vonatkozó általános rendelkezések

Az Európai Unió tagállamaiban különösen nagy hangsúlyt kapott az *„áruk szabad áramlása”* elv biztosítása mellett a *fogyasztók védelme*, ami annak biztosítását jelenti , hogy a fogyasztóhoz *biztonságos*, az előállító által *garantált összetételű* élelmiszer kerülhessen. Ennek megvalósításához nem elégséges csupán az előállítás és forgalmazás területén vizsgálni a higiéniai és minőségi követelmények betartását, *megfelelő ismeretekkel* kell rendelkezni az előállítás előtti és a forgalmazás utáni tevékenységekről, nyomon kell követni az alapanyagok útját a *„szántóföldtől az asztalig”* a teljes élelmiszer-láncban. Az élelmiszer-biztonság ily módon alakult át *élelmiszerlánc-felügyeletté.*

A törvény célja az élelmiszerlánc szereplőire vonatkozó követelmények megfogalmazásával és *egységes hatósági felügyeletének megteremtésével*

a) a végső fogyasztók egészségének, a fogyasztók és az élelmiszer-vállalkozások *érdekeinek védelme,* valamint a biztonságos, illetve a megfelelő minőségű élelmiszer előállításához, továbbá az élelmiszerek nemzetközi kereskedelméhez szükséges *garanciák* biztosítása;

b) az élelmiszerláncban a lehetséges *kockázati tényezők számának csökkentése* érdekében – figyelemmel a lakosság egészséges és biztonságos élelmiszerrel való ellátására – a helyi, illetve regionális kistermelői élelmiszer- előállítás és értékesítés elősegítése;

c) az *állatok egészségének megőrzése,* az emberek egészségét is veszélyeztető, valamint nagy gazdasági kárt okozó járványos állatbetegségek megelőzésének és leküzdésének biztosítása, az élő állatok és állati eredetű termékek nemzetközi kereskedelmének biztosításához szükséges garanciák elérése, továbbá az állatgyógyászati termékek biztonságos előállításának, kereskedelmének, felhasználásának biztosítása;

d) a növények, növényi termékek *megóvása a károsító szervezetektől,* valamint a növényvédelemmel kapcsolatos veszélyek megelőzése, illetve elhárítása az ember és az állat egészségét, a környezet és a természet védelmét szolgáló intézkedések elsőbbségének biztosításával, valamint a növényvédelemmel összefüggő *biztonsági szabályok* betartásával;

e) az emberi fogyasztásra kerülő, valamint az élelmiszerek alapanyagául szolgáló, továbbá a takarmányozásra szánt növények *szennyezésektől mentes termőföldön* történő termesztésének elérése;

f) az állatok, közvetve az ember egészségét nem veszélyeztető, biztonságos és *megfelelő minőségű takarmány* felhasználása révén a takarmány felhasználók érdekeinek, a végső fogyasztók biztonságának védelme, a környezetvédelmi szempontok érvényre jutásának elősegítése.

Mint látható, a törvény célja, hogy átfogja a korábbiakban az állategészségügy, a növényegészségügy, az élelmiszer-, illetve takarmány előállításra, forgalmazásra vonatkozó, a egymással nem mindig összhangban levő szabályozás legfőbb célkitűzéseit, ezzel is biztosítva *mind a szabályozás, mind pedig a végrehajtás egységes szemléletét.*

Az egységes élelmiszerlánc szabályozás alkalmazási köre – *a saját fogyasztásra, magánháztartásban történő előállítás kivételével* – a *Magyarországon előállított* (beleértve az exportra készültet is), valamint *forgalomba hozott* (beleértve az importból származót is) élelmiszerekre, takarmányokra, illetve ezek termelésére, előállítására, forgalmazására biztonsági, valamint minőségi szempontból bármilyen hatással levő (vagy annak lehetőségével bíró) körülményekre, az állat-, illetve növény-egészségügyi kérdésekre, továbbá az élelmiszerlánc felügyeletével kapcsolatos hatósági eljárásokra és tájékoztatásokra terjed ki. A szabályozás hatálya *nem terjed ki* az élelmiszerlánchoz tartozó, *termőföld védelmének nem talajvédelemmel kapcsolatos területeire, a borra, valamint dohánytermékekre* vonatkozóan.

Az egységes élelmiszerlánc biztonság olyan magyar szabályozási sajátosság, amely gyakorlatilag *egyedülállónak tekinthető az EU tagállamaiban is.* Miután a szabályozás egységessége megköveteli a *„termőföldtől az asztalig”* (from farm to table) történő folyamat szabályozást, a szabályozási, és így az ellenőrzési keretek kijelölése egyben megteremti a más szabályozási rendszerektől való elhatárolást is (föld, bor, dohány). Mindezekre is figyelemmel a hazai *élelmiszerlánc hatósági felügyelete kiterjed*

a) a termőföld védelmét szolgáló, a termőföldről szóló törvényben, valamint a termőföld védelméről szóló törvényben nem szabályozott, *élelmiszer-biztonsággal* összefüggő tevékenységekre;

b) a *növényvédő szerek és termésnövelő anyagok* forgalomba hozatalára, tárolására, kereskedelmére és felhasználására;

c) a *növények* termesztésére, a növények, növényi termékek és egyéb anyagok hasznosítására, feldolgozására, tárolására, szállítására és forgalomba hozatalára;

d) a *növényvédelmi gépek* forgalomba hozatalára és működtetésére;

e) a *zöldség és gyümölcs* termesztésére, tárolására és forgalomba hozatalára;

f) a *takarmányok* előállítására, tárolására, szállítására, forgalomba hozatalára és felhasználására;

g) az *állatok* tartásának, szaporításának, tenyésztésének, szállításának és forgalomba hozatalának állat-egészségügyi vonatkozásaira;

h) az állatok *állat-egészségügyi* ellátására és felügyeletére;

i) az *élelmiszer*-termelés, -előállítás, -feldolgozás, -tárolás, -szállítás és -forgalomba hozatal minden szakaszára;

j) az *állatgyógyászati termékek* előállítására, kereskedelmére, és felhasználására;

k) a *növényi és állati eredetű melléktermékek* gyűjtésére, kezelésére, tárolására, szállítására, forgalomba hozatalára, felhasználására;

l) az *ökológiai termeléssel* kapcsolatos felügyeleti feladatok ellátására.

A fenti felsorolás egyben ki is jelöli az élelmiszerlánccal kapcsolatos hatósági intézményrendszer feladatát-, illetve hatáskörét is. Minden olyan kérdéskör, ami az előzőekben felsoroltak hatálya alá tartozik, a hatósági felügyelet más hatóságok hatáskörébe tartozik még abban az esetben is, ha az közvetve kapcsolatban is lenne az élelmiszerlánccal. E megközelítés az egyes eljáró hatóságok közötti hatásköri átfedések kiküszöbölésére, és ezzel együtt az *egyértelműbb felelősségi viszonyok* kialakítására is alkalmas.

Élelmiszerként, illetve takarmányozási célra használt növény termesztése nem folytatható a *szennyezettségi határértéket meghaladó* koncentrációban toxikus anyagot tartalmazó *termőföldön*. A szennyezettségi határértékeket jogszabály állapítja meg.

A növényvédelmi tevékenységet a *károsítóra célzottan*, térben és időben okszerű módon és eszközzel kell végezni. Ennek során tilos a gazdasági növényekre veszélyt nem jelentő szervezetek pusztítása, életterük rombolása, elterjedésük növényvédelmi eszközökkel való akadályozása. A növényvédelmi szempontból *hasznos élő szervezetek* (beleértve a méheket is) minden fejlődési alakját *védeni* kell.

Tilos forgalomba hozni olyan növényt, növényi terméket, amely a *megengedett határértéknél magasabb* növényvédőszer-maradékot vagy toxikus vegyi anyagot tartalmaz.

Növények termesztése során növénytáplálási, illetve talajvédelmi céllal csak jogszabályban meghatározott mértéket meg nem haladó szennyezőanyag-tartalmú *termésnövelő anyag* használható fel.

Engedélyköteles terméket Magyarországon csak az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv által kiadott *engedély* alapján, és külön jogszabály szerint lehet forgalomba hozni és felhasználni.

A növényvédelmi gépeket típusminősítés alá kell vetni forgalomba hozatalukat megelőzően, továbbá a használatuk során kétévente időszaki felülvizsgálatnak kell alávetni.

Állatot tartani csak jogszabályban előírtaknak megfelelő helyen és módon szabad. Az állati eredetű élelmiszer előállítása céljából az állattartáshoz olyan állattartó helyet kell létesíteni, továbbá olyan állattenyésztési és állattartási technológiát kell alkalmazni, amely lehetővé teszi az *állatok egészségének megóvását*, valamint azt, hogy az így nyert állati eredetű élelmiszer emberi fogyasztásra, illetve élelmiszer- előállításra alkalmas legyen.

Az állatok tartása nem veszélyeztetheti az emberek és állatok egészségét, jólétét, *nem károsíthatja a környezetet*. Az állat *itatására* csak az állat és közvetve az ember *egészségét nem veszélyeztető minőségű vizet* szabad felhasználni. *Tilos* az állat tartása során – különösen az állat szaporodási vagy termelési eredményeinek növelésére – *hormontartalmú,* -hatású vagy más olyan anyagot felhasználni, amely az *ember vagy az állat egészségére káros. Állat tartását* csak *állat-egészségügyi, közegészségügyi, állatjóléti, környezetvédelmi, illetve természetvédelmi indokkal lehet korlátozni.*

A *takarmány előállítása, forgalomba hozatala és felhasználása* során a takarmány

a) az *állat termelőképességét károsan nem befolyásolhatja,* közvetlenül az állat vagy közvetve az ember egészségét nem veszélyeztetheti, illetve károsíthatja;

b) jogszabályban meghatározott tiltott anyagot, illetve jogszabályban meghatározott mennyiségnél nagyobb mértékben *nemkívánatos anyagot nem tartalmazhat;*

c) minőségét, illetve az állat termelőképességét károsan befolyásoló, valamint a takarmány nem megfelelő *minőségét elfedő technológia vagy anyag nem alkalmazható.*

Élelmiszer-vállalkozás csak olyan helyen és módon létesíthető, amely esetében biztosított, hogy az élelmiszer az *élelmiszer-biztonsági és élelmiszer-minőségi előírásoknak, valamint a környezet és az állatok védelmére vonatkozó külön jogszabályok szerinti követelményeknek* megfelel. Az élelmiszer-vállalkozás működéséhez jogszabály szerinti *élelmiszer-ipari szakképesítés* megléte szükséges.

Hatósági eljárás során az élelmiszernek emberi fogyasztásra való alkalmasságára vonatkozó hatósági döntést csak az *élelmiszerlánc-felügyeleti szerv* hozhat.

Élő állatot, növényt vagy ezek szaporítóanyagát, állati eredetű vagy növényi terméket harmadik országból (tehát az Európai Unió területén kívülről) az ország (és így az Európai Unió) területére behozni, onnan kiszállítani – a külön meghatározott feltételekkel és kivételekkel – csak *állat-egészségügyi, illetve növény-egészségügyi határállomáson keresztül* lehet. Miután Magyarország részese a Schengeni Egyezménynek, ezért e határállomások egyben az EU egész területére kiterjedő hatályú ellenőrzéseket végeznek.

A termékekről a felhasználók – különösen a *végső fogyasztók* – elsősorban a *termékek jelölésén keresztül* tájékozódnak. A vonatkozó törvényi rendelkezések összhangban vannak *a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról szóló 2008. évi XLVII. törvény* rendelkezéseivel. Annak érdekében, hogy az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv és a fogyasztóvédelmi szerv hatáskörével való átfedések csökkenjenek, az *érintett hatóságokat kölcsönös értesítési kötelezettség terheli,* így kerülve el, hogy ellenőrizetlen terület ne maradjon. E rendelkezések mindenképpen a fogyasztó védelmét kívánják szolgálni.

Az élelmiszerek vásárlásánál a fogyasztó döntően a *termék csomagolásán* található információkra kell hogy hagyatkozzon. Nincs arra mód hogy a fogyasztó a termék vásárlása előtt pl. kóstolással győződjön meg a termék tulajdonságairól. A modern élelmiszer gyártási technológia pedig olyan sajátos anyagokat,illetve eljárásokat is

alkalmaz, amely a fogyasztók egy részénél hatással lehet az egészségre (pl. allergia), de vallási és egyéb szokások is befolyásolhatják a termék vásárlását (pl. kóser élelmiszer, sugárkezelt élelmiszer, genetikailag módosított élelmiszer stb.). Mindezek összességében azzal a következménnyel járnak, hogy az élelmiszerek vásárlása *bizalmi kérdésnek* is minősül. *A fogyasztó így döntően az élelmiszer csomagolásán szereplő információk alapján tájékozódik , illetve vásárol.* Erre figyelemmel a közösségi élelmiszerjog egyik legfontosabb szabályai a tisztességes gazdasági verseny érdekében éppen az élelmiser-jelölési előírásokra összpontosítanak. A hazai jogi szabályozás, pedig ezen rendelkezéseket veszi át.

Az élelmiszer-jelölési előírások egyik legfontosabb rendelkezése, miszerint élelmiszer csak akkor hozható forgalomba, ha jelölése *magyar nyelven, közérthetően, egyértelműen, jól olvashatóan tartalmazza a külön jogszabályokban meghatározott információkat az ott meghatározottak szerint.* Az élelmiszer-jelölés és az alkalmazott jelölési módszer, továbbá az élelmiszerek megjelenítése (formája vagy alakja, csomagolása, bemutatásának módja, kellékei) *nem tévesztheti meg a végső fogyasztót hogy* az *élelmiszer tulajdonságai* – így különösen az élelmiszer természete, azonossága, jellemzői, összetétele, mennyisége, eltarthatósága, származási helye vagy eredete, illetve előállítási vagy termelési módja – tekintetében, azáltal, hogy az élelmiszernek *olyan hatást vagy tulajdonságot* tulajdonít, amelyekkel az *valójában nem rendelkezik*, valamint annak állításával vagy olyan benyomás keltésével, hogy az élelmiszer *különleges tulajdonsággal* rendelkezik, ha ugyanezekkel a tulajdonságokkal minden más hasonló élelmiszer is rendelkezik. Az élelmiszer jelölésre jó példakén tehet tekinteni a méz jelölésére vonatkozó szabályozás megváltoztatását. Míg korábban nem kellett az arányokat feltüntetni az un. kevert mézek tekintetében, úgy 2023 második félévétől kezdődően már fel kell tüntetni, hogy mely országokból származik a méz.

Az élelmiszer-jelölés és az alkalmazott jelölési módszer nem tulajdoníthat az élelmiszernek *betegség megelőzésére, gyógyítására vagy kezelésére* vonatkozó tulajdonságokat, illetve nem keltheti ezen tulajdonságok meglétének benyomását.

Az előzőekben foglalt korlátozásokat megfelelően alkalmazni kell az élelmiszerekre vonatkozó *reklámra is*.

Az utóbbi időben az EU élelmiszer-jelölési szabályai megváltoztak. *Az újabb szabályozás értelmében nem a mezőgazdasági termék előállítási helyét (nem egy esetben az afrikai országok), hanem annak feldolgozási helyét tüntetik fel a csomagoláson. Sokan vitatják ezt a szabályozást.*

A takarmányjelölési előírások legfőbb szabálya az, hogy takarmány csak akkor hozható forgalomba, ha *csomagolóeszközén, címkéjén,* illetve ömlesztve vagy tartályban való szállítás esetén a *kísérő okmányon,* jól láthatóan, olvashatóan és eltávolíthatatlanul – a Magyarországon forgalomba hozatalra kerülő takarmányok esetén magyar nyelven is – feltüntetésre kerülnek a j*ogszabályban meghatározott információk* az ott meghatározottak szerint. Ezen rendelkezések azzal vannak összefüggésben, hogy az állatokat lehetőleg olyan takarmányokkal etessék meg amelyek *nemcsak az állat, de az ember egészségére sem ártalmasak.*

Növényvédő szer csak akkor hozható forgalomba, ha, a terméken, annak *csomagolásán* vagy a termékhez egyéb módon, attól elválaszthatatlanul rögzített eszközön magyar nyelven feltüntetésre kerülnek a *jogszabályban meghatározott információk* az ott

meghatározottak szerint. A növényvédő szer jelölése *nem tartalmazhat* olyan kifejezést vagy megjelölést, amely a termék veszélyességének nem megfelelő értékelését eredményezheti, így különösen *nem utalhat a termék ártalmatlanságára vagy veszélytelenségére.*

A növényvédő szerek felhasználása azonban közvetlenül *kihat az élelmiszerek, a felhasználók és a környezet biztonságosságára*, így az ezzel kapcsolatos tájékoztatásra (reklámra) vonatkozó részletes szabályokat, és betartásuk hatósági felügyeletét az élelmiszerláncra vonatkozó szabályozás részének kell tekinteni. Erre figyelemmel mondja ki a törvény, hogy a növényvédő szer reklámjának tartalmaznia kell a reklámozott termék *emberi egészségre vagy a környezetre gyakorolt veszélyének egyértelmű megjelölését*. Mérsékelt környezeti veszélyességre kizárólag az ökológiai termesztésben engedélyezett vagy az integrált, környezetkímélő növényvédelemben alkalmazhatónak besorolt készítmény vonatkozásában lehet utalni. *A növényvédő szer reklámjának összhangban kell lennie az engedély tartalmával.*

A közösségi élelmiszer- és takarmányjogi szabályozás egyik fontos alapelve, hogy az azokra vonatkozó szabályrendszer lehetőleg egységes legyen. Csak így biztosítható a *„szántóföldtől az asztalig”* elv gyakorlati érvényesülése. Ha az állatokat – még ha nem is pusztulnak bele – az emberi egészségre hátrányos anyagokkal etetik, az végső soron negatívan hat a fogyasztó egészségére is. Erre figyelemmel az élelmiszerláncra vonatkozó szabályozás - a rendkívül hasonló követelményrendszer miatt is és a szakterület sajátosságainak figyelembe vételével - *együttesen kezeli az élelmiszeripari-, valamint takarmányipari vállalkozásokra vonatkozó előírásokat*.

Élelmiszerek, illetve takarmányok esetén az *elsődleges felelősséget az előállító, illetve az első hazai forgalomba hozó viseli,* de bármelyik élelmiszeripari-vagy takarmányipari-vállalkozás felelőségre vonható, ha a hibát ő okozta, vagy nyilvánvalóan észrevehette volna. Ha hiányos dokumentáció mellett észleli a hatóság a hibát, akkor vélelmeznie kell, hogy tudott a vállalkozó a hibáról, hiszen az előírt dokumentáció hiányában nem is vehette volna át a terméket (ami önmagában is jogsértés). Az ily módon megállapított felelősségi viszonyok alapján kerülnek a szankciók – elsősorban a bírságok – megállapításra.

Az élelmiszer fogyaszthatósági vagy minőség-megőrzési időtartamának megállapítása az *előállító felelőssége*. A fogyaszthatósági, illetve minőség-megőrzési idő lejárta után az élelmiszer *nem hozható forgalomba*, ami a gyakorlatban az élelmiszerek *átcímkézésének a tilalmát* is jelenti.

A takarmányt külső behatásoktól védetten, olyan módon (csomagolóeszközben, tartályban vagy ömlesztve) lehet forgalomba hozni, hogy az biztosítsa a takarmány állat-egészségügyi szempontból *biztonságos felhasználhatóságát és a takarmány minőségének megóvását*. Az etethetőségi, felhasználhatósági vagy minőség-megőrzési idő lejárta után a takarmány az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv *engedélyével* hozható forgalomba. Az engedély kiadásakor a hatóság mérlegeli mindazokat a körülményeket amelyek a takarmányok forgalomba hozatalára általában vonatkoznak.

A *felhasználhatósági idő lejárta után* a növényvédő szer az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv engedélyével hozható forgalomba.

Növényvédő szer csak az ember egészségét, valamint a környezet veszélyeztetését kizáró *biztonságos csomagolásban* hozható forgalomba.

4.4. Az élelmiszerlánc szereplőinek jogai és kötelezettségei

Az élelmiszerláncra vonatkozó hazai szabályozási rendszer külön is foglalkozik az élelmiszerlánc szereplőinek jogaival, illetve kötelezettségeivel. A *felelősségi viszonyok pontos tisztázása* a fogyasztó érdekeit is szolgálja. Az élelmiszerlánc szereplőit megillető jogok, illetve terhelő kötelezettségek rendszere kiterjed:

a) a nyomon követhetőségre
b) a termelő, a földhasználó és a növényvédőszer-engedély jogosultjait terhelő kötelezettségekre,
c) az állattartó, illetve az állatorvos jogaira és kötelezettségeire, valamint
d) az élelmiszer- és takarmány vállalkozások sajátos kötelezettségeire.

Az élelmiszerlánc valamennyi szereplőjét terheli az a kötelezettség, hogy olyan *nyomon követhetőségi eljárást, és naprakész dokumentációs rendszert* működtessenek, amely lehetővé teszi, hogy lánc-szerűen egy lépéssel vissza és előre nyomon lehessen követni az alapanyagok, illetve a kész *termékek útját*. E nyilvántartásokat az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv *ellenőrzi*.

A *termelő, illetve a földhasználó köteles*

a) a zárlati és a vizsgálatköteles nem zárlati károsítókat elpusztítani, azok behurcolását, meghonosodását, *terjedését megakadályozni*;

b) a zárlati károsítók okozta fertőzést vagy annak gyanúját haladéktalanul az élelmiszerlánc-felügyeleti szervnek *bejelenteni*;

c) az *a)* pont alá nem tartozó egyéb károsítók ellen *védekezni*, ha azok más, különösen a szomszédos termelők növénytermelési, növényvédelmi biztonságát vagy az emberi egészséget bármely módon veszélyeztetik, valamint *figyelembe venni* az integrált növénytermesztés alapelveit, továbbá a környezet és a természet védelmét.

A termelőt, illetve a földhasználót tűrési és *együttműködési kötelezettség* terheli az állami és közérdekű védekezéssel megbízott személyek munkavégzése során.

A termelő, illetve a földhasználó tevékenysége során köteles a *méhek védelmére* vonatkozó sajátos előírásokat betartani és ezekkel kapcsolatos bejelentési és tájékoztatási kötelezettségének eleget tenni, valamint környezetkímélő tápanyag-gazdálkodást folytatni.

A *parlagfű elleni védekezést* kívánja segíteni az a rendelkezés, miszerint a földhasználó köteles az adott év *június 30. napjáig* az ingatlanon a parlagfű *virágbimbójának kialakulását megakadályozni, és ezt követően ezt az állapotot a vegetációs időszak végéig folyamatosan fenntartani.*

Az engedélyezett engedélyköteles termékkel *kezelt növényt,* növényi terméket élelmezési és takarmányozási célra csak az *élelmezés-egészségügyi várakozási idő lejártát követően* szabad betakarítani, forgalomba hozni és felhasználni, kivéve, ha az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv az általa végzett vizsgálat alapján igazolta, hogy a növény, illetve növényi termék megfelel a forgalomba hozatal követelményeinek. Harmadik országba a vizsgálatköteles szemes termények az élelmezés-egészségügyi várakozási idő letelte előtt kivitel céljából feladhatók, amennyiben a *cél ország* előírásai azt lehetővé teszik (pl. kóser termékek).

Az állattartással összefüggő követelményrendszer meghatározásakor különbséget kell tenni az állattartó, az állatorvos, és ezen belül a magán-állatorvosi engedéllyel rendelkezőkkel szemben támasztott követelményrendszer között. Az állattartóra, illetve az állatorvosra vonatkozó kötelezettségek meghatározása alapját képezi az egyes EU által folyósított *támogatások igénybevételi feltételei teljesítésével (kölcsönös megfeleltetés- cross compilance) összefüggő ellenőrzéseknek.*

Az állattartó köteles:

a) állata rendszeres *ellátásáról és felügyeletéről* gondoskodni;

b) egyes, jogszabályban meghatározott fajú és létszámú állat tartása esetén *állomány-nyilvántartást vezetni,* továbbá az állatok *állat-egészségügyi felügyeletéről* magán-állatorvossal kötött írásbeli szerződés alapján gondoskodni;

c) az állat állat-egészségügyi felügyeletét ellátó magánállatorvost a tartott állatok fajáról, létszámáról, az állatok tartási helyéről az állattartó tevékenység megkezdésétől számított öt napon belül *tájékoztatni*;

d) az egyedi jelölésre kötelezett állatok esetében az *egyedi jelölésről* gondoskodni;

e) az állatok tartását, tartási helyét, jelölését és mozgatását *bejelenteni* az élelmiszerlánc-felügyeleti szervnek;

f) állata betegségéről vagy annak gyanújáról haladéktalanul *értesíteni* az élelmiszerlánc-felügyeleti szervet, illetve a magánállatorvost, a beteg, illetve betegségre gyanús állatát megvizsgáltatni, járványos állatbetegség esetén az élelmiszerlánc-felügyeleti szervnek, illetve a magánállatorvosnak az állat (állomány) kezelésére és a betegség továbbvitelének megakadályozására adott utasításait végrehajtani, az elrendelt járványügyi intézkedésben foglalt kötelezettségeket teljesíteni;

g) állatának az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv által elrendelt vizsgálatát, kezelését, védőoltását, elszállítását, levágatását, illetve leölését *tűrni*, ezen feladatokat ellátó állatorvos részére *segédszemélyzetről gondoskodni*, és a kárenyhítési kötelezettségének megfelelően *közreműködni*;

h) az állat elhullását vagy kényszervágását az élelmiszerlánc-felügyeleti szervnek, illetve a magán-állatorvosnak *bejelenteni,* és az állati testet *vizsgálatra bemutatni*;

i) a levágott állatát az élelmiszerlánc-felügyeleti szervvel, illetve a magán-állatorvossal *megvizsgáltatni*;

j) állatának *állat-egészségügyi vizsgálata elvégzéséről* saját költségén gondoskodni.

Az *értesítési kötelezettség* kiterjed

a) az állattenyésztésre, szaporításra, vadászatra, halászatra *jogosult* személyre, illetve szervezet *vezetőjére*; továbbá arra, aki

b) a tulajdonos képviseletében az *állattartó telepet (üzemet) vezeti,*

c) aki az állatot *felügyeli*,

d) aki az állatot *gondozza, ápolja, takarmányozza, őrzi*, továbbá arra

e) aki szállításkor az állatot *kíséri*.

Az állat levágása, valamint az állat, az állati eredetű termék vagy az állati eredetű melléktermék szállítása alkalmával az állattartó köteles a közreműködő állatorvost a forgalomba hozatalt befolyásoló körülményekről, így különösen az állat egészségi állapotáról, gyógykezeléséről, takarmányozásáról megfelelően *tájékoztatni,* valamint az előírt *nyilvántartásokat bemutatni.*

Az állattartó jogszabályban meghatározott fajú és létszámú állat tartása esetén az élelmiszerlánc-felügyeleti szervnek engedélyezés, illetve nyilvántartásba vétel céljából köteles *bejelenteni az állattartó hely meghatározott adatait.* E rendelkezés az általános állategészségügyi okokon kívül az egyes közösségi támogatások igénybevételi feltételeként előírt kölcsönös megfeleltetési (cross compilance) szabályok betartásának ellenőrzése miatt is szükséges.

A *méhész* köteles a méhállományok *tartásának helyét, vándoroltatását nyilvántartásba vétel céljából bejelenteni a letelepedés helye szerint illetékes élelmiszerlánc-felügyeleti szervnél*. E bejelentési kötelezettség a földhasználók méhkímélő technológia alkalmazási kötelezettségével is összhangban van. A hatóság egyrészt így tájékoztatást tud adni a földhasználók részére, másrészt pedig ellenőrizni tudja a földhasználóknál a növényvédelmi szabályok betartását.

Amennyiben az *állattartó* azt észleli, hogy állatai közül egyes egyedek a jogszabályban külön *meghatározott betegségben* szenvednek, vagy emiatt hullanak el, *felelős e körülmény bejelentéséért*. Állattartó telep esetében a bejelentés megtételére mindazon személyek kötelesek, akik *az állatok felügyeletét, őrzését, gondozását, ápolását, felvásárlását, levágását, vagy az állati hullák ártalmatlanná tételét foglalkozásszerűen látják el, illetve azok is, akik az állatokkal érintkeznek*. E személyeket a bejelentési kötelezettség teljesítése alól az a körülmény sem mentesíti, hogy a bejelentés megtételére más is köteles. A bejelentést a *magánállatorvosnak vagy a hatósági állatorvosnak* köteles megtenni. A bejelentést szóban, írásban és megbízott útján is meg lehet tenni.

Aki *rendellenesen viselkedő kóbor ebet, macskát vagy vadon élő állatot* észlel, azt szintén köteles bejelenteni.

Az állattartó köteles a hatósági állatorvos intézkedéséig az állatát vagy annak tetemét azon a helyen, ahol a megbetegedést vagy annak gyanúját észlelte, illetőleg ahol az elhullás, levágás vagy leölés történt, *elkülöníteni*.

Közösségi jogi rendelkezések szerint az adott tagállam illetékes szerveinek (Magyarországon az országos főállatorvosnak) kötelezettségre, hogy huszonnégy órán belül *közvetlenül is tájékoztassák a Bizottságot a fertőzésről*. A Bizottság illetékes szervei szükség szerint a bejelentés alapján további járványvédelmi, illetve megelőző intézkedéseket tehetnek.

Az állati eredetű melléktermék – így különösen az elhullott állat tetemének – *tulajdonosa* saját költségén köteles annak elszállításáról, ártalmatlanná tételéről az előírt módon gondoskodni, és erről az élelmiszerlánc-felügyeleti szervet tájékoztatni. E rendelkezés a *„szennyező fizet”* elvének gyakorlati érvényesülését is jelenti. Az értesítési kötelezettség:

a) ha az állati eredetű melléktermék tulajdonosa *ismeretlen vagy ismeretlen helyen tartózkodik*, az állati eredetű melléktermék fellelési helye szerint illetékes *települési (fővárosban kerületi) önkormányzatot*,

b) közterületen a települési (fővárosban kerületi) önkormányzatot,

c) közúton a közút kezelőjét

terheli.

A tulajdonos amennyiben az állati eredetű melléktermék megsemmisítéséről nem saját maga gondoskodik, a megsemmisítéssel kapcsolatban felmerült *költségeket köteles az önkormányzatnak, illetve a közút kezelőjének megtéríteni.*

A bejelentési kötelezettség alá tartozó állatbetegség megelőzése, felderítése és felszámolása során keletkezett állati eredetű melléktermék ártalmatlanná tételéről az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv intézkedik.

Az állattartó *szabadon dönthet* arról, hogy az állatorvosi szolgáltató tevékenységet mely – arra működési engedéllyel rendelkező – magán-állatorvostól veszi igénybe *(szabad magánállatorvos-választáshoz való jog)*.

A magán-állatorvos *köteles* az állattartó részére az állat tartásával, takarmányozásával, egészségi állapotával, a megteendő intézkedésekkel, ezek várható anyagi és jogi kihatásával kapcsolatos legjobb tudása szerint *felvilágosítást adni.* A magán-állatorvos köteles tőle elvárható módon *elsősegélyt nyújtani*, és az állattartót a további állatorvosi szolgáltatás igénybevételének lehetőségéről, illetve kötelezettségéről *tájékoztatni*.

Az állatorvos *jogosult* a törzskönyvezett, valamint a hatályos Európai, illetve a Magyar Gyógyszerkönyvben szereplő *készítmények és anyagok rendelésére*.

Az állatok kötelező egészségvédelmét szolgáló első központi intézkedés a Mária Terézia uralkodása alatt bevezetett és ma is élő *marhalevél* (mercatus, marchat = kereskedelem, áru, piac) jogintézmény volt, amely kettős funkciójában az *állat tulajdonjogát és egészségügyi-járványügyi forgalom-képességét* ("járlat"-levél) hivatott igazolni.

Az állattartó — jogszabályban meghatározott esetekben — a ló, szamár, öszvér, szarvasmarha, bivaly, sertés, juh, kecske, valamint zárt körülmények között tenyésztett, vadon élő, hasított körmű haszonállatok (pl. vaddisznó, dámvad, őz, szarvas, muflon) *tulajdonjogának, illetőleg az állat állategészségügyi forgalomképességének igazolására* köteles marhalevelet váltani. A marhalevél kiváltása előtt az állatot az állategészségügyi és állattenyésztési jogszabályokban előírtak szerint *tartósan meg kell jelölni*.

A marhalevelet díjfizetés ellenében a tartás, szerzés vagy elidegenítés helye szerint illetékes települési önkormányzat, a fővárosban a kerületi önkormányzat jegyzője állítja ki.

A marhalevél mellett egyes állatfajoknál (szarvasmarha, juh) már át lehet térni az EU konform *Egységes Nyilvántartási és Azonosítási Rendszerre (ENAR),* és marhalevél helyett, azzal azonos értékű Nyilvántartási igazoló lapot kell alkalmazni. A BSE és más állatbetegségek megjelenése és a fogyasztók bizalmának megrendülése ugyanis szükségessé tette a közösség tagországaiban az élő állatok és az azokból készült termékek alapos nyomon követhetőségét. E szerint minden szarvasmarhát egyedileg, a jogszabályban leírtaknak megfelelő *füljelzővel* (krotáliával) kell ellátni, és adatait egy központi adatbázisban kell tárolni. Regisztrálni kell továbbá az állat *mozgását*, illetve a későbbiekben *állategészségügyi státusát*.

Az élelmiszer-vállalkozás működése során a külső és a belső környezetnek, az elhelyezésnek, az elrendezésnek, a méreteknek, a berendezéseknek, az eszközöknek, a technológiáknak, a termelési és tárolási kapacitásnak, a felhasznált élelmiszer, illetve élelmiszer-összetevők biztonságosságának, minőségének, az alkalmazott csomagolóanyagok és fertőtlenítőszerek megfelelőségének, illetve biztonságos alkalmazásának, az alkalmazott személyek egészségének, szakképesítésének, illetve szaktudásának alkalmasnak kell lennie az élelmiszer-biztonsági és élelmiszer-minőségi *előírások betartásának folyamatos garantálására*.

Az élelmiszer vállalkozásnak olyan *önellenőrzési, minőségbiztosítási, nyomonkövetési, termék-visszahívási rendszereket* vagy ilyen rendszerek olyan elemeit kell működtetni, amelyekkel biztosítható az élelmiszer *biztonságossága*, megfelelő *minősége, azonosíthatósága és nyomon követhetősége*.

Annak érdekében, hogy az esetlegesen felmerülő veszélyhelyzet esetén haladéktalanul intézkedni lehessen az üzemelés teljes időtartama alatt *jelen kell lennie* egy megfelelő élelmiszer-biztonsági szaktudással rendelkező – azonnali intézkedésre feljogosított, *felelős személynek*.

Az élelmiszer előállítók *gyártmánylap* vezetési kötelezettsége arra szolgál, hogy maga a gyártó, a termék vásárlója, vagy a hatósági ellenőr mindig egyszerűen, gyorsan, pontosan megismerhesse az adott terméket.

Az élelmiszer-előállító *működésének bejelentési kötelezettsége* kellően biztosítani tudja a fogyasztók védelmét. A hatóság azonnal értesül a vállalkozás működésének megkezdéséről. A működés legelső napjaiban ellenőrizheti azt, és ha szükséges, szankciók segítségével felléphet az esetleges hibás gyakorlat (technológia, berendezés, stb.) alkalmazása ellen.

Az élelmiszer-vállalkozó haladéktalanul köteles *bejelenteni* az élelmiszerlánc-felügyeleti szervnek, ha tudomására jut, hogy az általa előállított vagy forgalomba hozott *termék megbetegedést okozott, vagy ennek gyanúja áll fenn*.

4.5. Az élelmiszerlánc-felügyeleti állami feladatok ellátásának rendszere

Az élelmiszerlánc felügyelet ellenőrzési hatáskörébe tartozó termékek esetén a szigorú nyomon követhetőségi rendszerhez a felelősségi viszonyok egyértelmű meghatározása kapcsolódik. A korábbiakban már külön volt szó a termék előállítóinak, forgalmazóinak a felelősségéről. Az élelmiszerlánc felügyelet keretébe tartozó *állami feladatok* ellátása biztosítja azokat a *garanciákat*, amelyek a *fogyasztók egészségének védelmét* is szolgálják. Ezen túlmenően a feladatkörök pontos elhatárolása megteremti annak a lehetőségét, hogy ellenőrzési szempontból ellátatlan területek ne legyenek. Más megközelítésben, az élelmiszerlánc hatósági felügyeletéért felelős szerveknek azokra az ellenőrzési feladataikra kell koncentrálniuk, amelyeket a jogszabályok részükre meghatároznak, más fogyasztóvédelmi és egyéb ellenőrzési hatóságokat e körben az *együttműködési és tájékoztatási kötelezettség* terheli.

A fogyasztók által elvárt biztonsági és minőségi garanciák érvényesítése megköveteli, hogy az állam a *teljes láncra* kiterjedő, folyamatos, független szakhatósági ellenőrzés intézményi és költségvetési feltételeinek biztosításával ne csak az egészséges élelmiszerellátást szavatolja, hanem *köznyugalmi garanciát* nyújtson, így biztosítva azonos feltételeket a piaci szereplők számára.

Az élelmiszerlánc felügyeletéért, valamint azzal összefüggő állami feladatok ellátásáért való felelősség kiterjed a szükséges *intézményi struktúra kialakítására, működtetésére, valamint az ismeretek széleskörű megismertetésére*.

Az élelmiszerláncra vonatkozó szabályozás egységessége abból a felismerésből eredt, hogy a teljes élelmiszerlánc felügyelete a *szükséges garanciák* biztosításának igénye

miatt már nem oldható meg hatékonyan a korábbi, szűk szakterületeket felügyelő elkülönült hatóságokkal (állat-, növény-, közegészségügy), és így a teljes nyomon követhetőséghez egységes, a lánc minél nagyobb részét megfelelően képzett szakemberekkel lefedni képes hatósági szervezet szükséges.

Az élelmiszerlánccal kapcsolatos *ellenőrzési feladatokat*

a) a hatósági felügyelettel kapcsolatos feladatokat az *élelmiszerlánc felügyeleti szerv*, míg

b) az élelmezés és táplálkozás-egészségügyi hatósági feladatokat az *egészségügyi államigazgatási szerv*

látja el.

Az előzőekben foglaltak szerint említett két szerv a hatósági ellenőrzési munkájuk során szorosan *együttműködnek* egymással. Ez az együttműködés biztosítja a fogyasztóvédelmi hatóság számára, hogy az élelmiszerek esetében a *megtévesztő tájékoztatás tilalmára* vonatkozó szabályok megsértése esetén eljárhasson.

Az *élelmiszerlánc-felügyeleti szerv tevékenysége* magában foglalja

a) a növény-, talaj- és agrárkörnyezet-védelem *élelmiszer-biztonsággal* kapcsolatos feladatait,

b) a *zöldség- és gyümölcs*-ellenőrzési feladatokat,

c) a *takarmány-ellenőrzési* feladatokat,

d) az *állat-egészségügyi, élelmiszerbiztonsági- és élelmiszerminőség-ellenőrzési* feladatokat.

Élelmiszerlánc-felügyeleti *állami feladatokat* látnak el

a) az élelmiszerlánc-felügyeletért felelős miniszter (jelenleg az *miniszter)* ,

b) az élelmiszerlánc-felügyelettel kapcsolatos vizsgálatot végző *laboratóriumok,*

c) az élelmiszerlánc-biztonsági *tudományos szerv*,

d) az *élelmiszerlánc-felügyeleti szerv*.

Az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv egyes állami feladatainak elvégzésére kormányrendelet feljogosíthatja a *magán-állatorvost is*. Az állami feladatok elvégzésére feljogosított magán-állatorvos állami feladatainak végzése közben a *Ket. szabályainak alkalmazásával* jár el, ezen tevékenységéért *díjazás* illeti meg. A magán-állatorvos hatósági feladatok ellátására való felhatalmazása - a Ket. szabályaival összhangban - nem államigazgatási feladatot ellátó szerv államigazgatási feladatok ellátásának minősül.

Az *élelmiszerlánc-felügyeletéért felelős miniszter* (miniszter) elsősorban az élelmiszerlánc felügyelettel kapcsolatos *szervezési, szabályozási és nemzetközi kapcsolattartási* feladatokat lát el.

Az élelmiszerlánc-felügyelettel kapcsolatos vizsgálatot végző *laboratóriumok diagnosztikai és más vizsgálatokkal* biztosítják a hatósági munka szakmai hátterét. Az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv a hivatalból indított eljárásaiban hozott döntéseinek megalapozásához szükséges laboratóriumi vizsgálathoz elsősorban állami, az adott vizsgálatra *akkreditált* laboratóriumot vehet igénybe.

Az élelmiszerlánc-biztonsági *tudományos szerv* az érintett hatóságok közötti ellenőrzési és módszertani tevékenység koordinációja mellett *szakmai segítséget nyújt* a szervezési, szabályozási és hatósági feladatok ellátásához.

Az *élelmiszerlánc-felügyeleti szerv szervezési, irányítási, felügyeleti, hatósági ellenőrzési, nyilvántartási illetve engedélyezési feladatokat lát el mely tevékenysége során*

együttműködik az érintett szervekkel. A nyilvántartott adatokból az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv *adatbázist* hoz létre. A vámhatóság az országos vámadatbázishoz hozzáférést biztosít az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv részére, annak hatósági eljárásához szükséges mértékben, melynek során a személyes adatok körébe tartozó adatok közül az érintett *nevét, címét is hozzáférhetővé teszi*.

4.6. Az élelmiszerlánc felügyelettel kapcsolatos hatósági eljárás sajátos szabályai

A *Ket. (*Az általános közigazgatási rendtartásról szóló 2016. évi CL. törvény) *általános szabályai fő szabályként vonatkoznak az élelmiszerlánc-felügyelettel összefüggő hatósági eljárásokban.* Figyelemmel azonban arra, hogy az adott szakterületen belül részben a közösségi jogszabályok, részben pedig a vizsgálandó szakterület sajátosságai miatt speciális igényeknek kell megfelelniük, erre figyelemmel a törvény az *általánostól eltérő eljárási szabályokat* állapít meg néhány területen. Ezek a kivételek általánosságban a laboratóriumi vizsgálatokkal kapcsolatosak, illetve élelmiszerek fogyaszthatóságával, húsvizsgálattal függnek össze: elsősorban a *nem pontosan meghatározható ügyintézési* (laboratóriumi vizsgálati) *időtartam* tekintetében egyes ügyfajtákban szükséges az általános szabályoktól eltérni.

Az élelmiszerlánc felügyelete során hozott egyes közigazgatási döntések esetében a *közigazgatási úton történő jogorvoslat lehetőségét a törvény kizárja.* Bizonyos esetekben a védekezés szükségessége megköveteli a *gyors végrehajtást*, Erre figyelemmel rendelkezik úgy a törvény, hogy az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv *védekezést és járványügyi intézkedést* elrendelő határozata *fellebbezésre való tekintet nélkül végrehajtható*.

A védekezésre kötelező, valamint a közérdekű védekezést elrendelő határozat *hirdetmény útján közölhető* akkor is, ha a termelő ismeretlen. Az állami védekezést, járványügyi intézkedést elrendelő határozat hirdetmény útján is közölhető nagyszámú ügyfél érintettsége esetén, továbbá, ha az intézkedés célját a kézbesítésből adódó késedelem veszélyeztetné.

A miniszter *rendkívüli élelmiszerlánc-eseményre* vonatkozó,

a) adatszolgáltatásra - így a személyes adatok körében név, cím, elérhetőség megadására - kötelező,

b) termék vagy termékcsoport *felhasználását, forgalmazását felfüggesztő, illetve megtiltó*,

c) állat-járványügyi intézkedést tartalmazó,

d) növény-egészségügyi *zárlati intézkedést* tartalmazó, valamint

e) a *nagy gazdasági kárral fenyegető, illetve a nemzetközi kereskedelmet fenyegető állatbetegség leküzdése érdekében* hozott

határozatát *két országos napilapban, és a közszolgálati televízióban és rádióban kell közzétenni.* Az így közzétett határozat fellebbezésre tekintet nélkül *azonnal végrehajtandó*. A határozat közlése időpontjának az *első közzététel időpontja* minősül.

A törvény *külön jogosítványokat* ad mind a hazai hatóságok, mind pedig az Európai Bizottság ellenőrei részére. Ezek szerint az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv helyszíni ellenőrzésre feljogosított köztisztviselője, valamint jelenlétében az Európai Bizottság szakértője és az általa kijelölt szakértő az ellenőrzés során jogosult

a) az ellenőrzött helyiségbe, illetve létesítménybe *belépni;*

b) berendezéseket, eszközöket, technológiai folyamatokat *ellenőrizni*;

c) az ellenőrzés tárgyát képező vagy azzal kapcsolatos iratokat, dokumentációt, adathordozókat - az adatvédelemre, valamint a titoktartásra vonatkozó külön jogszabályok figyelembevételével - *megismerni és azokról másolatot, illetve kivonatot készíteni*;

d) eljárása dokumentálására a helyszínen *kép-, illetve hangfelvételt készíteni*;

e) eljárásához szükséges vizsgálatok elvégzése céljából *térítésmentesen mintát* venni;

f) hatósági mintavétel esetén az ügyfél kérésére *ellenmintát venni*;

g) élelmiszerlánc-esemény elhárítása érdekében a *lezárt terület felnyitásával,* az ott tartózkodó *személyek akarata ellenére is* a lezárt ingatlanok területére, üzlethelyiségbe, üzemi helyiségbe *belépni* akkor is, ha azok egyidejűleg *lakás céljára* szolgálnak, továbbá *szállítóeszközöket, dokumentációt ellenőrizni*.

Az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv hatósági eljárása során *próbavásárlást* (ideértve az interneten történő vásárlást is) végezhet. A próbavásárláshoz az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv *közreműködő személyt* vehet igénybe. A közreműködő személy részére a közreműködést igénybe vevő élelmiszerlánc-felügyeleti szerv *megbízólevelet* állít ki, amely tartalmazza a közreműködő nevét, továbbá azt, hogy mely forgalmazónál milyen típusú ellenőrzésben vehet részt. A közreműködő személyre az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv *ügyintézőjére vonatkozó kizárási szabályokat* kell alkalmazni. Próbavásárlás esetén az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv az ellenőrzési jogosultságát a próbavásárlás befejezésekor *igazolja*, ezzel egyidejűleg a forgalmazó képviseletében eljáró személy a termék visszavétele mellett köteles a *vételárat visszatéríteni*. Ha a próbavásárlással lefolytatott hatósági ellenőrzés során a termék károsodik, részben vagy egészben megsemmisül, a vételár *eljárási költségnek* minősül. A próbavásárlás során szerzett adatok a feltárt jogsértés miatt indított *hatósági eljárást megalapozó bizonyítási eszközül* szolgálnak.

Amennyiben pl. *élelmiszerhamisítás, vagy rossz minőségű termék forgalomba hozatala miatt büntetőeljárás indult* arra is lehetőség van, hogy az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv hatósági eljárásához és tájékoztatási kötelezettségének teljesítéséhez szükséges mértékben *megismerhesse büntetőeljárások adatait, tárgyi bizonyítékait.*

A *kérelemre indult* engedélyezési és ellenőrzési eljárásokért, valamint *marhalevél kezelésért* a külön jogszabályban meghatározott mértékű *igazgatási szolgáltatási díjat* kell fizetni. A meg nem fizetett díj *adók módjára behajtandó köztartozásnak* minősül.

A hivatalból indított eljárások költségeit az állam viseli.

4.7. A járványokkal és kártevők felszaporodásával kapcsolatos intézkedések és a kártalanítás szabályai

Az élelmiszerlánc felügyelettel kapcsolatos tevékenység szerves része mind a hazai, mind pedig a nemzetközi kereskedelemnek. Az élelmiszerláncba tartozó termékek esetében kiemelt figyelmet kell fordítani egyrészt a szabad kereskedelemmel összefüggő feltételek biztosítására, másrészt viszont azon veszélyforrások megelőzésére, illetve elhárítására, amelyek éppen az élelmiszerek nemzetközi kereskedelméből adódnak. A károsítók behurcolásának, elterjedésének megakadályozása nem csak egy ország illetékes hatóságának a feladatát képezi, hanem adott esetben *széleskörű nemzetközi együttműködést* követel meg az illetékes hatóságok és más szervek között. Erre figyelemmel minden ország kialakítja azt a saját *nemzeti intézmény és végrehajtási eszközrendszerét*, amely az előzőekben jelzett követelmények teljesítéséhez elengedhetetlen. A növények károsítói megjelenésüket és kártételi veszélyüket tekintve természetes úton terjedve, kereskedelmi tevékenység részeként terjesztve, emberi mulasztás révén vagy egyéb környezeti hatásra válhatnak olyan gazdasági, illetve közegészségügyi tényezővé (járvány, gradáció), ami állami beavatkozást tehet szükségessé. Ennek két formája: az *állami és a közérdekű védekezés*. A kiemelt gazdasági kockázatra való tekintettel az állami és a közérdekű védekezés hatósági határozattal elrendelt végrehajtása ellen a *fellebbezésnek halasztó hatálya nincs*.

A járványokkal és a kártevők felszaporodásával kapcsolatos *intézkedések* az alábbiakat foglalják magukba:

a) növény-egészségügyi intézkedések,
b) állami védekezés
c) közérdekű védekezés
d) állategészségügyi intézkedések
e) kártalanítás.

Magyarország nemzetközi egyezményekben kötelezettséget vállalt arra, hogy *mind a hazai növénytermesztésnél mind pedig a nemzetközi kereskedelemben* biztosítja a növények, növényi termékek és egyéb vizsgálatköteles szállítmányoknak növény-egészségügyi ellenőrzését. Annak érdekében, hogy az egyes károsítók behurcolását, elterjedését és felszaporodását meg lehessen akadályozni, kártételüket csökkenteni lehessen, valamint populációjukat fel lehessen számolni, *hatékony igazgatási eszközrendszer* szükséges. E jogköröknek kiterjednek az egyes vizsgálat köteles termékek termelésére, szállítására, raktározására, forgalmazására, valamint felhasználására. A rendelkezések összességükben *korlátozhatják a tulajdonnal való szabad rendelkezési jogot, a mozgás, illetve a vállalkozói tevékenységet*.

Mindezekre figyelemmel a károsító természetéhez és elterjedtségéhez mérten, a veszély elhárításához szükséges mértékben és ideig az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv az alábbi *növény-egészségügyi intézkedéseket* hozhatja:

a) fertőtlenítést, megsemmisítést rendelhet el, amelynek érdekében meghatározott szerek, eszközök, illetve *eljárások alkalmazását előírhatja vagy betilthatja*;

b) javaslatot tehet *védett zónák* kijelölésére;

c) térítés ellenében történő *közcélú munkavégzést,* a létesítmény, a szállító-, növényvédő és más *eszközök, valamint anyagok igénybevételét* rendelheti el;

d) fogékony növényfajok, illetve fajták *termesztését korlátozhatja, betilthatja*;

e) károsítók, valamint a fertőzés közvetítését lehetővé tevő *tárgyak szállítását, forgalomba hozatalát és tárolását betilthatja, korlátozhatja, engedélyhez, illetve bejelentéshez kötheti;*

f) zárlati károsítók vagy Magyarországon nem honos szervezetek *tenyésztését és tartását, valamint a velük való munkát betilthatja, korlátozhatja, engedélyhez, illetve bejelentéshez kötheti;*

g) a károsítók behurcolásának és elterjedésének megakadályozására, előfordulásának, felszaporodásának figyelemmel kísérésére és a *védekezési intézkedések megtételére kötelezhet;*

h) a fertőzött, fertőzésgyanús vagy fertőzés által veszélyeztetett területeken meghatározott károsítóktól való *mentesítésre, illetve mentesen tartásra kötelezhet*;

i) korlátozhatja a fertőzött, a fertőzésgyanús vagy a fertőzésveszélynek kitett ingatlanok, földterületek mezőgazdasági célú *használatát, hasznosítását,* valamint az ilyen földterületeket *növény-egészségügyi zárlat alá helyezheti*;

j) meghatározott károsítókkal való fertőzés vagy a fertőzés gyanúja esetén, illetve egyes károsítókkal szembeni rezisztenciavizsgálat eredményétől függően *betilthatja vagy korlátozhatja olyan növényi részek forgalomba hozatalát, amelyek köztermesztés céljára nem alkalmasak;*

k) elrendelheti növények vagy növényi termékek tárolására, raktározására szolgáló földterületek, épületek, építmények, helyiségek vagy tartályok *fertőtlenítését, mentesítését vagy megtisztítását*, és ennek érdekében meghatározott anyagok, eszközök vagy eljárások használatát előírhatja vagy betilthatja;

l) állami-, vagy közérdekű védekezést rendelhet el.

A zárlati és a vizsgálatköteles nem zárlati károsítóval fertőzött területet, növényt, növényi terméket és az azt tartalmazó szállítmányt, raktárt, eszközt növény-egészségügyi zárlat alá kell helyezni, illetőleg behozatalnál a *szállítmányt vissza kell utasítani* attól függetlenül, hogy az rendelkezik növény-egészségügyi bizonyítvánnyal.

Az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv a károsítóval erős mértékben fertőzött szaporítóanyag behozatalánál a szállítmányra *növényvédelmi korlátozást rendelhet el, illetve azt visszautasíthatja.*

Az állami védekezés elrendelésének szükségességét a zárlati károsítók megjelenése miatt *termelőn kívül álló okból* előállt *jelentős nemzetgazdasági érdek* potenciális kártételi veszély, illetve járvány- és gradáció-elhárítás indokolhatja. E védekezés *állami feladatnak* minősül, költségeinek fedezetéről a *központi költségvetésben* kell gondoskodni.

Az állami védekezést elrendelő *határozatban a termelők, földhasználók megnevezése mellőzhető*, ugyanakkor rendelkezni kell az érintett *közigazgatási területről*, továbbá a *fertőzés megszüntetésének módjáról és határidejéről is*.

Közérdekű védekezést kell elrendelni, ha a *föld használója* - annak hiányában tulajdonosa - *védekezési kötelezettségének az azt elrendelő hatósági határozat ellenére sem tesz határidőre eleget.* A közérdekű védekezés olyan állami beavatkozás, amely nem mentesíti a földhasználót és a termelőt a helyette elvégzett növényvédelem *költségeinek megtérítése* alól. A növényvédelmi mulasztásnak minden esetben *szankcióval is* párosulnia kell azon gazdálkodói gyakorlat kialakulása ellen, hogy a termelő vállalkozói kockázatán túlmutató felelősség ne legyen jogkövetkezmények nélkül az államra hárítható.

Figyelemmel arra, hogy Magyarországon az utóbbi években jelentősen elszaporodott a *parlagfű,* amely a lakosság jelentős hányadánál allergiás tüneteket is okoz, ezért indokolt ellene a szigorú igazgatási eszközök alkalmazásával is fellépni. Parlagfű elleni *közérdekű védekezést* kell elrendelni, ha a földhasználó parlagfű elleni védekezési kötelezettségének nem tesz eleget. A kötelezettség teljesítésének helyszíni ellenőrzéséről a *földhasználó előzetes értesítése mellőzhető*.

A parlagfű elleni közérdekű védekezést elrendelő határozatot - ha a közlés más módja az azonnali végrehajtáshoz fűződő érdeket veszélyeztetné - *hirdetmény útján is* lehet közölni. A határozat *fellebbezésre tekintet nélkül azonnal végrehajtható*.

A közérdekű védekezés elvégzése során a hatóság, valamint a közérdekű védekezést elvégző *vállalkozó* feladata végrehajtásának keretei között az érintett területre *beléphet, ott a szükséges cselekményeket elvégezheti*. Erre való jogosultságát kérésre köteles *igazolni*. A közérdekű védekezést a hatóság a *lezárt terület felnyitásával, az ott tartózkodó személyek akarata ellenére is megtarthatja, illetve elvégeztetheti.*

Ha a parlagfű elleni közérdekű védekezést kultúrnövény károsodása nélkül nem lehet elvégezni, a parlagfű elleni közérdekű védekezés abban az esetben rendelhető el, ha az adott területen a *kultúrnövény tőszáma nem éri el az agronómiailag indokolt tőszám 50%-át és a parlagfűvel való felületi borítottság a 30%-ot meghaladja.* A parlagfű elleni közérdekű védekezés során az érintett kultúrában okozott *károkért a földhasználó kártalanításra nem tarthat igényt.*

A törvény meghatározza a *járványügyi intézkedéseket*, amelyeket a bejelentendő állatbetegségek kezelése érdekében alkalmazhat a hatóság. A járványügyi intézkedések köre kiterjed a *földterület, jármű, épület, berendezés, eszköz és anyag igénybevételének, és a gazdálkodó szervezetek közreműködésre kötelezésének* a lehetőségével. A bejelentési kötelezettség alá vont betegségek körét miniszteri rendelet szabályozza.

A védekezés hatékonysága érdekében *rendkívüli járványveszély* esetében a *rendőrség* külön jogszabályban foglaltak szerint segíti az állat-egészségügyi hatóság munkáját.

Az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv többek között az alábbi *állat-járványügyi intézkedéseket* rendelheti el a veszély elhárításához szükséges mértékben és ideig: elkülönítés; megfigyelési zárlat (hatósági megfigyelés); forgalmi korlátozás; helyi zárlat; védőoltás; állatleölés (leöletés); fertőtlenítés; földterület, jármű, épület, berendezés, eszköz és anyag igénybevétele, használata.

Az állat-járványügyi intézkedések közül *egyszerre több is elrendelhető*.

Miután egyes intézkedések az adott településen lakó polgárok mozgását, illetve vállalkozások működését alapvetően érintik, ezért azok elrendeléséről egyidejűleg az *érintett település önkormányzatát is értesíteni kell*.

Figyelemmel arra, hogy a nemzetközi kereskedelembe kerülő egyes áruk alkalmasak az országok, illetve a kontinensek között a fertőzés nemkívánatos továbbterjesztésére, ezért az ellenük való hatékony fellépés érdekében a *miniszter megtilthatja* az élő állat, állati eredetű termék és élelmiszer, takarmány, továbbá járványos állatbetegség terjesztésére alkalmas egyéb áru *Magyarország területéről történő kiszállítását, behozatalát, illetve a betegség terjedésének megállításához, valamint a betegség felszámolásához szükséges állat-járványügyi intézkedéseket foganatosíthat.*

A magánállatorvos járványos állatbetegség gyanúja esetén a járványveszély elhárítása érdekében köteles az adott helyzetben *tőle elvárható módon a szükséges intézkedéseket megtenni*, valamint a további intézkedésre jogosult szervet haladéktalanul *értesíteni*. Járványveszély esetén a magánállatorvos - a Magyar Állatorvosi Kamarával kötött megállapodás szerint - az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv által *közcélú munkavégzésre* - díjfizetés és költségtérítés ellenében - igénybe vehető. A magánállatorvos a közcélú igénybevételnek *köteles eleget tenni*.

A zárlati károsítók okozta fertőzés rendszerint a növény, növényi termék használati értékének rövid időn belüli teljes *elvesztéséhez, pusztulásához* vezet, eközben azonban a fertőzés továbbterjedésének a veszélye is fennáll a környezetben előforduló egyéb, illetve gazdasági növények fogékonysága miatt. Így olykor a fertőzés biztonságos felszámolása nem csak a közvetlen fertőzési góc megsemmisítését, hanem a vele érintkező, illetve a környezetében előforduló gazdasági értékek elvesztését is jelenti. Ennek a valószínűsége különösen akkor áll fenn, amikor a zárlati károsító ellen nincs hathatósan bevethető más eljárás. Ebben az esetben az árutermelők részleges kártalanításra tarthatnak igényt. A részlegesség elvének célja az, hogy az árutermelő rendszeresen figyelemmel kísérje gazdasági növényeinek állapotát, a zárlati fertőzés gyanúját mihamarabb bejelentse és ezzel a legnagyobb mértékű *kármegelőzést* lehessen elérni.

Amennyiben a károsult a kár bekövetkezésében aktív tevékenységével, vagy mulasztásával *maga is hozzájárult*, részére az állami intézkedés miatt *nem jár kártalanítás*. A törvény részletesen is felsorolja azokat az eseteket, amelyek a kártalanításból való kizárást eredményeznek.

A kártalanítás összege az állat, anyag, eszköz vagy tárgy *forgalmi értékéhez* igazodik, viszont *nem terjed ki az elmaradt haszonra.* Amennyiben a kártalanításra földterület, épület jármű, berendezés, eszköz, anyag vagy vágóhíd vagy állati eredetű melléktermékek kezelését végző üzem használatából ered, a kártalanítás a *tényleges igénybevételhez, illetve közreműködéshez* igazodik.

4.8. Jogkövetkezmények

Az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv által lefolytatott ellenőrzések, illetve tett intézkedések végrehajtása csak megfelelő jogkörök egyidejű biztosítása mellett lehet hatékony. Az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv jogszabálysértés, illetve hatósági határozatban foglaltak megsértése esetén

a) *intézkedést* hozhat,

b) *bírságot* szabhat ki vagy

c) *figyelmeztetésben* részesíti az eljárás alá vont jogi személyt, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezetet vagy természetes személyt.

A jogkövetkezmények alkalmazására speciális elévülési szabályok vonatkoznak. Ezek szerint jogkövetkezmény alkalmazásának nincs helye, ha a cselekménynek az élelmiszerlánc-felügyeleti *szerv tudomására jutásától számított egy év, illetve a cselekmény elkövetésétől számított három év eltelt*. A határidő számításakor a jogorvoslati eljárás időtartamát nem kell figyelembe venni.

Az élelmiszerlánc-felügyelettel kapcsolatos intézkedések döntően egy adott *gazdasági vállalkozás jövőbeni gazdasági tevékenységének korlátozásán keresztül* szankcionálnak. Ez az intézkedés kiterjedhet a vállalkozás üzemi területére, de adott esetben az *elkövetés eszközére is.* Ezen intézkedések összességükben alkalmasak lehetnek a megfelelő visszatartó erő elérésére. Korábbiakban az államot jelentős kár érte az elkobzott áru megsemmisítésének meg nem fizetett költségei miatt. A új szabályozás, viszont felhatalmazza az eljáró hatóságot a *szállítójármű visszatartására* mindaddig, amíg a szállítmányával kapcsolatos zárolási, elkobzási és ártalmatlanítási eljárás be nem fejeződik, illetve annak költsége megfizetésre nem kerül.

Az eljáró hatóság által alkalmazott intézkedéseknek mindig *összhangban kell lenniük a jogsértés súlyával, a jogsértésben rejlő kockázattal, valamint a jogsértés jellegével*. Így pl. a lakosság szélesebb körét veszélyeztető, vagy rendszeresen ismétlődő jogsértés esetén az intézkedésnek mindenképpen szigorúbbnak kell lenni, mintha csak egyedi, vagy véletlenszerű magatartás okozott volna jogsértést.

Mindezen elvekre figyelemmel az élelmiszerlánc-felügyeleti szerv többek között a következő *intézkedéseket* hozhatja:

a) tevékenység végzését határozott időre, teljesen vagy részlegesen *felfüggesztheti, korlátozhatja, a működést megtilthatja, az újbóli működést feltételhez kötheti*;

b) vállalkozás, létesítmény *működési engedélyét* feltételhez kötheti, módosíthatja, felfüggesztheti, visszavonhatja, illetve kezdeményezheti annak visszavonását;

c) vállalkozás, létesítmény *nyilvántartásba vételét* feltételhez kötheti, határozott időre vagy véglegesen megtagadhatja, a vállalkozást, létesítményt törölheti nyilvántartásából;

d) élelmiszert *emberi fogyasztásra alkalmatlannak* minősíthet;

e) elrendelheti eszköz, tárgy, anyag *zár alá vételét,* ártalmatlanítását, szállítójárművet visszatarthat mindaddig, amíg a szállítmányával kapcsolatos zárolási, és ártalmatlanítási eljárás be nem fejeződik, illetve annak költsége megfizetésre nem kerül.

Az élelmiszerlánc-felügyeleti tevékenységgel kapcsolatos jogkövetkezményekre vonatkozó általános alapelvekből következik, hogy jogsértések esetén a kiszabandó bírság összege nemcsak önmagában a jogsértés súlyosságával, a jogsértéssel elért előnnyel, és a jogsértéssel érintett fogyasztók veszélyeztetésének mértékével egybevetve kerüljön megállapításra, de *igazodjon a jogsértő vállalkozás gazdasági méretéhez is.* A vállalkozás gazdasági méretét a nettó árbevétel alapján állapítják meg. Erre figyelemmel a bírság összege elérheti akár a 100 millió forintot is. A nagyobb gazdasági erő nagyobb kár-, illetve veszély okozási képességgel is jár, hiszen a termékek ebben az esetben a fogyasztók széles köréhez érnek el. A másik szempont viszont az, hogy a bírság összege ne lehetetlenítse el egy adott vállalkozás gazdasági tevékenységét. Fő cél, hogy a bírságnak *kellő visszatartó ereje* legyen a jövőbeni jogsértésekre.

Amennyiben a bírság kiszabására okot adó körülmény az adott vállalkozásnál *ismételten* fordul elő, ebben az esetben *emelt összegű bírságot kell kiszabni*.

A kiszabott bírságot az azt kiszabó határozat közlésétől számított tizenötödik napig kell megfizetni. A meg nem fizetett bírság, valamint a késedelmi pótlék *adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül.*

Az eljáró hatóság jogszabálysértés, illetve a hatósági határozatban foglaltak megsértése esetén *növényvédelmi bírságot, takarmány-ellenőrzési bírságot, élelmiszer-*

ellenőrzési bírságot, illetve élelmiszerlánc-felügyeleti bírságot szabhat ki. A bírság kiszabásánál figyelembe veendő tényállásokat részletesen jogszabályok állapítják meg.

Új rendelkezés a bírság megfizetéséért való *személyes felelősség.* Amennyiben a jogi személyre, vagy a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezetre kiszabott bírságot a kötelezett nem fizeti meg és azt tőle nem lehet behajtani, a bírság megfizetésére a jogsértés elkövetése idején helytállni köteles *tagot, vezető tisztségviselőt*, illetve azt a személyt kell kötelezni, aki a jogi személy vagy a jogi személyiséggel nem rendelkező gazdálkodó szervezet kötelezettségeiért a törvény alapján felel.

4.9. Kötelező előírások és ajánlott szakmai irányelvek gyűjteményei

Magyarországon az élelmiszer-szabályozásban biztosítani kell a *nemzetközi szervezetek* – mindenekelőtt a FAO/WHO Codex Alimentarius – előírásainak, illetve ajánlásainak figyelembevételét. A magyar Codex munka szakmai irányítása a *Codex Alimentarius Magyar Nemzeti Bizottság* feladata. A Codex Alimentarius Magyar Nemzeti Bizottság 15 tagból áll.

Az élelmiszerekre vonatkozó horizontális-, illetve vertikális szabályokhoz kapcsolódnak az un. *nem kötelező szabályok*. A fogyasztói érdekek védelme, valamint a piaci verseny tisztasága tette indokolttá azon szabályrendszer megalkotását, amely az érintettek széles konszenzusát tükrözi. Ez annyi tesz, hogy ezen szabályok betartása az *önkéntes jogkövetés* keretében történik.

Az élelmiszerekre vonatkozó kötelező előírásokat és ajánlásokat a *Magyar Élelmiszerkönyv* tartalmazza, melynek:

a) *I. kötete* az Európai Közösség irányelveinek átvételével készült előírásokat és nemzeti termékleírásokat,

b) *II. kötete* a nemzetközi szervezetek ajánlásait és a hazai adottságok figyelembevételével készült ajánlott irányelveket,

c) *III. kötete* – a Hivatalos Élelmiszer-vizsgálati Módszergyűjtemény – az Európai Közösség irányelveinek átvételével készült vizsgálati módszer-előírásokat, továbbá ajánlott magyar nemzeti szabványokat (MSZ), illetve ajánlott vizsgálati módszer irányelveket

tartalmazza.

A Magyar Takarmánykódex a *takarmányok előállítására, forgalmazására, felhasználására, szállítására vonatkozó nem kötelező előírások és szakmai irányelvek gyűjteménye.* Az ajánlott szakmai irányelvek és takarmány-vizsgálati módszerek egy helyen, átlátható módon való közreadása segíti mind a takarmány felhasználók, mind pedig a hatósági ellenőrzést végzők munkáját.

A Nemzetközi Állatjárványügyi Hivatal (OIE) - melynek Magyarország alapító tagja - rendszeresen kiadja a Szárazföldi és Vízi állatok Állat-egészségügyi Kódexet (Terrestrial and Aquatic Animal Health Code), melynek alkalmazása számos Közösségen belüli szabályozás alapját képezi, közvetlen hivatkozással. Előírásainak, illetve ajánlásainak figyelembevételét az élelmiszer-, illetve takarmány területen évek óta *alkalmazott gyakorlat* szerint, továbbá a korábbi egységes állat-egészségügyi szabályzatok kézikönyv-szerű alkalmazhatósága indokolja.

A Növényvédelmi Módszertani Gyűjtemény a növényvédő szerek engedélyezésével kapcsolatos *kötelező előírások és ajánlott szakmai irányelvek gyűjteménye,* amely a hazai és közösségi előírások egységes szerkesztéssel történő összefoglalásával a jogalkalmazók napi munkáját könnyíti meg.

4.10. A személyes adatok védelme és a közérdekű adatok nyilvánossága

A közérdekből nyilvános adatok köre elsősorban a növényvédelemben, illetve az állatgyógyászatban használt készítmények *biztonságára* vonatkoznak. Az adatok nyilvánosságra hozatalának célja a *fogyasztók védelme,* elsősorban biztonsági szempontból.

Az élelmiszerlánc-felügyeleti szervet *tájékoztatási kötelezettség* terheli élelmiszerláncban bekövetkezett események, illetve jogsértések esetén. Adott esetben a *jogsértő vállalkozás cégneve és címe is nyilvánosságra hozható.* Ebben az esetben a nyilvánosság prevenciós célt szolgál, hiszen egy vállalkozás *üzleti jó hírnevét és így piaci pozícióit érintheti*, ha róla kedvezőtlen adatok kerülnek nyilvánosságra.

Szintén a nyilvánosság, mint preventív szabályozási eszköz kerül alkalmazásra abban az esetben, amikor a törvény lehetővé teszi azt, hogy amennyiben egy vállalkozó tevékenységét intézkedésként felfüggesztették, akkor a hatóság e körülményről a felhasználókat *kérelemre tájékoztatja*. A vállalkozó pedig köteles a felfüggesztés tényét az adott létesítményen jól látható helyen *kifüggeszteni*.

A nyilvánosságra hozható adatok körét a törvény részletesen felsorolja. Figyelemmel arra, hogy a nyilvánosságra kerülő adat, azonnal végrehajtható határozaton alapul, ez is biztosítja a jogsértéstől való megfelelő visszatartó erőt.

Jogszabályok:

2008. évi XLVI. törvény az élelmiszerláncról és hatósági felügyeletéről

2008. évi XLVII. törvény a fogyasztókkal szembeni tisztességtelen kereskedelmi gyakorlat tilalmáról

221/2008. (VIII. 30.) Korm. rendelet a parlagfű elleni közérdekű védekezés végrehajtásának, valamint az állami, illetve a közérdekű védekezés költségei megállapításának és igénylésének részletes szabályairól

5. Szőlőtermeléssel, borászattal kapcsolatos szakigazgatási feladatok

5.1. A borpiaci rendtartásra vonatkozó szabályozás rendje

Az EU a 1308/2013/EU az egységes közös piacszervezésről szóló rendelet elfogadásával célul tűzte ki, hogy az eddig külön szabályozott termékpálya rendtartásokat egységes rendbe foglalja. Az EU borpiaci rendtartására vonatkozó szabályozás *integrálódása az EU egységes piaci rendtartásainak szabályozási struktúrájába* egyben azzal a következménnyel is járt, hogy a borpiaci rendtartást szabályozó tanácsi illetve bizottsági rendeletek az egységesség jegyében valamennyi tagállamban – így Magyarországon is – *közvetlenül és kötelezően alkalmazandó* rendelkezéseket állapítanak meg. A *tagállami* szabályozási hatáskör gyakorlatilag a közösségi bor joganyag nemzeti hatáskörbe utalt *végrehajtási* szabályaira korlátozódik. E szabályozási struktúra a gyakorlatban azt is jelenti, hogy a jogalkalmazók (hatóságok, szőlő termelők, borpiaci szereplők, bíróságok) *együtt kell hogy alkalmazzák a közösségi illetve nemzeti joganyagot.*

Az EU szőlészetre, borászatra vonatkozó *közös piacszabályozása*– a következő területeken érvényesül:

a) szőlőtermelési potenciál, beleértve a új telepítési és újratelepítési jogokat;
b) a borágazatban érvényesülő támogatási programokra;
c) az eredetmegjelölésre, a földrajzi jelzés valamint a hagyományos kifejezések alkalmazására,
d) a cimkézésre, valamint a bor kiszerelésére
e) a borászati eljárásokra
f) a borszőlő termelésére,
g) a borágazatban működő termelői és szakmaközi szervezetekre
h) a szőlőkataszterre,
i) a borágazat kötelező jelentéstételi rendjére
j) a borpiaci rendtartásnak az integrált igazgatási és ellenőrzési rendszerrel való összeegyeztethetőségére.

A hazai jogi szabályozás (2020. évi CLXIII. törvény a szőlészetről és borászatról, valamint a 26/2021. (VII. 29.) AM rendelet a szőlő- és bortermelés részletes szabályairól)szervesen illeszkedik az EU szőlészettel, borászattal kapcsolatos rendelkezéseihez azzal, hogy azokat *kiegészítik.*

A hazai jogi szabályozás egyik legfőbb célkitűzése, hogy az uniós követelményekre alapozva az ágazat stratégiai érdekeit, a hazai szőlőtermesztési és borkészítési sajátosságokat figyelembe véve olyan *nemzeti szabályozást* alakítson ki, amely a közösségi jog által biztosított lehetőségeket kihasználja és *kedvező feltételeket* teremt az ágazat szereplői számára. Napjainkban azonban a 120 ezer hektáros terület 60-70 ezer hektárra csökkent, ami nem csak hazai, hanem európai tendencia is.

A borpiaci rendtartásra vonatkozó jogi szabályozási rend több, az eddigi hazai jogalkotásban, illetve jogalkalmazásban még nem alkalmazott újdonságot vet fel. Az

eredetvédelem legfontosabb *alapdokumentuma a termékleírás*, amelyet végső soron a Bizottság fogad el, és tesz közzé. A közzétételre részben a Bizottság Hivatalos Lapjában (OJ) és részletesen csak az interneten kerül sor. Már az elfogadási rend is sajátos. A tagállam illetékes hatóságának ugyanis előzetesen véleményeznie kell a termékleírásban foglaltakat, és javaslatával együtt azt meg kell küldeni jóváhagyásra a Bizottságnak. Akinek a termékleírásban foglaltakkal kapcsolatban tartalmi észrevétele van, meghatározott határidőn belül sajátos jogorvoslattal, *kifogással* élhet. A Bizottság a kifogásban foglaltakat a termékleírással kapcsolatos döntése meghozatalakor mérlegeli. Eljárásjogi szempontból ebben az esetben nem beszélhetünk a hagyományos közigazgatási hatósági eljárásrendről, hiszen a végső döntést nem az illetékes tagállami szerv hozza meg.

A szőlő aranyszínű sárgaságot okozó betegsége a szőlő egyik legveszélyesebb zárlati károsítója, amely bejelentési kötelezettség alá tartozik. E betegség napjainkban (2025) igen komoly odafigyelést érdemel, mivel nincs ellene megfelelő védekezési mechanizmus, csak a szőlőtőkék kivágása. A kormány e károk elhárításához támogatást nyújt.

5.2. Az integrált szőlészeti és borászati nyilvántartó rendszer

A borpiaci rendtartás eredet-, illetve fogyasztóvédelmi szempontokra is figyelemmel rendelte el, hogy a tagállamok működtessenek egy *integrált szőlészeti és borászati nyilvántartó rendszert,* amely a további ellenőrzések lefolytatásához szükséges adatokat is tartalmazza. Az integrált rendszer részét képezi a szőlő, illetve bortermelőnként vezetett *gazdasági akta* is. Az integrált nyilvántartási rendszerben szereplő egyes adatok rögzítésre kerülnek a hegyközségek által vezetett *Hegyközségi Információs Rendszer*-ben (HEGYIR), valamint a hegyközségi tanácsok által vezetett a *Borvidéki Információs Rendszer*-ben (BORIR) is.

A gazdasági aktát a *szőlőültetvény vagy borászati üzem helye szerint illetékes hegybíró vezeti.* A hegyközség az adatszolgáltatót a nyilvántartásba vétel alkalmával *hegyközségi kóddal* látja el. A hegybíró a bejelentett adatok valódiságát a helyszínen ellenőrzi. A szőlészeti-borászati hatóság által lefolytatott ellenőrzés alapdokumentuma a gazdasági akta. Hiányos adatszolgáltatás esetén a hatóság felszólítja a kötelezettet, hogy a hegyközség felé tegyen eleget adatszolgáltatási kötelezettségének. A tagállamok legalább ötévente ellenőrzik, hogy a *gazdasági és termelési akta* szerinti strukturális helyzet megegyezik-e a tényleges helyzettel. Az ellenőrzés alapján az aktákat ki kell igazítani.

Az *integrált szőlészeti és borászati nyilvántartó rendszer* az alábbiakat foglalja magában:

a) *a hegybíró* által vezetett *szőlő ültetvénykatasztert*, a borászati tevékenységet és kapacitást regisztráló adatlapot, szüreti jelentést, termelési jelentést a felvásárolt szőlőről, értékesítési jelentést a forgalomba hozott borokról, bor és mustkészlet jelentést, borászati melléktermék felhasználási jelentés, a kiadott származási bizonyítványok, a gazdasági akta nyilvántartási száma,

b) a *telepítési jogokról* vezetett nyilvántartás,

c) a jogszerűtlen telepítésekről, a telepítési jogokról, a kivágási jogokról, továbbá a szerkezetátalakítási, átállási és zöldszüreti támogatásokról vezetett adatok,

d) a *bor forgalomba hozatali engedélyek*, valamint

e) a a *VINGIS-ből* biztosított országos térinformatikai alapú adatok.

Az a) – d) pontokban felsoroltak szerinti adatokat a *gazdasági akta részeként* is nyilván kell tartani. A szőlőkataszterben található információkat meg kell őrizni az érintett intézkedések nyomon követéséhez és ellenőrzéséhez szükséges ideig, de mindenképpen legalább azt az évet követő öt borászati éven keresztül, amelyre ezek az információk vonatkoznak.

5.3. A szőlő termőhelyi kataszter

Az Európai Unióban – a belső piaci egyensúly biztosítása érdekében – kiemelten kezelik a *termelési potenciál meghatározását*. Ennek keretében *2010-ig megtiltották a szőlőterület bővítését jelentő telepítéseket.* Erre figyelemmel alakult ki az ültetvénykataszter vezetésének rendje, a kataszter tartalma, ami által lehetővé válik az újratelepítési jogok nyilvántartása és központi kezelése. Ezen szabályozással biztosítja az EU számára a termelési potenciál figyelemmel kísérése, az engedéllyel történő kivágások nyilvántartásával pedig lehetővé válik, hogy hazánk szőlőterületét megőrizve hozzájuthasson az EU által biztosított ültetvénykorszerűsítési támogatásokhoz.

Eredet-, és minőségvédelmi megfontolásból korlátozni kell, hogy mely területeken lehet szőlőt telepíteni, és ezen alkalmas területekről nyilvántartást (szőlő termőhelyi kataszter) kell vezetni. A szőlő *termőhelyi katasztere* a termőhelyek olyan egységes nyilvántartási rendszere, amely bor- és étkezési szőlő termesztésére való *alkalmasság* szempontjából ökológiailag minősített, osztályozott és lehatárolt határrészek nyilvántartását jelenti külterületi átnézeti térképeken és adatlapokon. A *térképeken* a környezeti tényezők alapján értékelt területeket (ökotópok) behatárolják, és *azonosító kódszámmal*, valamint *osztályjelöléssel* látják el. A termőhelyi kataszter ezen túlmenően naprakész információkat tartalmaz a *termelési potenciállal* kapcsolatban.

A szőlő termelésére alkalmas területeket az un. *termőhelyi kataszter* tartalmazza. A szőlőkataszter első sorban a termelési potenciál nyomon követésére és ellenőrzésére épül. tagállamok biztosítják, hogy a területekre vonatkozó közigazgatási és ellenőrző eljárások összeegyeztethetők legyenek az integrált igazgatási és ellenőrzési rendszerrel (IIER). A termelők és a megművelt szőlőparcellák azonosítására szolgáló információk összeegyeztethetők az IIER-rel. Annak érdekében, hogy a szőlőkataszterben szereplő információk a tényleges piaci helyzetet tükrözzék, annak adatait folyamatosan frissíteni és ellenőrizni kell.

A szőlőparcellák jellemzőire vonatkozó információkat külön fel kell tüntetni az un. *gazdasági aktában.* A gazdasági aktában mind a szőlőtermelőre, mind a szőlőparcellára, mind pedig a kiosztott, de még fel nem használt telepítési jogokat, valamint a termelő birtokában levő újratelepítési jogokat is fel kell feltüntetni. A szőlőparcellákat számítógépes térinformatikai rendszerben, és legalább 1:10.000 léptékű térképészeti pontossággal tartják nyílván.

Az eredet-, és minőségvédelemre épülő szabályozási rendszer azonban a szőlőtermelésre alkalmas területek esetében további szűkítést végez. Komoly gazdasági

érdekek fűződnek a területi lehatároláshoz, hiszen az a fogyasztó számára olyan többlet információt hordoz, amely befolyásolja vásárlási szándékát.

A nemzeti szabályozás szerint a *szőlőtermő területeket* az alábbiak szerint lehet lehatárolni:

a) *termőhely:* ökológiai szempontból minősített, egyértelműen körülhatárolt terület, amelyet a borszőlő termőhelyi kataszterében tartanak nyilván (a továbbiakban: termőhelyi kataszter).

b) *borvidék:* olyan termőhelyek összessége, amely több település közigazgatási területére kiterjedően hasonló éghajlati, domborzati, talajtani adottságokkal, jellemző fajtaösszetételű és művelésű ültetvényekkel, sajátos szőlő- és bortermelési hagyományokkal rendelkezik, és amelyről sajátos jellegű borászati terméke k származnak; borvidékbe olyan település sorolható, amelynek a szőlő termőhelyi kataszterében nyilvántartott területe a település összes mezőgazdaságilag hasznosított területének 7%-át eléri vagy olyan település, illetve fővárosi vagy megyei jogú városi kerület, amelynek területén borászati üzem működik.

c) *borvidéki dűlő:* borvidéki településen belül pontosan körülhatárolt, mikroökológiájában egységes termőhely, amelynek adottságai a bor karakterére jelentős hatással vannak.

A szőlő termőhelyi kataszterébe tartozó területeket a *kataszteri osztályozás* szerint az alábbiak szerint lehet csoportosítani:

a) I. osztályú, borszőlőtermesztésre *kiváló adottságú*,

b) II. osztályú, borszőlőtermesztésre *kedvező adottságú*, borszőlőtermesztésre *alkalmas*

terület lehet.

E területek, mivel speciális gazdálkodási sajátosságokkal rendelkeznek, e minőségük fokozott védelem alatt ál. Ez abban nyilvánul meg, hogy az osztályba sorolt területeken erdő és gyümölcsös – amelyek lényegében a kataszterből történő kivonást eredményeznek – csak az illetékes *hegyközség előzetes hozzájárulásával* telepíthető.

A termőhelyi kataszterbe *sorolás*, a kataszteri osztály *módosítás*, vagy a kataszterből való *törlés* iránti kérelmet a termőhely szerint illetékes hegyközség hegybírójához kell benyújtani. A hegybíró a kérelmet véleményével továbbítja a termőhelyi katasztert vezető szervnek, amely dönt a kérelemről.

A Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról szóló 2000. évi CXII. törvény hatálya alá tartozó települések esetén a dokumentáció egy példányát az illetékes első fokú építési hatóságnak is meg kell küldeni.

A termőhelyi kataszteri nyilvántartást – a szőlőterületekhez kötődő egyes földalapú EU támogatások nyilvántartása, és ellenőrzése érdekében a *Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszer (MePAR) tematikus rétegében is* rögzítik.

A települési önkormányzat köteles bejelenteni a Nemzeti Élelmiszerlánc-biztonsági Hivatalnak, ha a *településrendezési terve* a szőlő termőhelyi kataszterében nyilvántartott területet beépítésre szánt területként határozza meg. A hegyközség kezdeményezésére a minisztérium a területet *törli* a kataszteri nyilvántartásból és ezt közli a települési önkormányzat jegyzőjével is a változás közzététele céljából.

A szőlő termőhelyi kataszteréhez szorosan kapcsolódik az *ültetvény kataszter* is, amely a szőlő telepítéssel, műveléssel kapcsolatos alapvető információkat rögzíti. E nyilvántartás azzal az EU által megfogalmazott rendelkezéssel van összefüggésben, hogy borpiaci megfontolásból a szőlőültetvények területe új telepítéssel 2010-ig nem bővíthető.

A szőlőültetvények *országos térinformatikai nyilvántartásának (VINGIS)* létrehozása és az adatok évenkénti frissítése a Földmérési és Távérzékelési Intézet (FÖMI) jogutódjaként a Fővárosi Kormányhivatal feladata, amelyet a *hegybírók* által minden év június 30-ig – az adott állapot szerint szolgáltatott adatok alapján – végez el. A földterület azonosításának alapja a helyrajzi szám, a szőlőültetvényeket ennek alapján határolják le.

Az *ültetvények lehatárolása* a hegyközségi adatok alapján történik a kataszteri fedvény segítségével. A térképi adatbázis alapjául szolgáló térképi adatokat azok rögzítését követően VINGIS adatbázis rendszerbe foglalják, és ezen adatokat az ellenőrzéseket végző szervek(Kifizető Ügynökség)) részére átadja.

5.4. Szőlő telepítése, kivágása, művelése

Szőlőt telepíteni – szintén *minőség-, és eredetvédelmi* megfontolásból - csak a közösségi jogszabályok által meghatározott és a *Szőlő Fajta Használati Bizottság* által javasolt fajtákkal lehet, s bort is csak ezekből a fajtákból származó szőlőből lehet előállítani. A vonatkozó *közösségi szabályozás* értelmében a tagállamok kizárólag az alábbi feltételeknek megfelelő borszőlőfajtákat sorolhatják osztályba:

a) az érintett szőlőfajta a *Vitis vinifera fajhoz tartozik*, vagy a Vitis vinifera faj és a Vitis nemzetséghez tartozó egyéb fajok keresztezéséből jött létre;

b) a következő fajták *nem szerepelhetnek* az osztályba sorolásban: Noah, Othello, Isabelle, Jacquez, Clinton és Herbemont.

Amennyiben valamely borszőlőfajtát töröltek az osztályozásból, azt *a törléstől számított tizenöt éven belül ki kell vágni.*

A *magyar nemzeti szabályozás* értelmében – összhangban a vonatkozó közösségi előírásokkal - az a borszőlőfajta sorolható osztályba engedélyezett fajtaként, amely

a) államilag elismert,

b) a Nemzeti Fajtajegyzékben, illetve a Közösségi Fajtajegyzékben szerepel, vagy

c) állami elismerésre bejelentett és egyedi szaporítási engedéllyel rendelkezik.

Ideiglenesen engedélyezett borszőlőfajtaként kell osztályba sorolni azt a borszőlőfajtát, amely már nem telepíthető.

A hatályos magyar szabályozással, illetve az uniós normákkal egyezően *tilos direkt termő fajták telepítése*. A meglévő, ilyen fajtákkal telepített ültetvényről származó *bor nem hozható forgalomba.*

A telepítéssel-, illetve a kivágással kapcsolatos *nyilvántartások* vezetése elsősorban a *termőhelyi potenciál* szempontjából bír jelentőséggel.

A borszőlő telepítésére és kivágására vonatkozó szabályok értelmében a *Hegyközségek Nemzeti Tanácsa (HNT) nyilvántartást vezet az engedély nélkül telepített, valamint az engedély nélküli újratelepítéssel érintett ültetvények adatairól*. Az agrárpolitikáért felelős miniszter minden év február 25-ig a HNT véleményének

beszerzését követően meghatározza az adott naptári évben az új telepítések számára engedélyezhető terület nagyságát. *A HNT meghatározza és honlapján minden év március 1-ig közzéteszi a telepíthető szőlőfajták listáját.* Az *új telepítési engedély iránti kérelmet minden év április 1. és április 30. között lehet benyújtani az illetékes hegybíróhoz.*

A *kivágás tényét be kell jelenteni a hegybírónak.*

Újratelepítési engedély iránti kérelmet az nyújthat be, aki borszőlőültetvényt vágott ki, és a *kivágás megtörténtét a hegybíró igazolta.*

Európai borszőlőfajta saját gyökerű szaporítóanyagával való telepítés és pótlás kizárólag *filoxérának ellenálló* homoktalajra engedélyezhető. A talaj e tulajdonságát laboratóriumi vizsgálattal kell igazolni. E rendelkezés a XIX. század utolsó harmadában Európát sújtó filoxéra járvány újbóli kialakulását hivatott megelőzni. Hazánkban a filoxérát először 1875-ben Pancsován észlelték. A járvány a csúcspontját 10 évvel később 1884-ben érte el. Ekkor mintegy 130 településen összesen 7.000 hektár szőlőültetvény pusztult el. Ekkortájt pusztult el a Sashegy, a Svábhegy, de a Gellérthegy virágzó szőlőkultúrája is. A környék szőlőművelésére utalnak napjainkban egyes utcanevek (Pl. Szüret utca, Villányi út, Somlói út, Tarcali utca) A filoxéra olyan betegség, amely a szőlő gyökerét támadja meg. Így érthető, hogy a gyökérről történő szaporítást szigorú kontroll alatt kell tartani.

A közösségi jogi szabályozás értelmében *szőlő telepítésére* csak abban az esetben kerülhet sor, ha az érintett *rendelkezik a telepítési joggal*

A termőhelyi kataszterben feltüntetett területek esetében a *művelési ág változáshoz* be kell szerezni az illetékes *hegyközség hozzájárulását*. Erdő telepítéséhez 0,5 ha-nál nem kisebb területen, az *ingatlan határától legalább 10 méteres védősáv* megtartásával, gyümölcsös telepítéséhez 0,5 ha-nál nem kisebb területen, az ingatlan határától legalább *5 m-es védősáv* megtartásával adható hozzájárulás. E rendelkezés részben a *szomszédjogok* (árnyékhatás) érvényesülése, valamint a *talaj vízgazdálkodásának* esetleges megváltozása miatt szükséges.

A szőlő használója köteles az ültetvényt rendeltetésének megfelelően művelni. Az ültetvények nevelését, ápolását, a talajerő-gazdálkodást, a gyomirtást, a kártevők és kórokozók elleni védelmet környezet- és természetkímélő módon, a természet- és tájvédelemre vonatkozó szabályok előírásaira figyelemmel kell végezni. A hegyközségi rendtartás a művelésre speciális, a minőségi bortermelést is biztosító kötelező előírások betartását rendelheti el.

5.5. A szőlő, bor eredetvédelmét szolgáló rendelkezések

A Közösségi jogszabályok az eredetvédelemhez kapcsolódó oltalom szempontjából *különbséget* tesznek

a) az eredetmegjelölés, és

b) a földrajzi jelzés használata között.

Eredetmegjelölés: valamely régió, meghatározott hely vagy kivételes esetben egy ország neve, amelyet olyan termék jelölésére használnak, amely megfelel a következő követelményeknek:

a) *minősége és jellemzői alapvetően vagy kizárólag* egy adott földrajzi környezetnek és az ahhoz kapcsolódó természeti és emberi tényezőknek köszönhetők;

b) a *szőlő,* amelyből készült, *kizárólag* arról a földrajzi területről származik és

c) *előállítását* az adott földrajzi területen végzik;

d) a *Vitis vinifera* fajtához tartozó szőlőfajtából nyerik.

Földrajzi jelzés: valamely régióra, meghatározott helyre vagy kivételes esetben egy országra utaló jelölés, amelyet olyan termék jelölésére használnak, amely megfelel a következő követelményeknek:

a) olyan *különleges* minőséggel, hírnévvel vagy egyéb jellemzőkkel rendelkezik, amelyek e földrajzi eredethez kapcsolhatók;

b) a készítéséhez használt szőlő *legalább 85 %-a* kizárólag e földrajzi területről származik;

c) az előállítását az adott földrajzi területen végzik; és

d) a Vitis vinifera fajból vagy annak és a Vitis nemzetséghez tartozó fajoknak a keresztezéséből létrejött szőlőfajból nyerik.

Annak érdekében, hogy a bor és a földrajzi hely közötti egyértelmű kapcsolat igazoltan kimutatható legyen, a nemzeti szabályozás az oltalom feltételeként *maximalizálja az adott területről leszüretelhető szőlő mennyiségét*. A maximális terméshozam meghatározása a *termékleírás* részét fogja képezni.

Oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel (OEM) rendelkező bort az ott meghatározott feltételek mellett lehet készíteni, amennyiben:

a) meghatározott termőhelyen fekvő, legfeljebb *100 hl/ha* seprős újbor hozamú szőlőültetvény terméséből készítik,

b) természetes alkoholtartalma nem kisebb 9 térfogatszázaléknál (% vol),

c) összes savtartalma, (borkősavban kifejezve) nem kisebb mint 3,50 gramm/liter.

Oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel rendelkező(OFJ) bort abban az esetben lehet készíteni, amennyiben:

a) meghatározott termőhelyen fekvő, *legfeljebb 120 hl/ha* seprős újbor hozamú szőlőültetvény terméséből készítik,

b) természetes alkoholtartalma nem kisebb 8 térfogatszázaléknál (% vol).

A *védett eredetű bor* (vagy a Districtus Hungaricus Controllatus, vagy a földrajzi névvel a DHC) kifejezéssel - mint az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel (OEM) egyenértékű kifejezéssel - csak az a bor jelölhető,

a) amelyet 2009. augusztus 1-je előtt védett eredetű borként jelöltek, vagy

b) amely termékleírással rendelkezik.

Dűlő vagy település neve csak az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel (OEM) *együtt* szerepelhet a címkén.

A *tájbor* kifejezéssel - mint az oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel egyenértékű kifejezéssel - az oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel (OFJ) rendelkező bor jelölhető.

A *minőségi bor* kifejezéssel - mint az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel egyenértékű kifejezéssel - a *termékleírás közzétételét követően* kezdődő szüretből származó bor *nem jelölhető.*

A közösségi jogi rendelkezések értelmében egyes *hagyományosan alkalmazott elnevezések* eredetmegjelölésnek minősülnek, amennyiben:

a) bort jelölnek;

b) földrajzi névre utalnak;

c) megfelelnek az eredetmegjelölésre vonatkozó egyéb feltételeknek; és

d) az eredetmegjelölések és földrajzi jelzések oltalmára vonatkozó, ezen odaítélési eljárás tárgyát képezik.

Az EU borpiaci rendtartása részletesen szabályozza az eredetmegjelöléssel kapcsolatos *eljárási* kérdéseket is. Az új szabályozási filozófia szerint a jövőben már nem tagállami jogszabály, hanem a *termékleírás* fogja képezni az eredetvédelem szakmai jogi alapját. A termékleírás ugyanis lehetővé teszi az érdekelt felek számára az eredetmegjelöléssel vagy földrajzi jelzéssel ellátott termék előállítási körülményeinek ellenőrzését. A *termékleírás* lehetővé teszi az érdekelt felek számára az eredetmegjelöléssel vagy földrajzi jelzéssel ellátott termékek *előállítási körülményeinek ellenőrzését*.

A borpiaci rendtartásban kapott nemzeti szabályozási jogkör értelmében *elismert hagyományos kifejezések* az alábbiak:

a) *„Késői szüretelésű bor”*

b) *„Válogatott szüretelésű bor”*

c) *„Múzeális bor” és a*

d) *„Siller”*

A *„Késői szüretelésű bor”* kifejezés csak abban az esetben használható, ha a szőlőt az általános szüreti időszak után szüretelték le, és a legalább 12.08 térfogatszázalékú alkoholt tartalmazó bort is ilyen szőlőből állították elő

„Válogatott szüretelésű bor”-nak az olyan bor minősül, amelyet a tőkén teljesen beértett szőlőből kiválogatott, egészséges, részben túlértett bogyóiból állítottak elő, amelynek természetes alkoholtartalma legalább 12,08 térfogatszázalék.

„Múzeális bor” az olyan oltalom alatt álló eredetmegjelölést (OEM) viselő bor amelyet legalább öt évig érleltek palackban.

„Siller” a rövid héjonerjesztés következtében élénk, halvány színű vörösbor.

A hagyományos kifejezések kizárólag a *kérelemben megjelölt nyelvi változatban és a szőlőből készült termékek ugyanott meghatározott kategóriáinak vonatkozásában élveznek oltalmat* többek között a visszaélésekkel, és egyéb gyakorlattal szemben.

Bor esetében annak tanúsítása, hogy az meghatározott termőhelyről származik, szorosan kapcsolódik az alkalmazott *borászati technológiához*. A feltételek teljesülése esetén az adott földrajzi elnevezés *feltüntethető a bor palackozásán*.

A borvidékek és a hozzájuk tartozó körzetek és települések listáját FVM miniszteri rendelet tartalmazza az alábbiak szerint: 1. Csongrádi borvidék 2. Hajós-Bajai borvidék 3. Kunsági borvidék 4. Ászár-Neszmélyi borvidék 5. Badacsonyi borvidék 6. Balatonfüred-Csopaki borvidék 7. Balatonfelvidéki borvidék 8. Etyek–Budai borvidék 9. Móri borvidék 10. Pannonhalmi borvidék 11. Somlói borvidék 12. Soproni borvidék 13. Balatonboglári borvidék 14. Pécsi borvidék 15. Szekszárdi borvidék 16. Villányi borvidék 17. Bükkaljai borvidék 18. Egri borvidék 19. Mátrai borvidék 20. Tokaji borvidék 21. Balatonmelléke borvidék 22. Tolnai borvidék .

5.6. A fogyasztók tájékoztatása, a címkézés kötelező és választható adattartalma

Az eredetmegjelöléssel vagy földrajzi jelzéssel ellátott borászati termékek csomagolásának, illetve a szóban forgó termékek kiszereléséhez kapcsolódó műveleteknek valamely meghatározott földrajzi területre történő korlátozása az *áruk szabad mozgásának és a szolgáltatásnyújtás szabadságának korlátozását* jelenti. A Bíróság ítélkezési gyakorlata alapján ilyen korlátozások csak akkor alkalmazhatók, ha azok *szükségszerűek, arányosak és alkalmasak a szóban forgó eredetmegjelölés vagy földrajzi jelzés hírnevének megőrzésére.* Valamennyi korlátozást megfelelő módon *indokolni* kell az áruk szabad mozgása és a szolgáltatásnyújtás szabadsága szempontjából. A borpiaci rendtartással szemben támasztott fontos követelmény, hogy az eredetmegjelölések és földrajzi jelzések közösségi nyilvántartásában szereplő bejegyzése a *forgalmazásban részt vevők és a fogyasztók* számára is tájékoztatást nyújtson. A borpiaci rendtartás cimkézésre vonatkozó rendelkezéseit ezen alapelvek figyelembe vételével alakították ki.

Mind a bor eredetvédelmét, mind pedig a fogyasztók érdekeinek védelmét szolgálják a borpiaci rendtartásnak a *kiszerelésen található címke kötelező, illetve lehetséges adattartalmára* vonatkozó rendelkezések. *Címkézés* alatt a borpiaci rendtartás minden, egy adott terméket kísérő vagy arra vonatkozó csomagoláson, dokumentumon, feliraton, címkén, gyűrűn vagy galléron feltüntetett *szó, adat, védjegy, márkanév, képi anyag vagy jelölést* is. Fő szabályként az egyes borászati termékek címkézése *nem egészíthető ki* semmiféle, a borpiaci rendtartás által szabályozott adatoktól eltérő adattal. A borpiaci rendtartás által kötelezően feltüntetendőnek minősített adatokat *azonos látómezőben* kell megjeleníteni a tárolóedényen, oly módon, hogy a szóban forgó adatok a tárolóedény elfordítása nélkül is egyidejűleg olvashatók legyenek. kötelező adatokat *kitörölhetetlen betűkkel* kell feltüntetni, és oly módon, hogy világosan megkülönböztethetők legyenek a körülöttük található szöveges vagy grafikus elemektől.

Azok a termékek, amelyek címkéje vagy kiszerelése *nem felel meg* az e rendeletben megállapított vonatkozó feltételeknek, *nem forgalmazhatók* a Közösségben, illetve *nem exportálhatók*. Ha az érintett termékeket kivitelre szánják, a tagállamok *engedélyezhetik* a közösségi jogszabályokban előírt címkézési szabályoknak meg nem felelő adatok szerepeltetését is az exportálandó borok címkéjén, amennyiben az *érintett harmadik ország jogszabályai megkövetelik* a kérdéses adatok feltüntetését. Ezek az adatok a Közösség hivatalos nyelveitől eltérő nyelven is feltüntethetők.

A *kiszerelés* fogalom magában foglal minden olyan információt, amelyet az érintett termék *csomagolása* révén juttatnak el a fogyasztók felé, beleértve a *palackok formáját és típusát* is.

A Közösségben forgalmazott vagy kivitelre szánt termékek *címkézése és kiszerelése kötelezően feltüntetendő adatait – első sorban az eredet védelmi szempontokra figyelemmel - a jogszabály tételesen meghatározza.*

Azon borok esetében, amelyek címkéjén megtalálható az oltalom alatt álló eredetmegjelölés vagy az oltalom alatt álló földrajzi jelzés, a szőlőből készült termék kategóriájára történő hivatkozás elhagyható.

A borpiaci rendtartás a *"Tokaj"* tipusú üvegpalackot helyezi oltalom alá. Ez az üvegpalack tipus egyenes, hosszú nyakú, színtelen üvegpalack, amelynek hengeres teste meghatározott méretarányokkal rendelkezik. Az ezen palacktípusok használatára vonatkozó korlátozás azonban *csak magyar vagy szlovák területen szüretelt* szőlőből készült borok esetén alkalmazandó.

A borpiaci rendtartás a *magyar borok* esetében az alábbi *hagyományos kifejezések* feltüntetését engedi:

a) *„Minőségi bor„* az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel ellátott borokat (OEM)jelöli;

b) *„Védett eredetű bor”* az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel ellátott (OEM)borokat jelöli;

c) *„Tájbor”* az oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel ellátott borokat jelöli;

d) *„Aszú (3) (4) (5) (6) puttonyos”, „Aszúeszencia”:* olyan OEM bor, amely úgy készül, hogy újbort, mustot vagy erjedésben lévő újbort öntenek aszúsodott szőlőszemekre, és amelyet legalább három éven keresztül érlelnek (ebből két évig hordóban). A cukor és a cukormentes tartalom szintjét szintén meghatározzák. Csak a "Tokaji" oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel használható;

e) *„Bikavér”:* OEM vörösbor, amely legalább háromféle szőlőfajtából készül, és amelyet fahordóban érlelnek legalább 12 hónapon keresztül; a helyi szabályzatok további előírásokat is meghatározhatnak. Csak az Egri borvidéken (OEM: "Egri Bikavér", "Egri Bikavér Superior"), vagy a Szekszárdi borvidéken (OEM: "Szekszárdi Bikavér") állítható elő;

f) *„Eszencia”:* olyan OEM aszúsodott szemekből nyert szőlőlé, amely saját súlyánál fogva préselődik ki a gyűjtőedényből. Maradékcukor-tartalom: legalább 450 g/l. Cukormentes extrakt: legalább 50 g/l. Csak a "Tokaji" oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel használható;

g) *„Fordítás”:* OEM bor, amely úgy készül, hogy bort öntenek az ugyanabból a szüretből származó préselt aszúpépre, és amelyet legalább két évig érlelnek (egy évig hordóban). Csak a "Tokaji" oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel használható;

h) *„Máslás”* OEM bor, amely úgy készül, hogy bort öntenek az ugyanabból a szüretből származó tokaji aszú seprőjére és amelyet legalább két évig érlelnek (egy évig hordóban);

i) *„Késői szüretelésű bor”* OEM/OFJ kései szüretelésű bor, ahol a must cukortartalma legalább 204,5 g/l;

j) *„Válogatott szüretelésű bor”:* olyan válogatott szőlőszemekből készített OEM/OFJ bor, ahol a must cukortartalma legalább 204,5 g/l;

k) *„Muzeális bor”:* legalább öt éven keresztül palackban érlelt OEM/OFJ bor. | |

l) *„Siller” :* A rövid áztatási időnek köszönhetően nagyon világos színű OEM/OFJ vörösbor. | |

m) *„Szamorodni”:*aszúsodott és egészséges szőlőszemekből előállított OEM bor, amelyet legalább két éven keresztül érleltek (egy évig hordóban). A must legalább 230,2 gramm cukrot tartalmaz literenként. Csak a "Tokaji" oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel használható.

A kötelező és a választható adatokat, amennyiben szövegként fejezik ki őket, a *Közösség egy vagy több hivatalos nyelvén* kell szerepeltetni a kiszerelésen.

5.7. Borászati eljárások

A borászati eljárások ismertetését megelőzően indokolt tisztázni, hogy az EU borpiaci rendtartása mit tekint bornak. Az EU borpiaci rendtartása értelmében egy szőlőből készült termék kategóriájának megnevezésekor a Közösségen belül a bor fogalom csak a borpiaci rendtartásra vonatkozó *közösségi jogi előírásoknak megfelelő termék forgalmazásakor* használható. Ettől függetlenül a tagállamok engedélyezhetik a "bor" szó használatát, ha az:

a) valamely *gyümölcs nevével együtt*, összetett szó formájában a szőlőtől eltérő gyümölcs erjedésével nyert termékek megjelölésére szolgál; vagy

b) egy *összetett szó része*.

A *bor* a kizárólag *zúzott vagy nem zúzott friss szőlő vagy szőlőmust teljes vagy részleges alkoholos erjedése által nyert termék, amelynek tényleges alkoholtartalma nem kisebb 8,5 (egyes esetekben 9) térfogatszázaléknál, összes alkoholtartalma nem pedig nagyobb 15 (esetenként 20) térfogatszázaléknál, összes savtartalma (borkősavban kifejezve) nem kisebb, mint 3,5 gramm/liter.* Az EU borpiaci rendtartása értelmében külön rendelkezésként a "tokaji eszencia" és a "Tokajská esencia" bornak minősül. A *még erjedésben lévő újbor* olyan termék, amelynek alkoholos erjedése még nem ment teljesen végbe, és amelyet még nem fejtettek le a seprőjéről.

A borjoghoz, illetve a borászati eljárásokhoz kapcsolódó igazgatási tevékenység legfőbb célja a *minőségi bor termeléshez* szükséges szakmai feltételek előírása, mely az ellenőrzés alapját képezi. A jogszabályok részletesen meghatározzák azokat a technológiai eljárásokat, amelyeket alkalmazni lehet. Ezen *technológiai előírások* szorosan kapcsolódnak a *termőhelyhez* kapcsolódó szabályozáshoz. A borászati eljárások egy része *engedélyhez*, másik része *bejelentéshez* kötött.

Kizárólag csak olyan *borászati eljárásokat* lehet alkalmazni Közösségben való termékelőállítás, illetve tárolás során, amelyet az EU borpiaci rendtartása *kifejezetten megenged.* A tagállamok azonban felhatalmazást kaptak arra, hogy a területükön készített borokra vonatkozóan korlátozzák, vagy kizárják a közösségi jog alapján engedélyezett bizonyos borászati eljárásokat, és *szigorúbb* korlátozásokat írhatnak elő annak érdekében, hogy fokozottabban biztosítsák az oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel vagy az oltalom alatt álló földrajzi jelzéssel ellátott borok, valamint a pezsgők és likőrborok alapvető jellegzetességeinek megőrzését. Ezen felhatalmazás alapján *tiltja* pl. a hazai szabályozás a *fehér és a vörösborok házasítását*. Ezzel a tiltással első sorban a rozé borok előállítását kívánják védeni.

A magyar szabályozás értelmében a borászati üzem a természetes alkohol tartalom növelését, a must, illetve bor savtartalmának növelését, csökkentését, valamint a bor édesítését köteles a hegybírónak bejelenteni.

A borpiaci rendtartás értelmében az engedélyezett borászati eljárások *egyike sem tartalmazhatja víz hozzáadását*, kivéve, ha különleges technikai okból szükség van rá. Ezen túlmenően Az engedélyezett borászati gyakorlatok egyike sem tartalmazhatja *alkohol*

hozzáadását, kivéve az alkohol, likőrbor, a pezsgő, lepárlás céljából szeszezett bor és a gyöngyözőbor hozzáadásával lefojtott erjesztésű friss szőlőmustok esetét. A lepárlás céljára szeszezett bort kizárólag lepárlásra lehet felhasználni.

A *szőlőlevet és sűrített szőlőlevet nem szabad borrá alakítani*, és azt nem szabad borhoz hozzáadni. A Közösség területén tilos ezeknek a termékeknek az alkoholos erjesztése.

A Tanács által a Közösség nemzetközi kötelezettségeivel összhangban hozott eltérő határozat hiányában, *harmadik országból származó bort tilos a Közösségből származó borral házasítani, valamint tilos a harmadik országokból származó borokat egymással a Közösség területén házasítani.*

A *szőlő túlpréselése tilos*. A tagállamok – figyelembe véve a helyi és a technikai feltételeket – dönthetnek arról a minimális alkoholmennyiségről, amelyet a szőlő kipréselése után a szőlőtörkölynek és a borseprőnek tartalmaznia kell.

Borseprőből vagy szőlőtörkölyből közvetlen emberi fogyasztásra szánt bort vagy italt – alkohol, borpárlat vagy törkölybor kivételével – nem lehet előállítani. A bor seprőre, szőlőtörkölyre vagy kipréselt aszúpépre töltése a Bizottság által meghatározandó feltételek mellett engedélyezhető, amennyiben ezt az eljárást Magyarországon hagyományosan a *"tokaji fordítás" és a "tokaji máslás", valamint Szlovákiában a "Tokajský forditáš" és a "Tokajský mášláš" előállításakor alkalmazzák.*

A borseprő préselése és a szőlőtörköly újraerjesztése a lepárlástól és a törkölyborkészítéstől eltérő célra tilos. A borseprő szűrése és centrifugálása nem tekintendő préselésnek abban az esetben, ha az így előállított termékek megbízható, eredeti és forgalomképes minőségűek.

A *törkölybort*, amennyiben előállítását az érintett tagállam engedélyezi, kizárólag lepárlásra vagy a bortermelői *háztartásban való fogyasztásra* lehet felhasználni.

5.8. Szőlő-, illetve bor származási bizonyítvány

Az eredet-, és minőségvédelmi feltételek betartásának ellenőrzésére szolgál a *származási bizonyítvány*. *Szőlőt* – étkezési szőlő közfogyasztásra való forgalmazását kivéve – és egyéb *borászati* terméket forgalomba hozni, ide nem értve a kiskereskedelmi értékesítést, csak származási bizonyítvánnyal lehet. A szőlő és a bor származási bizonyítványa *igazolja a termés mennyiségét, minőségét, valamint, hogy a termés az adott termőterületről származik*.

A *szőlő származási bizonyítvány* iránti kérelmeket a szüret befejezését követő 5 munkanapon belül, de legkésőbb november 30-ig kell benyújtani. Kivételesen november 30. utáni szüret esetén (pl. jégborra alkalmas szőlő szüretelése), a kérelmet a *szüret befejezését követő 5 munkanapon belül* kell benyújtani.

A szőlő származási bizonyítványának kiadását az ültetvény használójaként nyilvántartott természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet kérelmezheti a kérelemnek a *szőlőültetvény helye szerint illetékes hegybíróhoz történő benyújtásával*. A származási bizonyítvány kérelemhez mellékelni kell a

mérlegjegyet, a felvásárlási jegyet vagy átvételi elismervényt vagy nyilatkozni kell a saját feldolgozásról.

A *bor származási bizonyítványának* kiadását a hegybíró által nyilvántartott természetes személy, jogi személy vagy jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, kérelmezheti a *szüretet követő év január 10-ig* a jogszabályban meghatározottak szerinti kérelemnek a *hegybíróhoz történő benyújtásával*. A hegybíró a kérelemben szereplő adatokat rögzíti a HEGYIR-ben. A bor származási bizonyítványt *bortételenként kell kiadni*. Amennyiben a bor származási bizonyítvánnyal rendelkező bortétel *továbbfeldolgozásra* kerül, abban az esetben a hegybíró a bor származási bizonyítványának *bevonását* követően a bor továbbfeldolgozásának megfelelően *új bor származási bizonyítványt* állít ki. A kiadott bor származási bizonyítványokban rögzített *bormennyiség nem térhet el a bevont származási bizonyítványon szerelő bormennyiségtől.* Amennyiben a bor származási bizonyítvánnyal rendelkező bortételt több bortételre bontják meg, a hegybíró a bor származási bizonyítványának bevonását követően bortételenként új bor származási bizonyítványt állít ki. A tételenként kiadott bor származási bizonyítványok *adattartalmának meg kell egyeznie a bevont származási bizonyítványon szereplő, a borászati terméket meghatározó adatokkal*. A tételenként kiadott bor származási bizonyítványokban rögzített, összegzett bormennyiség *nem térhet* el a bevont származási bizonyítványon szerelő bormennyiségtől. A bor származási bizonyítvány kiállításakor a *szőlő származási bizonyítványokat össze kell vonni a szőlőfeldolgozással megegyezően.* A szőlő származási bizonyítványok összevonása esetén a szőlő származási bizonyítványokon a bor származási bizonyítvány számát jelölni kell.

5.9. A Tokaji borvidékre érvényes különleges előírások

A Tokaji borvidék Magyarország Északkeleti részén a sátoraljaújhelyi Sátor-hegy, az abaújszántói Sátor-hegy, és a tokaji Kopasz-hegy által lehatárolt háromszögben terül el. Szőlőterülete 5446 hektár, amely összesen 28 településen (abból kettő Szlovákiához tartozik) található. A borvidékre speciális klimatikus viszony és vulkanikus talajadottság a jellemző, amely alapját jelenti a különleges minőségű bornak. A tokaji borpincékben a botrytises penészgomba, társulva a sajátos mikroklímával speciális ízt és zamatot ad a bornak. A jogi szabályozás pedig biztosítani kívánja, hogy az itt termett szőlőből kiemelkedően magas minőségű, és eredetvédett bort állítsanak elő.

Magyarország és Szlovákia között a *„Tokaj" eredetmegjelölés használatáról* még nem született megállapodás. A vita mintegy 350 hektár terület tokaji borvidékhez való tartozás elismeréséről szól.

A vita eredete az, hogy az I. világháborút lezáró békeszerződés Magyarország és Csehszlovákia határát úgy állapította meg, hogy a Tokaji borvidékhez tartozó Sátoraljaújhely város területének egy része, valamint Szőllőske és Kistoronya települések a határ északi oldalára kerültek. Csehszlovákia, majd Szlovákia erre a tényre alapozva támasztott igényt a „Tokaj" eredetmegjelölés használatára, mivel az 1908. évi bortörvény alapján a történelmi Tokaj-hegyaljai borvidékhez tartozott Malá Tŕňa (*Kistoronya*), Slovenské Nové Mesto (*Szlovákújhely, egykor Sátoraljaújhely része*) és Viničky

(*Szőllőske*). E településeken az 1908. évi nyilvántartások szerint összesen 318 kataszteri hold szőlővel telepített terület volt (ez 182 hektárnak felel meg).

Csehszlovákia az 1950-es évek végétől jelentős mértékben fejlesztette és még további négy községgel (Nagytoronya, Bári, Csörgő, Csarnahó) bővítette a területet. A KGST viszonyok között az 1970-es évek elejétől Magyarország – két állami monopol bor-külkereskedelmi cég szerződése értelmében – évente legfeljebb 10000 hektoliter "tokaji"-nak nevezett bort vásárolt meg Csehszlovákiából – USA dollárban fizetve – azért, hogy ezek a borok ne jelenjenek meg a világpiacon. Az utolsó ilyen vásárlásra 1989-ben került sor. 1989-től Csehszlovákia, majd 1993 óta Szlovákia jelentős állami támogatással exportálta a „slovenské tokajské", „tokajský výber", „tokajské samorodné" megnevezésű borait.

A hatályban lévő nemzetközi szabályok értelmében – különös tekintettel *a Magyar Köztársaság és az Európai Közösség között a bormegnevezések kölcsönös védelméről és ellenőrzéséről, Brüsszelben, 1993. november 29-én aláírt Megállapodásra* (Magyarországon kihirdette az 1994. évi XI. törvény) – a „ tokaj" eredetmegjelölés használatára *kizárólagosan a Magyar Köztársaság jogosult.*

A Tokaji borvidéken készített tokaji máslás, tokaji fordítás, tokaji szamorodni, tokaji aszú, tokaji aszúeszencia, tokaji eszencia *tokaji borkülönlegességnek* minősülnek és *önálló névhasználatra* jogosultak.

Tokaji máslás: a szamorodni vagy az aszú seprőjére felöntött mustból vagy azonos évjáratú borból alkoholos erjedés útján készült tokaji borkülönlegesség, amely jellegzetes érlelési illattal és zamattal rendelkezik, és a forgalomba hozatal előtt legalább két évig, ebből legalább egy évig fahordóban érlelték.

Tokaji fordítás: a kipréselt aszútésztára felöntött meghatározott termőhelyről származó mustból vagy azonos évjáratú borból alkoholos erjedés útján készült, a forgalomba hozatal előtt legalább két évig, ebből legalább egy évig fahordóban érlelt tokaji borkülönlegesség, amely jellegzetes érlelési illattal és zamattal rendelkezik.

Tokaji szamorodni: a Tokaji borvidék területén termett, a *Botrytis cinerea* hatására nemesen rothadt, tőkén aszúsodott szőlőbogyókat is tartalmazó, válogatás nélkül szedett szőlőfürtök feldolgozásával előállított, legalább 21,0 tömegszázaléknyi (MM°) természetes eredetű cukrot tartalmazó mustból szeszes erjedés útján nyert tokaji borkülönlegesség, melyet a forgalomba hozatal előtt legalább két évig, ebből legalább egy évig fahordóban érlelnek.

Tokaji aszú: a Tokaji borvidék területén oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel rendelkező bor készítésére meghatározott borszőlő Botrytis cinerea hatására nemesen rothadt, tőkén aszúsodott, szüretkor külön szedett, feldolgozott szőlőbogyóinak a Tokaji borvidék területén oltalom alatt álló eredetmegjelöléssel rendelkező bor készítésére rendeletben meghatározott borszőlőből származó legalább 19 mustfokos musttal vagy ilyen minőségű azonos évjáratú borral történő áztatását követő, szeszes erjedés útján nyert; az e törvény felhatalmazása alapján kiadott rendeletben meghatározott 3-6 puttonyszámtól függő mennyiségű cukormentes extraktot, valamint cukrot tartalmazó, és a forgalomba hozatal előtt legalább három évig, ebből legalább két évig fahordóban érlelt tokaji borkülönlegesség.

Tokaji aszúeszencia: a Tokaji borvidék területén termett, a *Botrytis cinerea* hatására nemesen rothadt, tőkén aszúsodott és szüretkor külön szedett szőlőbogyóknak feldolgozott anyagára öntött meghatározott termőhelyről származó musttal vagy azonos évjáratú borral áztatott, szeszes erjedés útján készült, jellegzetes aszú- és érlelési illattal, valamint zamattal rendelkező aszúbor, amely literenként legalább 180 gramm természetes cukrot tartalmaz, és amelyet a forgalomba hozatal előtt legalább három évig, ebből legalább két évig fahordóban érlelnek.

Tokaji eszencia: a Tokaji borvidék területén termett, a *Botrytis cinerea* hatására nemesen rothadt, tőkén aszúsodott és szüretkor külön szedett szőlőbogyókból préselés nélkül kiszivárgó, mustból minimális erjedés útján keletkező tokaji borkülönlegesség, mely literenként legalább 450 gramm összes természetes cukrot és 50 gramm cukormentes vonadékanyagot tartalmaz, ezen kívül az aszúra jellemző különleges illattal és zamattal rendelkezik.

A Tokaji borvidék területén *ízesített italokat készíteni tilos,* készleten tartani csak palackozott formában lehet.

A tokaji borkülönlegességek palackozásához csak *speciális formájú palackot* lehet felhasználni.

A Tokaji borvidékre utaló elnevezéssel tilos közfogyasztásra forgalomba hozni mustot, továbbá olyan bort, amelyet más termőhelyről származó musttal vagy borral házasítottak. A palackozási kötelezettség alá vont tokaji borokat *poharanként csak palackból szabad kimérni.*

5.10. Kötelező nyilvántartási és jelentéstételi rend

A borpiaci rendtartás mind a *szőlőtermelőkre,* mind a *bortermelőkre*, mind pedig azok *forgalmazóira* részletes nyilvántartási és jelentési rendet ír elő. A jelentéstételi kötelezettség meghatározott esetekben független attól, hogy *saját*, vagy *vásárolt* szőlőből történt a bor előállítása. A borpiaci rendtartás a jellemzően családi, személyes fogyasztásra szánt bor mennyiséget általában mentesíti a jelentési kötelezettség teljesítése alól.

A nyilvántartási és jelentési rend egyidejűleg szolgálja a *borpiac egyensúlyának* fennmaradását, mind az *eredet védelmén keresztül a fogyasztói érdekek védelmét*.

A borpiaci rendtartás az alábbi jelentések *kötelező* megtételét írja elő:

a) szüreti jelentés,

b) termelési jelentés,

c) feldolgozási és/vagy forgalmazási jelentés,

d) készletjelentés.

A jelentéseket formanyomtatványokon a borpiaci rendtartásban pontosan meghatározott időpontig kell benyújtani.

5.11. A szőlészeti, borászati szakigazgatás

A szőlészeti-borászati igazgatással összefüggő *szakmai irányítási, szervezési, valamint hatósági feladatokat*

a) a hegyközségi szervezetek,

b) mezőgazdasági és vidékfejlesztési támogatási szervként a Magyar Államkincstár,

c) borászati hatóságok, valamint

d) növénytermesztési hatóságok

látják el.

A szőlészeti, borászati hatósági eljárás során alkalmazható *hatósági intézkedések* körét a jogalkotó úgy határozta meg, hogy azok összességükben tegyék lehetővé a rendelkezések betartásának hatékony ellenőrzését. E rendelkezések pedig elsősorban a borok eredetvédelmét hivatottak biztosítani.

Az *ellenőrző hatóság* képviselői külön engedély és előzetes bejelentés nélkül jogosultak az ültetvényekben, illetve minden olyan telephelyen, amely a must és a bor előállítására, elhelyezésére, kezelésére, átvételére és forgalomba hozatalára szolgál vagy arra alkalmas, hatósági ellenőrzést folytatni, mintát venni, a jogszabály által előírt nyilvántartásokat, jelentéseket, feljegyzéseket, a számadásokat és az egyéb iratokat megtekinteni, azokról másolatot igényelni vagy készíteni.

Az eljáró hatóság az illetékes társszervek (vámhatóság) közreműködésével a *szállítást végző jármű rakományát is* ellenőrizheti. A szőlő tulajdonosa, kezelője, használója és a bor előállítója, palackozója, tárolója, kezelője és forgalmazója köteles a hatósági ellenőrzést eltűrni és az eljáró hatóság számára az ellenőrzés feltételeit lehetővé tenni. Az ellenőrző hatóság megkeresése alapján a hatósági ellenőrzésben a vámhatóság, a rendőrség és a fogyasztóvédelmi hatóság a rájuk vonatkozó szabályok szerint járnak el.

A szőlőültetvények létesítésének, művelésének és kivágásának ellenőrzése során az ellenőrzést végző hatóság a helyszíni ellenőrzés eredményét a támogatással megvalósuló ültetvény beruházások esetében a *telepítési naplóba* köteles bejegyezni. Ellenőrzés eredményeként kezdeményezhető a *telepítési engedélyben foglaltaktól eltérően telepített szőlő kivágása.*

A termékre vonatkozó minősítő vizsgálat, az engedélyezési eljárás és az ellenőrzés során a hatóságok tudomására jutott adatok *üzemi titoknak* minősülnek, megőrzésükről gondoskodni kell.

Az ellenőrző hatóság területi felügyelői feladatuk teljesítése céljából a vizsgálathoz szükséges mértékben *térítésmentes mintát* vehetnek, és azt elszállíthatják.

Ha a vizsgált termék a jogszabályokban meghatározott, illetőleg a jelölésében foglalt jellemzőket nem elégíti ki, és a jogszabálysértést az ellenőrző hatóság jogerősen megállapítja, az ital előállítóját, kereskedelmi ellenőrzés esetén az ellenőrzöttet, bizonyítottság esetén a hiba okozóját a hatóság a *vizsgálat költségeinek megtérítésére kötelezi.* A határozatban megállapított költségek adók módjára behajtandó köztartozásnak minősülnek. Az eljáró hatóság a helyszíni vagy laboratóriumi ellenőrzés eredményeként, a kötelezettségszegés súlyától függően

a) a borászati üzemet legfeljebb 30 napra *ideiglenesen bezárhatja*, gép, felszerelés, berendezés működését, csomagolóanyag felhasználását, tárolóhely vagy szállítóeszköz *használatát megtilthatja*, újbóli működését, használatbavételét, használatban tartását *feltételhez kötheti;*

b) alapanyagot, kiegészítő anyagot, segédanyagot, adalékanyagot, késztermékét *közfogyasztásra alkalmatlannak*, *csökkent minőségűnek* nyilváníthat, felhasználását, *forgalomba hozatalát korlátozhatja*, *feltételhez kötheti, megtilthatja* és ennek érvényesítése céljából *zárolhatja;*

c) elrendelheti a borászati termék *zárlatát,* valamint a közfogyasztásra, továbbfeldolgozásra alkalmatlan termék *megsemmisítését vagy lepárlását*;

d) minőségvédelmi bírságot szabhat ki;

e) megtilthatja a származási helyre utaló megnevezés használatát.

Amennyiben az eljáró hatóság a kereskedelmi egység ellenőrzésekor *hamisított bort* talál, *értesíti a vámhatóságot*, valamint kezdeményezi az engedélyező hatóságnál a kereskedelmi egység legfeljebb 30 napig tartó *bezárását*. Amennyiben az eljáró hatóság az ellenőrzésekor ismételten a megengedettől eltérő borászati terméket talál, kezdeményezi a kereskedelmi egység működési engedélyének visszavonását. E rendelkezések fellebbezésre tekintet nélkül *azonnal végrehajthatóak*.

A közigazgatási jellegű szankciókon túlmenően speciális szankcióként alkalmazzák a *nyilvánosságot.* A súlyos fogyasztói érdeksérelem megelőzése, illetve csökkentése érdekében a felelősséget megállapító *jogerős határozat rendelkező részenyilvánosságra hozható.*

Ha a kereskedelmi egység ellenőrzése során az ellenőrzést végző hatóság a törvényben foglaltak megsértését észleli, vagy ha az ellenőrzés végrehajtásában akadályozzák, kezdeményezi a *helyi önkormányzat jegyzőjénél* az egység *bezáratását*. A jegyző a kereskedelmi egységet az észlelt hiányosság megszüntetéséig, de legfeljebb 30 napra ideiglenesen bezáratja. Az ideiglenes bezárást elrendelő határozat fellebbezésre tekintet nélkül azonnal végrehajtható. A jegyző a működési engedélyt visszavonja, ha a hiányosságot nem szüntetik meg, illetve, ha a tiltott cselekményt ismételten elkövetik.

A *minőségvédelmi bírság* szabható ki abban az esetben, ha a vizsgálat során megállapítják, hogy az előállított, illetve forgalomba hozott borászati termék nem felel meg az előírt, illetve megjelölt minőségi jellemzőknek, vagy az engedélyezett szintet meghaladó mértékben az egészségre káros anyagot tartalmaz, valamint akkor, ha a forgalomba hozás nem felel meg a törvényben meghatározott szempontoknak. A minőségvédelmi bírság mértéke – a kifogásolt tétel mennyiségétől, minőségétől, a hiba jellegétől függően – legalább húszezer forint, legfeljebb a borászati termék literenként ezer forinttal számított összege erejéig terjedhet. A minőségvédelmi bírság az *egyéb jogkövetkezményekkel együtt is* kiszabható. A minőségvédelmi bírság megfizetésére azt a termelőt, illetve forgalmazót kell kötelezni, aki a borászati terméknek kifogásolt minőségét előidézte, vagy – ha ez egyértelműen nem állapítható meg – azt, akinél a borászati terméket vizsgálat alá vonták. A minőségvédelmi bírság adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül.

A *mulasztási bírság* szabható ki, ha a borászati hatóság vagy a hegyközség felé előírt bejelentési vagy adatszolgáltatási kötelezettséget elmulasztották vagy az adatszolgáltatást hiányosan teljesítették.

Jogszabályok:

2020. évi CLXIII. törvény a szőlészetről és borászatról

2000. évi CXII. törvény a Balaton Kiemelt Üdülőkörzet Területrendezési Tervének elfogadásáról és a Balatoni Területrendezési Szabályzat megállapításáról

6. Sajátos termék előállítási és forgalomba hozatali szabályok

6.1. Az élelmiszerek eredetvédelme

Az eredetvédelem az élelmiszerek esetében mind azok hazai, mind pedig külföldi forgalomba hozatala esetén egyre nagyobb jelentőségre tesz szert. A kommersz élelmiszerek mellett az un. *hungaricumok* (kalocsai paprika, szegedi szalámi, gyulai kolbász, makói hagyma) olyan speciális élvezeti értékkel rendelkeznek, amelyek alkalmasak arra hogy az adott termék piacán különleges helyzetet érjenek el. A több generáció alatt kivívott elismertséget meg kell őrizni. Ezen élelmiszerek kiemelkedő piaci értéket képviselnek, és egyre inkább csak ezzel lehet a vásárlót a termék megvásárlására megnyerni. Az eredetvédelem célja rögzíteni ezen termékek minőségét. Erre figyelemmel mondja ki a törvény, hogy *" A védett eredet-megjelölésű és földrajzi jelzésű, illetve speciális magyar élelmiszereknek meg kell felelniük a mindenkori magyar előírásoknak is."* Megállapítható az is, hogy a fogyasztók egy részénél egy-egy *termékhez, hagyományhoz, tájhoz, kultúrához való emocionális kötődés is* kimutatható.

Az eredetvédelem jogi szabályozásának alapját az *1883. évi Párizsi Uniós egyezmény* tartalmazza, amely a származási jelzéseket (eredet megjelöléseket) az ipari tulajdon tárgyaként felsorolja. A GATT Egyezmény keretében a szellemi tulajdonról létrejött *TRIPS egyezmény* foglalkozik a földrajzi árujelzőkkel.

A *Lisszaboni Megállapodás* az eredet-megjelölések nemzetközi lajstromozásával és kölcsönös védelmével szintén foglalkozik. Ennek keretében bejegyzett magyar eredet-megjelölések pl: Tokaj, Sopron, Mór, Somló, Badacsony, Eger stb.

A hazai eredetvédelmi szabályozás alapját az *1997. évi XI. törvény a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról* jelenti. A törvény értelmében földrajzi árujelzőként a kereskedelmi forgalomban oltalomban részesülhet a termék földrajzi származásának feltüntetésére használt földrajzi jelzés (táj, helyiség, ország), eredet megjelölés, feltéve ha a különleges minőség, hírnév, egyéb jellemző a földrajzi származásnak, vagy emberi tényezőknek tulajdonítható *különlegesség* megállapítható.

A törvény ismeri az un. *kollektív jog* intézményét. A kollektív jog megadását bárki kezdeményezheti, ezt követően mindenkit megillet, feltéve, ha betartja azokat a követelményeket amelyeket a termékleírás tartalmaz.

A *földrajzi árujelző bitorlásáról* akkor beszélhetünk, ha a földrajzi árujelzőt jogosulatlanul használják. A bitorlás ellen bármelyik jogosult felléphet, és polgári jogi igényt érvényesíthet.

A *földrajzi árujelző használatához való jog* megszűnik, ha a termékleírásban foglaltakat súlyosan és másként helyre nem állítható módon megsértik. A jog megszűnését az ellenőrzést végző szerv állapítja meg.

Az ellenőrzési feladatok ellátása során a *Magyar Eredetvédelmi Tanács,* illetve a *Bor Eredetvédelmi Tanács (BET)* foglal állást eredetvédelmi kérdésekben.

A Magyar Eredetvédelmi Tanács (MET) *a Kormány mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek, valamint a szeszes italok földrajzi árujelzőinek oltalma iránti eljárásokban*

véleményező, javaslattevő jogkörrel működő konzultatív testülete a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek, valamint a szeszes italok földrajzi árujelzőinek oltalma, továbbá a hagyományos különleges termékek elismerése iránti eljárásokban.

A Bor Eredetvédelmi Tanács a *Kormány véleményező, javaslattevő jogkörrel működő konzultatív testülete* a borászati termékek eredet megjelöléseinek és földrajzi jelzéseinek, valamint a hagyományos kifejezések közösségi oltalma iránti eljárásokban. A BET az agrárpolitikáért felelős miniszter részére feladatkörében véleményező, javaslattevő és tanácsadó tevékenységet is ellát.

Az eredetvédelemmel kapcsolatos bejegyzésre a *Magyar Szabadalmi Hivatal* jogosult. A bejegyzést közzé kell tenni a minisztérium hivatalos lapjában, valamint a Magyar Élelmiszerkönyvben.

Az eredetvédelemmel kapcsolatos részletes szabályokat:

a) a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról szóló, 2006. március 20-i 510/2006/EK tanácsi rendelet;

b) a mezőgazdasági termékek és élelmiszerek földrajzi jelzéseinek és eredetmegjelöléseinek oltalmáról szóló 510/2006/EK tanácsi rendelet végrehajtására vonatkozó részletes szabályok megállapításáról szóló, 2006. december 14-i 1898/2006/EK bizottsági rendelet;

c) a szeszes italok meghatározásáról, megnevezéséről, kiszereléséről, címkézéséről és földrajzi árujelzőinek oltalmáról, valamint az 1576/89/EK tanácsi rendelet hatályon kívül helyezéséről szóló, 2008. január 15-i 110/2008/EK európai parlamenti és tanácsi rendelet III. fejezete.

d) valamint a mezőgazdasági termékek és az élelmiszerek, valamint a szeszes italok földrajzi árujelzőinek oltalmára irányuló eljárásról és a termékek ellenőrzéséről szóló 158/2009. (VII. 30.) Korm. rendelet tartalmazza.

6.2. Genetikailag módosított élelmiszerek előállításával, forgalomba hozatalával kapcsolatos szakigazgatási feladatok

A mezőgazdasági és ipari termelés növekedésében, illetve a termelés költségeinek csökkentésében egyre nagyobb szerepe van a géntechnológiának. A géntechnológiával módosított szervezetek (vetőmagvak, növények, állatok, ipari fehérjék, enzimek, gombák és egyéb mikroorganizmusok) elterjedésével a mezőgazdasági és az ipari termelés egyre *kiszámíthatóbbá* (és a hozamot tekintve biztonságosabbá) válik. Az élelmiszertermelésben hatalmas növekedés érhető el, ha a különböző kórokozókkal és járványokkal szemben géntechnológiai beavatkozással ellenállóvá tett új növény- és állatfajták nagyobb arányban elterjednek.

A géntechnológia alkalmazásával szemben azonban számos etikai egészségügyi és más *aggály* is felmerül. Mindezek összességében szükségessé teszik, hogy a genetikailag módosított élelmiszer előállításra csak *szigorúan ellenőrzött keretek között* kerüljön sor.

A Magyar jogi szabályozás alapját a géntechnológiai tevékenységről szóló 1998. évi XXVII. törvény jelenti. A szabályozás hatálya érinti a génsebészeti beavatkozást,

amely azt jelenti, hogy a gént, vagy annak bármely részét kiemelik a sejtből, és átültetik egy másik sejtbe. Genetikailag módosított szervezetről pedig akkor beszélhetünk, amikor a génállomány összetételét génsebészeti eljárással változtatták meg.

A hazai szabályozás értelmében a genetikailag módosított szervezetekkel kapcsolatos egyes tevékenységek *engedély alapján folytathatók.*

A géntechnológiai tevékenységgel összefüggő hatósági engedélyeket a *Géntecnológiai Eljárásokat Véleményező Bizottság* véleménye alapján a miniszter, mint géntechnológiai hatóság adja ki. A kiadott engedélyek *nyilvánosak*.

Az engedélyek megadását különböző vizsgálatok előzik meg, amelyek kiterjednek arra, hogy milyen változások következhetnek be az ember és a természetes szervezetek ellenálló képességében, az új anyag beépülésének milyen kockázatai lehetnek, valamint az életközösségre gyakorolt hatásmechanizmusra.

Amennyiben egy termék *genetikailag módosított* szervezetet is tartalmaz, e körülményt a termék csomagolásán külön is fel kell tüntetni. A tájékoztatásnak az esetleges *kockázatokra* külön is ki kell terjednie.

A géntechnológiai tevékenységgel összefüggésben speciális felelősségi szabály érvényesül azáltal, hogy a törvény e tevékenységet fokozott veszéllyel járó tevékenységnek minősíti.

Az Európai Parlament 2026-ban új szabályokat fogadott el az új génkezelési technikákkal, vagyis az NGT-kkel előállított növényekről. A döntés komoly fordulatot hozhat az európai mezőgazdaságban, mert megkönnyítheti olyan fajták elterjedését, amelyek *jobban tűrik a szárazságot, ellenállóbbak lehetnek a kártevőkkel és betegségekkel szemben, vagy kedvezőbb beltartalmi tulajdonságokkal rendelkeznek.* A példa jól érthető: az NGT-növények között szerepelhet alacsony gluténtartalmú búza, szárazságtűrő kukorica vagy kórokozókkal szemben ellenálló burgonya is. Ezek nem sci-fi ötletek, hanem olyan fejlesztési irányok, amelyek már most is jelen vannak az EU-n kívüli piacokon, illetve több országban előrehaladott fejlesztési szakaszban vannak.

Az új szabályozás egyik legfontosabb eleme, hogy az NGT-növényeket két kategóriába sorolják. A döntés lényege, hogy nem kizárólag az előállítás módja számít majd, hanem az, *milyen genetikai jellemzőkkel rendelkezik a végeredmény.* Az *1. kategóriába azok a növények kerülhetnek, amelyek a módosítás jellege és korlátozott száma alapján akár hagyományos nemesítéssel is létrejöhettek volna.* Ha egy ilyen növény megfelel a feltételeknek, hagyományos növényként kell kezelni. Ez azonban nem jelent teljes szabad utat. A gyomirtó szerekkel szembeni ellenálló képességre vagy rovarölő anyagok előállítására génszerkesztett növényeket nem lehet majd 1. kategóriás NGT-növénynek tekinteni. *A 2. kategóriába a nagyobb vagy összetettebb genetikai módosításokon átesett növények tartoznak.* Ezeknél maradnak a GMO-kra vonatkozó szigorúbb szabályok: *kockázatértékelésre, engedélyezésre és fokozottabb ellenőrzésre lesz szükség.*

A szabályozás támogatói szerint az NGT-k új eszközt adhatnak az európai gazdák kezébe. Az időjárási szélsőségek, az aszály, az új kórokozók és a növényvédőszer-korlátozások mellett egyre nagyobb szükség lehet olyan fajtákra, amelyek nemcsak *magasabb hozamra képesek, hanem stabilabban teljesítenek nehéz körülmények között is.* Ez magyar szempontból különösen fontos. Az elmúlt évek aszályai világosan megmutatták, hogy a szárazságtűrés nem elméleti nemesítési cél, hanem termésbiztonsági kérdés. Ha az

NGT valóban gyorsíthatja az ilyen fajták előállítását, az a kukoricában, búzában, burgonyában vagy más fontos kultúrákban is komoly jelentőségű lehet. A Parlament szerint az új technikák hozzájárulhatnak a *termelők versenyképességéhez, az importfüggőség mérsékléséhez és az élelmezésbiztonság erősítéséhez is.*

A szabályok nem engedik el teljesen a kontrollt. A 2. kategóriájú NGT-növényeknél továbbra is követelmény marad a nyomonkövethetőség és a címkézés. Az uniós tagállamok akkor is korlátozhatják vagy megtilthatják ezek termesztését, ha az adott növényt az EU szintjén engedélyezték. Az 1. kategóriájú NGT-növényekhez kapcsolódó növényfajták adatai nyilvános uniós adatbázisban lesznek elérhetők. A vetőmagzsákokat és szaporítóanyagokat pedig NGT-1 jelöléssel kell majd ellátni, hogy a termelők tudják, milyen anyaggal dolgoznak. Ez fontos kompromisszum: az innováció gyorsítása mellett a piac, a termelők és a fogyasztók tájékoztatása sem tűnhet el.

Az ökológiai termelésben az NGT-k nem lesznek engedélyezettek. Ez várhatóan fontos pont lesz a biotermelők és a fogyasztók számára, hiszen az ökológiai ágazat egyik alapja a technológiába vetett bizalom és a jól elkülöníthető termelési rendszer. Ugyanakkor az 1. kategóriájú NGT-növények technikailag elkerülhetetlen jelenléte nem minősül majd automatikusan szabálytalanságnak. Ez gyakorlatias megközelítés, mert a mezőgazdaságban a teljes biológiai elkülönítés sok esetben nehezen garantálható. A Bizottság később értékeli majd, hogy az új rendelet milyen adminisztratív, gazdasági és gyakorlati terhet jelent a biotermelőknek.

Az egyik legérzékenyebb kérdés a szellemi tulajdon. Az NGT-k szabadalmaztathatók lesznek, kivéve a természetes vagy biológiai úton kialakított tulajdonságokat és DNS-szekvenciákat. Ez komoly vitákat vetíthet előre. *A tét ugyanis nemcsak tudományos, hanem gazdasági is. Ha a piac néhány nagy szereplő kezébe kerül, a gazdák kiszolgáltatottabbá válhatnak.* A Parlament ezért hangsúlyozza, hogy meg kell akadályozni a túlzott piaci koncentrációt, és biztosítani kell, hogy a termelők meg tudják fizetni az NGT-növényeket, valamint megőrizhessék és újravethessék a gazdaságukban termesztett vetőmagokat. Ez lesz az egyik legfontosabb kérdés: az NGT valóban a gazdák eszköze lesz, vagy újabb függőségi rendszert teremt?

A szabályozás támogatói történelmi lépésként beszélnek a döntésről. Az NGT-k engedélyezése az innováció, a versenyképesség és az élelmezésbiztonság mellett tett állásfoglalás. Szerinte az európai gazdák régóta várják azokat a modern nemesítési eszközöket, amelyekkel ellenállóbb és kevesebb növényvédő szert igény*lő fajták fejleszthetők. A vita azonban ezzel biztosan nem ér véget. Az NGT-k társadalmi elfogadottsága, a fogyasztói bizalom, a biotermelés védelme, a szabadalmi kérdések és az importverseny mind olyan terület, ahol még éles szakmai és politikai viták várhatók.*

A részletes eljárási szabályokat a géntechnológiai tevékenység engedélyezési eljárási rendjéről, valamint az eljárás során az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásról szóló 132/2004. (IV. 29.) Korm. rendelet tartalmazza.

6.3. A magyar nemzeti értékek és hungarikumok védelme

Az Országgyűlés a magyar nemzeti értékekről és a hungarikumokról szóló 2012. évi XXX. törvény elfogadásával egyben azt is megállapította, hogy a magyar nemzeti értékek, köztük a hungarikumok megőrzendő és egyedülálló értékek, melyeket az egyetemes értékek részének tekint.

A törvény a hungarikum fogalmat gyűjtőfogalomnak tekinti, amely egységes osztályozási, besorolási és nyilvántartási rendszerben olyan megkülönböztetésre, kiemelésre méltó értéket jelöl, amely a magyarságra jellemző tulajdonságával, egyediségével, különlegességével és minőségével a magyarság csúcsteljesítménye. *Kiemelkedő nemzeti értéknek* pedig az olyan nemzeti érték minősül, amely nemzeti szempontból meghatározó jelentőségű, a magyarságra jellemző és közismert, jelentősen öregbíti hírnevünket, növelheti megbecsülésünket az Európai Unióban és szerte a világon, továbbá hozzájárul új nemzedékek nemzeti hovatartozásának, magyarságtudatának kialakításához, megerősítéséhez.

A nemzeti értékek megóvandó értékek, azonosításukban, rendszerezésükben, adataik nyilvántartásba vételében és folyamatos frissítésében, gondozásában a települési önkormányzatok, a megyei önkormányzatok, a települési, a megyei és az országos nemzetiségi önkormányzatok, a hatáskörrel rendelkező állami szervek, a Magyar Állandó Értekezleten (MÁÉRT) részt vevő külhoni szervezetek és az általuk megbízott természetes és jogi személyek működhetnek közre.

A *megóvandó értékek védelme többlépcsős rendszerben történik.* Ennek első lépcsőfoka az adott érték települési- vagy tájegységi (azaz közös települési-) értéktár, külhoni települési- vagy tájegységi értéktár, avagy ágazati értéktár valamelyikébe való felvétele. *A hungarikummá nyilvánítás utolsó lépcsőfoka a Magyar Értéktárba már felvételt nyert kiemelkedő nemzeti érték felvétele a Hungarikumok Gyűjteményébe.*

Hungarikummá kizárólag olyan kiemelkedő nemzeti érték nyilvánítható, amely előzőleg már felvételt nyert a Magyar Értéktárba, melynek összeállításáért a széles szakmai képviselet alapján létrehozott *Hungarikum Bizottság* felel.

A *Hungarikum védjegy* a Hungarikumok Gyűjteményében szereplő kiemelkedő nemzeti értékek megismertetésének elősegítésére, színvonaluk és minőségük folyamatos fenntartására szolgáló védjegy.

Jogi személy, továbbá kereskedelmi vagy vendéglátó-ipari létesítmény elnevezésében a *„hungarikum” kifejezés a Hungarikum Bizottság hozzájárulása alapján használható.*

A mezőgazdasági, illetve élelmiszeripari termékek közül hungarikumnak minősül többek között a csabai kolbász, a debreceni páros kolbász, az egri bikavér, a fröccs, a gyulai kolbász, a HERZ Classic szalámi, a hízott libából előállított termékek, a kalocsai fűszerpaprika őrlemény,a magyar akác, a magyar akácméz.

A 2026-ban megalakult kormány a „hungaricum” fogalmat egyenlőre beszüntette.

6.4. A pálinka előállítása, forgalomba hozatala

Magyarország egyes területei kifejezetten alkalmasak arra, hogy azokon sajátos zamatú gyümölcsöt termesszenek, amely egyben megalapozta azt is hogy ott a gyümölcsből

kiváló minőségű pálinkát készítsenek. Erre alapozva sikerült elérni azt, hogy az EU csatlakozással egyidejűleg *Magyarország kizárólagos jogot kapott arra, hogy a „ pálinka" nevet használja*. Ez azt jelenti, hogy az Európai Unió területén pálinka néven csak a Magyarország területén termett gyümölcsből és szőlőtörkölyből itt előkészített, itt főzött, cukortól és adalékanyagoktól mentes párlat hozható forgalomba.

A *Békési szilvapálinkát* a Körösök völgyében termett vörös szilvából kisüsti rendszerű pálinkafőzéssel állítják elő amelyet fahordóban érlelnek. A *Gönci barackpálinka* a gönci termőtájon szüretelt kajszibarackból készül. A *Kecskeméti barackpálinka* a Kecskeméten és környékén termesztett kajszibarackból készül. A *Szabolcsi almapálinkát* hagyományos réz kisüstön párolják le. A *Szatmári szilvapálinka* a szatmár-beregi táj jellegzetes aromájú itala. Az *Újfehértói meggypálinka* a termőtájra kinemesített gyümölcsből készül.

A *pálinka* készülhet a régi, szakaszos, kétszeri lepárlással, vagy erősítő-feltételes, egyszeri lepárlással.

A *kisüsti pálinka* olyan tiszta gyümölcspárlat, amelyet legfeljebb 1000 liter űrtartalmú, rézfelületet is tartalmazó lepárló berendezésben, minden esetben szakaszosan és két lépcsőben állítanak elő, kifőzési és finomítási szakaszokkal.

Az *érlelt pálinka* az a törköly- és gyümölcspálinka, amelyet legalább hat hónapig érleltek 1000 liternél kisebb, vagy legalább 12 hónapig érleltek 1000 literes vagy annál nagyobb térfogatú fahordóban.

Az *ágyas pálinka* avagy gyümölcságyon érlelt pálinka, amelyet a gyümölccsel azonos pálinkával felöntve együtt érlelnek legalább három hónapig. A gyümölcságy lehet friss, vagy aszalt gyümölcs is.

A 2008. évi LXXIII. törvény a *pálinkáról, a törkölypálinkáról és a Pálinka Nemzeti Tanácsról* szabályozza a *pálinka megnevezés használatát, a pálinka előállítása során alkalmazott különleges eljárásokat, valamint a pálinka forgalomba hozatalát.*

A Magyarország valamely régiójából vagy helységéből származóként földrajzi árujelző oltalomban részesülő pálinkának és törkölypálinkának meg kell felelnie a rá vonatkozóan jóváhagyott *termékleírásban* foglaltaknak is.

Új rendelkezés, miszerint bevezetésre kerül a *pálinka zárjegy*, amelyet a jövedéki törvény rendelkezéseinek alkalmazásával a vámhatóság adja ki az adóraktári engedély birtokában a pálinka előállítását, palackozását, vagy tárolását végző személynek.

A *Pálinka Nemzeti Tanács* felállításával kíván a jogalkotó is segítséget nyújtani ahhoz, hogy a pálinka mint nemzeti kincs hírneve tovább erősödjön. A Tanács tagjait az érintett érdekképviseleti és szakmai szervezetek képviselői közül az agrárpolitikáért felelős miniszter kéri fel. A Tanács többek között kidolgozza a *„Nemzeti Pálinkastratégiát",* a pálinka marketing tervet, valamint a minőségvédelem érdekében összehangolja a pálinkakészítők szakmai együttműködését.

Jogszabályok

1997. évi XI. törvény a védjegyek és földrajzi árujelzők oltalmáról

1998. évi XXVII. törvény a géntechnológiai tevékenységről

1999. évi XLII. törvény a nemdohányzók védelméről és a dohánytermékek fogyasztásának, forgalmazásának egyes szabályairól

2008. évi LXXIII. törvény a pálinkáról, a törkölypálinkáról és a Pálinka Nemzeti Tanácsról

132/2004. (IV. 29.) Korm. rendelet a géntechnológiai tevékenység engedélyezési eljárási rendjéről, valamint az eljárás során az Európai Bizottsággal való kapcsolattartásról

7. A termőföld védelmével kapcsolatos szakigazgatási feladatok

7.1. A termőföldtulajdon megszerzésének szabályozása az Európai Unióban

A termőföld tulajdonának megszerzésével kapcsolatos szabályozási kérdések valamennyi csatlakozó tagállam esetén a *legfontosabb nemzeti stratégiai kérdéshez* tartozik. A termőföld tulajdonának megszerzésével kapcsolatos nemzeti szabályozási módszerek esetében valamennyi tagállamnak sikerült kialakítania azt a *nemzeti szabályozási rendszert*, amely egyrészt nincs ellentétben a Római Szerződésben rögzített szabályozási elvekkel (pl. a diszkrimináció tilalma), viszont tükrözik azokat a nemzeti sajátosságokat is, amelyek az adott tagállam agrárpolitikai sajátosságait is tükrözik. Megállapítható az is, hogy az Unió tagországaiban is alkalmaznak olyan szabályokat, amelyekkel az egyenlő elbánás biztosításának a kritériumát bár betartják, de a közvetett szabályokkal megnehezítik a külföldiek tulajdonszerzését.

Az Európai Unió jogrendszere két alapvető elv összhangjára épül:

a) a közösségi jog a tagállamok jogrendszereiben *közvetlenül* érvényesül (hatályosul), valamint

b) a közösségi jog tagállamok jogrendszerével szembeni *elsődlegessége* (szupremációja, vagy primátusa).

Az EU olyan új jogi rendet hozott létre, amelynek érvényesülését a tagállamok igazságszolgáltatási szerveinek akkor is biztosítaniuk kell, ha a tagállam *nemzeti jogalkotása* a szükséges lépéseket még nem tette meg. Azáltal hogy a tagállamok egyes jogosítványaikat átruházták az EU-ra, ezzel egyidejűleg az *adott kérdésben le is mondtak nemzeti szuverenitásuk egy részéről*.

Az EU *elsődleges* jogalkotásában a termőföld tulajdonlására vonatkozó közvetlen szabályok viszonylag *csekély* szerepet játszanak. Közvetlen e tárgyban meglevő szabályozás hiányában a közösségi jog elsődleges anyagából első sorban a *diszkrimináció általános, tilalmára, az áruforgalom szabadságára, valamint a letelepedés szabadságára* vonatkozó joganyagnak lehet jelentősége. Az e jogterületeken található szabályozás számos *korlátot* állít fel a nemzeti szabályozás elé, amely összességében érinti a tagállamok állampolgárainak termőföld tulajdon szerzési képességét.

Az EU *másodlagos* jogforrásai közül az Európai Bíróság is csak egy esetben – *Görögország* esetében – foglalkozott a tagállamok állampolgárainak földtulajdon szerzési képességével.

Az Európai Gazdasági Közösség Alapító szerződésének 6. Cikkelye foglalkozik a *diszkrimináció általános tilalmával*. Ezek szerint: *“ A jelen Szerződés alkalmazási területein – és az abban foglalt különleges rendelkezéseket fenntartva – tilos az állampolgárságon alapuló bármilyen hátrányos megkülönböztetés.”*

A Római Szerződés fent idézett rendelkezése tehát *megkülönbözteti* a tagállamok állampolgárait azoktól, akik *nem tagjai az EU-nak*. Ebből viszont az következik, hogy az

EU-n kívüli tagállamok állampolgáraival szemben alkalmazott megkülönböztetés nem ellentétes a Római Szerződés előírásaival.

A Római Szerződés 48. Cikkelye a munkaerő közösségen belüli szabad áramlásával kapcsolatban rögzíti azt, hogy *meg kell valósítani a munkaerő szabad áramlását* a Közösségen belül. Ez az elv magában foglalja annak *megszüntetését* is, hogy az egyes tagállamok munkavállalóit állampolgárságuk alapján *eltérően kezeljék a foglalkoztatás, a bérezés, és egyéb munkafeltételek tekintetében.*

A termőföld tulajdonszerzési jogosultsággal a *letelepedés szabadságához* való jog áll a legközelebb.

A Római Szerződés 52. Cikkelye értelmében fokozatosan fel kell oldani azon korlátozásokat, amelyek egyik tagállam állampolgárainak egy másik tagállam területén való letelepedésére vonatkoznak. E rendelkezést egészítette ki az Amszterdami Szerződés azzal a kitétellel, miszerint *tilos minden olyan korlátozás amely egy tagállam állampolgárainak egy másik tagállam területén való letelepedésére vonatkoznak*. A letelepedési szabadság magában foglalja a vállalkozói tevékenység megkezdését és gyakorlását is. Az Európai Bíróság letelepedés fogalmán valamilyen gazdasági tevékenység tényleges gyakorlását érti egy másik tagállamban történő határozatlan időre történő tartós berendezkedés révén.

A Római Szerződés 54. cikkely (3) bekezdés e) pontja a letelepedés szabadságával összefüggésben biztosítja *a tagállamok állampolgárai számára a földtulajdon szerzését* akkor, amikor rögzíti, hogy a Tanács és a Bizottság a letelepedési jog biztosításával összefüggésben lehetővé teszik bármely tagállam felségterületén egy másik tagállam állampolgára számára földtulajdon szerzését és hasznosítását, amennyiben ez nem ellentétes a közös mezőgazdasági politika megvalósítását célzó különleges módszerekkel.

A fenti rendelkezések tehát tételesen kimondják, hogy a kedvezményezettek javára biztosítani kell a *termőföld diszkrimináció mentes tulajdonszerzését*. Emiatt az unió országai olyan szabályozást dolgoztak ki, amelyben az egyes államok nem különböztetnek állampolgárság és székhely szerint, viszont a vidéki, ténylegesen mezőgazdasági tevékenységet végző alanyokat preferálja a tulajdon és a használat megszerzésével kapcsolatban a saját egyéb honosaival szemben (így a többi uniós alannyal szemben is).

7.2. A termőföldtulajdon megszerzésének szabályozása az egyes EU tagállamokban

Az EU egyes tagállamai a Római Szerződés előzőekben részletezett rendelkezéseire is *figyelemmel* alakították ki saját belső jogrendjükben azokat a speciális szabályokat, amelyek a termőföld tulajdonszerzését többek között a *letelepedéshez* kötik.

A mezőgazdasági termelést szabályozó, valamint a földbirtok politikát is befolyásoló Közösségi jogszabályokon túlmenően az egyes tagállamok jogalkotása is számos sajátos korlátozó rendelkezést tartalmaz. E korlátozásokat az alábbiak szerint lehet csoportosítani:

a) a tulajdonszerzés esetére előírt megszorítások (pl. a szerződés érvényességi feltétele a *hatósági jóváhagyás*),

b) a megszerezhető *ingatlan mértékének* adminisztratív korlátozása,

c) az egy üzem keretében *hasznosítható földterület mértékének* előírása

d) a föld tulajdonosával szemben a *mezőgazdasági haszonbérlet* intézményének erősítése

e) *elővásárlási jog*, amelyet meghatározott feltételek esetén az állam, egyes, a földbirtok politika végrehajtására létrehozott társaságok, továbbá magánszemélyek gyakorolnak.

Az ingatlanszerzést a megszerezhető ingatlanok területének előírásával a *dán jog* korlátozza a legszigorúbban azáltal, hogy mezőgazdasági üzemet *csak mezőgazdasági szakképzettséggel* rendelkező személy szerezhet, és az üzem tulajdonának megszerzését követően a tulajdonos *saját maga köteles a gazdálkodást vezetni, köteles továbbá a mezőgazdasági üzem területén lakni.* A szabályozás azt az elvet követi, hogy a föld tulajdona és használata egybeesik, azaz a telekkönyvi egységet képező mezőgazdasági földtulajdonnál fő szabályként senki sem szerezhet többet. Ezen túlmenően a mezőgazdasági tulajdont mezőgazdasági üzemként úgy kell hasznosítani, hogy egy mezőgazdasági üzem keretében lehetőség szerint több mezőgazdasági tulajdon ne kerüljön összevonásra.

7.3. A termőföld tulajdoni-, használati korlátozások keretében megvalósuló védelme

A termőföld tulajdoni, használati korlátozások keretében történő védelme a *nemzeti birtokpolitika része*. Ebben az esetben az EU harmonizáció csak közvetve érvényesül. Pl. diszkrimináció mentesség, tőke szabad mozgása, munkaerő szabad áramlása. Az egyes EU tagállamok ezen általános elvek keretei között alakítják ki nemzeti jogrendjüket, így e kérdéskör szabályozása minden esetben politikai értékítéletet is tartalmaz. A birtokstruktúra kialakításakor ugyanis különös figyelemmel kell lenni a mezőgazdaság *multifunkcionális* jellegére. Ez annyit jelent, hogy :

a) a gazdasági versenyképességi,

b) a környezetgazdálkodási, valamint

c) a szociális, foglalkoztatási

szempontokat *együttesen, és nem egymás rovására* kell figyelembe venni. Az EU 2007-től átalakuló új támogatási rendszerében az agrár vidékfejlesztésnek a jelenleginél hangsúlyosabb szerepet kíván adni, amely egyben azt is jelenti hogy a vidékfejlesztési kérdések egyik önálló területe az agrárfoglalkoztatás, valamint az agrár-környezetgazdálkodás (tájgazdálkodás) feltételrendszerének összehangolt fejlesztése.

A *Csatlakozási Szerződés* a termőföld tulajdonára vonatkozó átmeneti, csak Magyarországra érvényes derogációs megállapodást nem a mezőgazdaságra, hanem a *tőke szabad mozgása* fejezet részeként tárgyalja.

A Csatlakozási Szerződés értelmében Magyarország – az Európai Unió alapját képező szerződésekben foglalt kötelezettségek ellenére – a csatlakozás időpontjától (2004. május 1.) számított *tíz éven keresztül* fenntarthatja a csatlakozási okmány aláírása időpontjában hatályos jogszabályaiban foglalt, a nem Magyarországon lakó, vagy nem magyar állampolgár természetes személyek, illetve jogi személyek általi, mezőgazdasági

földterület megszerzésére vonatkozó *tilalmat*. Valamely tagállam állampolgára, illetve egy másik tagállam jogszabályai szerint létrehozott jogi személy a mezőgazdasági földterület vonatkozásában *nem részesíthető kedvezőtlenebb bánásmódban*, mint amilyenben a csatlakozási szerződés aláírása napján részesült. Valamely tagállam állampolgárára *nem vonatkozhatnak szigorúbb korlátozások,* mint a harmadik ország állampolgáraira.

A Csatlakozási Szerződés további könnyítést jelent a tulajdonszerzési képesség tekintetében akkor, amikor előírja, hogy egy másik tagállam azon állampolgárai, akik *önálló vállalkozó mezőgazdasági termelőként* kívánnak letelepedni Magyarországon, és legalább *három éve jogszerűen Magyarországon laknak*, és *folytatnak mezőgazdasági tevékenységet*, nem tartoznak az általános tulajdonszerzési korlátozás hatálya alá, és rájuk nem alkalmazható más szabály és eljárás, mint amelyet Magyarország állampolgáraira kell alkalmazni.

Az átmenet időszakára vonatkozó rendelkezés szerint amennyiben Magyarország ezen időszak alatt Magyarország a mezőgazdasági földterület megszerzését *engedélyhez* köti, az engedélyezési eljárásnak *objektív, állandó, átlátható és nyilvános* kritériumokon kell alapulnia. A kritériumokat megkülönböztetés nélkül kell alkalmazni, és azok nem tehetnek különbséget a tagállamok Magyarországon lakó állampolgárai között.

A hét évre megállapított derogációs időtartam *további három évvel történő meghosszabbítására* is lehetőséget ad a Csatlakozási Megállapodás. Erre az átmeneti időszak lejártával Magyarországon a *mezőgazdasági földterületek piacának súlyos zavara alakul ki, vagy ennek kialakulása fenyeget*. A derogációs időtartam meghosszabbításáról a Bizottság Magyarország kérelmére határozott, így a hazai földügyi szabályozásnak csak 2014. május 1-től kezdődően kell megfelelnie a közösségi jogi előírásoknak. így *10 éves lett az átmeneti időszak.*

A mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvény megalkotásakor az Országgyűlés az alábbi *birtokpolitikai célkitűzéseket* tartotta szem előtt:

– a *falvak népességmegtartó képessége megújuljon*, a lakosság városba áramlása mérséklődjön, és ezáltal a helyi népesség korösszetétele javuljon,

– a mezőgazdálkodás és az agrárszolgáltatások feltételeinek kedvezőbbé válása a korábbinál érzékelhetőbben járuljon hozzá a *falvak jövedelemtermelő képességének erősödéséhez,*

– a mezőgazdaságban termelt jövedelmeknek a célok szolgálatában történő felhasználása lehetőleg a *keletkezésük helyén segíthesse elő a foglalkoztatás bővülését,*

– az agrártársadalom a *vidéki családi közösségek termelési közösségként történő megszerveződése* és a helyi vállalkozások gyarapodása révén tovább erősödjön,

– a mezőgazdaságban a *közepes méretű agrárüzemek elterjedjenek, valamint a kis gazdaságok stabil* működése és további fejlődésük biztosított legyen,

– a saját és közvetlen termelési és szolgáltatási munkavégzésen alapuló agrárgazdálkodás bővüljön,

– a földművesek részére az *önfoglalkoztatás* a korábbinál tágabb keretekben kínáljon valódi alternatívát – többek között – a helyi élelmiszer-kereskedelem lehetőségeinek bővülésével, valamint a saját munkavégzésen alapuló és azt kiegészítő tevékenységek folytatásához, mint például a falusi vendéglátás, a kedvezőbb feltételek megteremtésével,

– fokozottabban előtérbe kerülhessenek a *fenntartható földhasználattal* való gazdálkodás feltételei, a termelés természeti feltételeinek (talaj, víz, élőhelyi közösségek) és a kultúrtáj védelmének szempontjai,

– a mező-és erdőgazdasági föld forgalma és a mező- és erdőgazdasági föld, mint *a jelzálogjogon alapuló hitelezés biztosítéka,* a kialakuló új üzemi szervezetek működését hatékonyan elősegíthesse,

– *élet- és versenyképes mezőgazdasági termelés folytatására* alkalmas méretű földbirtokok jöjjenek létre,

– a *birtokelaprózódások hátrányos következményei* a mezőgazdaság tulajdoni szerkezetét ne terheljék, a földműves zavartalan mezőgazdasági termelést folytathasson.

7.4. A termőföld tulajdonára, használatára vonatkozó általános szabályok

A földforgalmi törvény a mező- és erdőgazdasági hasznosítású föld *tulajdonjogának megszerzésére, a földön haszonélvezeti jog alapítására, a föld használatára, továbbá a szerzési korlátozások ellenőrzésére, és a helyi földbizottságra* vonatkozó rendelkezéseket állapít meg. Külön törvény a mezőgazdasági üzemek tulajdoni-, és használati viszonyainak sajátosságaira tekintettel, az e törvényben foglaltaktól eltérő szabályokat is megállapíthat a föld és a hozzátartozó mezőgazdasági felszerelés tulajdonjogának, használatának üzemi hasznosítás céljából történő megszerzésére.

A földforgalmi törvény *hatálya kiterjed az ország területén fekvő valamennyi földre*. A védett természeti területnek minősülő földre e törvény rendelkezéseit a *természet védelméről szóló törvényben* foglalt eltérésekkel kell alkalmazni. Az erdőről, az erdő védelméről és az *erdőgazdálkodásról szóló törvény szerint erdőnek,* valamint erdőgazdálkodási célt közvetlenül szolgáló földterületnek minősülő földre (a továbbiakban együtt: erdőnek minősülő föld) e törvény rendelkezéseit az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvény, továbbá az erdőbirtokossági társulatról szóló törvényben foglalt eltéréssel kell alkalmazni. A Nemzeti Földalapba tartozó föld tekintetében e törvény rendelkezéseit a *Nemzeti Földalapról szóló törvényben* foglalt eltérésekkel kell alkalmazni.

A föld tulajdonjogát az e törvényben meghatározott módon, és mértékben, az e törvényben meghatározott természetes személy, jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet szerezheti meg.

A törvény hatálya a föld tulajdonjogának – ide értve az *aranykorona értékben kifejezett*, hatósági földkiadási eljárás útján kijelölésre váró részarány-tulajdont is – bármilyen jogcímen, illetve módon történő megszerzésére kiterjed, *ide nem értve a törvényes öröklléssel, a kisajátítással és a kárpótlási célú árverés útján történő tulajdonszerzést.*

Ha a törvény eltérően nem rendelkezik, a tulajdonjog átruházásáról szóló szerződést a *mezőgazdasági igazgatási szerv hagyja jóvá*. A mezőgazdasági igazgatási szerv jóváhagyása a jogszabályban előírt egyéb érvényességi feltételeket és kellékeket nem

pótolja, továbbá nem pótolja más hatóságok előzetes engedélyét, illetve jóváhagyását, amelyek a jogügylet létrejöttéhez vagy érvényességéhez ugyancsak szükségesek.

A föld tulajdonjogának átruházására vagy a föld tulajdonjogát érintő más jogügylet írásba foglalására csak olyan *papír alapú okmányon* kerülhet sor, amely az e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott biztonsági kellékekkel rendelkezik. *2025-től kezdődően a szerződést elektronikus úton kell a földhivatalhoz benyújtani.*

Föld tulajdonjogát *nem szerezheti meg*:

a) külföldi természetes személy;

b) az államon kívüli más állam, illetve annak valamely tartománya, helyhatósága, ezek bármely szerve;

c) a törvényben meghatározott esetek kivételével jogi személy.

7.5. A tulajdonszerzési jogosultság

Fő szabály, miszerint a föld tulajdonjogát *belföldi természetes személy és tagállami állampolgár szerezheti meg.*

A földművesnek nem minősülő belföldi természetes személy és tagállami állampolgár akkor szerezheti meg a föld tulajdonjogát, ha a birtokában álló föld területnagysága a megszerezni kívánt föld területnagyságával együtt nem haladja meg *az 1 hektárt*.

A föld tulajdonjogát *csere jogcímén csak a törvényben írt feltételek teljesítése esetén van mód.*

A föld tulajdonjogát *ajándékozás címén csak közeli hozzátartozó, bevett egyház, illetve annak belső egyházi jogi személye, önkormányzat, és az állam javára* lehet átruházni azzal hogy ez utóbbi csak életjáradéki jogviszonyt létesíthet. Termőföld tulajdonjogát bizalmi vagyonkezelési szerződés alapján nem lehet megszerezni..

A tulajdonszerzési jogosultság feltétele hogy a szerző fél a tulajdonjog átruházásáról szóló szerződésben, illetve teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt nyilatkozatban vállalja, hogy a *föld használatát másnak nem engedi át, azt maga használja, és ennek során eleget tesz a földhasznosítási kötelezettségének, továbbá vállalja, hogy a földet a tulajdonszerzés időpontjától számított 5 évig más célra nem hasznosítja.*

Nem minősül a használat átengedésének az, ha a tulajdonjogot szerző fél közeli hozzátartozójának adja át, - *társult erdőgazdálkodást* folytat, valamint ha azt *vetőmagtermeléshez* szükséges terület biztosítása céljából valamely érvényes jogcímen engedi át a használatot más személy részére. A hatályos szabályozás értelmében szintén nem minősül használat átengedésének a termőföld haszonbérbe adása. Ez utóbbi komoly vitákat eredményezett.

A tulajdonszerzési jogosultság további feltétele, hogy a szerző fél a tulajdonjog átruházásáról szóló szerződésben, illetve teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglaltan *nyilatkozzon arról, hogy nincs a földhasználatért járó ellenszolgáltatásának teljesítéséből eredő bármilyen korábbi földhasználattal kapcsolatos*

jogerősen megállapított és fennálló díj-, vagy egyéb tartozása. A tulajdonszerzési jogosultság további feltétele, hogy a szerző féllel szemben a szerzést megelőző 5 éven belül nem állapították meg, hogy a szerzési korlátozások megkerülésére irányuló jogügyletet kötött.

Életvitelszerű lakáshasználat helye: ellenkező bizonyításig a személyiadat- és lakcímnyilvántartásba bejelentett tartózkodási hely, ennek hiányában a személyiadat- és lakcímnyilvántartásba bejelentett lakóhely. Ilyen módom *igazolhatják azt, hogy az illető ténylegesen is a bejelentett lakásában tartózkodik, és így jogosult a kedvezmény igénybevételére.*

7.6. A földtulajdon, illetve a birtokban tartható összes föld megengedett mértéke

A termőföld tulajdonát magánszemélyként földműves szerezheti meg. A törvény értelmében *földműves* a Magyarországon nyilvántartásba vett belföldi természetes személy, illetve tagállami állampolgár, aki e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott *mezőgazdasági vagy erdészeti szakirányú képzettséggel rendelkezik vagy ennek hiányában igazoltan legalább 3 éve*

a) mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve kiegészítő tevékenységet saját nevében és saját kockázatára folyamatosan Magyarországon folytat, és ebből igazoltan árbevétele származott, vagy az árbevétel azért maradt el, mert a megvalósult mező- vagy erdőgazdasági célú beruházás még nem hasznosulhatott, vagy

b) a legalább 25%-ban tulajdonában álló, Magyarországon bejegyzett mezőgazdasági termelőszervezet olyan tagjának minősül, aki mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve mező-, erdőgazdasági és az azokat kiegészítő tevékenységet személyes közreműködésként végzi;

A földműves a föld tulajdonjogát – a már tulajdonában és a haszonélvezetében lévő föld területnagyságának a beszámításával – *300 hektár mértékig* szerezheti meg (földszerzési maximum).

A földműves, valamint mezőgazdasági termelőszervezet a föld birtokát – a már birtokában lévő föld területnagyságának a beszámításával – legfeljebb 1200 hektár mértékig szerezheti meg (birtokmaximum). Az állattartó telep üzemeltetője, a szántóföldi és kertészeti növényfajok vetőmagjának előállítója esetében a birtokmaximum mértéke 1800 hektár területnagyság (kedvezményes birtokmaximum).

A törvény értelmében *mezőgazdasági termelőszervezet* a mezőgazdasági igazgatási szerv által nyilvántartásba vett, tagállami székhelyű jogi személy, illetve jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet, amely megfelel a törvényben írt feltételeknek.

7.7. Az elővásárlásra jogosultak sorrendje, és az elővásárlási jog gyakorlása

A föld eladása esetén az alábbi *sorrendben elővásárlási jog illeti meg:*

a) az *államot* a Nemzeti Földalapról szóló törvényben meghatározott földbirtok-politikai irányelvek érvényesítése céljából, valamint közfoglalkoztatás, illetve más közérdekű cél megvalósítása érdekében;

b) a *földet használó olyan földművest*, aki megfelel a törvényben írt feltételeknek,

c) az olyan földművest, aki *helyben lakó szomszédnak* minősül;

d) az olyan földművest, aki *helyben lakónak* minősül;

e) az olyan földművest, akinek az *életvitelszerű lakáshasználata helye vagy a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve olyan településen* van, amelynek közigazgatási határa az adás-vétel tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra van.

A törvényben további feltételek vannak, amelyek további sorrendiséget állapítanak meg.

A *közös tulajdonban álló föld esetében* a tulajdonostárs tulajdoni hányada egészének vagy egy részének eladása esetében a földműveseket az elővásárlásra jogosultak sorrendjében megelőzi az adásvételi szerződés megkötésekor legalább *3 éve tulajdoni hányaddal rendelkező földműves tulajdonostárs*. *Házastársi közös vagyon* megszüntetése esetén a 3 évbe beszámít azon időtartam is, amely alatt a közös vagyonba tartozó ingatlanrész az elővásárlási jogával élni kívánó tulajdonostárs *házastársának tulajdonát képezte.*

Elővásárlási jog nem áll fenn

a) a *közeli hozzátartozók* közötti adás-vétel,

b) az adott földben *legalább három éve tulajdonrésszel* rendelkező vevő által kötött, a közös tulajdon megszüntetését eredményező adás-vétel,

c) földnek *gazdaságátadási szerződéssel* történő átruházása,

d) a *törvényben írtaknak meghatározott célból* történő adás-vétel,

e) rekreációs célú földszerzés,

f) az *állam szerzése*,

g) a *részarány-tulajdonost megillető vételi jog* gyakorlása útján történő földtulajdonszerzés,

h) a bevett egyház vagy annak belső egyházi jogi személye részére *temető létesítése vagy bővítése* céljából történő átruházás

i) az adásvétel tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra levő

közigazgatási határú településen legalább három éve életvitelszerű lakáshasználat helyével vagy mezőgazdasági üzemközponttal rendelkező földműves vevő által jelen szerzést megelőzően bármikor, bármilyen jogcímen megszerzett – függetlenül ezen szerzés vagy szerzések tulajdonjogának jelen szerzéskor való fennálltától vagy már fenn nem állásától – föld összes területével együtt *összesen 10 hektár területnagyságot meg nem haladó további föld megszerzése*

esetén.

Az elővásárlási jogra vonatkozó előírások egyértelműen politikai értékítéletet tükröznek.

A föld eladása esetén *a földre vonatkozó, a tulajdonos által elfogadott vételi ajánlatot egységes okiratba foglalt szerződésbe* kell foglalni, és azt a tulajdonosnak a felek aláírásától számított *8 napon belül a mezőgazdasági igazgatási szerv részére meg kell küldeni jóváhagyás céljából.* Az adás-vételi szerződést az elővásárlásra jogosultakkal a föld fekvése szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője útján hirdetményi úton kell közölni, azzal, hogy a tulajdonosnak az adás-vételi szerződést a más törvényen, és a megállapodáson alapuló elővásárlásra jogosultakkal közvetlenül is közölni kell. Az adás-vételi szerződésnek a vevő részéről tartalmaznia kell a törvényben előírt nyilatkozatokat is.

Az adás-vételi szerződés hirdetményi úton történő közlése a települési önkormányzat polgármesteri hivatal hirdetőtáblájára való kifüggesztéssel történik.

Az elfogadó jognyilatkozatot legalább teljes bizonyító erejű magánokiratba kell foglalni. Az elfogadó jognyilatkozathoz csatolni kell az elővásárlási jogosultságot bizonyító okiratokat is.

7.8. Az adás-vételi szerződés hatósági jóváhagyása

A mezőgazdasági igazgatási szerv a részére jóváhagyás céljából megküldött okiratok közül az *adásvételi szerződést először – kizárólag annak tartalma és alaki kellékei, továbbá közhiteles nyilvántartásban szereplő adatok alapján – az érvényességi és hatályosulási feltételeknek való megfelelőség szempontjából vizsgálja meg, illetve ellenőrzi.* A mezőgazdasági igazgatási szerv az okiratok beérkezésétől számított *15 napon belül döntést hoz az adásvételi szerződés jóváhagyásának a megtagadásáról,* vagy – a 20. §-ban foglalt esetek kivételével – végzésben megállapítja a szerződés közzétételre való alkalmasságát és elrendeli a szerződés közzétételét, valamint ezzel *egyidejűleg megkeresi a föld fekvése szerint illetékes ingatlanügyi hatóságot a föld tulajdonjogának átruházására irányuló szerződés benyújtása tényének feljegyzése érdekében.*

A *helyi földbizottság 30 napon belül adja ki az adás-vételi szerződés jóváhagyásának megtagadásához, vagy a jóváhagyás megadásához szükséges állásfoglalását.*

Az adás-vételi szerződés jóváhagyására irányuló eljárásban az agrárgazdasági tevékenységet folytatók kötelező tagságán, és a tagok egyenlő szavazati jogán alapuló, köztestületként működő Magyar Agrár-, Élelmiszergazdasági és Vidékfejlesztési

Kamarának a szerződéssel érintett föld fekvése szerinti területi szerve állást foglal arról, hogy az adásvételi szerződés megfelel-e

a) a birtokviszonyok átláthatóságára,

b) a spekulatív földszerzések megelőzésére,

c) az üzemszerű művelés alatt álló élet- és versenyképes, egységes birtoktagot képező fölbirtokok kialakítására és megőrzésére,

d) a helyi gazdálkodói közösség érdekeinek érvényesítésére,

e) az életvitelszerűen helyben lakó és gazdálkodó földművesek segítésére, és

f) a mezőgazdaságban a generációváltás elősegítésére

vonatkozó általános agrárpolitikai és földbirtok-politikai érdekeknek.

A helyi földbizottságot a mezőgazdasági igazgatási szerv adás-vételi, valamint csere szerződést jóváhagyó, vagy megtagadó határozatával kapcsolatos e törvény szerinti eljárásában az ügyfél jogállása, a mezőgazdasági igazgatási szerv adás-vételi, valamint csere szerződést jóváhagyó, vagy megtagadó határozatának bírósági felülvizsgálata vonatkozásában pedig keresetindítási jog illeti meg.

A 2026-os kormányváltást követően várhatóan meg fogják szüntetni, vagy jelentősen át fogják alakítani a földbizottsági feladatokat. Ez alapvetően a kamara megyei szervezeti egységeinek megszüntetését érinti. A vita jelenleg még tart.

A mezőgazdasági igazgatási szerv ha megfelel a törvényben írt feltételeknek, a szerződést *jóváhagyja, ha pedig nem, a szerződés jóváhagyását megtagadja.*

7.9. Hatósági jóváhagyása az adás-vételnek nem minősülő tulajdonjog átruházásról szóló szerződésnek és az átruházásnak nem minősülő módon történő tulajdonszerzésnek

A föld tulajdonjogának *elbirtoklással* történő megszerzésének jóváhagyására irányuló eljárásban az eladó alatt a tulajdonost, a vevő alatt a szerző felet kell érteni.

A föld tulajdonjogáról *végintézkedéssel* történő rendelkezés esetén – a hagyatéki eljárás keretében – a közjegyző küldi meg a végintézkedést a föld tulajdonjogának megszerzését illetően jóváhagyás céljából a mezőgazdasági igazgatási szervnek. A föld tulajdonjogának végintézkedéssel történő megszerzésének jóváhagyására irányuló eljárásban az eladó alatt az örökhagyót, a vevő alatt az örököst kell érteni.

A *végrehajtási, felszámolási, vagy önkormányzati adósságrendezési eljárás* keretében árverés vagy pályáztatás útján történő föld tulajdonjog szerzés esetén a végrehajtó, a felszámoló, illetve a pénzügyi gondnok megkeresésére az árverést a mezőgazdasági igazgatási szerv folytatja le.

7.10. Hatósági jóváhagyáshoz nem kötött tulajdonjog átruházásról szóló szerződések

Nem kell a mezőgazdasági igazgatási szerv jóváhagyása

a) az állam tulajdonszerzéséhez;

b) az állam, illetve az önkormányzat tulajdonában álló föld elidegenítéséhez;

c) a föld tulajdonjogának ajándékozás jogcímén történő átruházásához;

d) a közeli hozzátartozók közötti tulajdonjog átruházásához;

e) földnek gazdaságátadási szerződéssel történő átruházásához;

g) a telekalakítás keretében történő tulajdonszerzéshez, ha egy vagy több, önálló helyrajzi számú földet érintő telekalakítás következtében a tulajdonosok tulajdoni hányadát képező földterület nagysága az ingatlan-nyilvántartásban a kiinduló állapot szerinti tulajdoni hányadból számítható területnagyságot nem haladja meg.

7.11. A termőföldek használata

Magyarországon a többi EU tagállamhoz hasonlóan a termőföld használata *birtokpolitikai* megfontolásból a tulajdonszerzéshez hasonlóan korlátozások alatt áll. A mezőgazdasági termelés mintegy kétharmada bérelt földön folytatódik, úgy, hogy ezen belül a jogi személyek esetében – az ismert tulajdonszerzési korlátozások miatt – ez az arány a 90 %-ot meghaladja. A nemzeti szabályozás kettős célt kíván elérni: egyrészt a birtokmaximumok előírásával korlátozni lehessen a megszerezhető föld nagyságát, másrészt az eltérő ár-, és gazdálkodási viszonyokra tekintettel korlátozzák a külföldiek hazai földpiacon való megjelenését.

A föld tulajdonosa, haszonélvezeti jog fennállása esetén a haszonélvező a föld használatát, hasznosítását az e törvényben meghatározott természetes személy, valamint jogi személy javára

a) haszonbérlet,

b) szívességi földhasználat

c) rekreációs célú földhasználat

d) erdőnek minősülő föld esetében a Fétv.-ben meghatározott *jogcímén engedheti át az e törvényben meghatározott módon és mértékben.*

Más jogcímen nem lehet termőföld használatát átengedni.

A föld használatának átengedéséről szóló szerződést a mezőgazdasági igazgatási szerv hagyja jóvá. A mezőgazdasági igazgatási szerv jóváhagyása a jogszabályban előírt egyéb érvényességi feltételeket és kellékeket nem pótolja, továbbá nem pótolja más hatóságok előzetes engedélyét, illetve jóváhagyását, amelyek a jogügylet létrejöttéhez vagy érvényességéhez ugyancsak szükségesek.

Földhasználati jogosultsággal fő szabályként *földműves és mezőgazdasági termelőszervezet rendelkezik.* A kivételeket törvény állapítja meg.

A haszonbérleti szerződés határozott időtartamra, legalább *1 gazdasági évre, és legfeljebb 20 évre köthető meg*. Az erdőnek minősülő földre, illetve az engedélyezett erdőtelepítésre kijelölt földre a haszonbérleti szerződést az erdőről, *az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról szóló törvényben foglalt eltéréssel legfeljebb a termelési időszak (vágás érettségi kor) lejártát követő 10. év végéig lehet megkötni.*

A földhasználati jogosultság megszerzésének feltétele, hogy a földhasználati jogosultságot szerző fél a földhasználati jogosultság átengedéséről szóló szerződésben,

illetve teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglalt nyilatkozatban vállalja, hogy a földhasználati szerződés fennállása alatt *megfelel a törvényben írt feltételeknek, a föld használatát másnak nem engedi át, azt maga használja, és ennek során eleget tesz a földhasznosítási kötelezettségének.*

Nem minősül a használat átengedésének a törvényben írtaknak megfelelő használat átengedése

A földhasználati jogosultság további feltétele, hogy a szerző fél a földhasználati jogosultság átengedéséről szóló szerződésben, illetve teljes bizonyító erejű magánokiratba vagy közokiratba foglaltan nyilatkozzon arról, hogy nincs jogerősen megállapított és fennálló földhasználati díjtartozása.

Az erdőnek nem minősülő föld haszonbérbe adása esetén az alábbi sorrendben előhaszonbérleti jog illeti meg:

a) a volt haszonbérlő olyan földművest, illetve mezőgazdasági termelőszervezetet, aki helyben lakónak minősül, illetve amely helybeli illetőségűnek minősül, vagy akinek az életvitelszerű lakáshasználata helye, illetve akinek, vagy amelynek a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve olyan településen van, amelynek közigazgatási határa a haszonbérlet tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra van;

b) az olyan *földművest, aki helyben lakó szomszédnak* minősül;

c) az olyan földművest, aki *helyben lakónak* minősül;

d) az olyan földművest, akinek az életvitelszerű lakáshasználata helye vagy a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve olyan településen van, amelynek közigazgatási határa a haszonbérlet tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra van;

e) az olyan mezőgazdasági *termelőszervezetet, amely helybeli illetőségű szomszédnak minősül;*

f) az olyan *mezőgazdasági termelőszervezetet, amely helybeli illetőségűnek minősül;*

g) az olyan mezőgazdasági termelőszervezetet, amelynek a mezőgazdasági üzemközpontja legalább 3 éve olyan településen van, amelynek közigazgatási határa a haszonbérlet tárgyát képező föld fekvése szerinti település közigazgatási határától közúton vagy közforgalom elől el nem zárt magánúton legfeljebb 20 km távolságra van.

Előhaszonbérleti jog nem áll fenn

a) a közeli hozzátartozók közötti,

b) a föld használati jogosultságának gazdaságátadási szerződéssel történő átadásával megvalósuló,

c) a mezőgazdasági termelőszervezet, mint földhasználó, és az annak legalább 25%-ban tulajdonos természetes személy tagja, illetve annak közeli hozzátartozója, továbbá legalább 3 éve foglalkoztatott alkalmazottja, mint használatba adó közötti,

d) erdőnek minősülő föld haszonbérbe adása esetén az erdőbirtokossági társulat, mint földhasználó és annak tagja, mint használatba adó közötti,

e) tanya haszonbérletére irányuló

haszonbérlet esetén.

Nem gyakorolhatja az előhaszonbérleti jogát az a mezőgazdasági termelőszervezet, amely csődeljárás, felszámolási eljárás vagy végelszámolási eljárás alatt áll.

A föld haszonbérbe adása esetén a földre vonatkozó, és a haszonbérbeadó által elfogadott haszonbérleti ajánlatot egységes okiratba foglalt szerződésbe (haszonbérleti szerződés) kell foglalni, és azt a haszonbérbeadónak – a felek aláírásától számított 8 napon belül – közölnie kell az előhaszonbérleti jog jogosultjaival. A haszonbérleti szerződést az előhaszonbérletre jogosultakkal a föld fekvése szerint illetékes települési önkormányzat jegyzője útján hirdetményi úton kell közölni, azzal, hogy a haszonbérbeadónak a haszonbérleti szerződést a más törvényen alapuló előhaszonbérletre jogosultakkal közvetlenül is közölni kell.

A nemesített vetőmagtermesztés egyik fontos szakmai szabálya az egyes ültetvények közötti *védőtávolság* betartása. Erre azért van szükség, hogy a vetőmagot idegen fajtákból származó pollen, vagy más anyag ne szennyezze, és ez ne veszélyeztesse a vetőmag genetikai értékét. Erre figyelemmel mondja ki a törvény, hogy a termőföld szaporítóanyag-termeléssel történő hasznosítása során a földhasználó köteles *vetésterveit* - a külön jogszabályban előírt mértékű védőtávolságok betartása érdekében - egyeztetni a szomszédos földhasználóval. Egyebekben a Ptk.-nak a *szomszédjogra* vonatkozó rendelkezéseit a termőföldek esetében is megfelelően alkalmazni kell.

A földtörvény összesen három *speciális* földhasználati formát szabályoz:

a) feles bérlet,

b) a szívességi földhasználat, valamint

c) a részesművelés.

Ezek földhasználati jogcímek esetében azonban ki kell hangsúlyozni, hogy *nem biztosítanak olyan földhasználói védelmet, mint amelyet a mezőgazdasági haszonbérlet jelent* (lásd pl.: elővásárlás, előhaszonbérlet, felmondási korlátozások.

7.12. A termőföld szakigazgatási eszközökkel történő védelme

Magyarország Alaptörvénye XXI. cikk (1) bekezdése értelmében „Magyarország elismeri és érvényesíti mindenki jogát az egészséges környezethez.” Az Alaptörvény P) cikk (1) bekezdése szerint „a természeti erőforrások, különösen a termőföld, az erdők és a vízkészlet, a biológiai sokféleség, különösen a honos növény- és állatfajok, valamint a kulturális értékek a *nemzet közös örökségét képezik, amelynek védelme, fenntartása és a*

jövő nemzedékek számára való megőrzése az állam és mindenki kötelessége”.

A termőföld, a termőterület Magyarország egyik legfontosabb, legnagyobb mértékben rendelkezésre álló természeti erőforrása, amelynek megőrzése, illetve sokoldalú funkcióképességének fenntartása jelentős nemzetgazdasági érdek. A termőföld olyan rendelkezésre álló, pótolhatatlan nemzeti kincsünk, melynek fenntartását a törvény eszközeivel kell védeni.

A termőföld mennyiségi és minőségi védelmével kapcsolatos rendelkezéseket a termőföld védelméről szóló 2007. évi CXXIX. törvény tartalmazza. *A földvédelem alatt a termőföld mennyiségi védelmét, míg a talajvédelem alatt a termőföld minőségi védelmét kell érteni.*

Fontos nemzetgazdasági érdekek fűződnek ahhoz, hogy a termőföldet, mint mással nem pótolható és folytonosan megújítható *természeti erőforrást* megőrizzük. A termőföld mennyiségi védelmének egyik fontos eszköze annak hasznosítása, amelyet a törvény valamennyi földhasználó számára kötelezettségként ír elő. A hasznosítási kötelezettség mellett a termőföld mennyiségi védelmét szolgálja még annak *mellékhasznosítása, újrahasznosítása*, művelési ágának megváltoztatására irányuló eljárás, valamint a termőföld más célú hasznosításának engedélyhez kötése.

A termőföld *hasznosítási kötelezettségének* a földhasználó úgy tehet eleget, hogy a termőföldet művelési ágának megfelelő termeléssel hasznosítja, vagy a termelés folytatása nélkül a talajvédelmi előírásokat betartja. Szőlőt és gyümölcsöst a művelési ágának megfelelő termeléssel kell hasznosítani, mivel e művelési ágak esetében a művelési szabályok be nem tartása a kártevők fokozott mértékű elszaporodását eredményezheti, amely veszélyt jelenthet a többi ültetvényre, és más mezőgazdasági kultúrára is.

Az állam - kártalanítás mellett - elrendelheti, hogy a használó a hasznosítási kötelezettségének termelés folytatása nélkül tegyen eleget (hasznosítási kötelezettség felfüggesztése). Erre akkor kerülhet sor, ha nemzetgazdasági szempontból kisebb anyagi ráfordítást követel meg az, hogy egy területen ne termeljenek, mint az a piaczavarás, amely az esetleges túltermelési kockázatból ered.

A termőföld *más célú hasznosítása* hatósági engedélyhez kötött. A termőföld ideiglenes hasznosítása keretén belül - feltéve ha a termőföldnek a más célú hasznosítását engedélyezték - a földhasználó köteles a föld engedélyezett célú felhasználásáig (pl. egy épület un. zöldmezős beruházás keretében történő felépítése) hasznosítási kötelezettségét teljesíteni .

A termőföld *mellékhasznosításának* minősül az, ha a földhasználó a termőföldnek nem minősülő földön a növényzet gondozását rendszeresen elvégzi, feltéve ha ez a föld más célú hasznosításának megfelelő terület felhasználást nem akadályozza, illetőleg nem korlátozza . A más célú hasznosítás megszüntetése után a használó köteles a területet mező- vagy erdőgazdasági művelésre alkalmassá tenni, és annak újrahasznosításáról gondoskodni. A más célú hasznosítás megszüntetését a használó köteles a járási hivatalnak bejelenteni.

Piacgazdasági körülmények között alapvetően a föld tulajdonosának, illetve hozzájárulásával használójának a döntésétől függ, hogy a termőföldön milyen mezőgazdasági termelő tevékenységet folytat. Ez a döntési szabadság egyben érintheti az adott földrészlet *művelési ágát* is. A törvény a művelési ág megváltoztatást nem köti előzetes hatósági engedélyhez. Kivételt képez ez alól a természetvédelmi oltalom alatt álló

területek művelési ágának megváltoztatása. Annak érdekében, hogy védett természeti értékek ne kerüljenek megsemmisítésre, a természetvédelmi területek esetében a művelési ág megváltoztatása engedélyhez kötött.

A *földvédelmi járulék* azáltal, hogy differenciált mértéke miatt a föld minőségét szem előtt tartó területtakarékos felhasználásra ösztönöz, szintén a termőföld védelmét szolgálja. A termőföld más célú hasznosítása esetén ugyanis egyszeri földvédelmi járulékot kell fizetni. A földvédelmi járulék mértéke a termőföld aranykorona értékéhez igazodik (Pl. a termőföld és a mezőgazdasági művelés alatt álló belterületi föld más célú hasznosításáért nyolcadik minőségi osztály esetén az AK érték négyezerszeres szorzatának megfelelő forintösszeget kell földvédelmi járulékként fizetni).

A *földvédelmi bírság* kiszabásának lehetőségére - az engedélyhez kötéshez és a földvédelmi járulékfizetési kötelezettséghez hasonlóan - a földvédelem, illetőleg a termőföldek rendeltetésszerű hasznosításának érdekében van szükség. A földvédelmi bírság részben a termőföld védelmével összefüggő kötelezettségek betartásának kikényszerítését, részben pedig a már visszafordíthatatlan kártétel nemzetgazdaság részére történő megtérítését szolgálja.

A termőföld minőségi védelme szempontjából talajnak a Föld szilárd felszínének élő közege minősül, amelynek a legfontosabb tulajdonsága a termékenység. A talaj egyben *feltételesen megújuló természeti erőforrásnak* is minősül.

A földhasználó alapvető kötelezettsége, a termőföld olyan megművelése, amely az eredményes gazdálkodás mellett egyidejűleg a termőföld védelmét is szolgálja. Azokon a területeken, ahol a szakszerű gazdálkodás önmagában nem elégséges a káros folyamatok megelőzésére, vagy mérséklésére, ott csak megfelelő műszaki, kémiai vagy biológiai beavatkozások szakszerű alkalmazásával lehet a talaj védelmét biztosítani. Ezen talajvédelmi beavatkozások a talaj minőségét tartósan befolyásolják és speciális talajtani ismeretet igényelnek. Ezért a szükséges beavatkozásokat objektív talajvizsgálatokra alapozott *talajtani szakvélemény* készítésének kell megelőznie, amely a törvényben előírt esetekben a *hatósági engedély vagy hozzájárulás szakmai alapját képezi.*

A termőföldön történő *beruházásokat* (ipari, mezőgazdasági, településfejlesztési, közlekedési, vízügyi, deponálási és egyéb) úgy kell megtervezni, hogy a létesítmények elhelyezése a környező területeken a talajvédő gazdálkodás feltételeit ne rontsa. A *talajvédelmi hatóság szakhatósági hozzájárulása* szükséges az egyes beruházások megvalósításának és üzemeltetésének engedélyezéséhez, valamint a más célra időlegesen hasznosításra kerülő vagy hasznosított termőföld újrahasznosítására készített tervhez.

A talajvédelmi hatóság a törvény előírásainak megsértése esetén a termőföld további romlásának megakadályozása céljából a kár okozójával szemben a kártétel súlyosságának megfelelő arányú *talajvédelmi bírságot* szabhat ki. A talajvédelmi bírság mértéke az étkezési búza mindenkori intervenciós felvásárlási árához igazodik. A talajvédelmi bírság fizetése alól felmentés nem adható, és részletfizetési vagy egyéb kedvezmény nem engedélyezhető. A határidőre meg nem fizetett talajvédelmi bírság adók módjára behajtandó köztartozásnak minősül.

A talajvédelmi terv készítésének részletes szabályairól szóló 90/2008. (VII. 18.) FVM rendelet értelmében termőföldön folytatott mezőgazdasági tevékenységekkel, illetve beavatkozásokkal, valamint a termőföld igénybevételével járó vagy arra hatást gyakorló

beruházásokkal kapcsolatos talajvédelmi követelmények meghatározásához talajvédelmi terv készítése szükséges.

7.13. Földminősítés

A termőföldek közötti különbséget a földminősítési eljárás keretén belül lehet megállapítani. Erre többek között azért van szükség, mivel számos igazgatási aktus (járulék, bírság), valamint más jogviszony (pl. földkiadás) a földek minőségi különbségén alapul. A föld minőségét az ingatlan-nyilvántartás is feltünteti.

A földminősítés az az eljárás, amelynek során a termőföldek *minőségi osztálya és kataszteri tiszta jövedelme (aranykorona értéke)* megállapításra kerül. A kataszteri tiszta jövedelem az az aranykoronában kifejezett viszonyszám, amely az azonos művelési ágú területek termőképessége közötti különbséget fejezi ki.

A termőföldek egytől nyolcig terjedő minőségi osztályát osztályba sorozással kell megállapítani. Az osztályba sorozás osztályozási vidékenként (becslőjárásonként) és településenként kijelölt mintatérhálózat alapján történik.

A termőföld kataszteri tiszta jövedelmét a *minőségi osztály, a kataszteri tiszta jövedelmi fokozat és a területnagyság* figyelembevételével kell meghatározni.

7.14. A földhasználat nyilvántartása

A termőföldhasználattal kapcsolatos nyilvántartások alapvetően három fő, de egyben önálló gazdasági cél megvalósítását szolgálják:

a) első sorban a *mennyiségi és minőségi földvédelem* szabályai betartásának ellenőrzéséhez szolgáltatnak adatokat,
b) elősegítik az *átlátható földhasználati rend* kialakítását, továbbá
c) segítik az un. földalapú támogatások igénybevételi feltételeinek az ellenőrzését.

Az előző két esetben a *nyilvántartások alapját az ingatlan-nyilvántartás képezi*, míg erdő esetében az *Országos Erdőállomány Adattár*. Ezekhez a földrészlet szintű nyilvántartási adatokhoz kapcsolódnak azok a speciális adatok, amelyek az említett szakmai célok megvalósulását kívánják elősegíteni. A nyilvántartásba vétel, illetve annak elmulasztása *kötelmi hatályú* következményekkel jár együtt.

Külön kiemelendő gazdasági célt szolgál a földhasználattal kapcsolatos nyilvántartás, amikor az abban foglaltak alapjául szolgálnak az EU által folyósított un. *földalapú támogatásoknak*. Mivel ezekben az esetekben a speciális előírások minden tagállamra kötelező érvénnyel az EU által elfogadott rendeleteken alapulnak, így az EU csatlakozással összefüggésben Magyarországon is ki kellett építeni az elkülönült nyilvántartási rendszert. Erre figyelemmel került felállításra a *Mezőgazdasági Parcellaazonosító Rendszer (MePAR).* A MePAR-ban felállított adatbázis teljesen szakít az ingatlan-nyilvántartással (földrészlet, alrészlet, művelési ág, stb) és önálló struktúrát alakít

ki: fizikai blokk, parcella. E struktúra pedig a *tényleges hasznosítási és földhasználati viszonyokra* van tekintettel. Ennek az egyik következménye az, miszerint e nyilvántartási rendszer nincs tekintettel a közigazgatási határokra sem. A MePAR felállítása annyiban is sajátos, hogy az abban szereplő adatok bizonyos támogatások esetében dologi hatállyal rendelkeznek. Ez abból a megközelítésből adódik, miszerint az EU által folyósított támogatások a termőföldnek szólnak, míg az arra jogosult azt csak igényli. A nyilvántartás dologi hatályú megközelítést támasztja alá az a példa is, amikor pl. bizonyos, kedvezőtlen térségi besoroláshoz kötődő támogatásokat csak egyes, jogszabályban egyedileg meghatározott településeken, és a település fizikai blokk szinten egyedileg *meghatározott* részei után lehet igénybe venni.

Speciális földhasználati, hasznosítási nyilvántartásnak minősül a szőlő ültetvényekről a VINGIS rendszerben történő nyilvántartás, melynek részletes szabályozását a jegyzet borpiaci rendtartásra vonatkozó fejezete tartalmazza.

A földhasználati nyilvántartás – mint hatósági nyilvántartás – az érintett földrészlet használatára vonatkozóan bejegyzett adatokat *hitelesen* tanúsítja. Az *ellenkező bizonyításáig a földhasználati nyilvántartásba bejegyzett adatról vélelmezni kell, hogy a nyilvántartásban szereplő adatok a valóságnak megfelelnek.* Amennyiben a tényleges földhasználati állapot és a nyilvántartásban szereplő állapot között eltérés mutatkozna, a földhasználati nyilvántartásban feltüntetett adatokkal szemben a *bizonyítás azt terheli,* aki az adatok helyességét, *valósággal egyezőségét vitatni kívánja*.

A földhasználati nyilvántartás *számítógépes adatbázisban* rögzített, az azt kezelő számítástechnikai eszközzel olvasható és kinyomtatható formában is megjeleníthető

a) *földhasználati lapból*, továbbá

b) *okirattárból* áll.

Az *okirattár* a földhasználati bejelentési *adatlapokat,* a földhasználati *szerződéseket*, továbbá a nyilvántartásba vétellel és az adatszolgáltatással kapcsolatos *más okiratokat* tartalmazza.

A nyilvántartásba vétel során *minden földhasználó* számára, járási hivatalonként *külön földhasználati lapot* kell nyitni.

Az ingatlanügyi hatóság az illetékességi területéhez tartozó termőföldekről, valamint a mező- vagy erdőgazdasági művelés alatt álló belterületi földek használatáról – ide nem értve az erdő művelési ágban nyilvántartott földrészleteket – önálló nyilvántartást vezet, amelynek *alapja a közhiteles ingatlan-nyilvántartás*.

Aki termőföldet használ, s annak területe – a földrészletek számától függetlenül – az *egy hektárt meghaladja,* köteles a használatot annak megkezdésétől számított *harminc napon belül* az ingatlanügyi hatósághoz nyilvántartásba vétel céljából – a külön jogszabályban meghatározott formanyomtatványon (bejelentési adatlapon) – *bejelenteni*. A bejelentés időpontja nem a szerződés megkötéséhez, hanem a használat megkezdéséhez igazodik. A két időpont ugyanis eltérhet egymástól. Ha nem érkezik bejelentés, akkor a járási hivatal a termőföld tulajdonosát tekinti földhasználónak. Ha a használó nem a tulajdonos, illetőleg haszonélvezet fennállása esetén nem a haszonélvező, a bejelentési adatlapot a földhasználó mellett a *tulajdonosnak, illetőleg a haszonélvezőnek is alá kell írnia*. Ha a földhasználat olyan szerződés alapján keletkezett, amelyet jogszabály alapján kötelező írásba foglalni, a földhasználat ingatlanügyi hatósághoz való bejelentéséhez elegendő a *szerződés egy eredeti példányát vagy annak közjegyző által hitelesített*

másolatát benyújtani. A földhasználó a bejelentéssel egyidejűleg köteles nyilatkozni arról, hogy termőföld használata a törvényben foglalt *korlátozásokat nem sérti.*

A földhasználó a használatban bekövetkezett – külön jogszabályban meghatározott – változásokat 30 napon belül köteles az ingatlanügyi hatósághoz bejelenteni. A bejelentést elmulasztó földhasználót az ingatlanügyi hatóság *bírsággal* sújtja, aminek mértéke a termőföld ingatlan-nyilvántartás szerinti *AK értékének ezerszerese*, azzal, hogy nem lehet kevesebb annál, amelyet külön jogszabály a behajtható köztartozás minimális összegeként meghatároz. A meg nem fizetett bírság *adók módjára behajtandó köztartozás*. A bírság az ingatlanügyi hatóságot illeti meg.

Ha a rendelkezésre álló adatok alapján feltételezhető, hogy a földhasználatot megalapozó szerződés – részben vagy egészben – *jogszabályba ütközik,* az ingatlanügyi hatóság *értesíti az ügyészt*.

Az ingatlanügyi hatóság az általa vezetett földhasználati nyilvántartásból *díjfizetés ellenében földhasználati lapot* szolgáltat.

A földhasználati nyilvántartásba vétel iránti *eljárás a földhasználó bejelentése alapján*, a bejelentési adatlapnak vagy az eredeti szerződésnek az illetékes járási hivatalnál történő benyújtásával indul.

A nyilvántartásba vétel iránti kérelmet *el kell utasítani*, ha a nyilvántartásba vétel alapjául szolgáló adatlap alapján a használat *jogszabálysértő vagy a szerződés nyilvánvalóan érvénytelen*.

A földhasználati nyilvántartás *nyilvános*.

7.15. 2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról

A családi gazdaságkoról szóló törvény 2022. január 1-jén lépett hatályba. Az országgyűlés az az Alaptörvény *P)* cikkének (2) bekezdésére figyelemmel alkotta meg ezt a törvényt. Mint a peambulum is rögzíti a törvény megalkotásával kifejezte elköteleződését a családok gazdasági szerepének erősítése mellett, kiemelten fontosnak tartotta, hogy a mezőgazdasági termelés gerincét a családi gazdaságokon alapuló termelési forma határozza meg (a 80-20%-os szabály figyelembe vétele), kifejezte meggyőződését arra nézve, hogy *a generációkat átfogó keretekben végzett termelési tevékenység képes tartósan biztosítani a vidék megtartó erejét és gyarapodását valamint a családi gazdaságok hosszú távon is biztosítani tudja a mezőgazdaság sokszínűségének megőrzését és alkalmazkodóképességének erősítését.*

A törvény három fogalmat ismer:

a) őstermelő
b) őstermelők családi gazdasága, valamint
c) családi mezőgazdasági vállalkozás.

Mezőgazdasági őstermelőként őstermelői tevékenység nyilvántartásba vételt követően végezhető. A mezőgazdasági őstermelő az a 16. életévét betöltött, a mezőgazdasági őstermelői nyilvántartásban szereplő természetes személy, aki saját

gazdaságában őstermelői tevékenységet folytat. A törvény hatályba lépés előtt fiatalabb korú nyilvántartásba vett őstermelők változatlanul folytathatják e tevékenységüket. Fontos kiemelni azt a szabályt, miszerint mezőgazdasági őstermelő az őstermelői tevékenysége tekintetében nem folytathat egyéni vállalkozói tevékenységet.

Az őstermelők családi gazdasága olyan önálló jogalanyisággal és a tagok vagyonától elkülönült vagyonnal nem rendelkező, legalább két, egymással hozzátartozói láncolatban álló mezőgazdasági őstermelő tag által létrehozott termelési közösség, amelynek keretein belül a mezőgazdasági őstermelők az őstermelői tevékenységüket saját gazdaságukban közösen, valamennyi tag személyes közreműködésén alapulva, összehangoltan végzik. Az őstermelők családi gazdaságára és tagjára az e törvényben nem szabályozott kérdésekben a *Ptk-nak a polgári jogi társasági szerződésre* vonatkozó rendelkezéseit kell alkalmazni. Fontos rendelkezés, miszerint egy mezőgazdasági őstermelő egyidejűleg csak egy őstermelők családi gazdaságának lehet tagja.

Az őstermelők családi gazdaságának képviselője a többi tag képviseletében az őstermelők családi gazdasága tevékenysége körében az ügyek vitelére jogosult, a többi tag nevében csak azok meghatalmazása esetén szerezhet jogokat és vállalhat kötelezettségeket, de bármelyik tagja vagy alkalmazottja is eljárhat.

A közös tevékenység nyeresége és vesztesége - ha a tagok eltérően nem állapodnak meg az őstermelők családi gazdaságának alapításáról szóló szerződésben - *a tagok közt egyenlő arányban oszlik meg.*

Családi mezőgazdasági társaságként gazdasági társaság, szövetkezet vagy erdőbirtokossági társulat a nyilvántartásba vételt követően működhet. A családi mezőgazdasági társaság olyan, a családi mezőgazdasági társaságok nyilvántartásában szereplő, kizárólag mező-, erdőgazdasági tevékenységet, illetve a Földforgalmi törvényben meghatározott kiegészítő tevékenységet folytató gazdasági társaság, szövetkezet vagy erdőbirtokossági társulat, amelynek legalább két tagja van, és tagjai egymással hozzátartozói láncolatban állnak. Itt is érvényesül az a követelménye jogszabálynak, hogy *egy személy egyidejűleg csak egy családi mezőgazdasági társaságban lehet tag*. A másik figyelemre méltó szabály, az, hogy *jogi személy a családi mezőgazdasági társaságnak - a saját üzletrész vagy a saját részvény megszerzése esetének kivételével - nem lehet tagja*. Ennek oka az, hogy a családi mezőgazdasági társaság földügyi kedvezményeket is kap, és nem kíván a jogalkotó kibúvót biztosítani a törvény rendelkezés e alól.

Az *Agrárkamara* a családi mezőgazdasági társaságokról, azok azonosítása, más családi mezőgazdasági társaságoktól való megkülönböztetése, továbbá a jogszabályoknak megfelelő működésük ellenőrzése céljából *nyilvántartást vezet.*

7.16. Az *az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLIII. törvény*

2023. január 1. napján hatályba lépett a Nemzeti Agrárgazdasági Kamara aktív közreműködésével kidolgozott „*az agrárgazdaságok átadásáról szóló 2021. évi CXLIII.*

törvény” ami a mezőgazdaság jövője szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró nemzedékváltást (ami, ha nem, vagy nem megfelelően megy végbe, az veszélyeztetheti a magyar agrárium jövőjét) hivatott előmozdítani, annak a folyamatát egyszerűsíteni.

A Törvény lényegi eleme, hogy lehetőséget biztosít a gazdaság egységben történő átadására, azaz, a gazdasághoz kapcsolódó összes elem (a föld, egyéb ingatlanok, ingó dolgok, vagyon értékű jogok, társasági részesedések stb.) egyszerre, egyben történő átadására: tehát ez csupán egy lehetőség, senkire nézve nem állapít meg kötelezettséget, illetve természetesen, aki az átadást a Törvény rendelkezéseit megelőző jogi eszközökkel kívánja megvalósítani, arra ugyanúgy van lehetősége.

A gazdaság átadása egy úgynevezett gazdaságátadási szerződés révén mehet végbe, ami a gazdaságot átadó a gazdaságot átvevő között jön létre. A Törvény értelmében gazdaságátadási szerződés a mezőgazdasági őstermelő és a mező-, erdőgazdasági tevékenységet és kiegészítő tevékenységet folytató egyéni vállalkozó gazdaságának átadása vonatkozásában köthető.

Gazdaságátadó lehet:

a) az öregségi nyugdíj korhatárt elért vagy a szerződés megkötésétől számítva legfeljebb 5 éven belül elérő mezőgazdasági őstermelő vagy mező-, erdőgazdasági tevékenységet folytató egyéni vállalkozó, aki legalább 10 éve saját nevében és saját kockázatára folytat mező- erdőgazdasági tevékenységet, illetve kiegészítő tevékenységet és ebből igazoltan árbevétele származott, vagy
b) a gazdaságátadási szerződésben meghatározott mező-, erdőgazdasági hasznosítású föld területe több mint háromnegyedének a földhasználati nyilvántartásba legalább 3 éve bejegyzett földhasználója, erdőgazdálkodói nyilvántartásba legalább 3 éve bejegyzett erdőgazdálkodója vagy az akként bejegyzett gazdasági társaság tulajdonosa.

Gazdaságátvevő lehet: az a gazdaságátadónál legalább tíz évvel fiatalabb, a 50. életévét el nem érő mezőgazdasági őstermelő vagy mező-, erdőgazdasági tevékenységet folytató egyéni vállalkozó, aki az átvenni kívánt gazdaság működtetésére a jogszabályban előírt feltételeknek megfelel és aki

a) a gazdaságátadóval a családi gazdaságokról szóló törvényben meghatározott hozzátartozói láncolatban áll, vagy
b) a gazdaságátadóval legalább 7 éve munkaviszonyban vagy munkavégzésre irányuló egyéb jogviszonyban áll.

A gazdaságátadási szerződés megvalósulhat a gazdaság tulajdonjogának átruházásával (gazdaságátadási adásvételi szerződés), a gazdaság tulajdonjogának ingyenes átruházásával (gazdaságátadási ajándékozási szerződés), tartási kötelezettséget megalapozó formában (gazdaságátadási tartási szerződés), vagy életjáradék fizetését megalapozó formában (gazdaságátadási életjáradéki szerződés).

A gazdaságátadásról szóló szerződést a megkötését követő *hatvan napon belül jóváhagyás céljából be kell nyújtani a mezőgazdasági igazgatási szervhez.* A mezőgazdasági igazgatási szerv az okiratok beérkezésétől számított 60 napon belül határozatot hoz.

A gazdaságátvevő a gazdaság egyes elemeihez kapcsolódó, a gazdaságátadási szerződésben meghatározott polgári jogi szerződésekben a szerződésben maradó harmadik fél hozzájárulása nélkül lép a gazdaságátadó helyébe, és a *gazdaságátadási szerződésben meghatározott polgári jogi szerződések biztosítékai nem szűnnek meg*.

Jogszabályok:

1993. évi II. törvény a földrendező és a földkiadó bizottságokról

2013. évi CXXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról

2013. évi CCXII. törvény a mező- és erdőgazdasági földek forgalmáról szóló 2013. évi CXXII. törvénnyel összefüggő egyes rendelkezésekről és átmeneti szabályokról

2007. évi CXXIX. törvény a termőföld védelméről

2010. évi LXXXVII. törvény a Nemzeti Földalapról

2020. évi CXXIII. törvény a családi gazdaságokról

2021. évi CXLIII. törvény az agrárgazdaságok átadásáról

356/2007. (XII.2 3) Korm. rendelet a földhasználati nyilvántartás részletes szabályairól.

474/2013. (XII. 12.) Korm. rendelet az elővásárlási és előhaszonbérleti jog gyakorlása érdekében az adás-vételi és a haszonbérleti szerződés hirdetményi úton történő közlésére vonatkozó eljárási szabályokról

8. A tulajdonhoz kapcsolódó haszonvételek gyakorlásával összefüggő szakigazgatási feladatok

8.1. Áttekintés

A termőföld olyan sajátos tulajdoni tárgy, amelynél speciális védelmi szabályok érvényesülnek a használat tekintetében is. A termőföld, illetve a víz használatához különböző olyan haszonvételek kapcsolódnak, amelyek érintik egyes természeti erőforrásokat, a *biológiai életközösség fennmaradását*. Erre figyelemmel olyan szabályrendszer kialakítása vált szükségessé, amely biztosítja a termőföldhöz kötődő biológiai életközösség, valamint a biológiai sokféleség (Diverzifikáció) fennmaradását, a természeti erőforrások fenntarthatóságát (tartamosságát).

A hatályos magyar szabályozás a termőföldhöz kapcsolódó haszonvételi jogosultságot nem választja el a tulajdontól. Más megközelítésben, a haszonvételekre vonatkozó jogi szabályozás teszi *teljessé a tulajdon tartalmát* mind termőföld, mind pedig víz esetében. A korábbi polgári jogi szabályozás a tulajdonra vonatkozó szabályozás kialakításakor elsősorban annak dologi jellegére koncentrált, a tulajdonhoz kapcsolódó haszonvételekre, amelyek vagyoni értéket is képviselnek, csak az 1996-ban megalkotott, a természeti erőforrásainkkal való gazdálkodás rendjét alapvetően érintő törvények (erdő, vadászat, természetvédelem, majd később a halászat) megalkotásával vették kezdetüket.

Az új szabályozási rend abból indult ki, hogy a termőföld olyan speciális tulajdoni tárgy, amely esetében a tulajdonnal való szabad rendelkezés joga részben korlátozható. A termőföldhöz, illetve a vízhez olyan haszonvételek is tartoznak, amelyek fennmaradása nem csak adott tulajdonos érdekeinek megfelelő szabályozást tart szükségesnek, hiszen *egyetemes emberi értékek védelméről* (természeti környezet, víz, levegő).

8.2. Az erdő védelmével, erdőgazdálkodással kapcsolatos szakigazgatási feladatok

8.2.1. Áttekintés

A rendszerváltozást követő időszak szakmai jogalkotásának egyik fontos állomása volt 1996-ban, amikor az Országgyűlés három, a természeti erőforrásainkkal való gazdálkodást érintő törvényt egyidejűleg fogadott el, amelyek érintették az erdőgazdálkodást, a vadgazdálkodást, valamint a természet védelmét. Az erdőről és az erdő védelméről szóló 1996. évi LIV. törvény nem csupán a természeti erőforrással való gazdálkodás szabályozását tekintette céljának, hanem egyúttal az emberi környezet

nélkülözhetetlen, bonyolult rendszerének - nemzetközi kötelezettségeinkből is fakadó - megóvását szolgáló hosszú távra szóló korszerű joganyag összefoglalásának is minősült. Az *erdő fenntartása és védelme* az *egész társadalom érdeke*. Jóléti szolgáltatásai minden embert éppúgy megilletnek, mint a napfény vagy a tiszta levegő élvezete. Ezért az erdő bárkinek csak törvényesen korlátozott használatú tulajdona lehet, mellyel csak a közérdekkel összhangban, törvényben meghatározott módon gazdálkodhat, anyagi termékeit csak olyan módon és olyan mértékben termelheti ki, mellyel az erdei életközösségben maradandó kárt nem okoz, visszafordíthatatlan, káros folyamatot nem indít el és nem terheli a jövőt hozamcsökkenéssel, vagy kényszerű, többletértékkel nem fedezett költségnövekedéssel.

Az erdőtörvény megalkotását követő több mint tíz év tapasztalatai azonban a jogalkotó megítélése szerint szükségessé tették az erdészeti joganyag újra kodifikálását. Erre figyelemmel fogadta el az Országgyűlés az *erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról 2009. évi XXXVII. törvényt*. Az új törvény megalkotásánál az Országgyűlés többek között már figyelemmel lehetett az *Európai Unió Erdészeti Stratégiája* és Erdészeti Cselekvési Terve, az Európai Erdők Védelmének Miniszteri Konferenciája határozatai, továbbá más nemzetközi szervezetek határozataira, valamint az ezen dokumentumok figyelembe vételével összeállított *Nemzeti Erdőprogramra.*

Közös célként került megfogalmazásra többek között a *klímaváltozás hatásainak mérséklése, a biológiai sokféleség védelme, a fa, mint megújuló nyersanyag, és energiaforrás biztosítása, a vidéki lakosság munka- és megélhetési lehetőségeinek javítása, a termőtalaj, a mezőgazdasági területek védelme, az ivóvízbázisok védelme, valamint az élet minőségének javítása.* Az új szabályozás is fenntartja azt az alapelvet, miszerint valamennyi erdő három, egymástól elválaszthatatlan alapfunkcióval rendelkezik, egyszerre tölt be környezeti, gazdasági és társadalmi szerepet. nyertek megfogalmazást.

A megfelelő gazdasági háttér teszi lehetővé az erdők funkcióinak értéksorrendjében a *védelmi és szociális szolgáltatások felértékelődését*, s a színvonalas és jövedelmező faanyagtermesztést – továbbra is hangsúlyozva az erdők gazdasági életképessége fenntartásának fontosságát – ezen követelmények figyelembevételével szabályozzák.

Az erdészeti jogi szabályozás meghatározó eleme a *közérdek jogi és hatósági eszközökkel való érvényesítése*. E szabályok összességükben azt eredményezik, hogy az erdőt a szabályozás *korlátozott tulajdonnak* tekinti. Az erdő tulajdon ugyanis a közérdek érvényesülése érdekében számos területen korlátozást szenved. Az erdő tulajdonosának gazdasági érdekei sok esetben a közérdek alá rendelődnek többek között azáltal, hogy a tulajdonos erdő feletti rendelkezési joga korlátozott. Az állami tulajdonban lévő erdőre erdőgazdálkodás céljait közvetlenül szolgáló földterületre vonatkozóan, jogszabályban, vagy eredeti hatósági határozatban – természetvédelmi, vagy vízgazdálkodási indokból – jogszerűen elrendelt korlátozás *kártalanítási igényt nem keletkeztet*. A nem állami tulajdonban levő erdőt érintő tulajdoni korlátozásokat a *differenciált támogatási rendszer* részben ellensúlyozza.

A tulajdonhoz kapcsolódó haszonvételi rendre vonatkozó szabályozásnál a jogalkotónak számos ellentmondást kellett feloldania. A *tulajdonosi érdek* sok esetben a gazdasági szempontok erőteljes érvényesülését követelné meg, ami viszont ellenkezik egyetemes emberi, illetve más meghatározott *közérdekkel.* Az ellentmondásokat sok esetben még fokozza, hogy több területen a föld tulajdoni, használati viszonyok még nem

rendezettek, ami miatt kisegítő jogi megoldásokat kell alkalmazni. Ebbe a körbe tartozik pl. az erdőgazdálkodással, vadgazdálkodással kapcsolatos sajátos döntéshozatali rend. Bizonyos hasznosítási kérdések esetében ugyanis az érvényes döntéshozatalhoz elegendő a tulajdonosi hányad alapján számított szótöbbséges határozat. Vadászat esetén pedig a távollevő tulajdonosok érdekeit a jegyző képviseli, aminek következtében a hasznosítással kapcsolatos jogszerű, és szótöbbséges döntéshozatal feltételei biztosítottak.

A 2026-os kormányváltást követően az erdőgazdálkodás elkerült a minisztériumtól, és a természetvédelemért felelős minisztérium hatáskörébe került.

8.2.2. Az erdészeti szabályozás céljai, alapelvei

Az új erdőtörvény a szabályozás középpontjába az erdő, mint a természeti tényezőktől függő és az emberi beavatkozásokkal érintett életközösség és élőhely fennmaradását, védelmét, gyarapodását, továbbá az erdő hármas funkciójának, azaz a *környezetre, társadalomra, valamint a gazdaságra gyakorolt hatásának kiteljesed ését állítja* .

A *fenntartható erdőgazdálkodás* során a fenntartható használat követelményeinek megfelelve az erdei haszonvételek gyakorlása során törekedni kell az olyan módszerek alkalmazására, amelyek biztosítják, hogy az erdő megőrizze biológiai sokféleségét, természetességét vagy természetszerűségét, termőképességét, felújuló képességét, életképességét, továbbá megfeleljen a társadalmi igényekkel összhangban levő védelmi, közjóléti és gazdasági követelményeknek, betöltse természet- és környezetvédelmi, közjóléti (egészségügyi-szociális, turisztikai, valamint oktatási és kutatási) célokat szolgáló szerepét és az erdővagyonnal való gazdálkodás lehetőségei a jövő nemzedékei számára is fennmaradjanak. A fenntartható erdőgazdálkodás során a legfontosabb közérdekű feladat az *erdők változatosságának megőrzése, az erdők fenntartása, felújítása és a védelmi, valamint közjóléti szolgáltatások biztosítása*, melyek elvégzését az állam megfelelő eszközökkel biztosítja.

Az állam a fenti célok megvalósítása érdekében a szabályozáson kívül megfelelő *támogatási rendszer és hatósági, valamint vagyonkezelői intézményrendszert* működtet.

Az erdészeti jogi szabályozás hatályánál különbséget kell tenni, hogy az érintett területet milyen célra hasznosítják. A hasznosítás módja egyben megalapozza a sajátos szakmai szabályozás alkalmazását is.

Az *erdő fogalmába* beletartozik az erdei *termőföld és a rajta kialakult életközösség valamennyi elemére,* annak élő és élettelen alkotóelemeivel együtt. Ezek szerint az erdészeti szabályozás *hatálya* az *erdei fával borított területek közül*

a) az erdőre,
b) annak élő és élettelen alkotóelemeire,
c) az erdei életközösségre, valamint
d) a külterületen található fásításra.

Figyelemmel arra, hogy vannak olyan létesítmények, amelyek az erdőgazdálkodási tevékenységhez szorosan kapcsolódik, ezért az erdészeti szabályokat *megfelelően* alkalmazni kell az *erdészeti létesítményre*, valamint az *erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületre.*

A sajátos hasznosításra figyelemmel az erdészeti jogi szabályozást nem kell

alkalmazni a faállománnyal borított földrészletek közül pl. az arborétumra, vagy a közparkra. Ezen területek esetében a speciális hasznosítási cél a meghatározó.

8.2.3. Az erdő fogalma

Az erdő elsődlegesen az a terület, melyet az erdészeti hatóság az *Országos Erdőállomány Adattárban erdőként tart nyilván, függetlenül attól, hogy a földrészletet adott időpontban faállomány borítja vagy valamely élő vagy élettelen alkotóelem átmenetileg hiányzik.* Az adattárban szereplő területeken kívül erdőnek minősül minden olyan terület is, amely nem szerepel az Adattárban, *de megfelel* területi és állományszerkezeti *követelményeknek.*

A természetközeli erdőgazdálkodási módszerek bevezetéséhez, az erdők állapotát is figyelembe vevő speciális szabályozás kialakításához az új erdészeti szabályozás *természetességi kategóriákat* vezet be, melyhez erdőfelújítási, erdőtelepítési, fahasználati és erdővédelmi előírások kapcsolódnak. Ezek szerint az erdőket a bennük található erdei életközösség természetességi állapota szerint erdőrészletenként szerint kell elkülöníteni. Az erdőrészletekben az erdőgazdálkodási tevékenységet úgy kell végezni, hogy az erdők természetességi állapota az *erdőgazdálkodás következtében ne romoljon*.

8.2.4. Az állami erdők tulajdonosi joggyakorlására, vagyonkezelésére, hasznosítására vonatkozó sajátos szabályok

Figyelemmel arra, hogy az új erdészeti szabályozás filozófiájában az erdő közjóléti szerepe jelentősen felértékelődik, ezért az Országgyűlés annak érdekében, hogy az ország meglevő, és állami tulajdonban levő erdőterülete a jövőben se csökkenjen, az állami tulajdonban levő erdők tulajdonváltozása elé számos *adminisztratív korlátot* állít.

A korlátozások részben az *erdő elsődleges rendeltetésétől függnek*. Ezek szerint a *védelmi és közjóléti* elsődleges rendeltetésű, az állam kizárólagos tulajdonában álló erdő a *kincstári vagyon részét képezi és forgalomképtelen*.

A *gazdasági elsődleges rendeltetésű* természetes erdő, természetszerű erdő és származék erdő természetességi állapotú, az állam kizárólagos tulajdonában álló, *5 hektárnál nagyobb, természetben összefüggő* erdő a kincstári vagyon részét képezi és forgalomképtelen. Ez a korlátozás a vagyonkezelés hatékonyságának növelése érdekében már a szétszórt, és 5 hektárnál nem nagyobb erdőterületek esetében biztosítja az erdő forgalomképességét. Ezen *szórványterületek* esetében már *nem indokolt* a fokozott állami tulajdonvédelem.

Az állam kizárólagos tulajdonában álló erdő és *erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület* a *kincstári vagyon részét képezi és korlátozottan forgalomképes.*

Az állam kizárólagos tulajdonában álló, gazdasági elsődleges rendeltetésű, *5 hektárnál nem nagyobb*, természetben összefüggő, természetes erdő, természetszerű erdő és származék erdő természetességi állapotú erdő, valamint az *5 hektárnál nagyobb*,

természetben összefüggő, átmeneti erdő, kultúrerdő és faültetvény természetességi állapotú erdő állami tulajdonból történő kikerülésére kizárólag azonos vagy magasabb természetességi állapotú erdővel történő *birtokösszevonási célú önkéntes földcsere vagy csere útján, az optimális állami birtokszerkezet kialakítása céljából kerülhet sor.*

Az állam kizárólagos tulajdonában álló, gazdasági elsődleges rendeltetésű, 5 hektárnál nem nagyobb, természetben összefüggő, átmeneti erdő, kultúrerdő és faültetvény természetességi állapotú erdő, valamint erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület, állami tulajdonból történő kikerülésére optimális állami birtokszerkezet kialakítása céljából, elsődlegesen *birtokösszevonási célú önkéntes földcsere, vagy csere útján, ezek sikertelensége esetén vagyonátruházással* kerülhet sor. Az erdő, erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület ellenértékét erdő tulajdonjogának megszerzésére kell fordítani.

A földcseréhez, valamint vagyonátruházáshoz az erdő védelmi rendeltetése szerint feladat- és hatáskörrel rendelkező *miniszter egyetértése* szükséges.

Az állam kizárólagos tulajdonában álló *erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület* állami tulajdonból csak abban az esetben kerülhet ki, ha *nem szomszédos az állam kizárólagos tulajdonában álló erdővel.*

Állami tulajdonú erdőt és erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületet *csak vagyonkezelés* formájában lehet hasznosításra átengedni. Állami tulajdonú erdő és erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület vagyonkezelését csak *költségvetési szerv vagy száz százalékos állami tulajdonú gazdálkodó szervezet* végezheti. A vagyonkezelő az erdő hasznosítását fő szabályként *harmadik személynek nem engedheti át.*

8.2.5. A szabad rendelkezésű erdő

Az erdészeti jogi szabályozás lehetőséget biztosít arra, hogy a termőföld tulajdonosok kizárólag önerőből – az erdészeti hatóságnak történő bejelentés mellett – erdei fafajokból álló, de más erdőkhöz képest ún. szabad rendelkezésű erdőt telepítsenek. E besorolásnak annyiban van jelentősége, hogy – szemben az általános rend szerinti un. üzemtervezett erőkkel – ebben az esetben a törvény a *tulajdonosi rendelkezési jog gyakorlása szempontjából nagyfokú önállóságot biztosít.* Fontos, hogy a szabad rendelkezés egyik előfeltétele, hogy a tulajdonos az *erdészeti hatóságnál a bejelentést megtegye.* Ellenkezőesetben – tehát ha a pl. az érintett területen az önerdősülést az erdészeti hatóság az üzemtervezés során állapítja meg – ezek a kedvezmények a tulajdonost már nem illetik meg. Szabad rendelkezésű erdő csak az erdészeti hatóság engedélyével létesíthető. Szabad rendelkezésű erdő a bányatelken lévő, nem erdő művelési ágú, más célú igénybevételre engedélyezett területen létrejött önerdősülés. Ezekben a magántulajdonú erdőkben az erdőgazdálkodóval szemben támasztott közérdekű elvárások kevésbé szigorúak, elsősorban az erdővédelmi szempontok érvényre jutatására és a *kitermelendő faanyag eredetigazolására* vonatkoznak.

8.2.6. A fásítás

Az erdészeti jogi szabályozás fásításnak minősíti az erdei fafajból vagy fafajokból álló

a) az *egyes fát;*

b) a jellemzően vonalas kiterjedésű fával borított területet, ahol az állományon belüli egyes fák, és a terület kisebb kiterjedése szerinti szélső fák egymástól mért tőtávolsága átlagosan *nem nagyobb húsz méternél (fasor);*

c) az ötezer négyzetméternél kisebb, jellemzően nem vonalas kiterjedéssel rendelkező, legalább ötven százalékban fával borított területen lévő fák összességét *(facsoport);*

d) olyan legelő művelési ágban lévő földrészletet, amelyet a fák koronavetülete egyenletes elosztásban legfeljebb harminc százalékban fed *(fás legelő).*

Az előzőekben felsoroltak szerinti megkülönböztetésnek első sorban annyiban van jelentősége, hogy ezekben az esetekben az erdőgazdálkodási tevékenységre vonatkozó összes szabályrendszer közül csak *egyes, első sorban a védelemre . felújításra, valamint fakitermelésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.*

8.2.7. Az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület

A gyakorlatban számos értelmezési problémát okozott annak eldöntése, hogy milyen szabályok vonatkoznak azokra az esetekre, amikor egy területen nem volt ugyan erdei faállomány, azonban a terület szerves egységet képezett az erdővel. A besorolás érinti mind a tulajdonnal való rendelkezési jogot, mind pedig az eljáró hatóságok hatáskörét. Ezen felvetések rendezésének szándékával rendelkezett úgy a jogalkotó, hogy az *erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületek gazdálkodási és erdővédelmi szempontból az erdővel szerves egységet alkotnak, így osztják az erdőre vonatkozó jogi korlátokat* Számos erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterület erdőművelési ágban van, korábbi erdőhelyén került kialakításra, ezért az erdészeti hatóság hatásköre mindenképpen ki kell, hogy terjedjen e területekre. Erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületek az *Országos Erdőállomány Adattárban szereplő, vagy az oda felvételre kerülő földterületek.* Az erdészeti jogi szabályozás az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületnek minősíti pl. *az erdei tisztást, a kopárt, a vadföldet, a 6 méternél szélesebb nyiladékot és tűzpásztát.*

Mivel az előzőekben felsorolt területek természetes módon beerdősülhetnek, viszont erdőgazdálkodási okok miatt szükség lehet arra, hogy a *fátlan állapot fennmaradjon*, az erdészeti hatóság az erdőnek az erdőgazdálkodó kérelmére

a) közjóléti és természetvédelmi célból tisztásként,

b) erdei farakodóként és készletező helyként,

c) erdészeti létesítményhez tartozó területként,

d) 6 méternél szélesebb nyiladékként és tűzpásztaként

fátlan állapotban tartását engedélyezheti.

Ezekben az esetekben az erdőgazdálkodási tevékenységre vonatkozó összes szabályrendszer közül csak *egyes, első sorban a védelemre, felújításra, látogatásra, valamint fakitermelésre vonatkozó szabályokat kell alkalmazni.*

8.2.8. Az erdészeti létesítmény

Az erdészeti létesítmények nemcsak az erdőgazdálkodást, hanem az *erdő más funkcióinak megvalósulását is* egyaránt szolgálják. Erdészeti létesítménynek minősül a legalább részben erdőben található vagy ahhoz csatlakozó

a) erdészeti magánút,

b) az erdei vasút, valamint

c) az erdőgazdálkodási, közjóléti vagy oktatási tevékenységet, így különösen az erdő védelmét, illetve az erdei haszonvételek gyakorlását, az erdő látogatását, az erdő bemutatását az erdő rendeltetését szolgáló műtárgy, csatorna, tározó, kerítés, erdei épület és egyéb létesítmény.

Erdészeti magánút a közforgalom számára az erdőgazdálkodó egyetértésével és az erdészeti hatóság engedélyével nyitható meg.

Az erdőben műszaki létesítmény engedélyezése minden esetben csak az *erdészeti hatóság engedélye vagy szakmai egyetértése* esetén történhet.

8.2.9. Az erdészeti igazgatási és az erdőgazdálkodási egységek kialakítása

Az erdészeti igazgatási egységek kialakítása, az erdő térbeli rendjének meghatározása a *tervezés, erdőgazdálkodás és ellenőrzés elsődleges feltétele*. Az erdészeti igazgatási egységek első sorban nem adminisztrációs határokat, hanem *termőhelyi viszonyokat, állományviszonyokat* követnek. Sem a közigazgatási, sem pedig a tulajdonjogi határok (lásd ingatlan-nyilvántartási földrészlet) nem tudják követni az erdő folyamatos változásait. Erre figyelemmel az erdészeti igazgatás megkülönböztet:

a) erdőgazdasági körzeteket,

b) erdőtagokat, valamint

c) erdőrészleteket.

Az *erdőtervezési körzetek* fenntartható erdőgazdálkodás követelményeinek figyelembevételével kerülnek kialakításra, és azokat a miniszter *rendeletben* teszi közzé. Az erdőgazdasági körzetekhez tartozó információk a központi kormányzati erdőtervezési célok megvalósítását szolgálják, továbbá a fenntartható erdőgazdálkodási tevékenység tervezésének és ellenőrzésének egységei.

Az erdészeti nyilvántartás és a térbeli rend kialakítása érdekében az erdőt erdőtagokra és erdőrészletekre kell felosztani. Az *erdőtag* a település *közigazgatási határán belül* az erdő területi rendjét, kellő áttekintését, az erdőgazdálkodási tevékenység alapegységeinek tartós szerkezetbe foglalását biztosító területi egység. Az erdőtagon belül az *erdőrészlet* az erdőgazdálkodási tevékenység és az erdészeti igazgatás, nyilvántartás olyan *alapegysége,* amely természetben összefüggő és a rajta található erdei életközösség,

valamint a fenntartható erdőgazdálkodási tevékenység jellemzői alapján *egységesnek* tekinthető. Az erdőtagot és az erdőrészletet a *körzeti erdőterv készítése* során, illetve az erdő *telepítésének engedélyezésekor* kell kijelölni.

Annak érdekében, hogy a tulajdoni és gazdálkodási célokat szolgáló nyilvántartások közötti különbözőség a helyszínen is beazonosítható legyen, ezért a földrészlet határától eltérő, természetben nem azonosítható *erdőrészlet határok töréspontjait* az erdészeti hatóság köteles az erdőgazdálkodóval ismertetni.

8.2.10. Az erdőgazdálkodó és nyilvántartása, az erdőbirtokossági társulat

Az erdőgazdálkodói nyilvántartás a tervszerű és fenntartható erdőgazdálkodás megvalósításának előfeltétele. Erdőgazdálkodóként csak az a személy vehető nyilvántartásba, aki *dologi vagy kötelmi jogcímen az erdő használatára jogosult*. Az erdőgazdálkodói nyilvántartás *konstitutív hatályú nyilvántartás*, az erdőgazdálkodói jogok csak a nyilvántartásba történő bejegyzést követően gyakorolhatók, és a nyilvántartásból történő törléssel szűnnek meg, függetlenül a használati jogosultság fennállásától. A konstitutív hatály biztosítja, hogy minden időpontban megállapítható, kit terhelnek az erdőgazdálkodói-tulajdonosi kötelezettségek és kit illetnek a jogosultságok. Az erdőgazdálkodói nyilvántartás erdőművelési ágú ingatlanonként *közhiteles földhasználati nyilvántartásként* működik, erdő mellett az erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületeket is tartalmazza.

Erdőgazdálkodó hiányában a tulajdonosok és az ingatlan-nyilvántartásba bejegyzett vagyonkezelő, földhasználati jog jogosultja , haszonélvezeti jog jogosultja, valamint használati jog jogosultja felelős. az erdő felújításáért, fenntartásáért, az erdővédelemért és az erdőőrzésért. Meghatározott esetekben (közös tulajdon esetén, vagy ha az erdőrészlet és a földrészletek határai nem esnek egybe) az erdőgazdálkodók *társult erdőgazdálkodás* folytatására kötelesek. A társult erdőgazdálkodás legjellemzőbb szervezeti formája az 1994. évi XLIX. törvény szerint működő *erdőbirtokossági t*ársulat,

A társulat az erdő művelési ágban nyilvántartott egy vagy több földrészlet tulajdonosai által az erdőgazdálkodási tevékenységgel összefüggő, valamint az ahhoz kapcsolódó feladatok ellátására létrehozott *gazdálkodó szervezet*. A társulat jogi személy. A társulat és a tagok e törvényben nem szabályozott vagyoni viszonyaira a Polgári Törvénykönyv rendelkezéseit kell alkalmazni.

A társulat és a tag közötti vagyoni viszonyt a *társulati érdekeltség* testesíti meg A társulati érdekeltség illetve az arról kiállított igazolás kifejezi a tag tulajdonának a társulat használatában lévő összes erdőterülethez való arányát. A társulati érdekeltség a társulat vagyonából való részesedésen kívül kifejezi a társulati tagot megillető szavazati jogot, valamint a társulat használatában vagy tulajdonában lévő erdőn fennálló használat mértékét (használati illetőség). Társulati érdekeltséget fő szabályként *csak a tulajdonjoggal együtt lehet átruházni, valamint örökölni.* Figyelemmel arra, hogy a társulati érdekeltség illetve a föld csak együtt forgalomképes, ezért *jogi személy* vagy külön jogszabály alapján *devizakülföldinek* minősülő személy társulati érdekeltséget *a termőföldtulajdon szerzésére irányadó szabályok szerin*t szerezhet.

Társulatot legkevesebb *két erdőtulajdonos* alapíthat. *Tíz főnél kevesebb* alapító tag a társulatot *szerződéssel* hozza létre. Egyebekben a társulat alapítását az alapító tagok részvételével tartott *alakuló közgyűlés* határozza el.

A társulat tagja csak az ingatlan-nyilvántartás szerint erdő művelési ágban nyilvántartott földrészlet tulajdonosa lehet. E korlátozásra a szabályozás zártságának biztosítása miatt van szükség. Amennyiben tulajdonszerzési korlátozások hatálya alá tartozó személyek is szabadon tagjai lehetnének a társulatnak, az könnyen a tulajdonszerzési korlátozások kijátszását eredményező helyzetet eredményezhetne. A természetben egybefüggő erdőterületen lévő más földrészlet tulajdonosának, illetve tulajdonosainak tagfelvételi kérelme *nem utasítható vissza*. Ugyancsak nem utasítható vissza annak a tulajdonosnak a tagfelvételi kérelme, akinek a tulajdonában levő erdőterület az önálló erdőgazdálkodási tevékenység végzésére alkalmatlan.

Ha a tulajdonosok az erdőterület alapján számított *kétharmados szavazataránnyal* határozták el az erdőbirtokossági társulat alapítását, a kisebbségben maradt tulajdonosok, amennyiben az önálló erdőgazdálkodási egység kialakításának feltételei egyébként nem állnak fenn - a folyamatos erdőfenntartáshoz fűződő közérdek érvényesítése érdekében - *kötelesek a társulatba tagként belépni, a társulat határozatait végrehajtani.*

A társulat alapításával, illetőleg a tagfelvétellel kapcsolatos *jogviták a bíróság hatáskörébe* tartoznak.

A társulati érdekeltség átruházásával vagy átszállásával a társulati tagság is átszáll a szerző félre. A tagsági viszony - eltérő megállapodás hiányában - a névjegyzékbe való felvételről szóló határozattal a tulajdonjog átruházására irányuló jogügylet létrejöttének időpontjára visszamenőleges hatállyal jön létre. A tagsági viszony keletkezésére, fennállására és megszűnésére vonatkozó adatokat a *társulati névjegyzék - az ellenkező bizonyításáig - hitelesen tanúsítja.*

A társulat a tulajdonában lévő vagyoni eszközökkel e törvény, az alapszabály, valamint a közgyűlés határozatai alapján önállóan gazdálkodik. *A társulat kizárólag erdőgazdálkodási és ahhoz közvetlenül kapcsolódó tevékenységet folytathat.*

A társulati tag tulajdonában lévő erdőterület az ahhoz kapcsolódó társulati érdekeltséggel együtt forgalomképes, de a tulajdonjog átruházása vagy átszállása az erdőgazdálkodót terhelő kötelezettségek teljesítését nem érinti. A tag tulajdonának (tulajdoni hányadának) élők közötti jogügylettel történő átruházása esetében e sorrendben *elővásárlási joga van a többi társulati tagnak*. *Közös tulajdon esetén a tulajdonostárs elővásárlási joga mindenki másét megelőzi.*

A társulat törvényességi felügyeletét a *cégbíróság* látja el. A cégbíróságnak a társulattal kapcsolatos eljárására a bírósági cégnyilvántartásról szóló jogszabályokat kell alkalmazni.

8.2.11. Az erdő használata, az erdőgazdálkodási haszonbérlet

Erdő, vagy erdőgazdálkodás célját közvetlenül szolgáló földterület használatára számos jogcímen köthető megállapodás. Közös szabálya e megállapodásoknak, hogy azokat *kötelező írásba foglalni.* A törvény meghatározza a *szerződésben kötelezően feltüntetendő adatok* körét is.

Az erdő használatának sajátos formája az *erdőgazdálkodási haszonbérlet*. Az erdőgazdálkodási haszonbérleti szerződés, mint *atipikus* szerződési forma definiálását az erdő más termőföldtől és haszonbérbe vehető jószágtól eltérő jellege és kezelési módja indokolja.

Erdőgazdálkodási haszonbérleti szerződést a felek *erdő vagy erdőgazdálkodás célját közvetlenül szolgáló földterület haszonbérbe adására* köthetnek. Erdőgazdálkodási haszonbérletre, mögöttes jogi szabályként , a *Polgári Törvénykönyv és a termőföldről szóló törvény haszonbérletre vonatkozó szabályait* kell alkalmazni.

Az erdő fennmaradása és az erdővédelem biztosítása érdekében az erdő harmadik személynek történő haszonbérbe adásához tulajdoni hányad alapján számított *egyszerű többség* szükséges. Az egyszerű többség lehetősége lehetővé teszi az erdőgazdálkodás megindítását nagyszámú tulajdonos esetén is. Az erdőben szakaszosan jelentkező hozamokra való tekintettel lehetőség van a haszonbérleti díj fahasználatokhoz igazított megfizetésére is. Az erdőgazdálkodási haszonbérleti szerződés kötelező tartalmi eleme a *haszonbér-fizetésének módjának, a haszonbér fizetési időszak* meghatározását.

Figyelemmel arra, hogy a hazai erdők tulajdoni viszonyai több helyen vagy nem rendezettek, illetve egyes helyeken a tulajdonosok nagy száma akadályozhatná az erdő hasznosításával kapcsolatos döntéshozatalt, ezért a jogszabály lehetővé teszi, hogy közös tulajdon esetében erdő vagy erdőgazdálkodás célját közvetlenül szolgáló földterület haszonbérbe adásához a tulajdonostársak az egyhangú döntéshozatal helyett a *tulajdoni hányad alapján számított szótöbbséggel* határozzanak. A megfelelő időben hozott tulajdonosi döntés egyben az erdő védelméhez való hozzájárulást is jelent.

Az erdőgazdálkodás sajátossága, hogy bizonyos erdei haszonvételekből származó jövedelmek csak időszakosan jelennek meg, ezért a törvény lehetővé teszi, hogy erdőgazdálkodási haszonbérlet esetén a szerződő felek a *haszonbér megfizetését a fahasználat időpontjához is kössék.*

Erdőgazdálkodási haszonbérlet esetében sajátosan alakulnak a szerződés *azonnali hatályú megszüntetésének* a szabályai is. A haszonbérbe adó azonnali hatállyal felmondhatja a haszonbérleti szerződést, ha a haszonbérlő

a) olyan gazdálkodást folytat, amely *súlyosan veszélyezteti* az erdő fennmaradását, a fenntartható erdőgazdálkodást;

b) az erdőfelújítási kötelezettségének nem tesz eleget;

c) haszonvételi jogosultságát az erdészeti hatóság jogerősen korlátozta.

A felsorolt esetek ugyanis az erdő olyan károsodását idézhetik elő, amelynek korrigálására nem, vagy csak igen hosszú idő után van mód.

Aki szerződés alapján erdő, vagy erdőgazdálkodás célját közvetlenül szolgáló erdő művelési ágú földterület használatára jogosult, köteles a használati jogot a szerződés hatálybalépésétől számított *30 napon belül a szerződés benyújtásával az erdészeti hatósághoz nyilvántartásba vétel céljából bejelenteni*. Aki tulajdonosként vagy nem szerződésen alapuló jogcímen erdő vagy erdőgazdálkodás célját közvetlenül szolgáló erdő művelési ágú földterület használatára jogosult, köteles a *használati jogot* – a használati jog fennállását igazoló okiratok benyújtásával az adott jogcím keletkezésétől számított 30 napon belül – az erdészeti hatósághoz nyilvántartásba vétel céljából bejelenteni. kérelem benyújtásához a tulajdonos, közös tulajdon esetében a tulajdonostársak *tulajdoni hányad alapján számított 2/3 részének írásbeli hozzájáruló nyilatkozata* szükséges. Ez a

megengedő szabály lehetővé teszi, hogy a tulajdonosok egyhangú hozzájárulásának hiányában is, de legalább a minősített többség rendezett erdőgazdálkodási viszonyokat alakítson ki az erőben. Ez a gazdálkodási, felelősségi viszonyok tisztázásán keresztül végső soron az erdő védelmét is szolgálja.

Az erdőgazdálkodói nyilvántartás adataiból hiteles vagy nem hiteles, illetve teljes vagy szemle másolat adható.

8.2.12. Az Országos Erdő Tanács

Az Országos Erdő Tanács, mint *véleményező, javaslattevő, tanácsadó testület* kiemelten fontos szerepet játszik az erdészetpolitikai célok megfogalmazásában, az erdőgazdálkodás, erdészeti igazgatás, erdészeti kutatás szakmai és érdek-képviseleti szervezetek erdészeti ágazatot érintő egységes álláspontjának megformálásában. A Tanács véleményt nyilvánít

a) az erdő védelmét és a fenntartható erdőgazdálkodást érintő jogszabálytervezetekről;

b) az erdőgazdálkodás gazdasági, szabályozási, valamint hosszú távra szóló fejlesztési irányelveiről;

c) az erdők vagyonkezelésével összefüggő egyes kérdésekről.

Az Országos Erdő Tanács javaslatot tehet az erdők védelmével, gyarapításával, a fenntartható gazdálkodással kapcsolatos tudományos kutatásokkal, az erdészeti képzéssel, továbbá az erdők védelmével, fenntartásával és kezelésével, valamint az ezekre vonatkozó pénzügyi források felhasználásával kapcsolatban.

Az Országos Erdő Tanács észrevételiről, javaslatairól a *közvéleményt rendszeresen tájékoztatja.*

8.2.13. Az erdő rendeltetései, erdőgazdálkodási üzemmódok

Az erdő rendeltetésére vonatkozó szabályok biztosítják az adott erdőterület *elsődleges funkciójának érvényesülését,* továbbá meghatározzák a hosszú távú erdőgazdálkodási célt. Az erdő elsődleges rendeltetése mellett *további rendeltetések is* meghatározhatók, ezek figyelembevételére az elsődleges rendeltetés mellett, azzal összhangban kerülhet sor. Az erdő sajátosságából következik, hogy különböző rendeltetései *egymástól elválaszthatatlanok*, továbbá törekedni kell valamennyi lehetséges funkció minél teljesebb kibontakoztatására.

Az erdőgazdálkodás hosszú távú célját az elsődleges rendeltetés adja meg, melyet *erdőrészletként* kell meghatározni. Az erdő elsődleges rendeltetése mellett további rendeltetések határozhatók meg, melyeket az erdőgazdálkodási tevékenység során az elsődleges rendeltetés mellett figyelembe kell venni.

Az erdő rendeltetései közül megkülönböztethetünk::

a) védelmi,

b) közjóléti,

c) gazdasági

rendeltetést.

Új erdő telepítésekor, az *erdőtelepítő javaslatának figyelembevételével* – védett természeti területen lévő erdő elsődleges rendeltetése meghatározásának kivételével – az erdőtelepítési-kivitelezési terv jóváhagyásakor az *erdészeti hatóság állapítja meg* az erdő rendeltetését, illetve rendeltetéseit.

Az erdő rendeltetésének *megváltoztatását az erdészeti hatóság engedélyezi*. A rendeltetés megváltoztatását *közérdekből* több miniszter is kezdeményezheti az egyes rendeltetéseknek megfelelően, de a kezdeményezőnek biztosítania kell az erdőgazdálkodó rendeltetésváltásból eredő többletköltségeinek és esetleges kárának megtérítését. A rendeltetés megváltoztatását az erdőgazdálkodó is kezdeményezheti.

Az erdőrészletek *üzemmódjának erdőrészletenkénti megadása* feltétlenül szükséges, hiszen az eltérő üzemmódok eltérő tervezési, ellenőrzési módszereket, ezért különböző szabályozást igényelnek. Az üzemmód meghatározza *az alkalmazható erdőfelújítási eljárásokat és a fakitermelés módját.*

Az üzemmód kérelemre történő *megváltoztatásához a tulajdonosok 2/3-ának akarata* szükséges, de amennyiben az állomány szakmai szempontból nem alkalmas a kérelmezett üzemmódra, az erdészeti hatóság az üzemmód módosítását elutasíthatja. Az önerdősülés az engedély nélkül vagy az engedélytől eltérően telepített, de fennmaradásra engedélyezett erdő üzemmódját a tulajdonos javaslatának ismeretében az *erdészeti hatóság állapítja meg.*

8.2.14. Az erdőgazdálkodás tervszerűsége, és engedélyezési rendszere

Az erdők állapotának megőrzése, javítása nemcsak a tulajdonos, hanem társadalmunk, sőt az egész emberiség érdeke is. Éppen ezért az erdőgazdálkodásra vonatkozó jogi szabályozás középpontjában a *tartamos (fenntartható)* erdőgazdálkodáshoz szükséges szabályozási feltételek megteremtésére törekszik. A tartamosság *az erdei életközösség örökös fenntartását, védelmét és szociális, valamint nyersanyagtermelő funkciójának a hosszú távú megőrzését* tartalmazza. Ezen alapelveknek csak abban az esetben lehet megfelelni, ha az erdőgazdálkodási tevékenységet a hosszú távú előrelátás jellemzi. E célt szolgálják a körzeti erdőgazdálkodási és tervezési irányelvek, a teljes körű körzeti erdőtervezési rendszer, az *Országos Erdőállomány Adattá*r és az általa megfogalmazott előírások betartását biztosító hatósági intézményrendszer, továbbá az erdőgazdálkodói nyilvántartás rendszere. Ezek együttesen szolgálják a fenntartható (hosszú távú, tartamos) erdőgazdálkodás céljait.

Az erdővagyon védelmét, a fenntartható erdőgazdálkodási tevékenység tervszerűségét az állam

a) a körzeti erdőgazdálkodási és tervezési szabályokról szóló miniszteri rendelet kiadásával (*erdőtervrendelet*),

b) a hosszú távra – legalább tíz évre – szóló körzeti erdőterv készítésével *(körzeti erdőterv*),

c) az *Országos Erdőállomány Adattár* működtetésével és az abban foglalt egyes adatok kötelező felhasználásával, valamint

d) az erdőtervvel és az erdőgazdálkodási tevékenység *bejelentési-engedélyezési rendszerével* biztosítja.

Az egyes körzetekre vonatkozó *tervezési alapelveket,* az erdei haszonvételek lehetséges felső határát jelentő keretszámokat, a körzetben tervezett erdőszerkezet-átalakítások ütemét és mértékét, a körzetre jellemző általános előírásokat, valamint az állami tulajdonban lévő és a nem gazdasági rendeltetésű erdőkre vonatkozó szabályokat a miniszter az *erdőtervrendeletben* állapítja meg.

A körzeti erdőterv az erdőtervrendeletben meghatározott keretek között és szabályok szerint az erdő rendeltetésének betöltését, folyamatos fenntartását, szolgáltatásainak, haszonvételeinek, hozadékának biztosítását, az erdőhöz fűződő közérdek érvényesülését szolgáló adatállomány, és gazdálkodási javaslatokat tartalmazó iránymutatás, amely a fenntartható erdőgazdálkodás feltételeit a közérdeknek leginkább megfelelő módon biztosítja. A *körzeti erdőtervet az erdészeti hatóság készíti el.*

Annak érdekében, hogy a körzeti erdőtervezés során az erdő tulajdonosi, illetve erdőgazdálkodói érdekek is érvényesülhessenek, a körzeti erdőtervezés megkezdésének időpontjáról, lefolyásáról az *érintett erdőgazdálkodókat értesíteni kell,* és arról hirdetményi úton is tájékoztatást kell adni. A javaslatok megtételére *45 nap* áll rendelkezésre.

Az erdők nyilvántartása, az erdőgazdálkodás kiszámítható működése és országos szintű szabályozása érdekében a *miniszter működteti* az *Országos Erdőállomány Adattárat*.

Az erdőgazdálkodási tevékenységgel összefüggő tervezés, irányítás, ellenőrzés és tájékoztatás az Adattár adatainak felhasználásával történik. Az Adattár adatai országosan vezetettek és nyilvánosak, és azokból – elektronikus úton is – *teljes vagy szemle másolat adható.*

A körzeti erdőterv alapján az erdőgazdálkodó jogait és kötelezettségeit az erdészeti hatóság *erdőterv határozatban* hivatalból állapítja meg. Az erdőterv a külön jogszabályban foglalt feltételek teljesítése esetén módosítható.

Az erdőtervben az egyes erdőrészletekre határozattal meghatározott fahasználati lehetőségek, felújítási kötelezettségek az adott *erdőrészlet mindenkori erdőgazdálkodóját jogosítják és kötelezik.*

Az erdőgazdálkodó az erdő fenntartására, védelmére, valamint az erdei haszonvételek gyakorlására irányuló erdőgazdálkodási tevékenységet az erdészeti hatósághoz történt *előzetes bejelentést követően* végezhet. A bejelentési kötelezettség teljesítése biztosítja többek között a változások Országos Erdőállomány Adattárban történő *átvezetését* megkönnyítve ezzel az erdészeti hatóság ellenőrzési tevékenységét is.

Az erdészeti hatóság az erdőgazdálkodási tevékenységeket *feltételhez köti, korlátozza, súlyos vagy ismételt jogsértés esetén megtiltja.*

8.2.15. Az erdő és a fásítás telepítése

Hazánk meglevő termőföld állományának egyik alternatív hasznosítási iránya a *mezőgazdasági célokra nem hasznosítható föld területek beerdősítése*. Ezzel javítható az ország környezeti állapota, védhetőbbekké válnak a természeti értékek és a táj, a termőföld, a vizek és az egyes emberi létesítmények

Erdőtelepítés az erdészeti hatóság által jóváhagyott és *5 évre szóló erdőtelepítési-kivitelezési terv alapján* végezhető. Az erdőtelepítésre vonatkozó szabályok kiterjednek a Ptk-ban szabályozott *szomszédjogok* gyakorlásával összefüggő feltételek teljesítésére. Az erdőtelepítés, valamint a fásítás során figyelemmel kell lenni arra, hogy a faállomány a függőleges koronavetület növekedésével arányosan a földrészlet határán belül maradjon, továbbá arra, hogy a faállomány *szomszédos ingatlan hasznosítását az indokolt mértéket meghaladó módon ne korlátozza, illetve azt ne veszélyeztesse*. Az erdőtelepítéshez, valamint a fásításhoz csak *igazolt minőségű szaporítóanyagot* szabad felhasználni.

Új erdőtelepítésekor*, ültetvényszerű gazdálkodás* esetében a mezőgazdaságilag nem hasznosítható területeken a nem őshonos fafajok alkalmazását is lehetővé kell tenni. Ezek az erdők a *racionális földhasználat* keretében elsősorban a faanyag termesztését és jövedelem megszerzését is szolgálják, egyúttal zöldfelületükkel kedvező hatást gyakorolnak az ország környezeti állapotára is.

Szabad rendelkezésű erdő telepítését is be kell jelenteni

Amennyiben az erdőtelepítés a befejezetté nyilvánítás előtt bármilyen okból meghiúsul és a telepítő a telepítést nem folytatja, az erdészeti hatóság kérelemre az erdőt *törli az Adattárból.*

8.2.16. Az erdei haszonvételek gyakorlása

A közvélekedéssel szemben az erdei haszonvételek köre nem merül ki csak a fakitermelésben, hanem annál sokkal bővebb. A haszonvételek jellegüknél fogva *érintik az erdőgazdálkodási tevékenységét, az erdőben folyó természetszerű gazdálkodást.* Annak érdekében, hogy a különböző érdekek (tulajdonos, erdőgazdálkodó, erdő látogatója) között az összhangot fenn lehessen tartani, valamennyi erdőben folytatott, és erdőn kívüli egyéb olyan tevékenység, amelynek hatásterületén erdő található, csak oly mértékben megengedett, hogy az erdei ökoszisztéma fennmaradása biztosított legyen. Erre figyelemmel az erdőgazdálkodó az erdei haszonvételeket csak a törvényben meghatározott *feltételekkel gyakorolhatja.*

Erdei haszonvételnek minősül:

a) a fakitermelés;

b) az erdészeti szaporítóanyag gyűjtése;

c) az erdőterületen folytatott vadászati jog gyakorlása vagy hasznosítása;

d) az elhalt fekvő fa és gally gyűjtése, illetőleg elhalt, száraz ág nyesése;

e) a kidöntött fáról történő fenyőgally, toboz és díszítőlomb gyűjtése;

f) a gomba, vadgyümölcs, virág, illetőleg gyógynövény gyűjtése;

g) a bot, nád, sás, gyékény termelése és fű kaszálása;

h) a méhészeti tevékenység;

i) a fenyőgyanta gyűjtése;

j) cserje kitermelése, élő és elhalt cserjék hajtásainak gyűjtése.

Az erdőben *fakitermelést* – a fásítás és a szabad rendelkezésű erdő kivételével – az *erdőtervben foglalt előírásokkal összhangban* lehet végezni. A fakitermelési munka végrehajtója köteles a munka elvégzésére jogosító, az erdőgazdálkodó által kiállított okiratot és a jogosult erdészeti szakszemélyzet által kiadott *erdőgazdálkodási műveleti*

lapot vagy annak másolati példányát a munkavégzés során *magánál tartani*, és azt az arra jogosult személynek felszólítására *bemutatni. A tarvágás végrehajtását az erdészeti hatóság erdőfelújítási biztosíték nyújtásához köti, ha az ingatlan tulajdonosa, vagy közös tulajdon esetében a tulajdonostársak tulajdoni hányada alapján számított legalább 25%-a kéri*.

Erdészeti szaporítóanyagot az *erdészeti hatóság engedélye* alapján lehet gyűjteni. Tilos erdészeti szaporítóanyagot gyűjteni, ha az az erdőfelújítás sikerességét veszélyezteti.

8.2.17. Az erdő szállítás céljára történő igénybevétele, illetve az erdő látogatása

Az erdőterület szállítás céljára történő igénybevételére, valamint az erdő látogatására vonatkozó szabályozás kialakításakor a jogalkotónak a *közérdek* érvényesítésén túlmenően figyelemmel kellett lennie a sajátos hazai birtokviszonyokra, valamint a *tulajdon védelmét* biztosító fokozott jogvédelem biztosítására.

Erdészeti szállítási tevékenységnek minősül:

a) az erdészeti erő- és munkagép, valamint erdőgazdálkodási tevékenységet szolgáló egyéb *jármű erdőben való közlekedése;*

b) az erdei haszonvételből származó termékek készletezése, rakodása, valamint azok járművel történő *elszállítása.*

Az erdőben, valamint az erdészeti magánúton való közlekedésre a *közúti közlekedésre vonatkozó szabályokat* a törvényben foglalt kiegészítésekkel kell alkalmazni. Az erdőgazdálkodó az erdő és az erdészeti létesítmény védelme érdekében járműnek az erdőben, valamint a közforgalom elől elzárt erdészeti magánúton való közlekedésére a közúti közlekedés szabályaitól eltérő *forgalmi korlátozást* határozhat meg. A forgalom korlátozásának módját és időtartamát – figyelmeztető tábla elhelyezésével – az erdőgazdálkodónak a helyszínen jeleznie kell.

Amennyiben az erdőgazdálkodó az erdészeti haszonvételből származó termékek elszállítását alkalmas út hiánya miatt nem tudná elvégezni, a más használatában levő erdőt szállítási tevékenységhez igénybe veheti. Az igénybevételre a Polgári Törvénykönyvnek az *átjárási szolgalomra* vonatkozó szabályait kell alkalmazni. Az erdőgazdálkodó kizárólag az erdőgazdálkodási tevékenysége folytatásához a más tulajdonában levő erdészeti magánutat is igénybe veheti. Amennyiben az erdőt, valamint az erdészeti magánutat erdőgazdálkodási tevékenységgel összefüggésben veszik igénybe, a szolgalommal terhelt erdő erdőgazdálkodója, illetőleg az erdészeti magánút kezelője követelheti kárának és költségének megtérítését.

Az erdőgazdálkodó vagy az erdőgazdálkodó megbízása alapján a jogosult erdészeti szakszemélyzet az erdőből kitermelt faanyag származásáról a szállításhoz köteles igazolást *(szállítójegyet)* kiállítani, melynek alapja az *erdőgazdálkodási műveleti lap.* A szállítójegyet a faanyag szállítója köteles a szállítás során magánál tartani és azt a hatóság képviselőjének felszólítására bemutatni. A szállítójegyen szereplő adatokat a *faanyag kereskedelme során, nyilván kell tartani.*

Az erdőben – annak rendeltetésétől függetlenül – *üdülés, sportolás és kirándulás* céljából gyalogosan bárki *saját felelősségére* ott tartózkodhat, amit az erdőgazdálkodó tűrni köteles, kivéve, ha más jogszabály azt korlátozza, vagy az arra jogosult a látogatás

korlátozását az e törvényben foglaltak alapján elrendelte. Az erdőgazdálkodó és az erdő tulajdonosa az erdő látogatójától a látogatásért díjat nem kérhet, azonban jogosult a ténylegesen felmerült kárának és költségének megtérítésére. Az erdő látogatója az erdei életközösségben, az erdő talajában és az erdészeti létesítményekben kárt nem okozhat, továbbá az ott tartózkodók pihenését, valamint a rendeltetésszerű erdőgazdálkodási tevékenységet indokolatlanul nem zavarhatja. Az erdő meghatározott részei védelmi okokból még gyalogosan sem vehetők igénybe.

Az erdőben *lovagolni, illetőleg járművel közlekedni csak az arra kijelölt úton* szabad. Erdőben lovaglásra, valamint járműközlekedésre utat az erdőgazdálkodó javaslatára vagy annak egyetértésével az erdészeti hatóság jelöl ki. Az erdőben lovaglásra, valamint járműközlekedésre kijelölt utat mindenki *saját felelősségére* veheti igénybe.

Az *erdőgazdálkodó hozzájárulásával* szabad az erdőben:

a) huszonnégy órát meghaladóan üdülési, illetőleg sportolási célból tartózkodni, táborozni, továbbá sátrat felverni;

b) turistaútvonalat kijelölni és létesíteni;

c) turisztikai berendezést, létesítményt építeni és fenntartani;

d) ideiglenes árusítóhelyet üzemeltetni;

e) e törvényben külön nem nevesített sportversenyt rendezni.

Erdőben lovas és technikai *sportversenyt rendezni* csak az *erdőgazdálkodó hozzájárulásával és az erdészeti hatóság engedélyével* lehet.

Az *erdőgazdálkodó* – az erdészeti hatóság részére történő bejelentéssel egyidejűleg – *átmenetileg korlátozhatja és feltételhez kötheti* az erdő egyes részeinek látogatását, amennyiben az ott-tartózkodás életet vagy testi épséget veszélyezteti, vagy az egyes erdőgazdálkodási munkák végzését veszélyezteti vagy akadályozza. A *vadászat időtartamára* a vadászatra jogosult az erdőgazdálkodó hozzájárulásával átmenetileg korlátozhatja az erdő egyes részeinek a látogatását.

Az erdő látogatásának korlátozását a *helyben szokásos módon* kell kihirdetni, valamint figyelmeztető táblák kihelyezésével gondoskodni kell a megfelelő tájékoztatásról.

8.2.18. Az erdészeti igazgatás sajátos feladatai

Az erdészeti hatóság eljárása során az *Akr. szabályai* szerint jár el. Az erdőtörvényben azok az eljárási többletjogosítványok találhatóak, amelyek a *sajátos erdészeti igazgatási feladatok* ellátásához szükségesek.

Az erdészeti hatósági feladatokat ellátó személyek részére *igazolványt, az igazolvánnyal azonos sorszámú szolgálati jelvényt és egyenruhát* kell biztosítani. Ezek a külsőségek is azt hivatottak segíteni, hogy az eljáró hatóság megfelelő *közbizalom* mellett láthassa el feladatait (lásd pl. bizonyos kényszerítő eszközök alkalmazása).

Az erdészeti hatóság eljárása során *jogosult*

a) az erdőgazdálkodó és a tulajdonos engedélye nélkül külön térítés fizetése nélkül valamennyi erdészeti magánúton *közlekedni,* az erdőt és a fásítást bejárni, ott vizsgálatot, mérést, megfigyelést, valamint az azok elvégzéséhez szükséges mértékig *vizsgálati mintát* venni;

b) az erdőben folyó tevékenység jogszerűségét *ellenőrizni,* a jogszerűtlen tevékenység *leállítását* elrendelni;

c) az erdőt veszélyeztető vagy károsító cselekmény elkövetésén tetten ért személyt *igazoltatni,* a jogellenes cselekmény abbahagyására *felszólítani;*

d) az erdőt és a fásítást veszélyeztető tevékenység beszüntetését, illetve az attól való tartózkodást elrendelni.

Az erdészeti hatósági eljárásokban hozott határozatok *fellebbezéssel nem támadott rendelkezései tekintetében a jogorvoslati határidő elteltével beáll a jogerő, ha a döntés egyes rendelkezései ellen nyújtottak be fellebbezést, és az ügy jellegéből adódóan a fellebbezés elbírálása nem hat ki a fellebbezéssel meg nem támadott rendelkezésekre.* Egyebekben az erdészeti hatóság eljárására a Akr. rendelkezéseit kell alkalmazni.

A kérelemre indult erdészeti hatósági eljárásokban *igazgatási-szolgáltatási díjat* kell fizetni.

Az erdészeti hatóság sajátos erdővagyon védelmi feladatait a jegyezet külön fejezete tartalmazza.

8.2.19. Az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenység, az erdőgazdálkodási bírság, az erdővédelmi bírság

A gyakorlatban előfordulnak olyan esetek, amikor az erdőgazdálkodó akár hanyagságból, akár más okból nem tesz eleget a jogszabályban rögzített feladatainak, és ezzel az erdő faállományát, az erdei ökoszisztéma fennmaradását, illetve más tulajdonában levő erdőt veszélyeztet. Ilyen esetekben a *közérdek érvényesülése* megköveteli, hogy az időszerű erdészeti munkákat az *erdőgazdálkodó helyett is elvégezzék*. Erre figyelemmel rendelkezik úgy az erdőtörvény, hogy amennyiben az erdőgazdálkodó, illetőleg – erdőgazdálkodó hiányában – az erdő tulajdonosa az erdészeti hatóság felszólítása ellenére nem tesz eleget erdőgazdálkodási kötelezettségének, és ezáltal az erdő fennmaradását vagy fejlődését veszélyezteti, a szükséges erdőgazdálkodási tevékenységeket *az erdészeti hatóság az erdőgazdálkodó, ennek hiányában a tulajdonos költségére elrendeli és elvégezteti.* Amennyiben az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenység költségei az erdőgazdálkodóval szemben vezetett végrehajtási eljárásban sem térülnek meg, a tulajdonos köteles a költségeket megtéríteni. Az elrendelő határozatot a tulajdonosnak, állami tulajdonban levő erdő esetében a tulajdonosi jogok gyakorlójának is kézbesíteni kell.

Az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenység végrehajtásával *megbízott vállalkozó felel a rábízott tevékenység végrehajtásának szakszerűségéért.* Az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenység során keletkezett bevételt az elrendelt erdőgazdálkodási tevékenység költségeire kell fordítani. Amennyiben a keletkezett bevétel meghaladja az elrendelt tevékenység költségét, a különbözetet a jogosultak részére *meg kell téríteni.*

Az erdőgazdálkodóra, az erdő tulajdonosára, illetve annak vagyonkezelőjére *erdőgazdálkodási bírságot* kell kiszabni, ha a jogszabályban írt bejelentési, engedélyezési vagy más szakmai feltételt nem teljesíti.

Erdővédelmi bírságot köteles fizetni, aki az erdei haszonvételek gyakorlására vonatkozó szakmai, engedélyezési, illetve bejelentési kötelezettségeket nem teljesíti. Az erdővédelmi bírság folytatólagos károkozás esetén ismételten kiszabható.

A határidőre meg nem fizetett erdővédelmi járulék, az erdőgazdálkodási és erdővédelmi bírság *adók módjára behajtandó köztartozás.*

8.3. A vad védelmével, a vadgazdálkodással, valamint a vadászattal kapcsolatos szakigazgatási feladatok

A vadászat az emberiség történetében mindig meghatározó szerepet töltött be. Az emberek kezdetben csak élelemszerzés céljából vadásztak, később azonban ennek a rekreációs jellege is fokozatosan előtérbe került. Napjainkra azonban nem lehet elhanyagolni a vadászat, valamint az ahhoz kapcsolódó szolgáltatások gazdasági /sőt diplomáciai és egyéb/ jelentőségét sem.

A vad védelméről, a vadgazdálkodásról valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény megalkotásának fontos indoka a vadászati jog tulajdonának és ebből fakadóan a vadászati jog *hasznosításának, illetve gyakorlásának* új alapokra helyezése volt. A vadonélő állatfajok *természeti kincsnek* minősülnek, gazdasági, biológiai, esztétikai, tudományos, kulturális értékek hordozói. A vadon élő állatfajok részei a Föld folyamatosan megújuló természeti erőforrásainak, a *biológiai életközösségnek.*

8.3.1. Alapfogalmak

A vadászati jog új törvényi megfogalmazása gyökeresen szakít a korábbi szabályozásokhoz képest azáltal, hogy a vadászati joggal kapcsolatos *kötelezettségek teljesítését a jog gyakorlása elé helyezi*. Ezek szerint a vadászati jog:

a) a vad, valamint élőhelyének védelmével és

b) a vadgazdálkodással kapcsolatos, továbbá

c) a vadászterületen szabadon élő vadnak az arra jogosult által történő elejtésére, elfogására,

d) a hullatott agancs, valamint a vadászható szárnyas vad tojásának gyűjtésére, továbbá az elhullott vad tetemének e törvény szerinti elsajátítására való

kötelezettségek és jogosultságok összessége.

Mint látható, először a vadgazdálkodással együtt járó kötelezettségeket kell teljesíteni, és ha ezt teljesítetted, akkor már gyakorolhatod – a törvények keretek között – a vadászati jogot.

Önálló vadászati jog esetén vadászatra jogosultnak a vadászterület tulajdonosát kell tekinteni. Társult vadászati jog esetén vadászatra jogosultnak a vadászterület tulajdonosainak közösségét kell tekinteni.

Társult vadászati jog esetén a törvény jogközösséget (communio) hoz létre. A vadászati jog haszonbérbeadása esetén vadászatra jogosultnak a haszonbérlőt kell tekinteni. A vadászatra jogosultat (a továbbiakban: jogosult) a *vadászati hatóság nyilvántartásba veszi, illetve törli.*

Társult vadászati jog esetén a föld tulajdonosai

a) a tulajdonosi képviselet formájáról, a képviselő személyéről,

b) a vadászterület határának megállapítására, megváltoztatására irányuló kérelem előterjesztéséről,

c) a vadászati jog gyakorlásának, illetőleg hasznosításának módjáról, feltételeiről

a vadászterület kiterjedésének megállapításánál figyelembe vett összes földterület – ideértve a medret is – *összes tulajdonosának a tulajdoni hányada arányában számított szótöbbséggel* határoznak a földtulajdonosok vadászati közösségének gyűlésén, és ebben az arányban *viselik* a vadászati jog gyakorlásával vagy hasznosításával kapcsolatos *terheket*, valamint *részesednek* annak *hasznaiból*. Az e kérdésekben hozott határozatot *írásba* kell foglalni. A határozatról készült és két tanúval hitelesített okirat egy példányát a *vadászati hatóságnak nyilvántartásba vétel* céljából az aláírást követő tizenöt napon belül meg kell küldeni.

A *vadászati jog gyakorlásának* minősül, ha a vadászatra jogosult:

a) e törvényben előírt feltételek megléte esetén saját tulajdonában álló vadászterületén vagy az általa haszonbérelt vadászterületen *saját maga* vadászik;

b) az általa meghívott vadász számára biztosítja a vadászat lehetőségét (*vendégvadászat*);

c) írásbeli megállapodás alapján, ellenérték fejében biztosítja más vadász, vadásztársaság, gazdasági társaság számára meghatározott fajú, ivarú és számú vad vadászatát (*bérvadászat*).

Önálló vadászati jog esetén a vadászati jog hasznosításának minősül annak haszonbérbe adása.

Társult vadászati jog esetén a vadászati *jog hasznosításának* minősül annak haszonbérbeadása.

A földtulajdonosok *vadászati közössége* a vadászati jog gyakorlásával, hasznosításával kapcsolatos ügyek intézése során *jogokat szerezhet és kötelezettségeket* vállalhat, továbbá önállóan *perelhet és perelhető*. Ez a jog, illetve perképesség elengedhetetlen a tulajdonosi közösséget érintő gazdasági jellegű ügyek intézésénél. A tulajdonosok a vadászati hatóságnál nyilvántartásba vett – hatósági igazolással rendelkező – *képviselője külön meghatalmazás nélkül* a vadászati közösség ügyeiben eljárva a vadászati közösség nevében jogokat szerezhet, és kötelezettségeket vállalhat, képviseli a vadászati közösséget a vadászati jog gyakorlásával, hasznosításával összefüggő hatósági, illetve bírósági eljárásban és más szervek előtt, valamint harmadik személyekkel szemben. E törvényi rendelkezés hiányában a jogszerű képviseletre csak az összes tulajdonos egyedi meghatalmazása alapján lenne mód, ami adott esetben több száz, vagy több ezer tulajdonos esetében kivitelezhetetlen lenne. A képviselő köteles a kezéhez teljesített bevétellel, valamint költségeivel az általa képviselt részére *elszámolni*. Az elszámolás részletes feltételeit a működési szabályzat tartalmazza. A képviselet megszűnése esetén a tulajdonosok kötelesek *hatvan napon belül új képviselőt* választani.

A földtulajdonosok vadászati közössége köteles *működési szabályzatot* készíteni a vadászati jog gyakorlásának, hasznosításának módjáról, feltételeiről, ideértve a képviselő elszámolási kötelezettségének, valamint vadászati jog haszonbérbe adása esetén a haszonbérleti díj elszámolásának rendjét is.

Társult vadászati jog esetén a tulajdonosi közösség gyűlésén a megjelent földtulajdonosok

a) a *képviselet formájáról, a képviselő személyéről*,

b) a *vadászterület határának megváltoztatására* irányuló, e törvényben foglaltaknak megfelelő tartalmú kérelem előterjesztéséről, illetve

c) a *vadászati jog gyakorlásának, hasznosításának* módjáról, feltételeiről

a tulajdonukban álló földterület - ideértve a medret is - aránya szerint számított *szavazattöbbséggel* határoznak.

A földtulajdonosok a vadászterület összes területe - ideértve a medret is - összes tulajdonosának a *tulajdoni hányada arányában viselik a vadászati jog gyakorlásával vagy hasznosításával kapcsolatos terheket, valamint részesednek annak hasznaiból.*

A tulajdonosi *közösség gyűlése a képviselőt visszahívhatja*. A visszahívott képviselő az új képviselő megválasztásáig változatlan díjazás mellett köteles feladatait ellátni, azzal, hogy kötelezettséget nem vállalhat, és jogról nem mondhat le érvényesen.

A tulajdonosi közösség köteles működési szabályzatot készíteni a vadászati jog gyakorlásának, hasznosításának módjáról, feltételeiről, ideértve a képviselő javadalmazásának és elszámolási kötelezettségének, valamint a vadászati jog haszonbérbe adása esetén a haszonbérleti díj elszámolásának rendjét is.

Társult vadászati jog esetén a vadászati jog gyakorlásával, hasznosításával, a vadászterület határának megállapításával, valamint a tulajdonosi képviselettel összefüggő kérdésekben való határozat meghozatalát a vadászterület tulajdonosainak a tulajdoni hányadok szerint számított *egyharmada kezdeményezheti.* A kezdeményezőnek a vadászati hatóság és az érintett települések önkormányzata hirdetőtábláján legalább harminc napra hirdetményt kell közzétennie, amelynek tartalmaznia kell a földtulajdonosok gyűlésének helyét, idejét és napirendi pontjait, a képviselet szabályaira való figyelmeztetést, továbbá a kialakítandó vadászterület térképi megjelölését. E kérdésekben érvényes határozat csak akkor hozható, ha a földtulajdonosok gyűlésének összehívása érdekében eleget tettek a nyilvános közzétételre vonatkozó kötelező foglalt eljárásnak.

A *vadászati jog gyakorlására, hasznosítására a vadászterületen történik*. Vadászterületnek minősül - hasznosítási formájától függetlenül - az a földterület, valamint vízfelület, amelynek kiterjedése a háromezer hektárt eléri, és szemközti határvonalainak távolsága legalább háromezer méter, továbbá ahol a vad

a) a szükséges táplálékot megtalálja,

b) természetes szaporodási feltételei, valamint

c) természetes mozgásigénye, búvóhelye, nyugalma adott.

A törvény *minden* olyan területet, amely nem tartozik a kivételek hatálya alá, azt vadászterületnek minősít. A vadászterület határának megállapítása – ide nem értve a vadászterület szétválasztására, a vadászterületek egyesítésére és a szomszédos vadászterületek közös határának egyezséggel történő módosítására vonatkozó döntést – a *vadgazdálkodási üzemterv időtartamára szól, és ezen időtartam alatt köti a mindenkori földtulajdonosokat,* ami által a határozat *dologi hatályúvá* válik. A vadászterület határát végső soron a *vadászati hatóság állapítja meg,*

8.3.2. A vadhoz kapcsolódó tulajdoni viszonyok

A vadászati jog a *tulajdonjoghoz kapcsolódó haszonvételnek* minősül. A vadászati jog - mint *vagyonértékű jog* - a földtulajdonjog elválaszthatatlan részeként a

vadászterületnek minősülő terület tulajdonosát illeti meg. Amennyiben vízfelület is része a vadászterületnek, a vadászati jog a *meder tulajdonjogának* elválaszthatatlan része.

A vadászati jog azáltal, hogy a tulajdonjog elválaszthatatlan része, *mindenkor osztja a tulajdon sorsát*. Ebből az is következik, hogy a vadászterületnek minősülő föld tulajdonjogával való rendelkezéskor a vadászati jogról nem kell külön rendelkezni, más oldalról, a vadászati jog nem lehet önállóan a forgalom tárgya.

Önálló vadászati jognak kell tekinteni, ha a vadászterület kizárólag egy személy - ide értve a Magyar Államot is - tulajdonában van. Ez a lehetőség - figyelemmel a jelenlegi magyarországi birtokviszonyokra, és 3.000 hektár körüli vadászterületekre - csak rendkívül kivételes esetben, és főként állami tulajdon esetében fordulhat elő.

Amennyiben a vadászterület - tulajdoni hányadtól és tulajdonostól függetlenül - több személy tulajdonában van, a törvénynek a *társult vadászati jogra* vonatkozó szabályait kell alkalmazni. Ha a vadászterületnek több tulajdonosa van - a magyarországi birtokviszonyokra egyébként ez a jellemző - azokat a vadászati jog társulva illeti meg.

A vad tulajdonára vonatkozó hatályos magyar szabályozás – számos európai gyakorlattal ellentétben a vadat nem tekinti uratlan jószágnak (res nulliusnak), hanem fenntartja azon az *állami tulajdont*. A jogi szabályozás sajátossága viszont abból adódik, hogy az állam a vadászati engedélyezési eljárás keretében a vadászatra jogosult számára biztosítja, hogy az a vadon elejtéssel, elfogással, illetve találással, tehát *eredeti szerzésmódokkal* tulajdont szerezzen.

A vadászterületen elejtett, elfogott vad (ideértve annak trófeáját is), a hullatott agancs, a szárnyas vad jogszerűen gyűjtött tojása, az elhullott vad teteme a *jogosult tulajdonába* kerül. A más vadászterületről átváltott sebzett vad – a vadászatra jogosult hozzájárulásával – a *sebzés helye szerinti jogosult* tulajdonába kerül, ha – a vadászatra jogosult hozzájárulásával – *utánkeresés* során ejtik el vagy *elhullottan fellelik.* Ez utóbbi esetben a sebzés helye szerinti jogosult tulajdonába kerül a vad. A törvény külön is említést tesz a más vadászterületről átváltott sebzett vad tulajdonának megszerzéséről. Ebben az esetben - a törvényi feltételek megléte esetén - nem az elejtés helye szerinti, hanem a *sebzés helye* szerinti jogosult tulajdonába kerül a vad teteme. Ez akkor is így van, ha a vadat nem a szomszédos, hanem távolabbi vadászterületen ejtik el.

A nem vadászterületen pl. vadnak gépjárművel való összeütközése következtében elhullott vad teteme, valamint a hullatott agancs annak a vadászatra jogosultnak tulajdonába kerül, amelyiknek a vadászterületéről a *vad oda került*. Kétség esetén tulajdonosnak a fellelés helye szerinti legközelebbi vadászterület vadászatra jogosultját kell tekinteni.

A *vadaskert* a vadászterület gímszarvas, dámszarvas, őz, muflon, valamint vaddisznó vadászati célú tartására, illetve tenyésztésére – kerítéssel bekerített – része. Vadaskertbe csak szabad vadászterületről befogott, illetve másik vadaskertből származó vad helyezhető ki. Vaddisznó vadaskertbe, a vadászati hatóság külön engedélye alapján vadasparkból vagy vadfarmról is kihelyezhető. A vadaskertbe történő kihelyezést megelőzően a vaddisznó egyedeket – a külön jogszabályban meghatározott módon – egyedi azonosításra alkalmas füljelzővel kell ellátni. A vadaskert kerítésének fenntartásakor folyamatosan biztosítani kell, hogy a kerítéssel elzárt területről az engedélyben meghatározott vad ne törhessen ki, illetve hogy oda természetes úton ne jusson be.

Vadaspark a vadászterület kutatási, oktatási és bemutatási célból arra alkalmas vadászati rendeltetésű kerítéssel bekerített területe. A vadászterület vadaspark létesítése

céljából történő bekerítését az érintett földterület tulajdonosának, jogszerű használójának előzetes hozzájárulásával, a jogosult kérelmére a vadászati hatóság engedélyezi.

A *vadfarm* létesítése első sorban nem vadászati, hanem vad tenyésztési célokat szolgál. A vadfarm vadászterületen vagy vadászterületnek nem minősülő földterületen vad élelmiszer előállítása céljából történő tartására szolgáló létesítmény. Vadfarm létesítését a vadászati hatóság engedélyezi. Nem létesíthető vadfarm védett természeti területen. Vadfarm létesítése és működtetése során a vadaskertre, illetve a vadasparkra vonatkozó szabályokat kell megfelelően alkalmazni. Vadfarmon vadászni tilos.

A *vadaskertben, a vadasparkban*, illetve *vadászterületen létesített vadfarmon* jogszerűen tartott vad – a vadaspark, illetve a vadfarm fenntartójával kötött eltérő megállapodás hiányában – a *jogosult tulajdonában* van. A *nem vadászterületen létesített vadfarmon* jogszerűen tartott vad – eltérő megállapodás hiányában – a *vadfarm fenntartójának tulajdonában* van. E rendelkezéssel kapcsolatban pontosítani szükséges a tulajdonjog körét. Vadaskertben ugyanis csak gímszarvas, dámszarvas, muflon, valamint vaddisznó tartható, tenyészthető, vadászható. Ez tehát egyben azt is jelenti, hogy csak ezen vadfajok lehetnek a vadászatra jogosult tulajdonában. Az összes többi, egyébként vadászható vadfaj, amely egyidejűleg a vadaskert területén tartózkodik, továbbiakban is állami tulajdonban van.

A vadaspark létesítésekor az *engedélyben* meg kell határozni többek között a telepíthető, illetve fenntartható vadfajt, valamint annak darabszámát. E rendelkezés egyben közvetve azt is jelenti, hogy csak az engedélyben felsorolt vadászható vadfajok lehetnek a vadászatra jogosult tulajdonában.

Az *apróvadtartó telep* vadászterületen vagy vadászterületnek nem minősülő földterületen az e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározott vadfajok

a) vadászati,

b) élelmiszer-előállítási, illetve

c) kereskedelmi

célú tartására és szaporítására szolgáló létesítmény.

A földtulajdonosok a vadászterület összes területe – ideértve a medret is – összes tulajdonosának a *tulajdoni hányada arányában viselik a vadászati jog gyakorlásával vagy hasznosításával kapcsolatos terheket, valamint részesednek annak hasznaiból.*

8.3.3. A vadászati jog gyakorlásának, hasznosításának szabályai

Figyelemmel arra, hogy a hazai szabályozás alapvetően a vad védelmét helyezi a középpontban, ezért a vadászatra jogosult a vadászati jogot *köteles gyakorolni, vagy hasznosítani.* A vadászati jog gyakorlása, illetve hasznosítása ugyanis a vad védelmével kapcsolatos kötelezettségek teljesítését is jelenti. Figyelemmel a hazai birtokviszonyokra, a vadászati jog társult hasznosítása a jellemző. Ebben az esetbe a föld tulajdonosai

szótöbbséges határozattal döntenek a vadászati jog hasznosításáról amelynek kizárólagos formája a haszonbérbe adás. A törvény a haszonbérleti szerződés tartalmánál, haszonbérlő személyének kiválasztásakor speciális szakmai követelmények meglétét követeli meg.

A *vadászati jog haszonbérletére* kötött szerződést határozott időre, a vadászterületre vonatkozó vadgazdálkodási üzemterv érvényességének időtartamára, azaz *húsz évre* kell megkötni. A vadászati jog haszonbérletére kötött szerződést annak aláírásától számított hatvan napon belül - a vadgazdálkodási üzemtervvel együtt - a haszonbérlőnek a *vadászati hatósághoz jóváhagyásra be kell nyújtania.* A kérelem benyújtása egyidejűleg a *haszonbérlő vadászatra jogosultként történő nyilvántartásba vételi kérelmének is minősül*. A vadászati jog haszonbérletére kötött szerződést a vadászati hatóság, az erdőt érintő rész vonatkozásában az erdészeti hatóság, védett természeti területet érintő rész vonatkozásában pedig a természetvédelmi hatóság előzetes szakhatósági hozzájárulásával hagyja jóvá. A vadászati hatóság a szerződés jóváhagyásával egyidejűleg határoz a vadgazdálkodási üzemterv jóváhagyásáról, valamint a haszonbérlő jogosultként történő nyilvántartásba vételéről is.

A vadászati jog haszonbérletére kötött szerződés *mögöttes* joganyaga a *Polgári Törvénykönyvnek a mezőgazdasági haszonbérletre vonatkozó szabályai* A mezőgazdasági földterület haszonbérbe adása automatikusan nem jelenti egyben a vadászati jog haszonbérbe adását is. A vadászati jog haszonbérletére kötött szerződésnek mind tartalmi, mind pedig formai szempontból el kell különülnie a mezőgazdasági földterület haszonbérletére kötött szerződéstől.

A törvény vadgazdálkodással összefüggő szakmai szempontokra is figyelemmel korlátozza a vadászati jog haszonbérletére kötött szerződés megkötésére *jogosult személyek* körét. A vadászati jog haszonbérlője lehet:

a) vadászjeggyel rendelkező tagokból álló egyesület (vadásztársaság);

b) a vadásztársaságok érdekképviseleti szerve;

c) a mezőgazdasági, illetve erdőgazdálkodás ágazatba sorolt, Magyarországon bejegyzett gazdasági társaság, szövetkezet, továbbá az erdőbirtokossági társulat, feltéve, ha a vadászterület legalább 25%-át mezőgazdasági, erdőgazdálkodási vagy természetvédelemmel összefüggő gazdasági tevékenység céljából használja.

Fő szabályként *egy haszonbérlő legfeljebb egy vadászterület* vadászati jogára köthet érvényesen haszonbérleti szerződést. Nem vonatkozik ez a korlátozás az előző bekezdés c) pontjában felsorolt gazdálkodó szervezetekre.

A törvény kitér a vadászati jog haszonbérletére kötött szerződés megszűnésekor alkalmazandó *elszámolási* kérdésekre is. A vadászati jog haszonbérletére kötött szerződés megszűnésekor – a felek eltérő megállapodásának hiányában – az új jogosult az *okszerű gazdálkodás mértékéig* köteles megtéríteni a korábbi haszonbérlő által létesített vadgazdálkodási, vadászati rendeltetésű létesítmények, berendezések ellenértékét.

8.3.4. A vadászati jog kényszerhasznosítása

A *vadászati jog kényszerhasznosítására* vonatkozó szabályok a törvénynek azon a rendelkezésén alapulnak, hogy a vadászatra jogosult a vadászati jogot köteles gyakorolni, illetve hasznosítani. E szigorú törvényi előírásnak az érvényesülését kívánja biztosítani a

vadászati jog - egyébként csak kivételes esetekben alkalmazható - kényszerhasznosítása. A szankció alkalmazása szigorú eljárási feltételekhez kötött. Amennyiben a vadászterületnek minősülő föld tulajdonosa, illetőleg a vadászatra jogosult az önálló vagy társult vadászati jog gyakorlási vagy hasznosítási kötelezettségének *a vadászati hatóság felszólítását követően sem tesz eleget, vagy a vad- és élőhelyének védelmére előírt kötelezettségeit megszegi,* és ezáltal az adott vadászterület vadlétszámának, nem vadászható állatfaj egyedének és más élő szervezetnek – beleértve a természetvédelmi oltalom alatt álló élő szervezeteket is – a fennmaradását közvetlenül vagy súlyosan sérti, illetve veszélyezteti a vadászati hatóság védett természeti terület vonatkozásában a természetvédelmi hatóság előzetes szakhatósági hozzájárulásával – a vad- és élőhelyének védelme, valamint a vadkárok megelőzése érdekében – az érintett tulajdonos költségére határozatában:

a) megállapítja a vadászterület határát,

b) elrendeli, hogy a vadászterületnek minősülő földterület tulajdonosa, illetve – társult vadászati jog esetén – tulajdonosainak közössége a vadászati jog haszonbérbe adásáról a vadászati hatóság által nyilvánosan meghirdetett pályázat alapján kiválasztott haszonbérlővel a vadászati hatóság által megállapított határidőig kössön szerződést, amely határidő elmulasztása esetén a haszonbérleti szerződést a vadászati hatóság képviselője az érintett tulajdonos, illetve – társult vadászati jog esetén – a tulajdonosok közössége törvényes képviselőjeként köti meg,

c) megállapítja a vadászterület vadgazdálkodási üzemtervét,

d) megállapítja a vadászterület éves vadgazdálkodási tervét,

e) gondoskodik az időszerű vadgazdálkodási, illetőleg vadvédelmi munkálatok elvégzéséről,

f) hatósági vadászatot rendel el,

g) korlátozza, felfüggeszti, vagy megtiltja a vadászatra jogosult vadgazdálkodási és vadászati tevékenységének részét vagy egészét .

A vadászati jog gyakorlására vagy hasznosítására felszólító, valamint a vadászati jog kényszerhasznosítását elrendelő *hatósági határozat*

a) *közszemlére tétel útján* is közölhető;

b) fellebbezésre való tekintet nélkül *azonnal végrehajtandó*.

8.3.5. A vadállomány védelmét biztosító rendelkezések

A vad védelme szoros kapcsolatban áll az *élőhely védelmével*. A vad ugyanis az élőhely része, és az élőhely egyensúlyának felbomlása közvetlen hatással van a vad létfeltételeire. A vad legfontosabb élőhelye a mezőgazdasági célból hasznosított terület, valamint az erdő. E területeken megtalálja mind a táplálékát, mind szaporodási illetve búvóhelyét.

Amennyiben a vadászatra jogosult a vad és élőhelyének védelmére előírt kötelezettségének nem, vagy nem a megfelelő módon tesz eleget, és a vad, valamint élőhelyének védelme másként nem biztosítható, a vadászati hatóság határozatában - megfelelő határidő megjelölésével - *felhívja* e kötelezettségének teljesítésére, melynek elmulasztása esetén a szükséges munkálatokat a *jogosult költségére és felelősségére elvégeztetheti.*

A vadállomány védelmét szolgálja többek között a *kóbor kutyák, illetve kóbor macskák elpusztításának a lehetősége,* melyre - alkotmányossági okok miatt – csak szigorúan meghatározott előfeltételek teljesülése esetén van mód. Szintén a vad és élőhelyének védelmét szolgálják a *vadászati tilalmak.*

A vadállomány védelmét, valamint a vadászat szakszerűségét szolgálja a *hivatásos vadász kötelező* alkalmazása. Hivatásos vadászt vagy vadászterületenként, vagy pedig 4.000 hektáronként kell megállapítani.

8.3.6. A vadgazdálkodási tevékenység tervszerűsége

A vadászati tevékenység folytatása feltételezi a vaddal, valamint annak élőhelyével való *tudatos gazdálkodást*, az emberi beavatkozást.

A vadgazdálkodási tevékenység tervszerűségét:

a) tájegységi vadgazdálkodási terv;

b) hosszú távú vadgazdálkodási üzemterv;

c) éves vadgazdálkodási terv készítésével;

d) Országos Vadgazdálkodási Adattár fenntartásával, valamint az abban foglalt egyes adatok kötelező felhasználásával kell biztosítani.

A *tájegységi vadgazdálkodási terv* az e törvényben foglalt célok megvalósítását szolgáló, húsz évre szóló, hosszú távú vadgazdálkodási előírás. A tájegységi vadgazdálkodási terv készítése során biztosítani kell, hogy a tájegységhez tartozó *vadászatra jogosultak a tervet még annak kiadása előtt - a rájuk vonatkozó adatok vonatkozásában - megismerhessék és ahhoz javaslatokat tegyenek.* A tájegységi vadgazdálkodási tervet az érintett vadászatra jogosultak véleményének kikérése után kell elkészíteni.

A vadászati jogot a vadászterületre vonatkozóan a körzeti vadgazdálkodási terv alapján elkészített tíz évre szóló *vadgazdálkodási üzemterv* előírásai szerint lehet gyakorolni vagy hasznosítani. A vadgazdálkodási üzemterv elkészítése során figyelemmel kell lenni a vadászterületen élő vadfajok genetikai értékének megőrzésére, továbbá a vadállomány túlszaporodásából eredő károk megelőzésére.

A vadászatra jogosult a vadgazdálkodási üzemterv elkészítéséről a tájegységi vadgazdálkodási tervnek az adott vadászterületre vonatkozó előírásai szerint köteles gondoskodni. A vadgazdálkodási üzemtervben foglaltak *végrehajtásáért. a vadászatra jogosult felel.*

A vadgazdálkodási üzemterv előírásai akkor is *érvényben maradnak*, ha a *vadászatra jogosult személyében változás* következik be. Az új jogosult köteles a vadgazdálkodási üzemtervben foglalt előírások végrehajtásáról - annak érvényességi idején belül - gondoskodni. A jogalkotó szakmai megfontolások alapján tehát arra az álláspontra helyezkedett, hogy a vadgazdálkodási tervek tartalma többnyire független a vadászatra jogosult személyétől. Ez már csak azért is így van, mivel a vadgazdálkodási tervek is összefüggő rendszert alkotnak, hiszen ha nem így lenne, akkor pl. a vadászterületenként eltérő szempontokat követő vad telepítési, kilövési előírások egyes vadászterületeknél könnyen a vadgazdálkodási feltételek jelentős romlását is eredményeznék.

A vadgazdálkodási üzemterv gyakorlati végrehajtási feltételeit az *éves vadgazdálkodási terv* tartalmazza.

A jogalkotó az *Országos Vadgazdálkodási Adattár* felállításával olyan egységes, és átfogó információs rendszert vázolt fel, amely a természeti értékeinkkel való tervszerű és szakszerű gazdálkodás alapjául szolgál. meg kell ugyanis teremteni annak a szervezeti és jogi feltételeit, hogy az eddig több szervezet által kezelt adatok összesítésre kerüljenek. A vadgazdálkodásnak, a vad és élőhelye védelmének e törvény szerinti tervezése, irányítása, és ellenőrzése az Adattár adatainak felhasználásával történik.

8.3.7. A vadászat gyakorlásának személyi feltételei

Vadász az a személy lehet, aki rendelkezik:

a) vadászjeggyel vagy vadászati engedéllyel;

b) az illetékes rendőrhatóság által kiállított vadászlőfegyver-tartási engedéllyel;

c) a ragadozó madárral vadászó vadász esetén a természetvédelmi hatóság által ragadozó madár tartására kiadott engedéllyel;

d) a vadászíjjal vadászó vadász esetében az illetékes rendőrhatósági vadászíj-tartási engedéllyel.

Vadászjegyet kérelemre az a magyarországi állandó lakóhellyel rendelkező tizennyolcadik életévét betöltött személy kaphat, aki

a) eredményes vadászvizsgát tett;

b) nem áll vadászjegyet visszavonó határozat hatálya alatt; továbbá

c) a vadászat során másnak okozott károk fedezetére szolgáló érvényes vadászati felelősségbiztosítással rendelkezik.

A vadászjegyet az *Országos Magyar Vadászkamara* a korábban állítja ki. A hivatásos vadász vadászjegyét az eskü letételét követően kell kiállítani.

A vadászjegy a *Magyar Köztársaság területén* jogosít vadászatra. A vadászjegyet a kamara öt évre állítja ki azzal, hogy azt évente érvényesíteni kell.

A vadászati engedély az abban *megjelölt jogosult vadászterületén* jogosít vadászatra. A vadászati engedélyt a vadászati hatóság legfeljebb egy évre állítja ki.

Annak érdekében, hogy a vadászatra vonatkozó szabályok betartását a vadászati hatóság utólag is ellenőrizni tudja, vadászatra jogosult köteles *vadászati naplót*, valamint *teríték nyilvántartást* vezetni, az elejtett egyes vadfajokat *egyedileg megjelölni*.

8.3.8. A vadkár térítés rendje

A vadászatra jogosult az e törvényben foglaltak alapján köteles a vad által okozott kárt a károsultnak megtéríteni. Vadkárnak minősül

a) a gímszarvas, a dámszarvas, az őz, a vaddisznó, valamint a muflon által a mezőgazdaságban és az erdőgazdálkodásban, továbbá

b) az őz, a mezei nyúl és a fácán által a szőlőben, a gyümölcsösben, a szántóföldön, az erdősítésben, valamint a csemetekertben okozott kár tíz százalékot (természetes önfenntartási érték) meghaladó része.

A vadkár megtérítésére *az köteles, aki a kárt okozó vadfajjal vadgazdálkodási tevékenységet folytat és annak vadászatára jogosult, valamint akinek vadászterületén a károkozás bekövetkezett.*

A vadászatra jogosult a vadászható állat által okozott kárért való felelősség Polgári Törvénykönyvben foglalt szabályai alapján köteles a mezőgazdálkodáson és erdőgazdálkodáson kívül másnak okozott kárt megtéríteni azzal, hogy a vadászatra vadászatra jogosult *ellenőrzési körén kívül eső oknak a vadászati jog gyakorlásán és a vadgazdálkodási tevékenység folytatásán kívül eső okot kell tekinteni. A vadászható állat által okozott kárért való felelősség és a fokozott veszéllyel járó tevékenységért való felelősség találkozása esetén a Polgári Törvénykönyvnek a veszélyes üzemek találkozására vonatkozó szabályait kell alkalmazni.*

A vadászatra jogosult köteles a károsultnak megtéríteni a vadászterületen a vadászati jog gyakorlásában részt vevő személyek által a mezőgazdasági terményekben, termesztett növényállományokban a vetéstől a betakarításig, az erdőben, a védett természeti értékekben, a vizek halállományában, a szőlőben, valamint a gyümölcsösben másnak okozott kárt (*vadászati kár*).

Aki a vad *elpusztításával, befogásával, zavarásával*, vagy bizonyíthatóan erre irányuló kísérletével a vadászatra jogosultat a vadászati jog *gyakorlásában akadályozza, köteles az ebből eredő kárt megtéríteni.*

A vadászatra jogosult a mezőgazdálkodáson, illetve az erdőgazdálkodáson kívül okozott károk megelőzése érdekében - vadveszély esetén - az út létesítőjénél, illetve fenntartójánál, továbbá a vasút létesítőjénél, fenntartójánál, valamint üzemeltetőjénél megfelelő *védelmi berendezések létesítését, illetve közúti, vasúti jelzések elhelyezését kezdeményezheti.* Az út, illetve a vasút létesítője, fenntartója, valamint üzemeltetője - ha a vadászatra jogosult a létesítés vagy az elhelyezés, továbbá a fenntartás, valamint az üzemeltetés költségeit vállalja - köteles a kezdeményezésnek helyt adni.

A törvény pontosan meghatározza mind a vadászatra jogosult, mind pedig a föld használóját terhelő kötelezettségeket.

Vadkár, vadászati kár, valamint vadban okozott kár megtérítése iránti igényt a kár bekövetkezésétől, illetve észlelésétől számított *tizenöt napon belül írásban kell közölni a kárért felelős személlyel.* Ha a károsult és a kárért felelős személy között a közléstől számított öt napon belül nem jön létre egyezség a kár megtérítéséről és a kártérítés mértékéről, a károsult a károkozás helye szerint illetékes *települési önkormányzat jegyzőjétől öt napon belül írásban vagy szóban kérelmezheti a károsult és a kárért felelős személy közötti egyezség létrehozására irányuló kárfelmérési eljárás lefolytatását.* A határidő elmulasztása esetén az általános közigazgatási rendtartásról szóló törvény szerinti igazolási kérelemnek van helye.

Ha a felek között kötött egyezség megfelel a jogszabályokban foglalt feltételeknek, nem sérti a közérdeket, mások jogát vagy jogos érdekét, valamint tartalmazza a kötelezett kártérítésre vonatkozó kötelezettségvállalását, a felek által előlegezett eljárási költség felek általi viselését, a kártérítés (eljárási költség) összegét és pénznemét, a teljesítés módját és határidejét, a jegyző az *egyezséget határozatba foglalja és jóváhagyja.* Ha a felek között

nem jött létre egyezség vagy az nem hagyható jóvá, a jegyző a*z eljárást megszünteti*. A károsult az eljárást megszüntető végzés véglegessé válásától számított *harminc napon belül kérheti a bíróságtól kárának megtérítését. A határidő elmulasztása jogvesztéssel jár*.

8.3.9. A vadgazdálkodás, a vadászat szabályainak megszegésével kapcsolatos szankciórendszer

A vadgazdálkodás, vadászat szabályainak megszegésével kapcsolatos szankciórendszer egy része államigazgatási, a másik része pedig büntetőjogi jellegű.

Az *államigazgatási szankciók* közé tartoznak:

a) a vadgazdálkodási bírság,
b) a vadvédelmi bírság, valamint
c) egyes szabálysértések.

A vadászati hatóság határozata alapján *vadgazdálkodási bírságot* köteles fizetni a vadászatra jogosult akkor, ha a vad védelmére, vadgazdálkodásra vonatkozó szabályokat megszegi. A bírság kiszabásául szolgáló egyes cselekményeket a vadászati törvény tartalmazza.

A vadászati hatóság határozata alapján *vadvédelmi bírságot* köteles fizetni az a vadászatra jogosultnak nem minősülő természetes személy, aki megszegi a vad védelmével, a vadgazdálkodással, valamint a vadászattal kapcsolatos szabályokat. A bírság kiszabásául szolgáló egyes cselekményeket a vadászati törvény tartalmazza.

8.3.10. A vadászati igazgatás

A vadászati hatósági feladatokat a fővárosi és megyei kormányhivatal területi szervei látják el. A vadászati hatóság eljárására az Akr. rendelkezéseit kell alkalmazni. A vadászati hatóságnak

a) vadászterület különleges rendeltetésének megállapítása;

b) a vadászterület vadaskert, vadaspark vagy vadfarm létesítése céljából történő bekerítésének engedélyezése, az engedély visszavonása, valamint vad tartására szolgáló engedély nélkül létesített kerítés lebontásának elrendelése;

c) a rendkívüli értékű trófea nemzeti értékké nyilvánítása, továbbá nemzeti értékké nyilvánított trófea az országból történő kivitelének engedélyezése

során közigazgatási eljárásban hozott döntése ellen közigazgatási eljárás keretében fellebbezésnek helye nincs. Az előzőekben felsorolt esetekben a jogorvoslatot keresettel közvetlenül a bíróságtól lehet kérni.

A tájegységi fővadász szakirányítási és szaktanácsadási feladatokat lát el.

Sajátosan alakulnak a vadászattal, vadgazdálkodással összefüggő szabályok megsértése miatti *elévülési szabályok*. Ezek szerint jogkövetkezmény alkalmazásának nincs helye, ha a jogkövetkezmény alapjául szolgáló ténynek a vadászati hatóság *tudomására jutásától számított egy év, vagy a tény bekövetkeztétől számított három év eltelt.* A határidő számításakor a jogorvoslati eljárás időtartamát nem kell figyelembe venni.

A vadászati hatósági feladatokat ellátó személyek részére *egyenruhát*, az igazolvánnyal azonos sorszámú *szolgálati jelvényt,* a vadászati hatóság alkalmazásában álló vadászati hatósági feladatokat ellátó személyek részére pedig *szolgálati vadász- és maroklőfegyvert* is biztosítani kell.

A *kizárás* szabályait kell alkalmazni a vadászati, az erdészeti, valamint a természetvédelmi hatósági feladatokat ellátó köztisztviselővel szemben, aki olyan jogosult hatósági ügyében jár el, melynél akár tagként (érdekeltként), akár vendégvadászként vadászik, továbbá a trófeabírálati eljárásban részt vevő személynél, ha e személy a jogosultnál mint vadász érdekelt, vagy ha hozzátartozója által elejtett trófea bírálatát kellene elvégezni. Ezekben az esetekben ugyanis reálisan nem várható el, hogy az érintett személy tárgyilagos, elfogulatlan döntést hozzon.

A hatósági feladatokat ellátó személyek intézkedési jogosultsága szervesen illeszkedik a megnövekedett ellenőrzési feladatokhoz. A vadászati hatósági feladatokat ellátó személy feladatainak ellátása során *jogosult:*

a) külön térítés fizetése nélkül magánúton közlekedni, a vadászterületet bejárni, ott helyszíni szemlét, vizsgálatot tartani;

b) a jogosulttól, a vadásztól felvilágosítást, adatot, igazolást kérni, valamint a vadászati jog hasznosításával kapcsolatban iratokba, nyilvántartásokba betekinteni;

c) a vadászterületen megfigyelést végezni;

d) a vadat veszélyeztető, vagy annak számító tevékenység abbahagyását, illetve a tevékenységtől való tartózkodást elrendelni;

e) a vadállomány egészségi állapotát veszélyeztető beteg, sérült vagy elhullott vad elszállítását elrendelni;

f) a vadászati hatóság nevében hozott határozatát - utólagos írásba foglalási kötelezettség mellett - szóban is megadni;

g) jogosulatlan vadászat vagy vadászati eszköz jogosulatlan használata esetén a vadászathoz használt eszközt - ide értve a gépjárművet is - elismervény ellenében visszatartani;

h) a vadászati jog gyakorlásával összefüggő szabálysértés vagy bűncselekmény alapos gyanúja esetén az illetékes hatóságnál eljárást kezdeményezni;

i) a vadászat rendjére vonatkozó szabályok betartását ellenőrizni.

A kérelemre indult vadászati hatósági eljárásban *igazgatási szolgáltatási díjat* kell az ügyfélnek fizetnie.

8.4. A halászattal, horgászattal kapcsolatos szakigazgatási feladatok

A halászattal, horgászattak kapcsolatot joganyag megtalálható *a halgazdálkodásról és a hal védelméről szóló 2013. évi CII. törvényben.*

A törvény a halgazdálkodási jog gyakorlásának feltételeit, a Magyarország területén levő halgazdálkodási vízterületeken és azok partján, valamint a haltermelési létesítményekben folyó, a halgazdálkodással, a hal és élőhelyének védelmével összefüggő tevékenységeket, valamint az ezeket végző vagy befolyásoló személyek - különösen a halgazdálkodásra alkalmas vizek és vízilétesítmények üzemeltetői, valamint a

halgazdálkodási vízterületet és partját egyéb jogcímen használók, a vízhasználók - jogait és kötelezettségeit, a halgazdálkodási igazgatással összefüggő feladat- és hatásköröket, továbbá a halak és haltermékek kereskedelmének feltételeit szabályozza.

A törvény kimondja, hogy *Magyarország halgazdálkodási vízterületeinek halállománya nemzeti kincs, természeti érték és gazdasági erőforrás, amelyet a társadalomnak védenie és természetes megújulását elősegítenie kell, hasznosítását pedig a fenntarthatóság szempontjai szerint kell tervezni és megvalósítani.* A halgazdálkodási vízterületek halgazdálkodási hasznosítása során a *horgászat és a horgászturizmus fejlesztése elsőbbséget élvez más hasznosítási módokkal szemben.*

Ha a halászati törvény másként nem rendelkezik, a Magyarország halgazdálkodási vízterületein élő halállomány az állam tulajdonát képezi. Az állam tulajdonát képző halak és más hasznos víziállatok a jogszerű kifogásukkal vagy elhullásukkal kerülnek a halgazdálkodásra jogosult tulajdonába.

A hal kifogására az adott halgazdálkodási vízterületen halgazdálkodásra jogosult, vagy az általa feljogosított, halfogásra jogosító okmányokkal rendelkező személy (feljogosított személy) jogosult. A feljogosított személy a jogszerű kifogással és a fogási naplóban való rögzítéssel szerzi meg a hal tulajdonjogát.

A halgazdálkodási vízterületen minden tevékenységet úgy kell végezni, hogy az a halállományok fennmaradását és természetes módon történő megújulását, gyarapodását lehetővé tegye, illetve ne akadályozza.

Hal és más hasznos víziállat haltermelési létesítményben úgy termelhető, hogy nem veszélyezteti természetes vagy természetközeli vízi élőhelyek őshonos faunáját és flóráját.

A halgazdálkodási joggal kapcsolatos jogokat az *állam nevében a miniszter gyakorolja. A halgazdálkodási jog haszonbérbe vagy vagyonkezelésbe adható.*

Az *államot megillető halgazdálkodási jog* átengedhető nyilvántartott halgazdálkodási vízterület esetén vagyonkezelési szerződéssel, vagy nyilvántartott halgazdálkodási vízterület esetén haszonbérleti szerződéssel

a) a miniszter általi *kijelölés útján a horgászszövetség részére*,

b) nyilvános pályáztatás útján természetes személy vagy jogi személy részére.

A halgazdálkodási jog haszonbérletére irányuló pályázati felhívást a halgazdálkodási hatóság írja ki, amelyről köteles a horgászszövetséget egyidejűleg írásban értesíteni.

A halgazdálkodási jog gyakorlásával *érintett ingatlan tulajdonosa, használója köteles* a halgazdálkodási jog jogosultja által gyakorolt jogokkal és kötelezettségekkel összefüggő halgazdálkodási tevékenységeket - beleértve a területi jeggyel történő horgászati tevékenységet is -, amennyiben e tevékenységek más módon csak aránytalanul nehezebben vagy nagyobb költséggel végezhetőek, tűrni, illetve lehetővé tenni, különösen a halgazdálkodásra jogosultnak az ingatlanon keresztül a vízhez a Polgári Törvénykönyvben meghatározott korlátozások betartásával történő eljutását, az ingatlanon a halgazdálkodási tervben meghatározott tevékenységek végzését.

A halgazdálkodási vízterületeken a hal fogása és a halfogásra irányuló tevékenység

a) bemutatási célú halászat, vagy ökológiai célú, szelektív halászat, vagy más hasznos víziállat forgalmazási célú gyűjtése esetén halászati engedéllyel,

b) rekreációs célú halászat esetén állami halászjeggyel, vagy

c) horgászat esetén állami horgászjeggyel vagy turista állami horgászjeggyel

e törvény rendelkezéseinek betartásával folytatható.

Az állami horgászjegyet és a horgász fogási naplót a horgászszövetség, valamint a horgászszövetség által megbízott horgászszervezet adhatja ki. Állami horgászvizsgát betöltött 10. életévtől lehet tenni.

A halgazdálkodásra jogosult *területi jegy adásával a feljogosított személy részére* horgászati vagy halászati lehetőséget biztosíthat. A területi jegy csak

a) állami halászjeggyel és fogási naplóval,

b) állami horgászjeggyel és fogási naplóval, vagy

c) turista állami horgászjeggyel és fogási naplóval együtt jogosít halászatra vagy horgászatra.

A halászjegy, illetve a horgászjegy az *érintett személynél kell tartani.*

Tilos a hal fogásához minden olyan fogási eszköz, illetve fogási mód alkalmazása, amely a halállományt vagy annak élőhelyét károsíthatja, veszélyeztetheti.

A halgazdálkodásra jogosult köteles 5 évre szóló halgazdálkodási tervet készíteni minden olyan nyilvántartott halgazdálkodási vízterületre, amelyre nézve területi jegyet ad ki, vagy amelyen horgászati célú haltermelést végez. A halgazdálkodási tervet a halgazdálkodási hatóság hagyja jóvá.

A *miniszter* a halállomány állapotának, mennyiségi és minőségi jellemzőinek, a halgazdálkodás folyamatainak és tendenciáinak figyelemmel kísérése és elemzése, valamint a halállomány és a hal élőhelyének védelme érdekében szükséges intézkedések megalapozása érdekében *Országos Halgazdálkodási Adattárat létesít és működtet.*

A halgazdálkodásra jogosult köteles a nyilvántartott halgazdálkodási vízterület halállományát és élőhelyét őrizni vagy őrzéséről - *hivatásos vagy társadalmi halőr útján - gondoskodni*. A hivatásos halőr feladatainak ellátásával a mezei őrszolgálat is megbízható.

A halgazdálkodási igazgatás, a halgazdálkodásért felelős miniszter feladat- és hatásköre. A miniszter a halgazdálkodással összefüggő irányítási, szervezési, valamint szabályozási feladatkörében

a) kidolgozza a halgazdálkodás hosszú távú fejlesztési irányelveit, és gondoskodik ezek megvalósításáról;

b) kidolgozza a halgazdálkodás külön jogszabály szerinti támogatási rendszerét, és gondoskodik a támogatás forrásainak felhasználásáról;

c) gondoskodik az Adattár fenntartásáról és működtetéséről;

d) ellátja az állami támogatásokkal kapcsolatos külön jogszabályban előírt feladatokat.

A halgazdálkodási szabályok és a halgazdálkodással összefüggő állami feladatok végrehajtását *a halgazdálkodási hatóság végzi.*

A miniszter felkérése alapján a halgazdálkodási kérdésekkel foglakozó testület véleményt nyilvánít halgazdálkodási szakmai kérdésekben, valamint az azokra vonatkozó jogalkotási elképzelésekről.

A halászati igazgatási ügyben az Akr. rendelkezéseit kell alkalmazni azzal, hogy

a) a kérelem kizárólag írásban terjeszthető elő,

b) legfeljebb két ízben van helye hiánypótlásra felhívásnak,

c) halgazdálkodási hatóság felfüggeszti az eljárását, ha a halgazdálkodási hatósági ügy előkérdését más szerv büntetőeljárásban folytatott eljárása képezi,

d) a halgazdálkodási hatóság a határozatát hivatalból a jóhiszeműen szerzett és gyakorolt jogok sérelmével is módosíthatja vagy visszavonhatja illetve szakhatóságként a döntést hozó hatóságnál kezdeményezheti a közreműködésével kiadott határozat módosítását vagy visszavonását abban az esetben, ha az őshonos halállomány fennmaradását és természetes módon történő megújulását, gyarapodását, a hal és élőhelyének védelmét akadályozó szempontok azt szükségessé teszik,

e) ha a végrehajtás meghatározott cselekmény elvégzésére vagy meghatározott magatartásra irányul, a teljesítés elmaradása esetén a végrehajtást foganatosító szerv a végrehajtást elrendelő hatóság.

A horgászszövetség e törvény egyéb rendelkezéseiben meghatározott feladatok közfeladatként való ellátása mellett

a) az általa vagy a tagjának, vagy tagszervezete tagjának minősülő horgászszervezetek által haszonbérelt, illetve horgászati célú halgazdálkodásra vagy horgászati célú haltermelésre hasznosított állami, vagy a többségi állami tulajdonú, nyilvántartott halgazdálkodási vízterületeken, valamint

b) a horgászokra, a rekreációs halászokra, valamint a tagjának vagy tagszervezete tagjának minősülő horgászszervezetekre kiterjedően
meghatározott közfeladatokat látja el.

A *halgazdálkodási hatóság* e törvényben és a végrehajtására kiadott jogszabályokban, valamint az Európai Unió közvetlenül alkalmazandó jogi aktusában meghatározott rendelkezés, illetve hatósági határozatban foglaltak megsértése esetén intézkedést hozhat, *bírságot szabhat ki vagy figyelmeztetésben* részesíti az eljárás alá vont jogi személyt, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetet vagy természetes személyt A halgazdálkodási hatóság az e törvény végrehajtására kiadott rendeletben meghatározottak szerint, a feltárt jogsértés súlyával arányosan, a jogsértésben rejlő kockázat mértékének és jellegének figyelembevételével a következő intézkedéseket hozhatja:

a) tevékenység végzését határozott időre, teljesen vagy részlegesen felfüggesztheti, korlátozhatja, a működést megtilthatja, az újbóli működést feltételhez kötheti;

b) vállalkozás, létesítmény működési engedélyét feltételhez kötheti, módosíthatja, felfüggesztheti, visszavonhatja, illetve kezdeményezheti annak visszavonását;

c) vállalkozás, létesítmény nyilvántartásba vételét feltételhez kötheti, határozott időre vagy véglegesen megtagadhatja, a vállalkozást, létesítményt törölheti nyilvántartásából;

d) az újbóli engedélyezést vagy nyilvántartásba vételt oktatáson való részvételhez, annak igazolásához, illetve vizsgázáshoz kötheti;

e) haltermék előállítását, tárolását, szállítását, felhasználását, forgalomba hozatalát, behozatalát, kivitelét, illetékességi területén való átszállítását feltételhez kötheti, korlátozhatja, felfüggesztheti, megtilthatja;

f) elrendelheti a halállomány, haltermék lefoglalását, zár alá vételét, forgalomból való kivonását, visszahívását, ártalmatlanítását, megsemmisítését;

g) megtilthatja gépek, eszközök használatát;

h) halfogásra alkalmas eszközt lefoglalhat, zár alá vehet, elkobozhat, elrendelheti a tulajdonos költségére történő megsemmisítését.

A halgazdálkodási hatóság *halgazdálkodási bírságot* szab ki a halgazdálkodásra jogosulttal szemben többek között, ha

a) a halgazdálkodási terv benyújtására vonatkozó, vagy a halgazdálkodási terv szerinti kötelezettségének a halgazdálkodási hatóság figyelmeztetést tartalmazó döntésében történő felhívás ellenére nem tesz eleget;

b) a halgazdálkodási tervtől engedély nélkül eltér;

c) a halgazdálkodási hatóság hozzájárulása nélkül olyan fajú vagy korosztályú halat telepít, amelyet jogszabály tilt vagy a halgazdálkodási terv nem tartalmaz.

A halgazdálkodási hatóság *halvédelmi bírságot szab ki* többek között

a) a jogosulatlanul horgászó;

b) a jogosulatlanul halászó;

c) a fogási napló vezetését elmulasztó személlyel szemben.

8.5. A mező-, és erdőgazdasági vagyonvédelem

A mezei vagyon védelmére vonatkozó egységes szabályozás először a mezőgazdaságról és a mezőrendőrségről szóló 1894. évi XII. törvénycikkben jelent meg. E törvény alapján a *községek* kötelesek voltak a *határ őrizetéről megfelelő számú mezőőr, illetve hegyőr alkalmazásával gondoskodni*. Az őrök javadalmazásáról az érintett földbirtokosok gondoskodtak. A korabeli jogszabály részletesen szabályozta az őrök eskütételét, egyenruha viselését, valamint intézkedési jogosultságaikat.

Az államosításokat, valamint a szövetkezet szervezéseket követően a magántulajdon védelmére alapozott mezei őrszolgálat fenntartására egyre kevesebb igény jelentkezett. Az önkormányzatok által szervezett mezei őrszolgálat helyébe 1980-tól a mezőgazdasági nagyüzemek által fenntartott őrszolgálat lépett. A rendszerváltozást követően e szervezetek gazdasági átalakulását követően az őrszolgálat elsorvadásának lehettünk tanúi, holott a termőföld, erdő esetében a kollektivizált tulajdon helyébe a magántulajdon lépett. E helyzeten kívánt először változtatni az erdészeti szakszemélyzetnek, illetve később a vadőröknek, illetve a halőröknek biztosított többlet vagyonvédelmi jogosultság, amelyek szabályrendszere beépült a rájuk vonatkozó szakmai törvénybe. A szabályozás a fegyveres biztonsági őrzésről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról szóló 1997. évi CLIX. törvénnyel vált teljessé

Az erdei vagyonvédelemmel összefüggő feladatok megoszlanak az erdőgazdálkodó és az állam között. Az erdőgazdálkodó esetében az *erdészeti szakszemélyzetnek* vannak vagyonvédelmi feladatai, és jogosítványai, míg az állam esetében e feladatot az un. *erdővédelmi szolgálat* látja el.

Az *erdészeti szakszemélyzet intézkedési jogosultsága* az általa ellátandó feladatokhoz, és felelősséghez igazodik. Az erdészeti szakszemélyzet őrzési tevékenysége során az erdőben, erdőgazdálkodási tevékenységet közvetlenül szolgáló földterületen és az erdészeti magánúton jogosult:

a) az erdőt veszélyeztető vagy károsító jogellenes cselekmény elkövetésén tetten ért személyt cselekményének *abbahagyására felszólítani, ellene eljárást kezdeményezni*;

b) a *járművet,* amelyikről alaposan feltételezhető, hogy azon jogellenesen szerzett fa-, szaporítóanyag, illetve egyéb erdei termék van – a tervezett intézkedése okának és céljának közlése mellett – *feltartóztatni, átvizsgálni;*

c) az intézkedéssel érintett személyt *személyazonosságának igazolására felhívni,* vagy személyazonosságának *megállapítása érdekében* – ha az érintett személy magát önként és hitelt érdemlően nem igazolja – *igazoltatásra jogosult hatósági személyt felkérni;*

d) az erdőt veszélyeztető vagy károsító jogellenes cselekmény elkövetésén *tetten ért* vagy az elkövetéssel alaposan gyanúsítható *személytől* a jogellenesen szerzett faanyagot és szaporítóanyagot, illetve egyéb erdei terméket, valamint az elkövetéshez (veszélyeztetéshez) használt *eszközt elvenni.*

Az elvett faanyagot és szaporítóanyagot, illetve egyéb erdei terméket és az elkövetéshez (veszélyeztetéshez) használt eszközt az erdészeti szakszemélyzet köteles *haladéktalanul átadni az erdészeti hatóságnak vagy a rendőrségnek.*

Az *állam* az erdő védelme, károsításának megelőzése, valamint az erdészeti hatósági tevékenységhez kapcsolódó ellenőrzés érdekében az erdészeti hatóság szervezetében – a bejelentések fogadására és kezelésére 24 órában alkalmas – *erdővédelmi szolgálatot* működtet. Az erdővédelmi szolgálat tagja az erdészeti hatóság illetékességi területén *jogosult és köteles*

a) az erdők védelmére vonatkozó előírások betartását *ellenőrizni;*

b) az erdőket veszélyeztető vagy károsító, jogellenes cselekményt elkövető személyt cselekményének abbahagyására *felszólítani, feltartóztatni, igazoltatni, ellene eljárást kezdeményezni;*

c) azt a járművet, amelyikről alaposan feltételezhető, hogy azon jogellenesen szerzett faanyag, szaporítóanyag vagy egyéb erdei termék van – a tervezett intézkedése okának é s céljának közlése mellett – *feltartóztatni, átvizsgálni, a jármű vezetőjét és a járművön, illetve az abban tartózkodó személyt igazoltatni;*

d) az erdőket veszélyeztető vagy károsító jogellenes cselekmény elkövetésén tetten ért vagy az elkövetéssel alaposan gyanúsítható személytől a jogellenesen szerzett faanyagot és szaporítóanyagot, illetve egyéb erdei terméket, valamint az elkövetéshez (veszélyeztetéshez) *használt eszközt elvenni;*

e) a bűncselekmény elkövetésén tetten ért vagy az intézkedésének ellenszegülő személyt elfogni, *ruházatát átvizsgálni,* valamint a rendőr megérkezéséig visszatartani, vagy a legközelebbi rendőri szervhez *előállítani;*

f) jogszerű intézkedésével szemben történt ellenszegülés megszüntetésére *kényszerítő eszközt* alkalmazni, az ellenszegülő vagy támadó személytől fegyvert, élet kioltására alkalmas, illetve más veszélyes eszközt elvenni és az *illetékes rendőri szervnek átadni.*

Az erdővédelmi szolgálat tagja könnygázszóró palack és – a fegyvertartásra vonatkozó külön jogszabályban foglaltak szerint – gáz- és riasztófegyver, valamint lőfegyver tartására jogosult, melyet egyenruhás szolgálatban nyíltan viselhet.

Az erdővédelmi szolgálat tagja az *arányosság* követelményének betartásával

a) a jogszerű intézkedésével szembeni *ellenállás megtörése* érdekében testi kényszert, könnygázszóró palackot, szolgálati kutyát;

b) az ellene irányuló *támadás megakadályozására* könnygázszóró palackot, szolgálati kutyát, gáz- és riasztófegyvert alkalmazhat.

Az erdővédelmi szolgálat tagja *lőfegyvert kizárólag jogos védelmi helyzetben használhat, feltéve, hogy más kényszerítő eszköz nem alkalmas a támadás elhárítására, vagy az eset körülményei folytán a megelőző intézkedésekre már nincs idő.*

A testi kényszer, a könnygázszóró palack, a szolgálati kutya vagy a gáz- és riasztófegyver, valamint a lőfegyver alkalmazására – ha az eset körülményei lehetővé teszik – az érintettet *előzetesen figyelmeztetni* kell. A testi kényszer, a könnygázszóró palack, a szolgálati kutya, a gáz- és riasztófegyver és a lőfegyver alkalmazását az intézkedést követően haladéktalanul – amint az eset körülményei lehetővé teszik – *jelenteni kell a rendőrségnek*. A testi kényszer, a könnygázszóró palack, a szolgálati kutya, a gáz- és riasztófegyver és a lőfegyver alkalmazásának jogszerűségét a rendőrség vizsgálja ki a közigazgatási hatósági eljárás általános szabályai szerint.

A vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló jogszabályok a *vadorzás* elleni hatékony védelmet is biztosítani hivatottak. Ennek egyik legfontosabb személye *a hivatásos vadász.* A hivatásos vadász kettős feladatkört lát el: egyrészt szakmailag felel a vadászterületen folyó vadgazdálkodási tevékenység szikszerűségéért, másrészt vad és vagyonvédelmi feladatokat is ellát. A hivatásos vadászt a *vadászati hatóság nyilvántartásba veszi.* A hivatásos vadász a vadászati hatóság előtt a törvényes rend valamint a szakmai szabályok betartására a *vadászati hatóság előtt esküt tesz,* és ezt követően részére a vadászati hatóság *szolgálati igazolványt, jelvényt és szolgálati naplót* ad át. Miután ezek azonos sorszámot viselnek, ezért azok csak együtt érvényesek. Ezek hiányában a hivatásos vadász e minőségében nem járhat el. A szolgálati igazolvány és a jelvény arra szolgál, hogy a hivatásos vadász intézkedése során magát, illetve az eljárás jogszerűségét igazolni tudja. A hivatásos vadász feladatának ellátása alkalmával köteles ruházatán a szolgálati jelvényt viselni, továbbá az erre irányuló külön felhívás nélkül a szolgálati igazolvánnyal magát igazolni.

A hivatásos vadász a vadállomány és élőhelyének őrzés, védelme érdekében - amennyiben megfelel a külön jogszabályban írt egyéb feltételeknek - a jogosult megbízása alapján, a vad, valamint élőhelyének védelme érdekében a vadászterületen és a közforgalom előtt elzárt magánutakon jogában áll, illetve köteles:

a) azt a személyt, aki a vadászterületen tartózkodik, és a vadállományt veszélyezteti, személyazonosságának igazolására, a jogellenes cselekmény *abbahagyására, illetőleg a vadászterület elhagyására felszólítani;*

b) a vadászterületen vagy annak közvetlen közelében tartózkodó személyt a birtokában levő vad, vadhús, szárnyas vad tojása, illetőleg a trófea birtoklása *jogosultságának igazolására felszólítani,* igazolás hiányában pedig a terméket elismervény ellenében *visszatartani;*

c) vadvédelmi bírság fizetésének alapjául szolgáló cselekmény alapos gyanúja esetén a személyt *a személyazonosságának igazolására felszólítani,* a járművet átvizsgálni, az elkövetésül használt eszközöket - ide értve a járművet is - elismervény ellenében *visszatartani,* továbbá az illetékes hatóságnál *e járást kezdeményezni.*

Új rendelkezés a vadászati hatóság *fegyverhasználatának* rendje. Ezek szerint a vadászati hatósági feladatokat ellátó személy a szolgálati lőfegyverét *előzetes felszólítás és figyelmeztető lövés leadása után*, az életet vagy testi épséget közvetlenül fenyegető támadás elhárítására – ha a támadás másként nem hárítható el, az elkövető személlyel szemben az arányosság követelményeinek betartásával – használhatja. A fegyverhasználat *nem lépheti túl a jogos védelem mértékét*, amelyre a büntetőjog szabályait kell alkalmazni. Fegyverhasználatnak csak a szándékosan személyre leadott lövés minősül, nem minősül fegyverhasználatnak a véletlenül bekövetkezett, az állatra, a tárgyra leadott lövés vagy

figyelmeztető lövés. A fegyverhasználatot haladéktalanul jelenteni kell a rendőrségnek. A *fegyverhasználat jogszerűségét a rendőrség vizsgálja ki.*

A halászatot és horgászatot szabályozó rendelkezések a halászatra jogosult kötelezettségeként írják elő a halgazdálkodási terv alapján hasznosított halászati vízterület halállományának és élőhelyének őrzését. E feladatok ellátásáról a halászatra jogosult *halászati őr* útján is gondoskodhat. A halászati őr feladataival a külön jogszabály szerint létesített mezei őrszolgálat is megbízható. A halászati őrzés módját, illetve halászati őr foglalkoztatását vagy annak megszűnését a halászatra jogosult köteles *a halászati hatóságnál* nyilvántartásba vétel céljából haladéktalanul *bejelenteni.*

A halászati őr a halászati vízterületen, halastavon, illetőleg annak partján - a mezőőrt megillető jogosultságokon túlmenően - jogosult:

a) azt a személyt, aki a halászati vízterületen halászik, horgászik, *a halászatra jogosító okmányok bemutatására felszólítani;*

b) a halászó, horgászó személyt a birtokában lévő hal kifogására való *jogosultságának igazolására felszólítani,* illetve a halászatra jogosító okmányok vagy a jogosultság hiányában járművét *átvizsgálni,* a kifogott halat a vízbe kíméletesen visszahelyeztetni, az élettelen halat elismervény ellenében *visszatartani;*

c) a méreten aluli, a területi engedélyben meghatározott mennyiségen felüli, a tilalmi időben kifogott, valamint a védett halat a vízbe *kíméletesen visszahelyeztetni,* az élettelen halat elismervény ellenében *visszatartani;*

d) a személytől *a területi engedélyt elvenni* és azt a kibocsátónak haladéktalanul megküldeni;

e) a személytől az állami halász- és horgászjegyet *visszatartani* és azt a halászatra jogosulton keresztül a kezdeményezett hatósági eljáráshoz mellékelve köteles a halászati hatóságnak megküldeni.

A halászati őrök felügyeletét a halászati hatóság - *a rendőrhatósággal együtt* - látja el. Az esküt tett halászati őr részére a halászati hatóság szolgálati igazolványt és az igazolvánnyal azonos sorszámú szolgálati naplót ad át.

A települési (községi, városi, meggyei jogú városi, fővárosi kerületi) önkormányzat a közigazgatási területéhez tartozó termőföldek - ide nem értve az erdőt, a halastavat - *őrzéséről mezei őrszolgálat* létesítésével gondoskodhat. Több települési önkormányzat körös mezei őrszolgálatot hozhat létre. A vegyes minősítésű területeken (erdő, mezőgazdasági terület, halastó stb.) a mező-, hegy-, halászati őrök, hivatásos vadászok és az erdészeti szakszemélyzet az *egymás hatáskörébe tartozó feladatok ellátásával is megbízhatók.*

A mezei őrszolgálat létrehozását a járási hivatalnak szervének be kell jelenteni, amely az őrszolgálatot *nyilvántartásba veszi.* A mezei őrszolgálat *a nyilvántartásba vett működési területén* látja el tevékenységét. Az ún. vegyes minősítésű területeken (természetvédelmi terület, erdő, mezőgazdasági terület, halastó stb.) a mező-, hegy-, halászati őrök, hivatásos vadászok és az erdészeti szakszemélyzet az egymás hatáskörébe tartozó feladatok ellátásával is megbízhatók. Az önkormányzati mezei őrszolgálat megalakítási, fenntartási és működési költségeit a földhasználó, ha ez ismeretlen, a tulajdonos által fizetett *mezőőri járulékból,* valamint a központi költségvetés által biztosított hozzájárulásból kell fedezni, amelynek mértékét és megfizetésének módját a települési, a fővárosban a fővárosi kerületi önkormányzat rendeletben szabályozza. A

megalakítási, fenntartási és működési költségek felét a *központi költségvetés* biztosítja hozzájárulásként. A támogatás igénybevételének részletes szabályait a miniszter rendelete tartalmazza.

A mezőőr a termőföldek őrzését, valamint a termőföldön lévő, illetve ahhoz tartozó termények és termékek, felszerelések, eszközök, haszonállatok, továbbá mezőgazdasági építmények, földmérési jelek *vagyonvédelmét ellátó* személy. Mezőőr az a büntetlen előéletű magyar állampolgár, illetve a szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személy lehet, aki tizennyolcadik életévét betöltötte, a lőfegyvertartási engedély megszerzésére vonatkozó feltételeknek megfelel, és az előírt *vizsgát* letette. A megyei kormányhivatal mezőőrt az előírt vizsga és eskü letétele után nyilvántartásba veszi, számára szolgálati igazolványt és szolgálati naplót ad ki.

A mezőőr sörétes vadászlőfegyverrel, a rendőrségnél rendszeresített könnygázszóró palackkal, valamint formaruhával való ellátásáról a *fenntartó gondoskodik*.

A mezőőri tevékenység folytatására való, valamint intézkedési jogosultságát *hatósági szolgálati igazolvány* igazolja. A hatósági szolgálati igazolvány tartalmazza a mezőőr arcfényképét, nevét, fegyvertartási engedélyének számát, működési területét, a munkáltató szerv megnevezését és címét. A járási hivatal mezőőr számára az előírt *vizsga és eskü* letétele után *szolgálati naplót* ad ki.

A mezőőrnek feladata ellátása során a *szolgálati igazolványát magánál kell tartania*, a rendőrhatóság és az ellenőrzésére jogosult személy felszólítására, valamint az intézkedése alá vont személy kérésére *fel kell mutatnia*.

A mezőőr feladatának ellátása során a zöld színű formaruha szolgálati jellegén változtató más ruhaneműt nem viselhet. A formaruha részletes leírását és kihordási idejét jogszabály állapítja meg. A mezőőr a formaruha bal oldalán, jól látható helyen *mezőőri jelvényt* visel. A jelvény 60 mm átmérőjű, ezüst alapszínű, kör alakú, középen piros, fehér, zöld színű mezővel, amelyet jobbról és balról stilizált búzakalász vesz körül. A jelvény első részén *„Mezei őrszolgálat"* felirat szerepel.

Ha a mezőőr a jogtalanul legeltetett vagy felügyelet nélkül talált állat tulajdonosát nem tudja megállapítani, ezt követően a *felelős őrzés* szabályai szerint rendelkezik az állat elhelyezéséről. A mezőőr gondoskodik az őrzött területen észlelt károkozás esetén a terület tulajdonosának, használójának, a természet védelmét szolgáló jogszabályok megsértésének észlelése esetén pedig az illetékes természetvédelmi hatóságnak az értesítéséről.

A mezei őrszolgálat működéséhez az *állam támogatást nyújt*. A részletes szabályokat lásd a 40/2021. (X. 27.) AM rendeletet a mezőőrök és a hegyőrök szolgálati viszonyáról.

A hegyközség a működési területéhez tartozó szőlők őrzését *hegyőrök* alkalmazásával látja el. A hegyőrök szolgálati viszonyára a mezőőrökre vonatkozó rendelkezéseket kell megfelelően alkalmazni, azzal az eltéréssel, hogy a hegyőri jelvényen *„Hegyőrség"* felirat szerepel.

A települési önkormányzat a hegyközséghez nem tartozó szőlők őrzését a hegyközséggel kötött megállapodás alapján a hegyőrökre bízhatja. A hegyőrt *a hegybíró irányítja,* felügyeletét a hegyközségi tanács és a rendőrség látja el. A hegyőr az előírt vizsga letétele után *a hegybíró előtt tesz esküt,* aki nyilvántartásba veszi, számára szolgálati igazolványt és szolgálati naplót ad ki. A hegyőr intézkedési jogosítványai egyebekben megegyeznek a mezőőr jogosítványaival.

Jogszabályok:

2009. évi XXXVII. törvény az erdőről, az erdő védelméről és az erdőgazdálkodásról

1994. évi XLIX. törvény az erdőbirtokossági társulatról

1996. évi LV. törvény a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról

2013. évi CII. törvény a halgazdálkodásról és a hal védelméről

1997. évi CLIX. törvény a fegyveres biztonsági őrségről, a természetvédelmi és a mezei őrszolgálatról

40/2021. (X. 27.) AM rendelet a mezőőrök és a hegyőrök szolgálati viszonyáról

79/2004. (V. 4.) FVM rendelet a vad védelméről, a vadgazdálkodásról, valamint a vadászatról szóló 1996. évi LV. törvény végrehajtásának szabályairól

9. Az Európai Unió Közös Agrárpolitikája (KAP), szabályozási rendje

9.1. Az Európai Közösségek politikái

Az Európai Gazdasági Közösséget alapító Római Szerződésben megfogalmazottak szerint a Közössé g egyik legfőbb célkitűzése a *közös piac létrehozása*. A Római Szerződés 2. Cikkében foglaltak értelmében a közösség feladata a közös piac megteremtésével, valamint a tagállamok gazdaságpolitikájának fokozatos egymáshoz közelítésével az egész Közösségben a gazdasági tevékenység harmonikus fejlődésének előmozdítása, fokozott és kiegyensúlyozott bővítése, stabilitásának fokozása, az életszínvonal gyorsütemű emelése, valamint a Közösséghez tartozó országok közötti szorosabb kapcsolatok kiépítése. A Római Szerződés 3. Cikke a közös piac megteremtésével kapcsolatos feladatok közül külön is kiemeli a közös agrárpolitika bevezetését a mezőgazdaság területén.

A közösségi politikák megalkotásra vonatkozó célkitűzés gyakorlati megvalósítása természetszerűleg magával hozta a különböző *közösségi politikák* megalkotását, az ezek megvalósítását szolgáló jogi-, valamint intézményi rend kiépítését.

Az *Egységes Európai Okmány* 1987-től elrendelte, hogy meg kell teremteni a tagállamok közötti minden korlátozástól mentes áru-, személy-, szolgáltatás és tőkeforgalom feltételeit. Ezen célkitűzés még inkább erősítette a belső határok nélküli egységes piac kialakítását, illetve az ehhez szükséges feltételek megteremtésének szükségességét. Ezen elv gyakorlati megvalósítása az EU közös agrárpolitikájában pl. úgy is megvalósul, hogy pl. az élelmiszerek esetében a minőséget, illetve a minőség biztosítását egységesnek tekintik, az nem függ a tagállamok döntésétől.

Az 1992-ben aláírt *Maastrichti Szerződés* viszont már a Gazdasági és Pénzügyi Unió létrehozásán keresztül tovább erősítette a Római Szerződésben megfogalmazott gazdasági jellegű politikák elmélyítését, közössé tételét, illetve kiegészítését.

Az Európai Közösségek az egyes politikák megvalósításához s szükséges *nemzetközi jogképességgel* rendelkezik. Az Európai Közösségek ugyanis megfelelő önálló jogalanyisággal rendelkezik az általa meghatározott intézkedések végrehajtásához. E jogi körülményen nem változtat az a körülmény sem, hogy az egyes intézkedéseket nem a Közösség, hanem az egyes tagállamok szintjén hajtják végre.

A Közösség a kialakított jogrendszer keretei között jogosult a közösségi politikák megvalósítása érdekében a tagállamokra *kötelező érvényű* intézkedést hozni, a tagállamok pedig kötelesek a közösségi érdekeket és a közösségi politikákat a Közösség által kialakított jogi rend keretei között végrehajtani. E kötelezettség kiterjed nemcsak a Közösség tagállamai, hanem az azon kívüli államok vonatkozásában is. Amennyiben a közösségi politikák végrehajtásakor bármilyen jogi konfliktus merül fel azt a közösségi jogban meghatározottak szerint, és az a Közösség intézményrendszerén belül kell feloldani. E jogi rendnek az alapját az biztosítja, hogy a tagállamok a közösségi politikák végrehajtása érdekében lemondtak nemzeti szuverenitásuk egy részéről, és azt a Közösségre ruházták át.

A közösségi jogrendszeren belül külön állapították meg az un. *kizárólagos közösségi hatásköröket.* A kizárólagosság azt jelenti, hogy az adott kérdéskör tekintetében a tagállam önálló döntési, illetve szabályozási hatáskörrel nem rendelkezik. A tagállamok számára elsődleges feladat a kizárólagos közösségi hatáskörbe tartozó intézkedések *végrehajtása.* Meg kell jegyezni, hogy a közös agrárpolitika megvalósítását szolgáló intézkedések jelentős része a kizárólagos közösségi hatáskörbe tartozik (pl. egyes agrártermékek közös piaci rendtartása).

Az *Európai Unió Közös agrárpolitikájának megújítása* már napirenden szerepel. Az Európai Bizottságáltal összeállított, a 2013. utáni időszakra vonatkozó Közös Agrárpolitika (KAP) reformtervezetének az a célja, hogy valamennyi térségben növelje a mezőgazdaság versenyképességét, fenntarthatóságát és helyi kötődését, s ezáltal valamennyi európai polgárnak egészséges és jó minőségű élelmezést biztosítson, megóvja a környezetet és fejlessze a vidéki területeket. A megreformált KAP innovációra fog ösztönözni, a mezőgazdasági ágazatot gazdaságilag és környezetvédelmi szempontból egyaránt versenyképesebbé fogja tenni, fel fog lépni az éghajlatváltozás ellen és támogatni fogja a munkahelyteremtést és a növekedést.

9.2. A Közös Agrárpolitika végrehajtásának eszközrendszere

A Közös Agrárpolitika kiemelt jellege nemcsak annak a Római Szerződésben elfoglalt helyében, hanem más területeken is megmutatkozik. Elég csak arra utalni, hogy az Unió költségvetésének közel fele *agrár-, illetve vidékfejlesztési célokat* szolgál. Ehhez járul még az a körülmény is, miszerint a közösségi jogalkotás döntő része a közös agrárpolitika megvalósítását szolgálja. Gazdasági szempontból pedig figyelmet érdemel az az adat is, miszerint a Közösségben megtermelt mezőgazdasági termékek mintegy 95%-a a *közösségi rendtartásokban* meghatározottak szerint termelődik meg, míg a megtermelt termékek teljes mennyisége a közös szervezeti formák keretében kerül forgalomba hozatalra.

A Közös Agrárpolitika hatálya alá tartozó mezőgazdasági termékek körét a Római Szerződéshez csatolt II. számú függelék tartalmazza. Összefoglalóan *mezőgazdasági terméknek* kell tekinteni a termőföld, az állattenyésztés valamint a halászat produktumait, valamint az élelmiszeripari félkész termékeket.

A mezőgazdasági termelés a megtermelt termékek sajátosságai miatt (biológiai jelleg) számos szabályozásbeli sajátosságot is szükségessé tesz. Nem szabad figyelmen kívül hagyni azt a körülményt, hogy a mezőgazdasági termelés a lakosság élelmiszerekkel való ellátása miatt stratégiai jelentőséggel bír. Különösen figyelemre méltó az a megállapítás is, miszerint a termőföld hasznosításának, művelésének nem csak gazdasági, hanem természet-, illetve környezetvédelmi jelentősége van, továbbá hogy a mezőgazdasági termelést végzők számára e tevékenység speciális életformaként is jelentkezik. Az is tény, hogy a mezőgazdasági termelést számos olyan – főként időjárási – körülmény is befolyásolhatja, amelyre az embernek vagy nincs, vagy csak korlátozott befolyása van. Mivel a mezőgazdasági termelés során a gazdasági, a politikai, valamint a szociális kérdések együtt jelentkeznek, így a *mezőgazdaság multifunkcionális jelleggel* is bír.

Az EU által működtetett KAP és annak támogatási rendszere *szoros kapcsolatban van a világkereskedelmet érintő megállapodásokkal (WTO)*, amelynek egyik sajátossága, hogy az EU önállóan, tehát a tagállamok nevében is folytatja a tárgyalásokat. A WTO tárgyalások aktuális eredményei közvetlen hatással vannak a KAP szabályrendszerének alakulására. *A WTO Uruguay forduló megállapodása alapján az unió termeléshez kötött, de kvótákon alapuló közvetlen támogatásai csak ideiglenesen mentesek a csökkentési kötelezettség alól (kék doboz).* A teljes WTO konformitásnak az a feltétele *(zöld doboz),* hogy *semmiféle kapcsolat nem lehet egyrészt a támogatás, másrészt pedig a termelés, árak és termelési tényezők között bármely, egy előre rögzített bázisidőszakot követően*. Továbbá, semmilyen termelés nem követelhető meg ezen támogatások feltételeként.

A Közös Agrárpolitika kialakításának jogi alapját a Római Szerződés 38.Cikk (4) bekezdése adja meg akkor, amikor kimondja: " *A közös piac működésének és fejlődésének a mezőgazdasági termékeket illetően együtt kell járnia a tagállamok közös agrárpolitikája kialakításával."*

A Római Szerződés a mezőgazdaságot teljes egészében *kivette a versenyjog hatálya alól*, és egyidejűleg felhatalmazta a Tanácsot arra, hogy a 39.Cikk (2) bekezdésében megfogalmazott célkitűzéseknek alárendelten, saját hatáskörében megalkotott jogszabályokon keresztül gondoskodjon a versenyjogi előírások esetleges érvényesítéséről.

A Közös Agrárpolitika eszköztárát illetően a keretjellegű szabályokat a 40.Cikk (2) bekezdése az alábbiak szerint rendelkezik: *"A 39.Cikk céljainak elérése érdekében megteremtik az agrárpiacok közös szervezését; ez termékektől függően a következő szervezési formákból áll;*

a) közös versenyszabályok;

b) a különböző nemzeti piacszervezések kötelező összehangolása;

c) a piac európai szervezése."

A közös piac szervezése során a *Parlament, a Tanács, illetve a Bizottság széles körű mérlegelési jogkörrel rendelkezik* arról, hogy milyen eszközt alkalmaz. Az egyes eszközök alkalmazásakor azonban figyelemmel kell lenni arra, hogy a Közösségen belül az *előállítók és a fogyasztók között hátrányos megkülönböztetést nem alkalmazhat.*

A közös piacszervezés a termelők vagy a fogyasztók közötti minden megkülönböztetést kizár az Unión belül. A mezőgazdaságot érintő minden adminisztratív szabályozás, különösen a támogatáspolitika eszközrendszere uniós hatáskör, melyet az *Agrárminiszterek Tanácsa* lát el tanácsi jogszabályok (rendeletek, irányelvek, határozatok) megalkotásával.

A *közösségi versenyszabályok* (itt első sorban állami támogatások mint versenytorzító eszközök tilalmára kell gondolni) az Agrárminiszterek Tanácsa tanács által lefektetett jogban meghatározott mértékig vonatkoznak a mezőgazdaságra (RSz 42. cikk). Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy a KAP gerincét jelentő termékpálya és támogatási rendeletekben a Tanács mindig kimondja *nemzeti támogatások nyújtásának tilalmát* (a versenyszabályok teljes körű alkalmazását), illetve specifikusan megengedő rendelkezéseket hoz bizonyos kivételekről. Ezen jogkörét részben a Bizottságra ruházza. Mindezekből megállapítható, hogy minden EU-s támogatáspolitikai döntés, legyen az közösségi vagy nemzeti, az Agrárminiszterek Tanácsának hatáskörében van.

Amikor Magyarország az EU-hoz csatlakozott, a Koppenhágai Megállapodásban (lásd 2004. évi XXX. törvény) vállalta, hogy a maga részéről kötelezően elismeri és

alkalmazza a közösség szabályrendszerét, beleértve a KAP teljes joganyagát. Ez értelemszerűen a nemzeti szuverenitás egy darabjáról történő lemondást jelent, melyet a jövőben közösségi szabályokkal tölt ki. Éppen ezért volt szükség az Alaptörvényben (ún. Európa klauzula), mely kimondja: „E) cikk (2)-(4) bekezdése, amely kimondja:

„(2) Magyarország az Európai Unióban tagállamként való részvétele érdekében nemzetközi szerződés alapján - az alapító szerződésekből fakadó jogok gyakorlásához és kötelezettségek teljesítéséhez szükséges mértékig - az Alaptörvényből eredő egyes hatásköreit a többi tagállammal közösen, az Európai Unió intézményei útján gyakorolhatja. Az e bekezdés szerinti hatáskörgyakorlásnak összhangban kell állnia az Alaptörvényben foglalt alapvető jogokkal és szabadságokkal, továbbá nem korlátozhatja Magyarország területi egységére, népességére, államformájára és állami berendezkedésére vonatkozó elidegeníthetetlen rendelkezési jogát.

(3) Az Európai Unió joga - a (2) bekezdés keretei között - megállapíthat általánosan kötelező magatartási szabályt.

(4) A (2) bekezdés szerinti nemzetközi szerződés kötelező hatályának elismerésére adott felhatalmazáshoz az országgyűlési képviselők kétharmadának szavazata szükséges.”

Egyértelmű, hogy az EU közös politikáinak, úgymint a KAP-nak az alkalmazása vonatkozásában *Magyarország alkotmányos hatáskörét az EU intézményein (Tanács, Bizottság, Parlament, Bíróság stb.) keresztül gyakorolja*, vagyis ezen politikák nem ellentétesek az Alkotmánnyal.

A negatív tendenciákra is figyelemmel az 1992-ben elfogadott un. *McSherry refom* eredményeként lépéseket tettek *az ár-, és a jövedelempolitika szétválasztására*, a mennyiségi korlátozások, a területpihentetés bevezetésére, valamint a területhasznosítás újragondolására. A változások irányára hatással volt a GATT-WTO világkereskedelmi tárgyalások eredménye is, amelyen a közvetlen terméktámogatások leépítése került az előtérbe. A változások másik iránya pedig a mennyiségi elemekről a hangsúlyt fokozatosan a minőségi elemekre, úgy mint az eredetvédelemre, a minőségbiztosításra, a fogyasztóvédelemre helyeződik át. E hangsúlyeltolódás érdemi hatással leginkább a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek előállítását, forgalomba hozatalát fogja érinteni. Ehhez pedig szorosan kapcsolódnak majd a környezeti feltételek alakulását érintő szabályozás, amely pl. a földhasználók számára fog új rendelkezéseket, követelményeket jelenteni.

Az *egységes közös piacszervezésről szóló rendelet* (a Tanács 1234/2007 EK rendelete (2007. október 22.) a mezőgazdasági piacok közös szervezésének létrehozásáról, valamint egyes mezőgazdasági termékekre vonatkozó egyedi rendelkezésekről) *a korábban külön szabályozott termékpálya rendtartásokat egységes keretbe foglalta.* A jelenleg hatályos szabályozást a:

a) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő

stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, ,

b) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2116 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról,

tartalmazza.

A nemzeti végrehatási jogszabályok pedig az alábbiak:

a) 2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről, valamint
b) 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről,
c) 13/2023. (IV. 19.) AM rendelet az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból és a központi költségvetésből finanszírozott egyes támogatások igénybevételével kapcsolatos eljárási szabályokról.

A *közösségi versenyszabályok* alapelve, hogy az egyes termékpálya rendtartások esetében általában azokat nem kell alkalmazni. A *Bizottság kizárólagos hatáskörébe* tartozik annak eldöntése, hogy *mely magatartás tartozik a versenyt korlátozó magatartások körébe*. A közösségi jog ugyanis megengedi hogy az érintettek a termék előállítás, értékesítés, tárolás, feldolgozást szolgáló létesítmény közös használata tekintetében egymással összehangolt magatartást valósítsanak meg. *Tilos azonban közös ár alkalmazása.*

Szintén a közösségi versenyszabályozás hatálya alá tartozik az az eset, amikor valaki *mesterségesen teremtett olyan körülményeket*, amelyek az egységes piacszabályozás hatálya alá tartozó előnyök megszerzésére irányultak. Ebben az esetben az érintett piaci szereplőt *ki kell zárni* a támogatásból, illetve más előnyből.

A közös mezőgazdasági politika eszközrendszerének részletes szabályozása a Közösség *másodlagos jogában k*erült részleteiben kodifikálásra. E közösségi rendtartások jellemzője, hogy a nemzeti szabályozási hatáskör legfeljebb csak a *végrehajtási cselekmények, illetve intézményrendszer működtetése* területén található.

A közös agrárpolitika megvalósítását biztosító intézményrendszerben a legfőbb döntéshozó és jogalkotó hatáskörrel a *Miniszterek Tanácsa* rendelkezik, melynek munkáját az *Állandó Képviselők Bizottsága* (COREPER) segíti, melynek keretében a döntések előkészítése a Speciális Mezőgazdasági Bizottság feladata. A mezőgazdasági kérdésekben a Miniszterek Tanácsának ülésein a tagállamok mezőgazdasági miniszterei vesznek részt. Ebben az esetben a Tanács Mezőgazdasági Tanácsként ülésezik. A Tanács az EU másodlagos jogát alkotja meg pl. akkor, amikor rendeletet alkot az egyes agrártermékek piaci rendtartásáról.

A *Bizottság* az Európai Unió "kormányaként" javaslatot tesz a Tanács felé pl. az egyes agrár vonatkozású rendeletek megalkotására, majd a jogszabály elfogadását követően gondoskodik annak végrehajtásáról. Napjainkban azonban egyre inkább átalakul politika csináló szervvé.

Az *Európai Parlament* agrárkérdésekkel akkor foglalkozik, amikor a Tanács a Bizottság javaslatát követően az Európai Parlamenttel konzultál. Ebben az esetben a Tanács csak az Európai Parlament állásfoglalásának ismeretében hozhat döntést. A Tanácsot a döntésének meghozatalakor az Európai Parlament állásfoglalása azonban már nem köti. Az Európai Parlament ezen túlmenően az agrárköltségvetés elfogadásakor játszik szerepet.

Az Európai Unió *közös piaci szervezetei* (Common Market Organisations-CMO) közül kiemelt jelentőségű feladatokat látnak el a *Menedzsment bizottságok* (Manager Commitee). Minden közös piaci szervezetnek van egy menedzsment bizottsága. Ebben a szervezetben együtt van jelen a Bizottság képviselője valamennyi tagállam adminisztrációjának képviselője. A menedzsment bizottság üléseit a Bizottság készíti elő. Az ülések operativitását mi sem jelzi jobban mint az, hogy egyes CMO-k (pl. gabona) esetében akár hetenként is sor kerülhet az ülésezésre (pl. az exporttámogatások heti elosztása érdekében). A menedzsment bizottságok által előkészített javaslatok a Bizottság elé kerülnek, ahol a döntés meghozatalára már minősített többséggel kerül sor. Különleges esetekben a minősített többség ellenzése ellenére is meghozható egy döntés. Ebben az esetben az ügyet azonban már a Tanács elé kell terjeszteni. Erre viszonylag ritkán kerül sor, mivel az EU működésének egyik legfontosabb működési elve a többségi konszenzussal meghozott döntés, így a kompromisszumos megoldások többnyire mindig megszületnek.

A Stresai konferencián megfogalmazták azt a célkitűzést is, hogy a Közösség agrárpolitikájának a középpontjában a *családi gazdaságok* állnak.

Az Európai Unió közös agrárpolitikájának részeként kerülnek megfogalmazásra az *állat-, illetve növényegészségügyre, illetve az élelmiszerekre* vonatkozó szabályok. Ezeken a szakmai területeken az Európai Unió elsősorban irányelveket alkot, amelyek tartalmi előírásait a tagállamoknak a nemzeti jogalkotásuk során kell érvényesíteniük. Mivel e szabályozási kérdésekben a *nemzeti jogalkotó szervek szabályozási hatáskörrel* rendelkeznek, továbbá alapvető kereskedelmi érdekein fűződnek ahhoz hogy a szabályozás minél nagyobb arányban harmonizáljon az EU előírásaival, ezeken a területeken a jogharmonizáció előrehaladott szintet képvisel. Az e területekkel foglalkozó részletes előírások a vonatkozó fejezetben kerülnek ismertetésre.

Az EU 2028-tól érvényes támogatási rendszerét két, egymástól eltérő rendszerben képzeli el. *Az egyik értelmében a Bizottság olyan javaslatot terjesztett elő, miszerint az agrárpénzeket beillesztenék egy közös alapba, és az összeget mintegy 20 %-al csökkentenék, továbbá a jogállamisági feltételek betartását is ellenőrizhetnék, míg a másik koncepció értelmében minden maradna a régiben, azaz az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap.*

9.3. Nem kormányzati szervek részvétele a Közös Agrárpolitika kialakításában

A Közös Agrárpolitika megvalósításával kapcsolatos döntések meghozatala, illetve az abban való részvétel a tagállamok kormányzati feladatokat ellátó szerveinek a feladata. E döntéshozatali rendben a mezőgazdasági termelők érdekképviseleti szervei közvetlenül nem vesznek, és nem is vehetnek részt, azonban arra szabályozott keretek között

lehetőségük van, hogy egy-egy döntés meghozatalát erőteljes *lobbi-tevékenységükkel* befolyásolják.

A döntéshozatali eljárásban a tagállamok alakítják ki az egyes szakmai kérdésekben a nemzeti álláspontot és egyidejűleg gondoskodnak a Közös Agrárpolitika megvalósítását célzó végrehajtó intézményrendszer működtetéséről.

Az egyes tagországokban eltérő történelmi hagyományok keretei között alakultak ki a termelői érdekek képviseletére hivatott *farmerszövetségek,* vagy a kötelező tagság elvén működő *kamarák.* Ezen túlmenően működnek még terméktanácsok, illetve termelői értékesítő szervezetek (TÉSZ) is. E szervezetek egyik legfőbb feladata az hogy a mindenkori agrárkormányzat partnereként érdekképviseleti tevékenységet fejtsenek ki, a kormányzatot megfelelő információkkal lássák el, illetve közreműködjenek a kormányzati szándékok megismertetésében. Az érdekképviseleti munka természetes velejárója az is, hogy a különböző szervezeteknek eltérő érdekeik vannak. Ebben az esetben a kormányzat felelőssége, hogy szükség szerint megteremtse az egyensúlyt pl. a termelői-, a kereskedelmi-, illetve a fogyasztói szféra között. E szakmai egyeztetések összességében hozzájárulhatnak ahhoz, hogy az adott ország megalapozott, és széles társadalmi támogatottságot övező álláspontot alakítson ki az EU különböző fórumain, illetve az EU-val folytatott különböző tárgyalások alkalmával.

A nem kormányzati szervek *közvetlenül nem részesei az EU döntéshozatali mechanizmusának*. Annak viszont nincs akadálya, hogy e szervezetek lobbi-tevékenységükkel befolyásolják az EU döntéshozó szerveit. Erre figyelemmel a tagállamok többségének farmer és más szakmai szervezetei közvetlen képviseletet tartanak fenn az EU fővárosában, Brüsszelben. E szervezetek az EU szintjén is külön szervezetbe tömörültek. Ilyen, EU szintű szervezetek a Mezőgazdasági Szakmai Szervezetek Közösségi Szövetsége *(COPA),* a Mezőgazdasági Szövetkezetek Közösségi Szervezete *(COGECA),* a Fiatal Európai Farmerek Szervezete *(CEJA). A COPA-COCEGÁ-ban a nemzeti képviseletet a Nemzeti Agrárgazdasági kamara látja el,* Ezen túlmenően még az élelmiszertermelők-, illetve kereskedők , valamint fogyasztói szervezetek is tartanak fenn képviseletet Brüsszelben.

Az előzőekben felsoroltak szerinti érdekképviseleti szervezetek egyik legfőbb feladata, hogy *figyelemmel kísérjék* az EU döntéshozó, illetve adminisztratív szerveinek a munkáját, információkat szerezzenek be, illetve lobbizási tevékenységük részeként információkat juttassanak el a döntések előkészítőihez, illetve a döntéshozókhoz. E lobbizási tevékenységük keretében a kapcsolattartás kiterjed többek között az Európai Parlament agrárkötődéssel is rendelkező képviselőire, a *COREPER-ben* helyet foglaló képviselőkre.

A termelői érdekérvényesítés fontos területe a döntés előkészítési feladatokat ellátó *Szakértői Bizottságok* munkájában való közvetlen részvétel.

A *termelői érdekérvényesítés* másik területe a közvetlen gazdasági együttműködés, a szövetkezés megszervezése. Az EU-ban érvényesülő piaci viszonyok elemzéséből megállapítható, hogy főként az élelmiszerkereskedelem területén jelentős koncentrálódásnak lehetünk szemtanúi. Néhány éven belül bekövetkezhet egy olyan állapot, amikor az élelmiszerkereskedelem több mint kétharmada néhány (öt-hat) kereskedelmi hálózat (áruházlánc) közvetlen befolyása alá kerül. E körülmény jelentős monopolisztikus előnyöket kínál, ami, pl. a monopolisztikus árak, illetve minőségi

feltételek alkalmazásával akár jelentősen csökkentheti a Közös Agrárpolitika termelőket segítő eredményeit. E körülmény is különösen rávilágít arra hogy a kisüzemi keretek között működő gazdaságok számára elemi létfeltétel lesz, hogy szövetkezve termelési, értékesítési tevékenységüket egymással összehangolják, és így is biztosítsák az egységes piaci fellépést. Erre pedig már csak azért is rákényszerülnek, mivel az értékesítő hálózatok lehetőleg kerülik a kistermelőkkel való közvetlen üzleti kapcsolatot.

Az előzőekben említett termelői szerveződések megalakulását az *EU is támogatja* pl. a zöldség-, gyümölcsértékesítés területén a termelői értékesítő szervezetek (TÉSZ) megalakításával. Az is közismert, hogy pl. Hollandiában milyen sikeresen működnek a virág-, a zöldség-, illetve a gyümölcsaukciók.

A termelői érdekek EU szinten kifinomult érdekérvényesítési mechanizmusa külön is rávilágít arra, hogy hazánkban az EU csatlakozással összefüggésben e területeken milyen további feladatokat kell megoldani.

A hazai élelmiszerkereskedelem egyre nagyobb hányada szintén a nagy *élelmiszerkereskedelmi hálózatok befolyása alá került*, ami szintén egyre sürgetőbbé teszi az élelmiszerek termelésének, feldolgozásának, forgalmazásának önkéntes és demokratikus elveken nyugvó szövetkezéseinek elmélyítését.

9.4. A közös agrárpolitika pénzügyi háttere

Az új KAP-finanszírozási rendszer lényege, hogy két új alap lépett hatályba: *az Európai Mezőgazdasági Garancia Alap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA).*

A reform következtében létrejövő EMGA az agrárpiaci támogatások (ideértve a közvetlen támogatásokat is) és egyéb agrárpiaci beavatkozások finanszírozására, míg az EMVA a vidékfejlesztési támogatások társfinanszírozására szolgál, függetlenül azok típusától és földrajzi elhelyezkedésétől.

A reform elsődleges célja, hogy a KAP végrehajtásának finanszírozási háttere más közösségi alapoktól elkülönülve *önálló, közös szabályokra épülő rendszert* alkosson, a két alap létrehozásával mégis elismerje a KAP két pillérének (az agrárpiac szabályozása és a közvetlen támogatások rendszere, illetve a vidékfejlesztés) eltérő sajátosságait. Az EMGA-ból történő kifizetéseket – a Garancia Részleg szabályaival megegyezően – továbbra is a tagállamnak kell megelőlegeznie.

A Bizottság a tagállamoknál lefolytatott helyszíni ellenőrzések útján közvetlenül ellenőrzi a kifizető ügynökségek munkáját és az uniós források felhasználását. Amennyiben úgy találja, hogy az alapok forrásait a tagállam nem a közösségi szabályoknak megfelelően használta fel (például nem vagy nem megfelelően végzett el valamilyen támogatott intézkedés vonatkozásában jogszabály által megkövetelt ellenőrzést), a tagállam súlyos pénzügyi redukciókra számíthat, szélsőséges esetben a Bizottság az előlegek, illetve időközi kifizetések *folyósítását is felfüggesztheti*. A kifizető ügynökségek éves számláinak lezárása az Igazoló Szerv által kiállított igazolás és éves jelentés Bizottsághoz való megküldése nélkül nem történhet meg.

A pénzügyi végrehajtás szempontjából hazánkat érintő egyik legfontosabb változás, hogy mindkét új alap kifizetéseit akkreditált *kifizető ügynökségen keresztül* kell teljesíteni. A jelenleg hatályos jogszabályok értelmében, hazánkban egyetlen mezőgazdasági kifizető ügynökség, korábban a *Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatal (MVH), újabban a Magyar Államkincstár* működik.

9.5. A Közös Agrárpolitika (KAP) nemzeti végrehajtásának szabályozási rendje

A Közös Agrárpolitika (KAP) végrehajtásával kapcsolatos szabályozási rendszer három szintű.

Az *első szint* a vonatkozó, elsősorban *rendeleti szintű közösségi jogi aktusok*, amelyek a támogatások igénybevételével kapcsolatos alapvető szakmai, illetve pénzügyi tartalmú rendelkezéseket foglalják magukba. Ezen jogszabályok esetében az egyik legfontosabb sajátosság, hogy azokat *közvetlenül kell alkalmazni* a tagállamban. Így ezen közösségi jogi aktusok esetén nem a hagyományos jogharmonizációról, hanem a közösségi jogi aktusok nemzeti végrehajtását biztosító jogalkotásról van szó. Az e körben alkalmazandó legfontosabb, közvetlenül alkalmazandó közösségi jogi aktusokat a javaslat záró rendelkezései tartalmazzák. ezek az alábbiak:

a) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről
b) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2116 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról, valamint az 1306/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről

A *második szint* a *tagállami hatáskörben megalkotott jogszabályok*. Ezen jogszabályok esetében alapvetően két szempont érvényesítését kell biztosítani: el kell kerülni a közösségi jogszabály megismétlésével a kettős szabályozást, másrészt csak azokat a kérdéseket lehet szabályozni, amelyekre a közvetlenül alkalmazandó közösségi jogi aktus kifejezett felhatalmazást ad, ennek hiányában az nem tartalmazhat a közösségi jogszabállyal ellentétes rendelkezést. Ezen keretek között a jogalkotó nemzeti hatáskörben minden olyan jogszabályt megalkothat, ami az adott *tagállam nemzeti jogrendszere a végrehajtás érdekében szükségesnek tart*. A KAP tagállami végrehajtása szempontjából alapvető fontosságú rendelkezéseket tartalmaz a

a) 2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről
b) 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről

c) 13/2023. (IV. 19.) AM rendelet az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból és a központi költségvetésből finanszírozott egyes támogatások igénybevételével kapcsolatos eljárási szabályokról.

Az említett jogszabályokon kívül még számos részletkérdést is szabályoznak

E jogszabályok egységes nemzeti végrehajtási keretet ad valamennyi közösségi, illetve tagállami hatáskörben nyújtott agrár, illetve vidékfejlesztési támogatásnak, amely fontos lépés az átláthatóság, és a stabilitás irányába.

A szabályozás *harmadik szintje* a *végrehajtással foglalkozó intézmények* (kifizető ügynökség, közreműködő szervezet) *belső szabályzatai*. E belső szabályzatok tartalmazzák támogatási jogcímenként és – a munkaköri leírásokon keresztül – ügyintézőként az elvégzendő feladatokat, döntési hatásköröket. Ezen szabályok megléte előfeltétele a kifizető ügynökség akkreditációjának is.

9.6. A Közös Agrárpolitika (KAP) nemzeti végrehajtásának intézményei

9.6.1. Áttekintés

A Közös Agrárpolitika (KAP) nemzeti végrehajtásának intézményei közül megkülönböztetünk:

a) irányítási feladatokat, illetve
b) végrehajtási feladatokat
ellátó szerveket.

A KAP nemzeti végrehajtásának *irányításával* összefüggő feladatokat:
a) az illetékes hatóság, valamint
b) a Nemzeti Irányító Hatóság
látja el.

A KAP *végrehajtásával* összefüggő feladatokat lát el:
a) Nemzeti Kifizető Ügynökség
b) Nemzeti KAP Monitoring Bizottság
c) tanúsító szerv kiválasztása
d) Helyi Akciócsoportok
e) közreműködő szervezet
f) együttműködő szervezet

9.6.2. A KAP nemzeti végrehajtásának irányításával összefüggő feladatokat ellátó szervek

A KAP nemzeti végrehajtásával összefüggő irányítási feladatokat lát el az illetékes hatóság, valamint a Nemzeti Irányító Hatóság. Ezen elnevezések, valamint az ellátandó feladatok közösségi jogszabályokon alapulnak. A tagállami szabályozás feladata a nemzeti jogrend keretei között meghatározni azokat a *felelősségi szabályokat, valamint az azokhoz*

kapcsolódó eszközrendszert, amely a közösségi jogszabályok által előírtak végrehajtását biztosítják. A nemzeti szabályozásnak *közjogi* szempontból is tisztázni kell az egyes jogosítványok terjedelmét. A felelősség egyértelművé tétele magával hozza a hozzá tartozó eszközrendszer konkretizálását is. A kettő csak együtt alkot egységet.

A minisztereket megillető *általános* irányítási jogköröket a központi államigazgatási szervekről, valamint a Kormány tagjai és az államtitkárok jogállásáról szóló 2010. évi XLIII. törvény határozza meg. A KAP nemzeti végrehajtásával összefüggésben azonban tisztázni kellett azokat a hatásköri kérdéseket, amelyek különbséget tesznek aközött, amikor a miniszter nemzeti szabályozás, illetve közösségi szabályozás hatálya alá tartozó intézkedéseket tesz. Más megközelítésben a miniszternek mindig tisztáznia kell, hogy melyik minőségében jár el. A kettősségre példa: miszerint a minisztert általában megilleti az a jog, hogy a kiadmányozási jogot állami vezetőre, vagy vezetői megbízással rendelkező személyre ruházza át. *Szakmapolitikai* megfontolásból a 2010. évi XLIII. törvény a miniszternek ezt a jogát korlátozza: egyes esetekben nem is engedi meg a kiadmányozási jog átruházását (akkreditáció megadása, megvonása), míg a többi esetben a kiadmányozási jog csak állami vezetőre ruházható át, alacsonyabb beosztású minisztériumi vezetőre már nem.

Az illetékes hatóság az *agrárpolitikáért felelős miniszter.* A miniszteri szintű hatóság kijelölése tagállami kötelezettség. A miniszter illetékes hatósági jogkörének gyakorlása során többek között felelős a *kifizető ügynökség akkreditációjáért*.

Az illetékes hatóság fontos feladata, hogy a kifizető ügynökségnél az akkreditációs feltételek teljesítését folyamatosan ellenőrizze. Ezen tevékenysége keretében utasításokat is adhat a kifizető ügynökség részére. Az illetékes hatóság által a kifizető ügynökségnél végzett ellenőrzési tevékenységet az igazoló szerv is segíti. Az ellenőrzések eredményéről a Bizottságot háromévente tájékoztatni kell. Az illetékes hatóság által lefolytatott ellenőrzési tevékenységet hatékony információs rendszernek kell segítenie.

Az illetékes hatósági jogkör gyakorlása során széles körű *irányítási eszközök* gyakorolhatók mint pl: egyedi utasítási jog.

Ezen jogkörök esetében a miniszter a kiadmányozási jogot államtitkárra, illetve szakállamtitkárra ruházhatja át. E rendelkezés annyiban korlátozza a miniszter döntési jogát, hogy ezen kiemelt területeken szakmapolitikai, valamint hazai, illetve EU-s kapcsolati megfontolásokra is figyelemmel alacsonyabb szintre pl.: főosztályvezető, osztályvezető, az említett körben a kiadmányozási jog nem telepíthető.

A legfontosabb illetékes hatósági jogkör a kifizető ügynökség akkreditációjának megadási, illetve megvonási jogát a miniszter *nem ruházhatja át*. Ezek ugyanis kiemelt jelentőségű szakmapolitikai döntések. A miniszter illetékes hatósági jogkörében eljárva az akkreditáció megadásáról *közokiratban* dönt.

Az irányító hatósági feladatokat az *miniszter látja el.* Az irányító hatóság felelős az Vidékfejlesztési Program hatékony *végrehajtásáért,* valamint eredményes és *szabályszerű irányításáért*. Ez a felelősség kiterjed többek között annak biztosítására is, hogy az egyes műveletek finanszírozásra történő kiválasztása a program célkitűzéseivel összhangban történjen, továbbá a program monitoringja megfelelő legyen. Az irányító hatóság felelőssége abban az esetben sem csökken, ha feladatainak egy részét más szervre ruházzák át.

Az irányító hatósági jogkörök gyakorlásával összefüggő kiadmányozási jogot a miniszter államtitkárra, illetve szakállamtitkárra ruházhatja át. E rendelkezés a feladatok végrehajtásához szükséges *operativitást* hivatott biztosítani azzal. Az irányító hatósági jogkör gyakorlása során az illetékes hatósági jogkörnek megfelelő irányítási jogkörök gyakorolhatók.

9.6.3. A KAP végrehajtásával összefüggő feladatokat ellátó szervek

A KAP végrehajtásával összefüggő feladatokat ellátó szerveket általában is jellemzi az a kettősség, hogy nem csak a közösségi, hanem a nemzeti szabályozási hatáskörbe tartozó feladatokat is ellátnak. Ez a kettősség is rávilágít arra az összefüggésre, miszerint egy szervezet hatékony működése mindenképpen feltételezi, hogy azok a közösségi és nemzeti szabályozási körbe tartozó feladataikat egységes rendben, az intézmények pedig feladataikat összehangoltan látják el. Elég utalni pl. az EU által megkövetelt *kölcsönös megfeleltetés (cross compilance)* szabályainak alkalmazására. E szabályokat különböző nemzeti intézmények úgy hajtják végre, hogy eljárásuk során *egyidejűleg alkalmazzák mind a nemzeti, mind pedig a közösségi előírásokat.*

A *KAP végrehajtásával* összefüggő intézkedéseknek, szabályozó eszközöknek a működtetésére az *EU Bizottság által akkreditált nemzeti hatóságok* hivatottak. Ezeket a nemzeti hatóságokat mind az EMGA, mind pedig az EMVA esetében a közösségi jogszabályok alapján *kifizető ügynökségnek* hívjuk. Az adott nemzeti hatóság kifizető ügynökségként történő akkreditációja egyben azt is jelenti, hogy amíg erre nem kerül sor, addig az adott közösségi támogatás nem folyósítható, így attól a piaci szereplők elesnek egészen addig, amíg a megfelelő intézményfejlesztés meg nem történik. Bár a közösségi jog lehetővé teszi, hogy egy adott tagállam több kifizető ügynökséget akkreditáljon, Magyarországon e feladat ellátására korábban a *Mezőgazdasági és Vidékfejlesztési Hivatalt (MVH), újabban a Magyar Államkincstárt* akkreditálta illetékes hatósági jogkörében eljárva az miniszter.

Az akkreditált *kifizető ügynökség közvetlenül tartja a pénzügyi kapcsolatot mind az EU-val, mind pedig a nemzeti költségvetéssel.* A finanszírozás technikája úgy alakul, hogy a kifizetéseket minden esetben a *nemzeti költségvetés előlegezi* meg, az EU pedig csak a kiadások megfelelő *auditálása után utólag fizet*. Sőt, amennyiben a nemzeti költségvetés netán az ellenőrzések lazításával egyfajta burkolt állami támogatást nyújtana az igénylőknek, az a Kifizető Ügynökség felelőssége, sőt a nemzeti kormányok a jogosulatlanul kifizetett támogatás arányában büntetés fizetésére kötelezhetők. Ennek az alapját az adja, miszerint a nemzeti kormányok nem folytathatnak ellenőrizetlenül versenyt torzító magatartást.

A jogosult a részére járó támogatás összegét a *kifizető ügynökségtől* (vagy a közreműködői feladatokat ellátó más szervtől, pl.: pénzintézettől) kapja meg.

A közösségi intézkedésekért így a *tagállamok vállalnak felelősséget a nemzeti vagy regionális kifizető ügynökségeken keresztül*. Az agrárpiaci szabályozás végrehajtási feladatait a tagállam csak ezen ügynökségek EU Bizottság általi *akkreditációja után* láthatja el. A Közösség az akkreditációs vizsgálat lezártával hozza meg a döntését arról,

hogy az adminisztrációt delegálja a tagállam nemzeti végrehajtó-kifizető ügynökségére. Ez azt jelenti, hogy az EU intézkedések végrehajtását úgynevezett decentralizált menedzsment formájában valósítják meg.

A *kifizető ügynökség* egy olyan hivatal, amely *akkreditált szervezetként az EU Bizottság megbízásából elvégzi a kifizetésekhez tartozó végrehajtási feladatokat, finanszírozza a kifizetéseket, elszámolásokat készít, és nyilvántartásokat vezet, valamint ellenőrzi a támogatás felhasználását.*

A kifizető ügynökség az EU adminisztráció intézményrendszerében két szempontból tölt be központi szerepet.

Egyrészt az agrártámogatások *pénzügyi ellenőrzési rendszerében* a legalsó szintet jelenti. A pénzügyi ellenőrzési rendszert tekintve az EU a főbb elkülönítendő hatósági feladatokat előírja, de azok megvalósítása nagyban múlik az adott ország nemzeti pénzügyi ellenőrzési rendszerén.

Másrészt a kifizető ügynökség a támogatási és egyéb intézkedések korrekt végrehajtásában érintett összes nemzeti szervezet között *egyedüli felelős a pénzügyi elszámolásokért*. E fontos feladatok ellátásával jelentős közvetítő funkciót lát el az EU Bizottság és a tagállam között. Ez azt jelenti, hogy egy tagállamban az agrárigazgatás legfontosabb végrehajtó szerve.

A *kifizető ügynökség végrehajtási és kifizetési feladatokat lát el.*

A végrehajtási (azaz az engedélyezési és fizikai ellenőrzési) feladatokból a kifizető ügynökség átruházhat külső szervekhez. A támogatás kifizetésével összefüggő feladatokat a kifizető ügynökség nem ruházhatja át más szervre. Más intézményekhez való feladat átruházás esetén a feladatok átadása *nem jelenti a felelősség átruházását*, vagyis azok korrekt megvalósításáért továbbra is az ügynökség vezetője felel. Az átruházott feladatot ellátó szerv a kifizető ügynökségi feladatokat ellátó MÁK nevében jár el. Az átruházott feladatot ellátó szerv által elvégzett feladatért harmadik személy felé – ide értve az EU illetékes szerveit is – a MÁK felel. Az átruházott feladatot ellátó szerv csak a MÁK előzetes jóváhagyása alapján vonhat be más szervezetet az átruházott feladat ellátásába.

A feladat átruházás ott válhat szükségessé, ahol a támogatottak körének földrajzi elhelyezkedése miatt hatékonyabban megszervezhető a feladatok egy része területi szinten, illetve ehhez az intézményi háttér már kiépült.

Az EMGA és az EMVA keretében végrehajtott intézkedések esetében a kifizető ügynökségként eljáró MÁK a hatáskörébe tartozó feladatok ellátásába *szakértőként, illetve egyes technikai jellegű feladatok ellátására* más szervezetet is bevonhat. Az együttműködő szervezet *önállóan nem járhat el*, kizárólag az MÁK előzetes jóváhagyása alapján vonhat be más szakértőt, illetve közreműködőt feladata ellátásába. Az együttműködő szervezet által elvégzett feladatért *harmadik személy felé a MÁK felel*.

A kölcsönös megfeleltetési rendszer olyan minőségi, szakmai előírásokat tartalmaz, amelyek az európai kultúrához tartozó élelmiszerminőség és élelmiszerbiztonság, valamint a környezettudatos gazdálkodás szavatolásának alapfeltételei.

A feladat teljesítése jelentős erőfeszítést igényel a mezőgazdaságban működő kedvezményezett termelőktől, illetve a rendszer működtetéséért felelős agrár- és környezetvédelmi hatóságoktól. Az uniós előírások ugyanis nem tolerálják a nem teljesítést, átfogó ellenőrzések keretében a tagországgal szemben komoly pénzügyi korrekciók (a

tagországtól történő támogatás-elvonás) kockázatával lehet számolni késlekedő hivatali felkészülés esetén.

Az illetékes szakhatóságok ellenőrző tevékenységében külön kell választani a hatósági ellenőrzést (amely az érintett szerv jogszabályban írt alapfeladata) azoktól az ellenőrzésektől, amelyeket a kifizető ügynökségként eljáró MÁK megbízásából végez el. Más megközelítésben ez azt jelenti, hogy az érintett szerv által lefolytatott hatósági ellenőrzés során feltárt tényállás egyrészt alapul szolgál az adott szakhatóság eljárásához, másrészt a kifizető ügynökség által lefolytatott eljáráshoz. Ez utóbbi eljárás során a kifizető ügynökség a másik szakhatóságoktól kapott adatokat összeveti a saját ellenőrzési tevékenysége során nyert adatokkal, és ezen aggregált adatok alapján hoz a támogatási jogosultságot, vagy jogkövetkezményt érintő döntést. Ez utóbbi kérdésben hozott döntéssel kapcsolatos jogorvoslatra a támogatási jogosultsággal kapcsolatos döntéssel összefüggésben van mód.

A KAP Stratégiai Terv végrehajtását a *Nemzeti KAP Monitoring Bizottság* követi nyomon, amelynek elnökét a miniszter nevezi ki, tagjai pedig a legfontosabb államigazgatási szervek, valamint érdekképviseletek.

A *tanúsító szervezet* kijelöléséről az agrárpolitikáért felelős miniszter gondoskodik. Feladata a pénzügyi teljesítések igazolása.

A *Helyi Akciócsoport* többek között az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból nyújtandó támogatások címzettje.

Nemzeti Irányító Hatóság a KAP Stratégiai Tervben meghatározott műveletek végrehajtására kijelölhet egy vagy több *közreműködő szervezetet*. Közreműködő szervezet lehet az érintett hatóság, regionális fejlesztési szervezet és civil szervezet lehet.

A Nemzeti Kifizető Ügynökség a hatáskörébe tartozó feladatok ellátását más szervezetre ruházhatja át, a hatáskörébe tartozó feladatok ellátásába szakértőként vagy egyes technikai jellegű feladatok ellátására más szervezetet (*együttműködő szervezet*) is bevonhat (NÉBIH, Nemzeti Földügyi Központ, Agrárkamara, nemzeti park igazgatóságok, Hegyközségek Nemzeti Tanácsa, stb).

9.7. Az Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (IIER)

Az EU szigorú követelményeket támaszt a közösségi forrásokból folyósított támogatások kifizetésével összefüggő feladatok ellátására alkalmasnak minősíthető rendszerrel szemben. Ezeket az elvárásokat az ún. *akkreditációs kritériumok* határozzák meg. Ezen kívül szintén előírás, hogy a közvetlen támogatások kifizetéséhez, ezen támogatások elbírálásakor, ellenőrzésekor kötelező az ún. *Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszer (IIER) keretében való végrehajtás*.

A közösségi pénzek kifizetésének bonyolításáért és ellenőrzéséért az EU elsősorban a tagállamokat teszi felelőssé. *Az EU az akkreditáción, és az érintett szervek rendszeres ellenőrzésén keresztül gyakorol befolyást a tagállamokra*. További biztonsági garancia, hogy a tagállamoknak a KAP keretében kifizetett támogatásokat első körben saját költségvetésükből kell folyósítaniuk, a tényleges közösségi pénzekhez a tagállamok csak az un. számlaelszámolási eljárást (clearance of accounts procedure) követően, a kiadások

megalapozottságát bizonyító *igénylések, és elszámolások Bizottság általi jóváhagyása után* juthatnak hozzá az EMOGA-ból.

A visszaélések elkerülése és a közösségi érdekek védelme érdekében a közvetlen támogatások hatékonyabb kezelésére és ellenőrzésére az EU Tanácsa minden tagállam számára kötelezővé teszi az IIER felállítását. A rendszernek a következő főbb alapadat-nyilvántartásokra kell épülnie:

- számítógépes adatbázis
- mezőgazdasági parcella-azonosítási rendszer,
- támogatási jogosultságok azonosítására, és nyilvántartására szolgáló rendszer
- állatok azonosítási és nyilvántartási rendszere,
- támogatási kérelmet benyújtó mezőgazdasági termelőket nyilvántartó rendszer,
- integrált ellenőrzési rendszer.

Az EU előírásokon túl a kifizető ügynökség további feladatait meghatározza még, hogy a *nemzeti közigazgatási rendszerben* milyen szinten áll az adott intézmény, vagy a felügyelete még milyen más feladatokkal bízza meg. Így pl. Németországban az IIER támogatásokért a tartományi minisztériumok felelősek a teljes agrárigazgatási feladataik mellett, míg Angliában a kifizető ügynökség elkülönül a minisztériumtól és csak végrehajtási feladatai vannak, mint BSE krízis kezelése, száj- és körömfájás intézkedéseinek bonyolítása.

9.8. A pénzügyi ellenőrzés intézményrendszere

A közös agrárpolitika végrehajtásával összefüggő pénzügyi ellenőrzés fogalmát az egyes tagállamokban eltérően értelmezik, és a kialakult intézményrendszerek is jelentős mértékben eltérőek, a tagállamok közigazgatási struktúrájától, hagyományaitól függően. Mivel az Európai Uniónak nincs előírása a pénzügyi ellenőrzési feladatok konkrét nemzeti szervek közötti megosztására, az eltérő gyakorlat fennmaradhatott a tagállamokban. Ugyanakkor a *többszintű ellenőrzés követelményeinek* meg kell felelni, így az EU ezen előírásai alapján az EMGA illetve EMVA támogatások végrehajtásához a tagállamokban a következő hatósági feladatokat kell elkülöníteni az agrártámogatásokat felügyelő intézmények között:

Az *illetékes hatóság*, amelynek felelőssége, hogy a végrehajtással megbízott szervezet, a kifizető ügynökség *akkreditációját megadja, az akkreditációhoz szükséges rendszermódosítások, fejlesztési ütemtervek végrehajtására rendelkezésre álló határidőket meghatározza.* Az illetékes hatóság felelős a kifizető ügynökség akkreditációjának ellenőrzéséért és szükség esetén az akkreditáció visszavonásáért. Ezt a funkciót általában az agár- illetőleg a pénzügyminisztérium felelős vezetői töltik be a tagállamokban (Magyarországon az agrárpolitikáért felelős miniszter az illetékes hatóság). Az illetékes hatóság az előakkreditációs és az akkreditációs vizsgálat lefolytatására megbízhat külső

szervet is, pl. egy nemzetközi audit céget, vagy akár az illető ország legfőbb ellenőrzési szervét, a nemzeti számvevőszéket.

A kifizető ügynökség a pénzügyi ellenőrzés intézményrendszerének legalsó szintje, ahol a végrehajtás történik. A támogatások kifizetése előtt teljesítést igazol és kifizetést engedélyez, ennek keretében fizikai és adminisztratív ellenőrzéseket végez. A fizikai ellenőrzés magában foglal előzetes, egyidejű és utólagos ellenőrzéseket is. A támogatási jogcímek lebonyolításának helyességét a kifizető ügynökség szervezetének részét képező *függetlenített belső ellenőrzési egység* ellenőrzi, ami kiterjed mind a saját adminisztrációs szervezetére, mind a végrehajtási folyamatra, amely utóbbi járhat a kedvezményezett vizsgálatával. A kifizető ügynökség belső ellenőrzési egysége utólagos pénzügyi ellenőrzést végez.

A kifizető ügynökség tevékenységét további *két ellenőrző szint* (nemzeti és közösségi) felügyeli.

Egyrészt a *pénzügyi ellenőrző szerepet betöltő intézmények* (az igazoló szerv az illetékes hatóság megbízásából), illetve a nemzeti közigazgatási gyakorlattól függően még egyéb nemzeti ellenőrző szervek is vizsgálhatják az ügynökség tevékenységét. Másrészt a nemzeti intézményrendszert az *EU Bizottság felügyeli*, így jogosult ellenőrizni a kifizető ügynökség által készített, az igazoló testület által ellenőrzött pénzügyi elszámolásokat, valamint az illetékes hatóság által közölt, a végrehajtásra vonatkozó bármely információt a helyszínen. A végrehajtó intézmény felett álló két ellenőrzési szint vizsgálata is lehet olyan mélységű, hogy akár a kedvezményezett fizikai ellenőrzésével, auditjával jár együtt.

A súlyosabb szabálytalanságok esetén az EU Csalásennes Hivatala (OLAF) jár el.

Ez a többszintű, helyenként túlbürokratizáltnak tűnő ellenőrzési rendszer biztosítja az EU források korrekt felhasználását, és a szabályok betartásának garanciáját. Az előző évtizedben leleplezett csalások miatt az EU Bizottság arra kényszerült, hogy tovább szigorítsa az ellenőrzést.

9.9. A termékpálya rendtartások működtetése

> Az EU Közös Agrárpolitikájának egyik sarkalatos eleme, hogy a termékpálya rendtartásokra vonatkozó szabályozási, és alapvető döntési feladatokat *a Tanács, illetve a Bizottság hatáskörébe tartoznak*. A nemzeti részvétel alapvetően a *döntés előkészítési folyamatban való részvételre*, illetve bizonyos technikai végrehajtásra (kvóta nyilvántartás, intervenciós felvásárlás, adatszolgáltatás). Erre figyelemmel az agrárpiaci rendtartás intézményrendszerét a csatlakozást követően jelentősen át kellett alakítani annak érdekében, hogy az feleljen meg az Európai Unió Közös Agrárpolitikáját működtető intézményrendszerrel szemben támasztott követelmények.

Az agrárpiaci rendtartás *irányításával, szervezésével és szabályozásával* kapcsolatos tevékenységet a *miniszter*, a *működtetésével* kapcsolatos tevékenységet a *termékpálya bizottságok* látják el.

A *termékpálya bizottság* agrárpiaci rendtartási *döntéseket előkészítő, egyeztető fórum*, mely véleményt nyilvánít, és javaslatot tesz az adott termékpályán az egyes

termékek termelését, bel- és külkereskedelmi forgalmát illetve az alkalmazandó piacvédelmi intézkedéseket érintő agrárszabályozási kérdésekben. Összetétele a piacszabályozás nagyobb társadalmi ellenőrzését biztosítja.

A termékpálya bizottság feladatai a miniszter felügyelete alatt működő *piaci információs rendszer* által biztosított információk alapján a piaci helyzet értékelése, a termelési statisztikák elemzése, termésbecslés, mérlegkészítés, előrejelzés, javaslattétel jogszabály alkotására és módosítására, a termékpálya-szabályozás hatásainak értékelése, az Európai Unióhoz való csatlakozás felkészülési feladataiból, illetve a tagsági viszonyból eredő döntés-előkészítő operatív egyeztetés.

A feladatai között szerepel az EU piacszabályozása szerinti tagországi döntési hatáskörbe utalt szabályozásokkal kapcsolatos hazai rendeletek *előkészítése* és a rendelettervezetek megvitatása, a brüsszeli termékpálya *Irányító Bizottságokban* (Management Committee-k) képviselendő tagállami álláspont kialakításának koordinációja és az egyes EU rendelkezéseken kívül eső piaci szabályozás megalkotásának előkészítése, illetve a Közös Agrárpolitika változásának nyomon követése. A termékpálya bizottságok a Közös piaci szervezeteknek, azaz a termékpálya szabályozások működtetésének legfontosabb testületei. A termékpálya bizottságok összetételükben az egyes termékpályák sajátosságaihoz igazodóan reprezentálják a termékpálya szereplőit és azok termékpályán képviselt súlyát.

A *termékpálya bizottságok szerveződése* az EU Irányító Bizottságokhoz hasonlóan *termékpályánként* történik és működésük elvei is követik e bizottságok rendjét.

Az EU-ban az Irányító Bizottságok tagjai az *egyes tagállamok szakértő képviselői,* melyek a bizottság ülésein az EU Bizottságának szakértői által készített javaslatokat tárgyalják meg, illetve feléjük jelzik az ágazat tagországi problémáit.

A termékpálya bizottságokba szavazati joggal a különböző kormányzati szervek, valamint a legnagyobb gazdasági súllyal bíró, illetve a legnagyobb árutermelést maga mögött tudó civil szervezetek vesznek részt.

Az EU agrárgazdasági struktúrájának az alapját a családi gazdaságok alkotják. Ezen gazdaságok esetében elengedhetetlenül merül fel annak szükségessége, hogy a sok kis termelőnek mindenképpen társulnia kell annak érdekében, hogy megfelelő piaci pozíciókat érjenek el mind a feldolgozók, mind pedig a nagy forgalmazók irányában. Éppen ezért az elégtelen termelői szerveződés következtében fellépő *strukturális hiányosságok orvoslása és a termelők piaci érdekérvényesítő képességének megerősítése érdekében* államilag elismert termelői szervezetek alakíthatóak. Ezek két formája ismert:

a) a termelői csoport, és
b) a termelői, értékesítő szervezet.

A hazai agrárgazdasági struktúrában is meghatározó szerepet játszanak az egyéni, illetve a családi gazdaságok, így a termelői szervezetekre vonatkozó EU jogszabályok hazai végrehajtása érdekében a miniszter rendeletekben szabályozta a különböző termelői szervezetek elismerési rendjét. Ennek kialakítására azért is szükség volt, mivel az elismerést követően az érintett szervezetek támogatásban részesülhetnek.

9.10. Az EMGA-ból, az EMVA-ból illetve a nemzeti költségvetésből nyújtott támogatások igénybevételével összefüggő sajátos eljárási szabályok

Az EU-s valamint a tagállami jogszabályok igénybevételi rendjét határozza meg a 2023-tól hatályba lépett

a) a 2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről-,

b) a 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet, a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről, valamint

c) 13/2023. (IV. 19.) AM rendelet az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból és a központi költségvetésből finanszírozott egyes támogatások igénybevételével kapcsolatos eljárási szabályokról.

Ezen rendelkezéseket egészítik ki az eljáró szervek *belső szabályzatai*.

Az említett jogszabályok, valamint belső eljárási szabályzatok jelentik *a nemzeti végrehajtási rendeletét a*

a)Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről, valamint

b) Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2116 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról, valamint az 1306/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről.

A jogszabályok egymáshoz viszonyított jogállása szerint, az EU jogszabályok jelentik az általános szabályokat, míg a nemzeti hatáskörben megalkotott jogszabályok pedig a tagállami, jelen esetben a magyar végrehajtási szabályokat,

A *2022. évi LXV. törvény célja*, hogy az eljárás törvényessége, eredményessége és átláthatósága érdekében az európai uniós és a nemzeti forrásból folyósított támogatások igénybevételének és a közös agrárpolitika egyéb, támogatás kifizetésével nem járó piacszabályozási intézkedéseiben való részvétel rendjét, az intézkedésben részt vevő *támogatást igénylő vagy kedvezményezett, továbbá az irányítási, valamint a végrehajtási feladatokat ellátó szervek, illetve szervezetek jogait és kötelezettségeit egységesen, önálló különös eljárási rendszerben szabályozza.*

Az Európai Parlament és a Tanács 2021. december 2-án elfogadta a 2021/2116 rendeletet, amely a 2023–2027 közötti Közös Agrárpolitika végrehajtásában *jelentős változásokat* léptetett életbe az európai uniós agrár- és vidékfejlesztési támogatások és egyéb piacszabályozási intézkedések tervezését, irányítását és értékelését illetően.

Az új szabályozás egyik legfontosabb jellemzője *a két pénzügyi alapra (EMGA és EMVA, a továbbiakban együtt: KAP Alapok) vonatkozó tagállami szintű stratégiai tervek (KAP Stratégiai Terv) bevezetése, ami lehetővé teszi a tagállamok számára, hogy a KAP rendelkezéseit a hazai mezőgazdasági termelői szerkezet szükségleteihez igazítsák.*

Az új KAP rendszer másik lényeges eleme, hogy a KAP Stratégiai Terv végrehajtására, azaz mindkét pénzügyi alap *irányítására egyetlen nemzeti irányító hatóságot kell kijelölni; ez korábban csak az EMVA végrehajtását célzó Vidékfejlesztési Program esetében volt előírás.*

A pénzügyi végrehajtás szempontjából változatlan, hogy mindkét KAP Alap kifizetéseit tagállamonként *egy akkreditált kifizető ügynökségen keresztül* kell-lehet teljesíteni.

Az Európai Bizottság a *tanúsító szerv közreműködésével* lefolytatott ellenőrzésekkel közvetlenül ellenőrzi a kifizető ügynökségek munkáját és az európai uniós források felhasználását. Amennyiben úgy találja, hogy a KAP Alapok forrásait a tagállam nem az uniós szabályoknak megfelelően használta fel (például nem vagy nem megfelelően végzett el valamilyen támogatott intézkedés vonatkozásában előírt ellenőrzést), a tagállam súlyos pénzügyi redukciókra számíthat, szélsőséges esetben a Bizottság az előlegek, illetve időközi kifizetések folyósítását is felfüggesztheti. *A kifizető ügynökségek éves számláinak lezárása a tanúsító szerv által kiállított igazolás és éves jelentés Bizottsághoz való megküldése nélkül nem történhet meg.*

A fentiek alapján a 2023–2027. közötti pénzügyi tervezési időszakban mind az EMGA, mind az EMVA tagállami hatáskörébe tartozó végrehajtási rendszerben jelentős változásokra kell felkészülni. Ezekhez *a változásokhoz kapcsolódik a Közös Agrárpolitika 2023–2027 Nemzeti Stratégiai Tervének kialakítása, tárgyalása és a Bizottság részéről történő elfogadása.*

Az új tervezési időszak támogatási rendszerére való átállás megteremti *az egységes szemléletet alkalmazó korszerű, rugalmas, kizárólag az agrártámogatások igénybevételére vonatkozó önálló („sui generis") eljárási rezsim a lehetőségét.* Az új szabályozással végre lehet hajtani azokat a változtatásokat, amelyek az intézményi struktúrában a párhuzamosságok felszámolását, az eljárások esetében pedig azok *jelentős egyszerűsítését* eredményezhetik.

E szempontokra is figyelemmel fogalmazza meg a törvény azokat a célkitűzéseket, amelyeket meg kíván valósítani, melyek közös rendező elve az egységes, más költségvetési támogatások eljárásaitól eltérő önálló szabályozás.

A törvény hatálya alá tartozó jogterület alapvetően az alábbi *három szabályozási szintre épül:*

1. *A vonatkozó, elsősorban rendeleti (európai parlamenti és tanácsi, bizottsági) szintű európai uniós jogi aktusok*, amelyek a támogatások igénybevételével kapcsolatos alapvető szakmai, illetve pénzügyi tartalmú rendelkezéseket foglalják magukban. Ezen jogszabályok esetében az egyik legfontosabb sajátosság, hogy azokat közvetlenül kell alkalmazni a tagállamban. Az e körben alkalmazandó legfontosabb, közvetlenül alkalmazandó közösségi jogi aktusokat a törvény záró rendelkezései tartalmazzák.

2. *A tagállami hatáskörben megalkotott jogszabályok*. Ezen jogszabályok esetében alapvetően két szempont érvényesítését kell biztosítani: el kell kerülni a közvetlenül alkalmazandó európai uniós jogi aktusokban foglalt szabályok megismétlését, másrészt csak azokat a kérdéseket lehet szabályozni, amelyekre a közvetlenül alkalmazandó európai uniós jogi aktusok kifejezett felhatalmazást adnak vagy nem tiltanak. E keretek között a jogalkotó nemzeti hatáskörben minden olyan jogszabályt megalkothat, ami az adott tagállam nemzeti jogrendszere a végrehajtás érdekében szükségesnek tart.

3. *A végrehajtásban résztvevő intézmények (irányító hatóság, kifizető ügynökség, közreműködő szervezet) belső szabályzatai*. E belső szabályzatok tartalmazzák intézkedésenként az elvégzendő feladatokat, döntési hatásköröket. Ezen belső szabályozók megléte előfeltétele a kifizető ügynökség akkreditációjának is.

A 2022. évi LXV törvény rögzíti az eljárások során alkalmazandó legfontosabb elveket. Ezek közül az első az *információhoz való egyenlő hozzájutási esélyek biztosítása* szerepel. Ennek keretében a nemzeti jogszabályok és európai uniós jogi aktusok, valamint egyéb rendelkezések megtartásához szükséges tájékoztatáshoz való jogosultságot rögzíti. Ehhez kapcsolódik a törvény hatálya alá tartozó intézkedések során mindenki azonos tájékoztatáshoz való jogosultsággal rendelkezik.

Az *eljárások során tilos minden olyan különbségtétel, kizárás vagy korlátozás*, amelynek célja vagy következménye a törvény előtti egyenlő bánásmód megsértése, az eljárás bármely résztvevője e törvényben biztosított jogának csorbítása.

A következő alapelv szerint *a támogató a hatáskörének gyakorlásával nem élhet vissza, hatásköre gyakorlása során a szakszerűség, az egyszerűség és a kedvezményezettel való együttműködés követelményeinek megfelelően köteles eljárni*. A támogató jóhiszeműen, a jogszabály keretei között a kedvezményezett jogát és jogos – ideértve gazdasági – érdekét szem előtt tartva, az eljárásban érintett kiskorú érdekeinek fokozott figyelembevételével jár el. Ehhez kapcsolódik a tisztességes eljáráshoz való jog, melynek értelmében a kedvezményezett jogainak gyakorlása és kötelezettségeinek teljesítése során köteles jóhiszeműen eljárni, valamint elősegíteni a törvény végrehajtásában közreműködő szervek, szervezetek feladatainak végrehajtását.

Végezetül kimondja a törvény, hogy törvény és a végrehajtására kiadott jogszabályok rendelkezéseit *a Közös Agrárpolitikára vonatkozó európai uniós jogi aktusokra figyelemmel kell alkalmazni és értelmezni.*

A támogatói feladatok ellátásához a Nemzeti Kifizető Ügynökség az intézkedésekhez kapcsolódó támogatási adatok kezelésére, ellenőrzésére és a kérelmek egységes benyújtására *Integrált Igazgatási és Ellenőrzési Rendszert (IIER) működtet,* amelyen belül – az adatátadás biztosítása mellett – a következő nyilvántartásokat hozza létre

a) Kedvezményezetti Nyilvántartási Rendszer,

b) Mezőgazdasági Parcella Azonosító Rendszer (MePAR),

c) intervenciós raktárregiszter,

d) mezőgazdasági célú csekély összegű támogatások rendszere,

e) monitoringadat-nyilvántartási rendszer,

f) képzettségi nyilvántartás,

g) az intézkedések kezelésére szolgáló nyilvántartási és ellenőrzési rendszer.

Az IIER az abban rögzített – más közhiteles nyilvántartásban nem nyilvántartott – adatok, valamint fényképek, kép- és hangfelvételek, ezek metaadatai, valamint ezek készítésének helyére, idejére, valamint irányára vonatkozó adatok tekintetében *közhiteles hatósági nyilvántartásnak, a benne keletkezett elektronikus irat hiteles elektronikus dokumentumnak minősül.* Az ellenkező bizonyításig vélelmezni kell, hogy ezek az adatok fennállnak és valósak.

A támogatási eljárás során megszerzett adatok *támogatási titoknak* minnősülnek, és csak a törvényben meghatározott szerveknek feladatuk ellátása érdekében továbbítatóak.

Az adatkezeléssel hozható összefüggésbe az a rendelkezés, mely szerint számos, szintén a törvényben írt szervtől jogosult az eljáró szerv adatot beszerezni. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy *valamennyi olyan adatkezelőtől adatot tud beszerezni az eljáró szerv, amely munkájához szükséges.*

7 Az *eljárás megindítása kérelemre történik*. Az eljárást a támogató saját hatáskörben is elindíthatja. A kérelemről vagy a saját hatáskörben indított eljárásban a támogató döntést hoz vagy adatot igazol. Az agrártámogatási jogviszony létrejötte – a törvényben foglalt kivétellel – a kedvezményezett részére jogokat és kötelezettségeket keletkeztet. Az agrártámogatási jogviszonyt bíróság vagy más hatóság döntése nem hozhatja létre.

A kedvezményezett a jogorvoslati kérelemmel elbírált döntés ellen, továbbá az olyan döntés ellen, amely ellen a jogorvoslat kizárt, közigazgatási pert indíthat.

Az intézkedésben való jogosulatlan részvétel megállapításához való jog – közvetlenül alkalmazandó európai uniós jogi aktus eltérő rendelkezése hiányában –

a) a jogosultságot megállapító döntés véglegessé válásától vagy

b) ha kötelezettségvállalási időszak áll fenn, az intézkedés megvalósítását követő kötelezettségvállalási időszak lejártától

számított öt év elteltével évül el.

A következő szint a 601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet **a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről, melynek részletei megtalálhatóak a tankönyv „***1.4. Az agrár-vidékfejlesztési igazgatás sajátos szabályozási, eljárási-, és intézményi rendje”* című résznél.

A 13/2023. (IV. 19.) AM rendelet értelmében, amely az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból és a központi költségvetésből finanszírozott egyes támogatások igénybevételével kapcsolatos eljárási szabályokról szól, az alábbi rendelkezéseket tartalmazza:

Az egységes kérelemnek tartalmaznia kell a mezőgazdasági termelő támogatási, illetve kifizetési igényét, a mezőgazdasági termelő által igényelt támogatások vonatkozásában. A mezőgazdasági termelőnek az egységes kérelemben *meg kell jelölnie,*

hogy mely támogatásra vonatkozik az igénylése, ki kell töltenie az igényléshez kapcsolódó mezőket, és meg kell adnia a támogatásra való jogosultság megállapításához szükséges adatokat. Az egységes kérelemhez *csatolni kell* a támogatások szabályait megállapító rendeletekben vagy pályázati felhívásokban meghatározott tartalommal és időpontig előírt, a támogatási feltételek igazolását szolgáló *mellékleteket*. A mezőgazdasági termelő az egységes kérelmet a tárgyév június 9-éig elektronikus úton, ügyfélkapus azonosítással elérhető elektronikus felületen keresztül nyújtja be a Kincstár honlapján keresztül elérhető egységes kérelem felületen, amely benyújtási határidő jogvesztő. a támogatás kifizetése a tárgyév *december 1. és a tárgyévet követő év június 30. között* a mezőgazdasági termelőnek a Kincstár által vezetett ügyfél-nyilvántartási rendszerben nyilvántartott fizetési számlájára történő átutalással történik.

Jogszabályok:

2007. évi XVII. törvény a mezőgazdasági, agrár-vidékfejlesztési, valamint halászati támogatásokhoz és egyéb intézkedésekhez kapcsolódó eljárás egyes kérdéseiről

2008. évi CI. törvény a nemzeti agrárkár-enyhítési rendszerről és a kárenyhítési hozzájárulásról

2015. évi XCVII. törvény a mezőgazdasági termékpiacok szervezésének egyes kérdéseiről, a termelői és a szakmaközi szervezetekről

2022. évi LXV. törvény a Közös Agrárpolitikából és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások eljárási rendjéről-,

601/2022. (XII. 28.) Korm. rendelet, a Közös Agrárpolitika és a nemzeti költségvetésből biztosított agrártámogatások végrehajtásának szervezetéről és intézményeiről, valamint

13/2023. (IV. 19.) AM rendelet az Európai Mezőgazdasági Garanciaalapból, valamint az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alapból és a központi költségvetésből finanszírozott egyes támogatások igénybevételével kapcsolatos eljárási szabályokról.

75/2024. (XII. 23.) AM rendelete a Nemzeti Irányító Hatóság feladatainak közreműködő szervezetre történő átruházásával kapcsolatos részletes szabályokról

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2115 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika keretében a tagállamok által elkészítendő stratégiai tervhez (KAP stratégiai terv) nyújtott, az Európai Mezőgazdasági Garanciaalap (EMGA) és az Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap (EMVA) által finanszírozott támogatásra vonatkozó szabályok megállapításáról, valamint az 1305/2013/EU és az 1307/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről,

Az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2021/2116 rendelete (2021. december 2.) a közös agrárpolitika finanszírozásáról, irányításáról és monitoringjáról, valamint az 1306/2013/EU rendelet hatályon kívül helyezéséről.